

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ISSN 2985-0029 (Print)
ISSN 2985-0037 (Online)
DOI: 10.14456/phdssj

วารสาร

ดุขฎฐิบัณทิตทางสังคคคาสตร

Ph.D. in Social Sciences Journal

ปีที 13 ฉบับที 1 มกราคม - เมษายน 2566

เจ้าของวารสาร

สมาคมปรัชญาดุขฎฐิบัณทิตทางสังคคคาสตร มหาวิทยาลัยรามค้ำแหง

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj> Email: phd-ru@hotmail.com

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University

นโยบายข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อและที่อยู่อีเมล หรือข้อมูลส่วนบุคคล ที่กรอกในเว็บไซต์วารสารนี้
จะใช้สำหรับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในงานวารสารเท่านั้นและจะไม่เปิดเผย
เพื่อวัตถุประสงค์ในกิจกรรมอื่น ๆ หรือให้กับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นใดทราบ

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ Ph.D. in Social Sciences Journal

วัตถุประสงค์

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และบทความทางหนังสือด้านสังคมศาสตร์

ชื่อวารสาร

ภาษาไทย : วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
ภาษาอังกฤษ : Ph.D. in Social Sciences Journal
Website : <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

ขอบเขต

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จะตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาการศึกษานิเทศศาสตร์ บริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์ทั่วไป

กำหนด

- ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)
- การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

เจ้าของ : สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หมายเหตุ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความทางหนังสือในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีข้อความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกรณีการทำวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และนำหลักฐานมาแสดง

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชาล ทองประยูร
รองศาสตราจารย์ สุขสมัย สุทธิบัติ
นาวาอากาศเอก ดร.อัมพร เพ็ชรราช

ดร.สมศักดิ์ ไตรรักษา

รักษาราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

รองบรรณาธิการ

ดร.ดารารพร คงจา

สมาคมศิษย์เก่าพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ลักษมี งามมีศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล รัตนไพจิตร

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
กรรมการสมาคมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดร.รุจิภาญจน์ สานนท์
ดร.ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์

สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ดร.กัญจนรัตน์ ศรีเพชรสุพรรณ

สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ดร.ศฤงคาร คล้ายแขก

สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นายปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ

สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นายวรวิฐ ลิลาณาศักดิ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สถานที่พิมพ์

สำนักพิมพ์ บัดดี้ ครีเอชั่น

40/315 หมู่ 11 ต.บางแม่นาง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

บทบรรณาธิการ

วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ฉบับนี้เป็นปีที่ 13 เล่มที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นบทความวิชาการ พร้อมทั้งบทความวิจัย เป็นบทความที่มีคุณภาพ และน่าสนใจอย่างยิ่ง หลังจากการประชุมวิชาการเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพวารสารวิชาการไทย ครั้งที่ 14 ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ณ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี ที่ผ่านมามีทำให้ทราบว่าวารสารดุุษฎีฯ ยังมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข ทำให้กองบรรณาธิการต้องเร่งปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพดีขึ้น และถูกต้องมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 5 (พ.ศ. 2568-2572) โดยประการแรกที่ต้องปรับปรุง คือหมายเลข ISSN ในฉบับตีพิมพ์ และออนไลน์ เพื่อให้เป็นสากล และให้ตรงกับเกณฑ์การพิจารณาวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย

ในปี พ.ศ. 2566 ทางสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีการจัดอบรมวิชาการหลายโปรแกรมด้วยกัน ซึ่งมีเพื่อนสมาชิก และผู้สนใจให้การตอบรับในการอบรมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการบริการทางวิชาการให้กับชุมชนในต่างจังหวัดอีกหลายแห่ง จึงขอเชิญชวนสมาชิก และผู้ที่สนใจร่วมกิจกรรมต่างๆ ติดตามกำหนดการดังกล่าวในเว็บไซต์ของสมาคมได้ต่อไป

ช.นน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด
บรรณาธิการวารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทความวิชาการ

การคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณี 1
เสนอ นักรากิบาล, สุขสมัย สุขธิบัติ

การศึกษาแนวทางการสร้างนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์
และความเหนื่อยล้าของพนักงานอุตสาหกรรมยางพารา.....16
วีรชัย มีฐานรักษ์

การเพิ่มประสิทธิภาพ ส่งเสริม และสนับสนุนนวัตกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง
ด้วยอิเล็กทรอนิกส์สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม30
ศรัณยา ศิริรัมย์, สุรสิทธิ์ บุญขุนนท์, มาเรียม นะมิ

ความรับผิดชอบของสายการบิน กรณีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 บนเครื่องบิน.....44
ชัชชัย กลั่นความดี, สุขสมัย สุขธิบัติ

การวิเคราะห์การสร้างความคิดแบบเติบโตของเยาวชนไทย
บนความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง-ผู้กระทำการ.....60
ฐานิดา บุญวรรณ, จุลนี เทียนไทย, ภัทรพรรณ ทำดี, นิชาภัทร ไม้งาม

การปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารธุรกิจในช่วงการแพร่ระบาด
ของเชื้อไวรัสโควิด-1976
นุชนาฏ จิตต์สอาด

ความคิดสร้างสรรค์กับการพัฒนาการเรียนการสอน
ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน91
เครือฟ้า แก้วคุ้ม

การจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร:
การมีส่วนร่วม คือ หัวใจ เส้นชัย คือ ผู้สูงอายุ104
วรยาส ปานนิมิตจิตสมาน, ภาคนน โภคะธีรกุล, ฐิติมา ไหล่ยอง, เขาวฤทธิ์ เขาว์แสงรัตน์

บทความวิจัย

การพัฒนาแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียน
ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่.....117
พวงทอง ศรีวิลัย

การพัฒนาแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง.....128
เรียงรณ ล้อมลาย, รัตนา กาญจนพันธ์, สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์

สารบัญ

การพัฒนาทักษะการเชื่อมโยงความรู้ของครูด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต.....	142
กมลชนก ผ่านสำแดง, ยศระวี วายทองคำ, ศุภานิต อารีหทัยรัตน์	
ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษากรณีที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์	155
กานติศ ศิริสานต์, ณฐ ลันตาสว่าง, สุเมธ รอยกุลเจริญ	
แผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ตามรูปแบบ SPEED Model ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน.....	168
ศทาวุฒิ สังฆมาศ	
การวิเคราะห์เปรียบเทียบโมเดลเชิงโครงสร้างบางส่วนคุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยของผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย	183
ธีทัต ตรีศิริโชติ, ฤชดา เขียววัฒนสุข	
การสังเคราะห์องค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม.....	198
ภัทรพล ชุ่มมี	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย: ศึกษากรณีลูกขุน สรรองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ	211
บุษิตา ชูเชิดปานรังษี, สุขสมัย สุทธิบัติ, สุเมธ รอยกุลเจริญ	
รูปแบบการบริหารองค์กรคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย.....	226
ศิริวรรณ พัชรนิวัฒนากุล, ปิยะนุช เงินคล้าย, สมศักดิ์ บุญปู่, อำนาจ บัวศิริ	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร	240
ธนวรรณ เกตุแก้ว, บุญมี พันธุ์ไทย, ชาญวิทย์ เทียมบุญประเสริฐ, ศักดิ์สิทธิ์ ชัดติยาสุวรรณ	
แนวทางการจัดการนวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่.....	254
วิณา กรแก้ว, นุจรี ภาคาสัตย์	
การบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน.....	271
สุชาติ อำนาจวิภาวี, ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง, เพ็ญศรี ฉิรินัง, จิระพันธ์ สกฤณา	

การคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณี

เสนอ นัคราภิบาล¹ สุขสมัย สุทธิบัติ²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีตามกฎหมายระหว่างประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 โดยการนำแนวคิดการคุ้มครองสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กจากการค้าประเวณีของสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มีปัญหาในเรื่องของการไม่ได้กำหนดนิยามคำว่า เด็ก และอายุของเด็กที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และการไม่ได้กำหนดสถานที่ค้าประเวณีในสถานที่อื่นๆ นอกเหนือความหมายที่กำหนด ซึ่งทำให้เด็กไม่ได้รับความคุ้มครอง รวมทั้งกระบวนการคุ้มครองเด็กโดยการส่งเสริมอาชีพที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ให้เหมาะสมสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อยกเว้นโทษและให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี และเพื่อให้มั่นใจว่าเด็กเหล่านี้จะไม่ถูกปฏิบัติในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดแต่เป็นในฐานะผู้เสียหาย โดยพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นหลัก เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูเช่นเดียวกับเด็กทั่วไปและควรได้รับการเรียนหนังสือ จะส่งผลให้เกิดการคุ้มครองเด็กเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การคุ้มครองเด็ก; การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ; การค้าประเวณี

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

เสนอ นัคราภิบาล และสุขสมัย สุทธิบัติ. (2566). การคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณี. *วารสารดุซงญอบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 1-15.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: nakkara.s@gmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Protection of Children Sexually Exploited by Prostitution

Saner Nakkarabibarn¹ Suksmai Sutthibodee²

Abstract

This academic article aims to analyze the protection of children who are sexually exploited by prostitution under international law and foreign law. As well as analyze the problem of child protection for sexual exploitation from prostitution under the Prevention and suppression of prostitution Act, 1996. By applying the concept of child rights protection, the Convention on the Rights of the Child, and the Law on the Protection of the Rights of Children from Prostitution. Prostitution of the United States and the United Kingdom used as a framework for analysis.

The results of the analysis revealed that the Prevention and Suppression of Prostitution Act of 1996 had a problem in the matter of not defining the term. Children and the age of the child to be protected by law and the absence of a place of prostitution in a place other than its intended meaning prevents the child from being protected, including the child protection process by promoting occupations unsuitable for children. Therefore, it is necessary to amend the Prevention and suppression of prostitution Act, 1996 to be consistent with international law to impunity and provide protection for children exploited by prostitution and to ensure that these children are not treated as perpetrators but as victims with the best interests of the child in mind. Children under the age of 18 are required to be raised in the same manner as normal children and should be educated. This will result in more effective protection of children who are sexually exploited from prostitution.

Keywords: Child Protection; Sexual Exploitation; Prostitution

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Nakkarabibarn, S., & Sutthibodee, S. (2023). Protection of children sexually exploited by prostitution. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 1-15.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: nakkara.s@gmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

บทนำ

การค้าประเวณีในประเทศไทยเริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใดยังไม่มีหลักฐานที่ทำให้ทราบได้โดยแน่ชัด แต่พอจะสันนิษฐานได้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการค้าประเวณีได้หลายทาง คือ การได้อิทธิพลมาจากต่างประเทศ แต่ก็ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าประเทศไทยได้รับอิทธิพลในเรื่องการค้าประเวณีมาจากที่ใดอย่างแน่ชัด ลักษณะอีกประการหนึ่งที่พอจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นเหตุทำให้เกิดการค้าประเวณีเกิดขึ้นในประเทศไทยคือ ระบบทาส ตามที่ประเทศไทยเคยมีการใช้ระบบทาสมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เจ้าเงินอาจจะใช้ทาสที่เป็นหญิงซึ่งมีไว้สำหรับบำเรอผู้เป็นเจ้าเงินและแขกอื่น ตลอดจนพวกพ้องของตน (Sacrobane, Boonpakdee, & Jantaro, 1997) และเริ่มทำเป็นการค้าประเวณี ต่อมาเมื่อมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติและมีการอพยพของชาวต่างชาติเข้ามาอยู่ในประเทศไทย จึงทำให้การค้าประเวณีมีจำนวนแพร่หลายเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งเมื่อมีประกาศเลิกทาสแล้วทาสหญิงที่เป็นอิสระไม่สามารถเลี้ยงชีพด้วยตนเองก็สมัครใจเพื่อขายบริการทางเพศ เป็นผลทำให้กิจการตั้งโรงค้าประเวณีเกิดขึ้นในที่ต่างๆ นอกจากนั้นยังปรากฏว่าการที่หญิงโสเภณีบางคนป่วยเป็นโรค ทำให้เกิดโรคระบาดเป็นอันตราย จึงมีการตราพระราชบัญญัติป้องกันสัณยโรค ร.ศ. 127 ขึ้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2451) ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี โดยขณะนั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการบังคับ จนต่อมาในปี พ.ศ. 2456 มีการบังคับใช้ทั่วประเทศเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้มิได้ทำให้การค้าประเวณีนั้นผิดกฎหมายแต่มุ่งประสงค์ในการควบคุมความสงบเรียบร้อยและสุขอนามัยจากผลของการค้าประเวณีเท่านั้น กฎหมายฉบับนี้ช่วยให้รัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องการค้าประเวณีได้ตามสภาพเหตุการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้นลงได้ส่วนหนึ่ง ต่อมามีการยกเลิกพระราชบัญญัติ

ป้องกันสัณยโรค ร.ศ. 127 ทำให้กิจการค้าประเวณีซึ่งมีกระบวนการที่เติบโต ในขณะเดียวกันก็มีสำนักอั้งยี่ เรียกค่าคุ้มครองจากเจ้าของสำนักและตัวโสเภณีด้วย โดยการซื้อขายเข้ามาในประเทศไทย เป็นการร่วมมือกันระหว่างนักการค้าและเจ้าของสำนักโสเภณีซึ่งได้กำไรจากกิจการนี้เป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลไทยมีความลำบากที่จะป้องกันขัดขวางมิให้เกิดการค้าประเวณีเด็ก (prostitution of children) ในประเทศ

ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1950 รัฐเริ่มมีการยกเลิกระบบโสเภณี โดยเริ่มมีการระงับการจดทะเบียนโสเภณีตั้งแต่ พ.ศ. 2491 ยกเลิกการต่อทะเบียนโสเภณีในปี พ.ศ. 2491 และมีการประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันสัณยโรค ร.ศ. 127 ในปี พ.ศ. 2503 โสเภณีจึงกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย (Tajeen & Trakulsajjawat, 1984) แต่เมื่อจำนวนโสเภณีในประเทศไทยมีจำนวนมากขึ้น จึงมีการบัญญัติพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ใช้บังคับเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2539 ปรากฏว่าบทบัญญัติที่กำหนดตามพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ซึ่งใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้วนั้นไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันในขณะนั้น ซึ่งใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองเด็ก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่อาจถูกล่อลวงหรือชักพาไปเพื่อการค้าประเวณี ดังนั้น สมควรกำหนดโทษกับบุคคลซึ่งกระทำความผิดโสเภณีเด็กในสถานการค้าประเวณีกับบุคคลซึ่งหารายได้จากการค้าประเวณีของเด็กและเยาวชน จึงแก้ไขยกเลิกพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 โดยกำหนดพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 แต่การค้าประเวณีเด็กก็กลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าการค้าประเวณีจะเป็นสิ่งผิดกฎหมายก็ตาม (Rittenhouse, 2015) สถาบันครอบครัว ถือเป็นสถาบันที่สำคัญของเด็กที่ต้องทำหน้าที่ในการสั่งสอนหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปอย่างเหมาะสม จะเห็นได้ว่าบางครอบครัวสอนลูกให้ไปละเมิดผู้อื่น

ซึ่งส่งผลให้ตกเป็นเหยื่อการค้าประเวณีได้ง่าย (Naewna, 2017) แม้ว่าจะมีกฎหมายเพื่อการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณี อีกหลายฉบับที่ใช้เป็นเครื่องมือในการดูแล พิทักษ์สิทธิให้แก่เด็กได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้ในกรณีที่มีการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีกับเด็กถือเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กำหนดให้ดำเนินการคุ้มครองเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดซึ่งมีพฤติกรรมไม่สมควร โดยการเข้าไปในสถานการค้าประเวณีหรือเกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี ข้อเท็จจริงปรากฏว่า การกำหนดมาตรการในการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มีการกำหนดลักษณะการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณี และกำหนดโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิด แต่ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลให้เด็กเข้าสู่อาชีพการค้าประเวณีมีทั้งความสมัครใจและไม่สมัครใจ ดังนั้นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองเด็ก จึงไม่บรรลุผลอย่างแท้จริง จำเป็นต้องหาแนวทางการแก้ไข ปัญหาเพื่อให้บรรลุผล โดยเริ่มจากการแก้ไขมาตรการทางกฎหมายต้องคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กเข้าสู่อาชีพค้าประเวณีต้องแก้ไขปัญหามาจากตัวเด็กและบุคคลในครอบครัวเด็ก ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครองเด็ก รวมทั้งผู้ประกอบการสถานบริการต่างๆ และปรับโครงสร้างของกฎหมายจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้กฎหมายมีลักษณะไม่เหมาะสมในประเด็นดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง วิธีการคุ้มครองเด็กที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าประเวณี ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ไม่ได้กำหนดนิยามคำว่า “เด็ก” ไว้ว่าเด็กตามกฎหมายฉบับ

นี้ควรมีอายุเท่าไร

ประการที่สอง พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 4 กำหนดสถานที่ค้าประเวณี กฎหมายกำหนดไว้ว่าการค้าประเวณีต้องกระทำในสถานที่ที่จัดไว้เพื่อการค้าประเวณีหรือยอมให้มีการค้าประเวณี และให้หมายรวมถึงสถานที่ที่ใช้ในการติดต่อหรือจัดหาบุคคลอื่นเพื่อกระทำการค้าประเวณีด้วย ดังนั้น หากบุคคลใดก็ตามนำเด็กมาค้าประเวณีในสถานที่อื่นๆ นอกเหนือความหมายที่กำหนด เด็กก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ให้เหมาะสม เพราะการนำกฎหมายอื่นมาใช้เพื่อลงโทษแก่เด็กที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด หรือบุคคลอื่นที่แสวงหาประโยชน์จากเด็กด้วยวิธีการค้าประเวณี มีวิธีการลงโทษที่รุนแรงมากเกินไปหากเทียบกับการกระทำความผิด อีกทั้งกฎหมายไม่มีกระบวนการเยียวยาแก้ไขแก่เด็กที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีอย่างถูกต้อง หากมีการพัฒนามาตรการในบทบัญญัติของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 จะส่งผลให้เกิดการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเด็ก

แนวคิดว่าด้วยสิทธิเด็กตามหลักสากล ระบุไว้ว่าสิทธิของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นสิทธิสากล (universal right) และเป็นสิทธิเด็ดขาด (absolute right) ที่จะต้องได้รับการรับรองและความคุ้มครองโดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ (Niyomthai, 2009) โดยมีหลักการที่สำคัญคือ “การไม่เลือกปฏิบัติและประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ซึ่งมุ่งคุ้มครอง 4 ด้าน คือ สิทธิในการอยู่รอด สิทธิได้

รับการคุ้มครอง สิทธิในด้านพัฒนาการ และสิทธิการมีส่วนร่วม (Ministry of Foreign Affairs, 2021)

เมื่อเด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นผู้ที่จะพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพ เด็กต้องได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน และได้รับการคุ้มครองให้รอดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบของบุคคลและสังคม ด้วยเหตุนี้แนวความคิดเรื่องสิทธิเด็กจึงเป็นประเด็นที่สำคัญในด้านสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง ซึ่งในอดีตปัญหาและความต้องการของเด็กถูกมองว่าเป็นเรื่องเฉพาะของครอบครัวที่มีความเข้าใจว่า “เด็กก็คือเด็ก” เป็นผู้ที่อยู่ในความดูแลของบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ใช่บุคคลที่มีสิทธิมีเสียงอะไร ถ้าจะให้ความช่วยเหลือหรือพิจารณาถึงปัญหาของเด็กจะพิจารณาจากแง่ของความเมตตาสงสารมากกว่าในแง่ของสิทธิเด็ก อย่างไรก็ตาม สิทธิเด็กเป็นแนวคิดที่สำคัญในอันที่จะทำให้หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กหันมาให้ความสำคัญกับเด็กมากขึ้น เพราะการล่วงละเมิดต่อสิทธิเด็กเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเพิกเฉยได้ ดังนั้น การปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองประชาชนโดยรัฐที่เกิดขึ้นจึงมีใช่แต่เพียงการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้วเท่านั้น หากแต่ต้องให้ความสนใจต่อตัวเด็กด้วย

ปัจจุบันสิทธิเด็กได้กลายเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายให้ความสนใจทั้งในระดับครอบครัวจนถึงสังคมวงกว้าง โดยถือว่าบิดาและมารดา มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กด้วยการเป็นแบบอย่างและการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับเด็ก ตลอดจนภาครัฐบาล องค์กร สถาบันต่างๆ ทางสังคม รวมถึงชุมชนและภาคธุรกิจต่างๆ ก็ควรเข้ามามีส่วนในการประสานความร่วมมือที่จะร่วมพัฒนาปกป้อง คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิเด็ก เพื่อไม่ให้เด็กถูกทอดทิ้ง ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกทารุณทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อเด็กตกอยู่ในภาวะลำบากมากขึ้น

การคุ้มครองเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบากจึงได้รับความสนใจในระดับนานาชาติ เมื่อทุกฝ่ายให้ความสนใจกับความสำคัญที่เข้ามาคุ้มครองสิทธิเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการเข้าคุ้มครองโดยการใช้อกฎหมายหรือการใช้นโยบายต่างๆ เพื่อมาปกป้องคุ้มครองไม่ให้มีบุคคลใดเข้ามาละเมิดสิทธิของเด็กได้

สำหรับแนวคิดการคุ้มครองเด็กตามกฎหมายของประเทศไทย ในสมัยโบราณสังคมไทยปฏิบัติต่อเด็กเช่นเดียวกับสังคมของชนชาติอื่นๆ ในโลกที่ให้บิดามารดามีอำนาจเหนือชีวิตของบุตร และชอบที่จะนำบุตรไปขายได้ ถือว่าบุตรเป็นทรัพย์สินของบิดามารดาเท่านั้น ลักษณะจารีตประเพณีและสังคมไทยจากอดีตถือว่าบิดามารดามีอำนาจปกครองเหนือบุตร และบุตรเป็นกรรมสิทธิ์ของบิดามารดา แนวความคิดในเรื่องอำนาจบิดามารดาเหนือบุตรนั้น ตามประวัติศาสตร์กฎหมายไทยมีตัวอย่างความคิดเรื่องอำนาจบิดาเหนือบุตรปรากฏชัดในกฎหมาย ในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ตามหลักกฎหมายไทยนั้นถือว่าเด็กเป็นทรัพย์สินของครอบครัวและตกอยู่ภายใต้ปกครองของบิดามารดา ซึ่งถือเป็นกฎหมายจารีตประเพณี จึงไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในการใช้อำนาจของบิดามารดาต่อบุตรโดยชัดเจน วัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทยอีกประการหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่สามี มีอำนาจเหนือภรรยา บิดามารดาที่มีอำนาจเหนือบุตร สิทธิหน้าที่ของเด็กอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของบิดามารดา การประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวเมื่อ พ.ศ. 2477 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดา ให้บิดามารดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตร ให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา แต่ถ้าบิดามารดาใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบประพฤดิชั่วร้าย ก็อาจเป็นเหตุให้ถูกศาลสั่งถอนอำนาจปกครองได้ บทบัญญัติ

ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าอำนาจเด็ดขาดของบิดามารดาที่มีต่อบุตรได้หมดสิ้นลง คงเปลี่ยนเป็นสิทธิและหน้าที่อันพึงมีต่อกัน แม้ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบรรพ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2519 และพ.ศ. 2533 ก็เป็นเพียงการเพิ่มเงื่อนไขเกี่ยวกับสิทธิในการทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนและให้ความสำคัญในเรื่องการปกครองดูแลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ต่อมาสังคมไทยได้ตระหนักว่าเด็กก็เป็นมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ใหญ่โดยทั่วไป มีชีวิต มีศักดิ์ศรี เพียงแต่มีความอ่อนแอมากกว่าผู้ใหญ่โดยทั่วไป และจำเป็นที่บิดามารดา หรือบุคคลในครอบครัวจะต้องปกป้องเด็กให้สามารถเติบโตขึ้นมาในสังคมได้

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันนับตั้งแต่ประเทศไทยได้เข้าเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้ผลักดันให้มีการบรรจุเจตนารมณ์และหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไว้ในกฎหมายฉบับต่างๆ และยุทธศาสตร์ชาติที่สำคัญเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็ก ดังนี้ (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (3) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 (4) พระราชบัญญัติอื่นๆ (5) ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และ (6) ยุทธศาสตร์การคุ้มครองเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 (Issarasena Na Ayudhya, 2018)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณี

1. การคุ้มครองสิทธิของเด็กจากการค้าประเวณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ

การคุ้มครองสิทธิของเด็กเกี่ยวกับการค้าประเวณีปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนครั้งแรกในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (The United Nations Convention on the Rights of the Child--UNCRC) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือ ข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นโดยสหประชาชาติ (คณะกรรมการการด้าน

สิทธิมนุษยชน) และได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2532 ปัจจุบันมี 196 ประเทศที่ได้เข้าเป็นภาคีแล้ว ยกเว้นเพียงสหรัฐอเมริกาที่ยังไม่ได้เข้าเป็นภาคี ส่วนประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 อนุสัญญานี้ได้รับรองศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพของเด็กทุกคนที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิดมีความเท่าเทียมกันปราศจากการเลือกปฏิบัติ และเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแล และการช่วยเหลือเป็นพิเศษรวมทั้งต้องมีกฎหมายคุ้มครองดูแลที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังเกิด เพราะเด็กคือผู้ที่ยังไม่เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้ “เด็ก” หมายถึงมนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านี้ตามกฎหมายที่บังคับใช้แก่เด็กนั้น นอกจากนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 34 กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องคุ้มครองเด็กจากการแสวงประโยชน์ทางเพศ และการกระทำทางเพศที่มีขอบทุกรูปแบบเพื่อการนี้ รัฐภาคีจะดำเนินการมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ทั้งมาตรการภายในประเทศและมาตรการทวิภาคีและพหุภาคีเพื่อป้องกันการชักจูงหรือบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเพศใดๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการแสวงประโยชน์จากเด็กในการค้าประเวณี หรือการกระทำอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเพศที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการแสวงประโยชน์จากเด็กในการแสดงลามกอนาจาร และที่เกี่ยวกับสิ่งลามกอนาจาร และข้อ 36 กำหนดให้รัฐจะต้องคุ้มครองเด็กจากการถูกแสวงประโยชน์ในทุกรูปแบบอื่นทั้งหมดที่เป็นผลร้ายต่อสวัสดิภาพของเด็กไม่ว่าในด้านใด (Ministry of Foreign Affairs, 2021)

นอกจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 ที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติได้ประกาศรับรองและเปิดให้ประเทศต่างๆ ลงนามพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเรื่องการค้าเด็ก การค้าประเวณี และสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (The Optional

Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography) ซึ่งไทยได้เป็นภาคีเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2549 โดยพิธีสารฉบับนี้มีขึ้นเพื่อขยายมาตรการคุ้มครองเด็ก โดยเฉพาะเรื่องการค้าเด็ก ค่าประเวณีเด็กและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก โดยมีหลักการสำคัญในการกำหนดนิยามที่ชัดเจนของการขายเด็ก การค้าประเวณีเด็กและสื่อลามกอนาจารเด็ก และกำหนดให้การส่งมอบเด็กเพื่อผลประโยชน์ การค้าประเวณีเด็ก และสื่อลามกอนาจารที่เกี่ยวกับเด็ก เป็นความผิดอาญา มีมาตรการในการริบทรัพย์ และให้เป็นความผิดที่ส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ รวมถึงให้รัฐภาคีมีความร่วมมือในการค้นหาพยานหลักฐานที่จะใช้ในการดำเนินคดี จัดมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองเด็ก และมาตรการในการบำบัดฟื้นฟู (Ministry of Foreign Affairs, 2021)

2. การคุ้มครองสิทธิของเด็กจากการค้าประเวณีตามกฎหมายต่างประเทศ

ในกฎหมายต่างประเทศการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีนั้นพบว่า การกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีได้มีการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศที่ผู้ค้าประเวณีไม่มีความรับผิดชอบทางอาญาที่มักจะเป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (civil law) อาทิ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และกลุ่มประเทศที่มีการบัญญัติกฎหมายบางประการให้ผู้ค้าประเวณีมีความรับผิดชอบทางอาญาทั้งในรูปแบบการกำหนดความรับผิดโดยตรงที่ไม่ต้องอาศัยพฤติการณ์อย่างอื่นประกอบและการกำหนดความรับผิดโดยอ้อมที่ได้ห้ามการค้าประเวณีโดยตรงแต่อาศัยการกำหนดความผิดอื่นๆ ต่อการกระทำของผู้ค้าประเวณี ทำให้ไม่อาจประกอบอาชญากรรมโดยปราศจากความรับผิดทางอาญาได้ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law)

ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร

(1) สหรัฐอเมริกา ได้การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาต่อการค้าประเวณีโดยตรงในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีโดยมีการใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือเพื่อควบคุมกิจกรรมทางเพศและเพื่อรักษาหลักการความเชื่อตามศาสนาคริสต์ที่ห้ามการมีเพศสัมพันธ์นอกการสมรสไว้ให้เป็นไปตามแบบแผนดั้งเดิม การกำหนดความผิดเหล่านี้ ถ้าหากมิได้เกี่ยวข้องกับความผิดอาญาในเรื่องอื่นแล้ว จะถือว่าเป็นการกำหนดความผิดเกี่ยวกับศีลธรรมอันดี แม้ว่าปัจจุบันจะมีได้มีการยกเลิกความผิดเหล่านี้ แต่ในทางปฏิบัติก็แทบไม่มีการบังคับใช้จริง

กฎหมายกลางของสหรัฐอเมริกา (The Federal Law) นอกจากการกำหนดห้ามมิให้บุคคลใดเกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีในบริเวณทางทหารของกองทัพแล้ว กฎหมายกลางจะกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีเฉพาะแต่กรณีการค้าประเวณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ หรือการค้าประเวณีระหว่างประเทศ โดยกำหนดให้การนำบุคคลเข้าประเทศ การเคลื่อนย้ายบุคคลเพื่อการค้าประเวณี การมีส่วนเกี่ยวข้องกับการชักชวนล่อลวงให้บุคคลทำการค้าประเวณีระหว่างประเทศ การมีส่วนควบคุมกิจการการค้าประเวณีที่ผู้ค้าประเวณีเป็นชาวต่างด้าว และการเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ หรือการกระทำการใดๆ ระหว่างประเทศเกี่ยวกับการกระทำที่ผิดกฎหมายที่รวมไปถึงการกระทำเพื่อการค้าประเวณีเป็นความผิดอาญาที่ผู้กระทำจะต้องระวางโทษขั้นสูง บทบัญญัติกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของรัฐโรดไอแลนด์ จะถูกบัญญัติอยู่ในกฎหมายทั่วไปของรัฐ (The State of Rhode Island General Laws) หัวข้อ 11 เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา โดยมีความผิดที่มีลักษณะเช่นเดียวกับรัฐอื่นทั่วไป ได้แก่ ความผิดฐานเป็นผู้ค้าประเวณี ที่มีข้อยกเว้นว่าหากผู้ทำการค้าประเวณีนั้นต้องมาทำการค้าประเวณีโดยไม่สมัครใจ

หรือโดยถูกคุกคามกดดันโดยกระบวนการที่มีขอบแล้ว ผู้ทำการค้าประเวณีดังกล่าวไม่มีความผิด และความผิดที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการค้าประเวณี โดยรัฐโรดโอแลนด์กำหนดห้ามมิให้มีการแสวงหาหรือใช้ บริการการค้าประเวณี ซึ่งกำหนดพระราชโศกสถานเบา แต่สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีการค้าประเวณีในรูปแบบอื่น ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนหรือก่อให้เกิดบุคคลใดเข้าสู่การค้าประเวณีด้วยประการใดๆ ไม่ว่าบุคคลนั้น จะสมัครใจหรือไม่ก็ตาม การมีส่วนเกี่ยวข้องในการให้มีการกระทำเช่นว่าอันรวมไปถึงการรับตัวบุคคลเช่นว่า การรับบุคคลที่ถูกสนับสนุนหรือก่อให้เกิดค้าประเวณี เช่นว่า ทำงานในธุรกิจของตนโดยรู้ถึงข้อเท็จจริง ดังกล่าว ดำรงชีพหรือรับรายได้ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือ บางส่วนจากผู้ค้าประเวณี หรือรับรายได้จากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีหรือการมีส่วนแบ่งในค่าตอบแทนของผู้ค้าประเวณี ย่อมมีความรับผิดชอบทางอาญา และต้องระวางโทษ (Vitooraporn, 2017)

(2) สหราชอาณาจักร กฎหมายของสหราชอาณาจักรไม่เคยมีการกำหนดให้การค้าประเวณีด้วย ตัวการกระทำเองเป็นความผิด คงมีแต่การกำหนด ความผิดต่อผู้เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี และการกระทำบางประการเกี่ยวกับในการเข้าติดต่อชักชวน บุคคลเพื่อให้ใช้บริการการค้าประเวณีเท่านั้น พระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ค.ศ. 1956 (The Sexual Offences Act 1956) ได้บัญญัติให้การมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีของเด็ก โดยเฉพาะ เด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี ไม่ว่าจะเป็นการก่อสนับสนุน หรือการยินยอมการมีส่วนร่วมในการประกอบกิจการ สถานค้าประเวณี ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบเปิดเผยหรือ แอบแฝงในธุรกิจอื่นใดเป็นความผิดอาญาเช่นเดียวกับ เจ้าของที่ดินที่รู้และยินยอมให้มีการประกอบกิจการ การค้าประเวณีเกิดขึ้นในพื้นที่ของตน โดยกฎหมาย ฉบับนี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าของที่ดินที่จะต้อง จัดการไม่ให้มีการค้าประเวณีบนพื้นที่ หรือในกรณี

ใช้เช่าพื้นที่ จะต้องบอกเลิกสัญญาตามที่กฎหมายให้อำนาจและห้ามมิให้มีการเช่าโดยบุคคลเดิมขึ้นอีก เว้นแต่มีมาตรการป้องกันอย่างสมเหตุสมผล การฝ่าฝืนของเจ้าของที่ดินที่จะไม่ใช้สิทธิเช่นนี้หรือการยินยอมให้ใช้พื้นที่ต่อไปโดยไม่มีมาตรการป้องกัน จะทำให้เจ้าของที่ดินมีความผิดเป็นผู้มีส่วนในการประกอบกิจการ สถานค้าประเวณี ขณะที่เจ้าของที่ดินที่ยินยอมให้ใช้ที่ดินเพื่อการค้าประเวณีเป็นปกติธุระ จะต้องระวาง ความรับผิดชอบทางอาญาต่างหากด้วย ทั้งนี้ การพยายามกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติ ผู้กระทำจะต้อง ระวางโทษอย่างเดียวกันกับการกระทำความผิดสำเร็จ แล้ว ภายหลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ดังกล่าว ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมาย โดย กำหนดพระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับ ท้องถนน ค.ศ. 1959 (The Street Offences Act 1959) ขึ้นเพื่อกำหนดความผิดใหม่บางประการ และ แม้ว่าจะมีการแก้ไขบทบัญญัติต่างๆ ในพระราชบัญญัติ การกระทำความผิดเกี่ยวกับท้องถนน ค.ศ. 1959 ใน เวลาต่อมาโดยพระราชบัญญัติการกระทำความผิด เกี่ยวกับเพศ ค.ศ. 2003 (The Sexual Offences Act 2003) ในลักษณะที่บัญญัติความผิดใหม่แทนที่ความ เดิมที่มีอยู่เกือบทั้งหมด แต่มีบทบัญญัติมาตราหนึ่งที่ ไม่ได้มีการแก้ไข อันได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการเตร็ดเตร่ เพื่อการค้าประเวณี (Vitooraporn, 2017)

3. การคุ้มครองสิทธิของเด็กจากการค้าประเวณี ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้า ประเวณี พ.ศ. 2539

ในอดีตกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีของไทย ได้มีการลงโทษเฉพาะผู้เป็นโสเภณีเท่านั้น แต่ปัจจุบัน พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มิได้ลงโทษเฉพาะผู้เป็นโสเภณีเท่านั้น แต่ มีการลงโทษผู้ซื้อประเวณี รวมถึงบุคคลที่ได้รับผลประโยชน์จากการค้าประเวณี และมีมาตรการเสริม เพื่อป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีด้วย ผู้ค้า

ประเวณีจะมีความผิดเมื่อได้มีวสุมในสถานการคำ ประเวณี ติดต่อบรับบุคคละอื่นเพื่อบการคำประเวณีใน ลักษณะที่เปิดเผยและนำอับอายหรือเป็นที่เดือดร้อน รำคาญแก่สาธารณชน หรือได้โฆษณาแพร่หลายเพื่อบ การคำประเวณีของตน นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติใน การลดโทษ ให้ความคุ้มครองและพัฒนาอาชีพผู้คำ ประเวณีซึ่งส่วนมากเป็นผู้ด้อยสติปัญญาและการศึกษา เป็นการพยายามแก้ปัญหาคาสเหตุ ส่วนผู้ซื้อประเวณี จะมีความผิดเมื่อเป็นการซื้อบริการทางเพศเด็กอายุ ต่ำกว่า 18 ปีในสถานคำประเวณี และหากเข้าไปมีวสุม ในสถานการคำประเวณีเพื่อบประโยชน์การคำประเวณี ของตนเองหรือผู้อื่น บุคคละที่ได้รับผลประโยชน์จาก การคำประเวณี ได้แก่ เจ้าของกิจการคำประเวณีที่ ควบคุมดูแลการคำประเวณี ผู้เป็นธุระจัดหาพาไปเพื่อบ ให้บุคคลได้คำประเวณี บิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่ ซึ่งมี ส่วนร่วมรู้เห็นเป็นใจในการคำประเวณีเด็กที่อยู่ใน ความปกครองเพื่อบมีเพศสัมพันธ์กับเด็กนั้นมืบทบัญญัติ ลงโทษผู้กระทำความผิด

กรอบในการวิเคราะห์

การศึกษาเรื่องการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหา ประโยชน์ทางเพศจากการคำประเวณี ผู้เขียนได้นำ แนวคิด ทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็น กรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเด็ก
2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
3. กฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กจากการคำ ประเวณีของสหรัฐอเมริกา
4. กฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กจากการคำ ประเวณีของสหราชอาณาจักร
5. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการคำ ประเวณี พ.ศ. 2539

ผลการวิเคราะห์

1. ผลการเปรียบเทียบการคุ้มครองเด็กที่ถูก แสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการคำประเวณีตาม กฎหมายระหว่างประเทศและต่างประเทศ

การหามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การคุ้มครองเด็กตามกฎหมายระหว่างประเทศ และ กฎหมายต่างประเทศเพื่อบวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ มาตรการทางกฎหมายของไทยพบว่า เนื่องจากพระราช บัญญัติป้องกันและปราบปรามการคำประเวณี พ.ศ. 2539 เป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นระยะเวลานาน และบทบัญญัติไม่ได้มุ่งที่คุ้มครองเด็กเป็นหลัก จึงไม่ สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน มาตรการการ คุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการคำ ประเวณีในสหราชอาณาจักรได้กำหนดความรับผิดชอบ ทางอาญาเพิ่มเติมสำหรับผู้ให้บริการการคำประเวณี โดย กำหนดให้ผู้ให้บริการทราบว่ผู้คำประเวณีเป็นบุคคล ที่ถูกค้ามนุษย์หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบไม่ ว่จะได้กระทำในประเทศหรือที่ใดในโลกก็ตามเป็น ความผิดอาญา และกำหนดความผิดเพิ่มเติมแก่บุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการคำประเวณี โดยกำหนดให้การก่อ สนับสนุน หรือมีการควบคุมจัดการให้บุคคลทำการ คำประเวณีโดยได้รับผลประโยชน์ตอบแทนไม่ว่าผล ตอบแทนนั้นจะได้แก่ตนเองหรือให้แก่ผู้อื่นเป็นความ ผิดอาญา ส่วนการกำหนดมาตรการการคุ้มครองเด็ก ที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการคำประเวณี ของสหรัฐอเมริกา มีการใช้การกำหนดความรับผิด ทางอาญาต่อการคำประเวณีโดยตรงในการบัญญัติ กฎหมายเกี่ยวกับการคำประเวณีโดยมีการใช้กฎหมาย อาญาเป็นเครื่องมือเพื่อบควบคุมกิจกรรมทางเพศและ เพื่อบรักษาลัทธิการความเชื่อตามศาสนาคริสต์ที่ห้าม การมีเพศสัมพันธ์นอกการสมรสไว้ให้เป็นไปตาม แบบแผนดั้งเดิม การกำหนดความผิดเหล่านี้ ถ้าหาก มิได้เกี่ยวข้องกับความผิดอาญาในเรื่องอื่นแล้ว จะถือว่าเป็น การกำหนดความผิดเกี่ยวกับศีลธรรมอันดี แม้ว่า

ปัจจุบันจะมิได้มีการยกเลิกความผิดเหล่านี้ แต่ในทางปฏิบัติก็แทบไม่มีการบังคับใช้จริง

การคุ้มครองสิทธิเด็กในกฎหมายระหว่างประเทศ คือ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเด็กในฐานะที่เด็กเป็นประชากรของโลก โดยพัฒนาการแนวคิดซึ่งเริ่มต้นโดยสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School) นั้น ก็มีที่มาหรือเหตุปัจจัยจากสภาพสังคมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กและการทารุณกรรมเด็ก การผลักดันผ่านแนวคิดดังกล่าวเพื่อให้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิเด็กโดยเด็ดขาดให้เป็นสิทธิสากล (Universal Right) มาตรา 8 ของพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเรื่องการค้าเด็ก การค้าประเวณีเด็ก และสื่อลามกที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ตระหนักว่าเด็กเป็นผู้เสียหายจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ซึ่งรวมถึงการค้าประเวณีและเรียกร้องให้ประเทศภาคีสมาชิกปฏิบัติต่อเด็กเหล่านี้ในฐานะผู้เสียหาย การตระหนักว่าเด็กเป็นผู้เสียหายจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ไม่ได้ถูกสะท้อนให้เห็นในกฎหมายไทยเสมอไป ดังนั้น มาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 และ มาตรา 34 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 จึงควรได้รับการแก้ไขเพื่อยกเว้นโทษและให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี และเพื่อให้มั่นใจว่าเด็กเหล่านี้จะไม่ถูกปฏิบัติในฐานะเป็นผู้กระทำความผิด แต่เป็นในฐานะผู้เสียหาย นอกจากนี้ มาตรา 34 ที่ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาในการกักตัวเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศไว้ในสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ ควรได้รับการแก้ไขโดยพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นหลัก เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ควรได้รับการอบรมเลี้ยงดูเช่นเดียวกับเด็กทั่วไปและควรได้รับการเรียนหนังสือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทยมีเนื้อหาครอบคลุมและสอดคล้องกับทบทบัญญัติต่างๆ ไทยได้พิธีสาร

พาเลอโรโม (Palermo Protocol) อย่างไรก็ตาม พบว่ามีช่องโหว่ระหว่างกฎหมายตามที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและการดำเนินการตามกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายควรดำเนินการตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ให้เข้มงวดมากขึ้น

2. ผลจากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณี

การกำหนดมาตรการในการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มีการกำหนดลักษณะการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณี และกำหนดโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิด แต่ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลให้เด็กเข้าสู่อาชีพการค้าประเวณีมีทั้งความสมัครใจและไม่สมัครใจ ดังนั้นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองเด็ก จึงไม่บรรลุผลอย่างแท้จริง จำเป็นต้องหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุผล โดยเริ่มจากการแก้ไขมาตรการทางกฎหมายต้องคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กเข้าสู่อาชีพค้าประเวณีต้องแก้ไข ปัญหาจากตัวเด็กและบุคคลในครอบครัวเด็ก ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครองเด็ก รวมทั้งผู้ประกอบการสถานบริการต่างๆ และปรับโครงสร้างของกฎหมายจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังต่อไปนี้

2.1 การกำหนดเกณฑ์อายุเด็ก

การค้าประเวณีตามกฎหมายไทยถือเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย ในปัจจุบันจากรายงานการค้ามนุษย์ประจำปี พ.ศ. 2564 ของสถานทูตสหรัฐและสถานกงสุลในประเทศไทย พบว่า มีการแสวงหาประโยชน์ทางเพศทางอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเด็กเพิ่มสูงขึ้น (U.S. Embassy & Consulate in Thailand, 2021) ประกอบกับการที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ได้สนธิกำลัง

ร่วมกับกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม และ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เข้าจับกุมหญิงสาวที่อ้างตัวเองว่าเป็นโมเดลลิ่ง ทำการจัดหาเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เพื่อส่งต่อไปค้าประเวณีให้กับลูกค้า ผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งทำให้มีผู้เสียหายจำนวนมากนั้น (Siamrath, 2021) และจากสรุปสถิติคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 พบว่า ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน พ.ศ. 2564 ในระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน พ.ศ. 2564 ผู้กระทำผิดที่ต้องโทษมีอายุ 14 ปี ไม่เกิน 18 ปี (Office Of The Judiciary, 2021) ดังนั้น จากข้อมูลสถิติดังกล่าวจะเห็นว่าการแสวงประโยชน์ทางเพศทางอินเทอร์เน็ตหรือผ่านช่องทางออนไลน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเด็กเพิ่มสูงขึ้น

จากการศึกษาในบทบัญญัติพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นระยะเวลานานและบทบัญญัติไม่ได้มุ่งที่คุ้มครองเด็กเป็นหลัก บทบัญญัติของกฎหมายจึงไม่ได้กำหนดนิยามคำว่า “เด็ก” ส่งผลให้บทบัญญัติของกฎหมายส่วนใหญ่ไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองเด็ก ในกฎหมายจึงจำเป็นต้องกำหนดคำนิยามคำว่า “เด็ก” การพิจารณาว่าเด็กตามกฎหมายฉบับนี้ควรมีอายุเท่าไร ต้องศึกษากฎหมายที่มีแนวทางคุ้มครองเด็กเกี่ยวกับคำนิยามของเด็กได้รับความคุ้มครอง ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ให้นิยามว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ให้นิยามว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ให้นิยาม

ของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ไว้ว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ “เยาวชน” หมายถึงบุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ความหมายของ “เยาวชน” เปลี่ยนแปลงจากความหมายในกฎหมายเด็กและเยาวชนเดิม เพราะตามกฎหมายเดิม ไม่ให้หมายรวมถึงบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส ซึ่งกฎหมายแพ่งกำหนดว่าบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปีบริบูรณ์สามารถทำการสมรสได้และถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส หรือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปีบริบูรณ์ทำการสมรสโดยได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถ้าได้กระทำการอันเป็นความผิด แม้อายุยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ กฎหมายเดิมไม่ถือว่าเป็นเยาวชน และต้องถูกฟ้องยังศาลธรรมดา แต่ในกฎหมายใหม่เห็นว่าบุคคลที่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสนั้นยังมีสภาพจิตใจ และสภาพร่างกายที่ควรต้องได้รับการคุ้มครอง เช่นเดียวกับบุคคลที่ยังไม่ได้สมรส จึงไม่บัญญัติยกเว้นมิให้อยู่ในความหมายของเยาวชน

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ให้นิยามว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสเพื่อคุ้มครองเด็กที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าประเวณี ส่วนเด็กที่บรรลุนิติภาวะแล้ว จะไม่ได้รับความคุ้มครอง

ดังนั้น จากเกณฑ์อายุที่ใช้สำหรับกำหนดคำนิยามตามกฎหมายแต่ละฉบับมีความแตกต่างกัน แต่จากข้อมูลเด็กที่ค้าประเวณีตั้งแต่อายุน้อย ระบุว่าส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการถูกข่มขืน หรือเคยผ่านการมีเพศสัมพันธ์มาก่อน เด็กที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสจะไม่ได้รับความคุ้มครอง เพราะเห็นว่ามีประสบการณ์การมีครอบครัวมาก่อน จึงยากที่จะถูกชักจูงถูกหลอกไปค้าประเวณี การกำหนดคำนิยามคำว่า “เด็ก” จึงเห็นด้วยกับการกำหนดคำนิยามตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

2.2 ลักษณะสถานที่ค้าประเวณี

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 4 กำหนดนิยามคำว่า “สถานค้าประเวณี” ไว้ว่า สถานการค้าประเวณีหมายความว่า สถานที่ที่จัดไว้เพื่อการค้าประเวณีหรือยอมให้มีการค้าประเวณี และให้หมายความรวมถึงสถานที่ที่ใช้ในการติดต่อหรือจัดหาบุคคลอื่นเพื่อกระทำการค้าประเวณีด้วย จากนิยามแสดงให้เห็นว่า การคุ้มครองเด็กตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีต้องมีสถานที่แหล่งที่ตั้งในการกระทำชำเราหรือการกระทำอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่ หากมีการกระทำการค้าประเวณีที่ไม่ใช่ในสถานที่ที่จัดไว้ เด็กก็จะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่สภาพสังคมในปัจจุบันการค้าประเวณีบางครั้งไม่ได้กระทำในสถานที่ที่จัดไว้ อาทิ การพาเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีไปกระทำชำเรา หรือทำให้สำเร็จความใคร่ของตน โดยวิธีอื่นที่บ้านของตนหรือที่บ้านของผู้อื่น หรือการใช้วิธีการโพสต์ทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้บุคคลอื่นมาซื้อบริการ และมีการกระทำให้ผู้ซื้อบริการสำเร็จความใคร่ผ่านทางไลน์หรือทางเฟซบุ๊กส่วนตัว หากมีการกระทำในลักษณะเช่นนี้ ผู้กระทำไม่ผิดตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี เนื่องจากผู้กระทำไม่ได้กระทำในสถานที่ที่จัดไว้สำหรับค้าประเวณี ทำให้ผู้กระทำไม่ได้กระทำความผิดและไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย และเกิดช่องว่างในการคุ้มครองเด็ก

2.3 วิธีการคุ้มครองเด็กที่กระทำความผิดตามกฎหมาย

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ไม่ได้กำหนดนิยามคำว่า “เด็ก” ไว้ว่าเด็กตามกฎหมายฉบับนี้ควรมีอายุเท่าไร โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่าเด็กที่เข้าสู่การประกอบอาชีพค้าประเวณี อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เด็กที่ไม่สมัครใจค้าประเวณี เด็กที่สมัครใจค้าประเวณี และเด็กที่เข้ามาเป็นผู้ชักนำบุคคลให้เข้ามาค้าประเวณี ปัญหา

กลุ่มเด็กที่ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 คือ เด็กที่สมัครใจค้าประเวณีกับเด็กเป็นผู้ค้าประเวณี

“เด็กที่สมัครใจค้าประเวณี” มีสาเหตุมาจากการมีค่านิยมที่ผิดทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงสาเหตุจากสภาพบีบคั้นทางครอบครัว เด็กที่สมัครใจค้าประเวณีไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ไม่ได้กำหนดโทษไว้สำหรับการรับแขกหรือการค้าประเวณีโดยตรง แต่ลงโทษแก่การกระทำที่เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้าประเวณี ตามมาตรา 5 มาตรา 6 และมาตรา 7 เท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้หากมีบุคคลมาขอร่วมประเวณีกับเด็กโดยให้สินจ้าง และเด็กยินยอมที่ผู้ค้าประเวณีด้วยตนเอง เด็กก็จะไม่ได้รับความคุ้มครอง บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดอัตราโทษไม่เหมาะสมและไม่เกิดกระบวนการคุ้มครองเด็กได้

“เด็กเป็นผู้ค้าประเวณี” พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 กฎหมายมีมาตรการเยียวยาดูแลเฉพาะเด็กที่กระทำความผิดตามมาตรา 5 มาตรา 6 และมาตรา 7 หากเด็กมีการกระทำความผิด ส่งผลตามมาตรา 34 ซึ่งต้องได้รับการคุ้มครองและไปพัฒนาอาชีพ แต่จากการศึกษากระบวนการคุ้มครองเด็กโดยให้เด็กที่กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษโดยได้รับการคุ้มครองและไปพัฒนาอาชีพนั้น พบว่ากระบวนการส่งเสริมอาชีพไม่ใช้วิธีการแก้ไขปัญา เนื่องจากอาชีพที่ฝึกนำมาใช้ประกอบอาชีพมีรายได้ไม่เท่ากับการค้าประเวณี เด็กก็จะเข้าไปเป็นผู้ค้าประเวณีเช่นเดิม

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ให้เหมาะสม เพื่อยกเว้นโทษและให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี และเพื่อให้มั่นใจว่าเด็กเหล่านี้จะไม่ถูกปฏิบัติในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดแต่เป็นในฐานะผู้เสียหาย

โดยพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นหลัก เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี ควรได้รับการอบรมเลี้ยงดูเช่นเดียวกันกับเด็กทั่วไปและควรได้รับการเรียนหนังสือ จะส่งผลให้เกิดการคุ้มครองเด็ก เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

ปัจจุบันเด็กที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าประเวณีมีมากขึ้นและมีอายุน้อยลงจึงทำให้เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีไม่ได้รับการคุ้มครอง เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มีการกำหนดลักษณะการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณีและกำหนดโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิด ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลให้เด็กเข้าสู่อาชีพการค้าประเวณีมีทั้งความสมัครใจและไม่สมัครใจ ดังนั้นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองเด็ก จึงไม่บรรลุผลอย่างแท้จริง จำเป็นต้องหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุผล โดยเริ่มจากการแก้ไขมาตรการทางกฎหมายต้องคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กเข้าสู่อาชีพค้าประเวณีต้องแก้ไขปัญหามาจากตัวเด็กและบุคคลในครอบครัวได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครองเด็ก รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจสถานบริการต่างๆ และปรับโครงสร้างของกฎหมายจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้กฎหมายมีลักษณะไม่เหมาะสมในประเด็นดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ไม่ได้กำหนดนิยามคำว่า “เด็ก” ไว้ว่าเด็กตามกฎหมายฉบับนี้และให้กำหนดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ให้นิยามว่า “เด็ก” หมายความว่าบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส เพื่อคุ้มครองเด็กที่

เข้ามาประกอบอาชีพค้าประเวณี ส่วนเด็กที่บรรลุนิติภาวะแล้ว จะไม่ได้รับความคุ้มครอง เพราะเห็นว่ามีประสบการณ์การมีครอบครัวมาก่อน จึงยากที่จะถูกชักจูงถูกหลอกไปค้าประเวณี

ประการที่สอง ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 4 กำหนดสถานที่ค้าประเวณี กฎหมายกำหนดไว้ว่าการค้าประเวณีต้องกระทำในสถานที่ที่จัดไว้เพื่อการค้าประเวณีหรือยอมให้มีการค้าประเวณี ดังนั้นหากบุคคลใดก็ตามนำเด็กมาค้าประเวณีในสถานที่อื่นๆ นอกเหนือความหมายที่กำหนด เด็กไม่ได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากผู้กระทำไม่ได้กระทำในสถานที่ที่จัดไว้สำหรับค้าประเวณี ทำให้ผู้กระทำไม่ได้กระทำความผิดและไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายและเกิดช่องว่างในการคุ้มครองเด็ก

ประการที่สาม ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 34 เด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีได้รับการคุ้มครองโดยการพัฒนาอาชีพ ซึ่งไม่เหมาะสมกับเด็ก เพราะเด็กควรได้รับการศึกษา

เมื่อเกิดปัญหาตามที่กล่าว พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 จึงสมควรมีการปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะดังที่กล่าวในหัวข้อต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การค้าประเวณีเด็กในไทยมีแนวโน้มมากขึ้น เด็กที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าประเวณีมีอายุน้อยลงลง ทำให้มาตรการการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีไม่ได้รับการคุ้มครอง จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขมาตรการการคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ดังนี้

1. เพิ่มคำนิยามใน มาตรา 4 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

ให้นิยามว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส เพื่อคุ้มครองเด็กที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าประเวณี ส่วนเด็กที่บรรลุนิติภาวะแล้ว จะไม่ได้รับความคุ้มครอง เพราะเด็กที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

2. แก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 4 ให้กำหนดว่าการค้าประเวณีเด็กที่กระทำในสถานและนอกสถานที่ที่จัดไว้เพื่อการค้าประเวณีหรือยอมให้มีการค้าประเวณี

และให้หมายความรวมถึงสถานที่ที่ใช้ในการติดต่อหรือจัดหาบุคคลอื่นเพื่อกระทำการค้าประเวณีด้วย เพื่อคุ้มครองเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากการค้าประเวณีทั้งในสถานที่และนอกสถานที่

3. แก้ไขมาตรการการคุ้มครองเด็กในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 34 ให้คุ้มครองเด็กกระทำความผิดให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรัฐออกค่าใช้จ่ายให้

References

- Issarasena Na Ayudhya, P. (2018). *Guidelines for the development of Thailand's policy on homeless children*. Doctoral Dissertation of Philosophy in Politics, Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Ministry of Foreign Affairs. (2021). (2021). *Convention on the rights of the child*. Retrieved from <https://humanrights.mfa.go.th/th/kids/72> [In Thai]
- Naewna. (2017). *Summary of the discussion on the solution to child sex trafficking problems*. Retrieved from <https://www.naewna.com/lady/columnist/30349> [In Thai]
- Niyomthai, A. (2009). *Convention on the rights of the child*. Retrieved from https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/10reform/reform7.pdf [In Thai]
- Office Of The Judiciary. (2021). *Statistics of offenses under the Prevention and Suppression of Prostitution Act, 1996 for January-June 2021*. Author. [In Thai]
- Rittenhouse, R. H. (2015). *Situational analysis of the commercial sexual exploitation of children in Thailand*. ECPAT International.
- Sacrobanek, S., Boonpakdee, N., & Jantaro, C. (1997). *Trafficking in women: The way of Thai society*. Foundation for Women. [In Thai]
- Siamrath. (2021). *Police have warned that prostitution of children is punishable by death for those who buy the wrong services, with a maximum sentence of life imprisonment*. Retrieved from <https://siamrath.co.th/n/300304> [In Thai]
- Tajeen, T., & Trakulsajjawat, P. (1984). *The problem of female trafficking and problem solving strategies*. Chulalongkorn University, Social research institute, Women's Studies Program. [In Thai]
- U.S. Embassy & Consulate in Thailand. (2021). *Human trafficking report 2021*. Retrieved from <https://th.usembassy.gov/th/our-relationship-th/official-reports-th/2021-trafficking-persons-report-thailand-th> [In Thai]
- Vitooraporn, P. (2017). *Legal problems in criminalization of prostitute*. Master's Thesis of laws, Chulalongkorn University. [In Thai]

การศึกษาแนวทางการสร้างนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์ และความเหนื่อยล้าของพนักงานอุตสาหกรรมยางพารา

วีรชัย มัญญารักษ์¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์มาทดแทนการใช้แรงงานคนโดยการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าของพนักงานในภาคการผลิตซึ่งเป็นกรณีศึกษาของอุตสาหกรรมยางพาราที่จัดเป็นพืชเศรษฐกิจส่งออกที่สำคัญของไทยที่มีการปลูกอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมกับการพัฒนา แนวคิดการยศาสตร์กับการทำงาน และแนวคิดความเหนื่อยล้ากับการทำงาน มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ภาคการผลิตของอุตสาหกรรมยางพาราไทยยังมีการใช้แรงงานคนในกระบวนการผลิต มีการเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็นซึ่งเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้า การพัฒนานวัตกรรมหรือเทคโนโลยีเข้ามาช่วยแทนแรงงานคนในการทำงานจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ การวิเคราะห์เริ่มจากศึกษาการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าในการทำงานที่จะนำไปสู่การปรับปรุงการทำงาน ผลการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์อยู่ในระดับที่ต้องมีการปรับปรุงการทำงานโดยทันที ส่วนผลการประเมินความเหนื่อยล้า พบว่า พนักงานมีอาการเหนื่อยล้าในการลำเลียงยางแผ่นรมควัน หลังจากที่ทำราบและเข้าใจถึงปัญหาก็นำเสนอวิธีการแก้ปัญหาจากการใช้แนวทางการวิเคราะห์ท่าทางการเคลื่อนไหวของพนักงาน การนำเสนอแนวคิดการประดิษฐ์อุปกรณ์ลำเลียงยางแผ่นรมควันตามหลักการยศาสตร์ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างนวัตกรรมเพื่อการปรับปรุงการทำงานที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของภาคอุตสาหกรรมยางพาราต่อไป

คำสำคัญ: แนวทางการสร้างนวัตกรรม; การยศาสตร์; ความเหนื่อยล้า; อุตสาหกรรมยางพารา

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

วีรชัย มัญญารักษ์. (2566). การศึกษาแนวทางการสร้างนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าของพนักงานอุตสาหกรรมยางพารา. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 16-29.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: weerachai.ma@sru.ac.th

The Study Guidelines for Innovative Development from Ergonomics and Fatigue Analyze of Worker's in the Para Rubber Industry

Weerachai Madtharak¹

Abstract

This academic article aims to analyze the guidelines for artifact innovation to replace human labor with ergonomics and analysis of the work fatigue of employees. A case study in Para rubber was conducted to examine the exportation of cash crops which was arranged through extensive plantations in the country. By bringing the concept of innovative development concept, Ergonomics concept and the concept of fatigue in work as a framework for analysis.

The results of the analysis revealed that: in the manufacturing sector of the Para Rubber Industry, manual labor was also used in the rubber smoke sheets processing the workers had an unnecessary movement that related to ergonomics risk and fatigue. Thus, innovation and technological development are helpful and important to the employees. The start of analysis to study concerning ergonomics and fatigue in work were relevant for improving in work. Ergonomics analysis and fatigue assessment by the Piper method in the maximum Abnormal Index score was a conveying step. Based on the results, the ergonomic problem analysis must be immediately corrected. And the fatigue assessment showed that workers had the fatigue in conveying steps. The analyses provided guidelines to solve the problems of the workers as regards producing smoked rubber sheets. The concept of the smoked rubber sheet conveyor equipment to increase efficiency in the para rubber industry.

Keywords: Guidelines for Innovation Development; Ergonomics; Fatigue; Para Rubber Industry

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Madtharak, W. (2023). The study guidelines for innovation creating from ergonomics and fatigue analyze of worker's in the Para Rubber Industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 16-29.

¹ Doctor of Philosophy Program in Industrial and Organization Psychology, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: weerachai.ma@skru.ac.th

บทนำ

ในการผลิตเชิงอุตสาหกรรมหรือการผลิตคราวละมาก (mass production) ที่ต้องใช้คนเป็นปัจจัยการผลิต สภาพแวดล้อมต่างๆ ในการทำงานสามารถส่งผลกระทบต่อพนักงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ความเหนื่อยล้า ความปลอดภัย รวมถึงประสิทธิภาพการทำงานได้ การศึกษาพฤติกรรมเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็น (movement waste) รวมถึงความปลอดภัย ความเหนื่อยล้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการเพิ่มผลผลิต นับเป็นต้นแบบในการพัฒนาศาสตร์ที่เรียกว่า การยศาสตร์ (ergonomics) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมในการทำงานเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมซึ่งมีความสัมพันธ์กับการออกแบบหรือปรับปรุงสภาพของงานให้เหมาะสม การออกแบบตามหลักการยศาสตร์ที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของลักษณะงาน สัดส่วนร่างกายผู้ใช้งาน ความเหมาะสม การใช้งานได้จริง ค่าใช้จ่าย และการออกแบบบนพื้นฐานของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง (Hyer & Wemmerlov, 2002) การปรับปรุงวิธีการทำงานที่เป็นไปตามหลักการยศาสตร์จึงมีส่วนสำคัญที่สามารถช่วยให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ลดความเครียดจากการทำงานได้ การปรับปรุงการทำงานตามหลักการยศาสตร์จะช่วยให้ทาง การเคลื่อนไหวร่างกายในการทำงานดีขึ้น แนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่างๆ ในการทำงานจากผลของการวิเคราะห์ตามหลักการยศาสตร์ในสถานประกอบการต่างๆ ของประเทศจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากซึ่งเป็นไปตามโมเดลของประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งจากภายในเพื่อให้ประเทศไทยเราเชื่อมสู่ประชาคมจากการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตยางพาราซึ่งเป็นพืชส่งออกที่สำคัญของประเทศจากประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดมาตรฐานการผลิตยางแผ่นรมควันตามพระราชบัญญัติ

มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มีหลายประเด็นที่เป็นข้อกำหนดของการปฏิบัติที่ดีสำหรับการผลิตยางแผ่นรมควัน โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและปัจจัยทางการยศาสตร์ของพนักงานโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่ดีสำหรับการผลิตยางแผ่นรมควันที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและปัจจัยทางการยศาสตร์ของพนักงานโดยตรงไม่ต่างกัน (Ministry of Agriculture and Cooperatives, National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards, 2013)

ปัจจุบันการประกอบการอุตสาหกรรมยางของประเทศไทยมีปัญหาที่ต้องการพัฒนาในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจการขนาดกลางและขนาดเล็กยังมีข้อจำกัดด้านเงินทุนและเทคโนโลยีการผลิต รวมถึงการพัฒนาอย่างพาราทั้งระบบยังมีอุปสรรค เนื่องจากยางพารามีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน ทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคแรงงาน ทำให้การเชื่อมโยงสำหรับการพัฒนาทั้งระบบไม่คล่องตัว (Manmeun, 2013) ในการผลิตยางแผ่นรมควันมีพบว่าในแต่ละขั้นตอนการทำงานของพนักงานยังมีการทำงานซ้ำๆ อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเกิดการเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็น ที่อาจส่งผลให้เกิดปัญหาทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าซึ่งมีผลต่อสุขภาพอนามัยและประสิทธิภาพการทำงาน จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า พนักงานทำงานแบบผลิตรายต่อเนื่องในกระบวนการ มีการทำงานซ้ำๆ เป็นเวลานาน บางขั้นตอนมีการออกแรงมากในการทำงาน ส่งผลให้มีความเหนื่อยล้าจากการทำงาน มีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลปัญหาสุขภาพในระยะยาว มีงานวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้เกี่ยวกับการสัมผัสปัจจัยคุกคามสุขภาพในสภาพแวดล้อมการทำงานและสภาพการทำงานในกระบวนการผลิตยางแผ่นรมควัน (Aksornpan, Suthakorn, & Lertpoonwilikul, 2012) ที่เกี่ยวข้องกับท่าทางการ

ทำงานที่ไม่เหมาะสม ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยวข้องกับความเหนื่อยล้าในการทำงานตามหลักการวิทยาศาสตร์ในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานซึ่งเป็นเรื่องที่ควรศึกษาที่ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพและการพัฒนางานภาคอุตสาหกรรมในการผลิตคราวละมากๆ Jantarapimol, Chanprasit, and Songkham (2007) พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่ามีอาการเจ็บป่วยในระบบโครงร่างกล้ามเนื้อสูงสุด คือปวดกล้ามเนื้อขา ร้อยละ 79.47 ปวดกล้ามเนื้อหลัง ร้อยละ 72.63 และการเจ็บป่วยอื่นๆ กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 67.11 ได้รับการบาดเจ็บจากการทำงาน และมีพฤติกรรมป้องกันสุขภาพโดยรวมในระดับปานกลาง ปัจจุบันมีการพยายามนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ที่เป็นไปตามแนวคิดทางในการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ตัวอย่าง เช่น การพยายามนำเครื่องกรีดยางอัตโนมัติหรือหุ่นยนต์กรีดยางอัตโนมัติและเครื่องช่วยอำนวยความสะดวกในการกรีดยาง (Limaroon, Narmprasert, & Smitipong, 2020) เพื่อทดแทนแรงงานคนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแต่ก็ยังไม่ขยายผลมากนักยังคงต้องได้รับการปรับปรุงพัฒนาต่อไป

จากปัญหาการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าจากการทำงานของพนักงานในภาคการผลิตของอุตสาหกรรมยางพาราไทย ผู้เขียนจึงมุ่งศึกษาแนวทางการสร้างนวัตกรรม (innovation) สิ่งประดิษฐ์มาทดแทนการใช้แรงงานคนโดยการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าของพนักงานเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานที่ส่งผลในการลดปัญหาทางการยศาสตร์ ลดความเหนื่อยล้า และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สามารถเป็นแนวทางในการสร้างนวัตกรรมเครื่องทุ่นแรงให้กับพนักงานอุตสาหกรรมยางพาราและอุตสาหกรรมอื่นๆ ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับนวัตกรรมกับการพัฒนา

เมื่อพูดถึงนวัตกรรมเรามักจะนึกถึงเรื่องของการพัฒนาหรือสิ่งใหม่ๆ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (Office of the Royal Society, 2011) ได้ให้คำนิยามของนวัตกรรมว่าเป็นการกระทำหรือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแตกต่างจากเดิมซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ เป็นต้น นวัตกรรมหมายถึง ความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น (Vatjinda, 2021) การนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม นวัตกรรมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดจากการนำความรู้และความคิดสร้างสรรค์มาผนวกกันเพื่อสร้างให้เกิดเป็นธุรกิจนวัตกรรมหรือธุรกิจใหม่ อันจะนำไปสู่การลงทุนใหม่ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ Du Plessis (2007) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมว่า “เป็นการสร้างความรู้และความคิดใหม่ เพื่อให้ผลลัพธ์ใหม่ทางธุรกิจ ซึ่งมีความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการดำเนินธุรกิจภายในองค์กร (internal business process) และโครงสร้างธุรกิจ เพื่อสร้างสินค้าและบริการที่สร้างขึ้นตามความต้องการของตลาด” นวัตกรรมเป็นแนวความคิด การปฏิบัติหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อนหรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วย นวัตกรรมเป็นความคิด การกระทำหรือวัตถุใหม่ๆ ซึ่งถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ๆ ด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือหน่วยอื่นๆ ของการยอมรับในสังคมดังนั้น นวัตกรรมอาจหมายถึงสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อนเลย สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่ได้มีการ

รื้อฟื้นขึ้นมาใหม่หรือสิ่งใหม่ที่มีการพัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม (Rogers, 1983) โดยสรุปนวัตกรรมหมายถึงความคิด การกระทำ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

นวัตกรรมส่วนใหญ่มักเกิดจากปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการการพัฒนา หรือการต่อยอด สามารถถ่ายทอดได้ ส่งผลให้มีผู้ได้รับประโยชน์จำนวนมาก สามารถพัฒนาหรือต่อยอดและเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจหรือสังคม การนำแนวความคิดใหม่หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือก็คือ “การทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่นโดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่างๆ (change) ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราให้กลายมาเป็นโอกาส (opportunity) และถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม” แนวความคิดนี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยจะเห็นได้จากผลงาน นักเศรษฐศาสตร์ใน The Theory of Economic Development (Croitoru, 2012) โดยจะเน้นไปที่การสร้างสรรค์ การวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งนวัตกรรมทางเทคโนโลยี (technological innovation) เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เป็นหลัก

แนวคิดการยศาสตร์กับการทำงาน

หลักการยศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมในการทำงานเพื่อนำไปประยุกต์หรือปรับปรุงสภาพของงานให้เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงาน การประยุกต์ใช้หลักการทางกรยศาสตร์จึงเป็นแนวทางการลดปัญหาต่างๆ ที่เป็นสาเหตุของประสิทธิภาพการทำงาน ความไม่สะดวกสบายในการทำงาน หรือความเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายในสถานที่ทำงาน การยศาสตร์เกี่ยวข้องกับงาน

ด้านการออกแบบและการผลิต ผลิตภัณฑ์ เครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องจักร อาคารโรงงาน จัดสภาพสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสะดวกสบายทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย สามารถดัดแปลงนำไปใช้กับอะไรก็ได้ที่มนุษย์เป็นผู้ใช้สอย การยศาสตร์ยังครอบคลุมถึงศาสตร์ทางด้านชีวกลศาสตร์ สรีรวิทยาการทำงาน และจิตวิทยาวิศวกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตวิทยาอุตสาหกรรมโดยตรง Ong and Kogi (1992) กล่าวว่า การยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกันหลายสาขาวิชาด้วยกัน ได้แก่ แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ จิตวิทยา สังคมศาสตร์ และสุขศาสตร์อุตสาหกรรม ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันในการปรับปรุงคุณภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพและความปลอดภัยสูงสุด โดยให้ความสำคัญที่คนทำงานเป็นอันดับแรกกว่ามีผลกระทบจากการออกแบบเครื่องมือ เครื่องจักร และสภาพแวดล้อมในการทำงานอย่างไรบ้าง ซึ่งรวมไปถึงวิธีการทำงานหรือท่าทางในการทำงานที่เหมาะสมเพื่อจะได้ใช้พลังงานในการทำงานน้อยที่สุด เกิดความเครียด ความเหนื่อยล้า และความผิดปกติจากการบาดเจ็บสะสมเรื้อรัง (Cumulative Trauma Disorders--CTDs) น้อยที่สุด ผลโดยรวมคือการเพิ่มประสิทธิภาพความปลอดภัยและความสบายในการทำงาน ซึ่งในการทำงานจะมีความสัมพันธ์กัน

การศึกษาทางกรยศาสตร์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงการทำงานทางด้านอุตสาหกรรม การยศาสตร์จะให้ความสำคัญในเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีผลต่อการออกแบบ การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก และสิ่งแวดล้อมตลอดจนกระบวนการที่มนุษย์ใช้ในการทำงานและใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหรือสมรรถนะให้กับการทำงานตามที่กำหนด ลดข้อผิดพลาด ลดความเครียด ลดความเหนื่อยล้า เพิ่มความปลอดภัยและความพึงพอใจในการทำงานของมนุษย์ (Sungkhapong & Pochana, 2013) การค้นหาปัญหา

การยศาสตร์เพื่อปรับปรุงสภาพการทำงานจึงมีความสำคัญ เนื่องจากปัญหาด้านการยศาสตร์มีความเกี่ยวข้องและสามารถก่อให้เกิดผลกระทบไปยังปัญหาด้านความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของผู้ปฏิบัติงาน ปัญหาด้านผลผลิตและค่าใช้จ่ายของสถานประกอบการ กิจกรรมที่สามารถช่วยให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มผลผลิตในงานอุตสาหกรรม การปรับปรุงงาน (work improvement) เป็นการพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการทำงานทั้งหมด เพื่อวิเคราะห์ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เพื่อทำให้การทำงานของคนมีความสะดวก สบาย ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Croitoru, 2012) การประเมินทางยศาสตร์มีหลายรูป การประเมินด้วยวิธี RULA (Rapid Upper limb Assessment) เป็นวิธีที่พัฒนาขึ้นโดยใช้วิเคราะห์ท่าทางการทำงานที่มุ่งเน้นการประเมินท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายส่วนบน (McAtamney & Corlett, 1993) ส่วนวิธี REBA (Rapid Entire Body Assessment) เป็นวิธีการที่ถูกออกแบบขึ้นมาเพื่อประเมินท่าทางการทำงานทั้งร่างกาย ทั้งในรูปแบบการทำงานที่เคลื่อนที่และหยุดนิ่ง โดยพัฒนามาจากวิธี RULA (Hignett & McAtamney, 2000)

แนวคิดความเหนื่อยล้ากับการทำงาน

ปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องจักรหรือเครื่องทุ่นแรงต่างๆ มาช่วยในการทำงานเพื่อช่วยให้พนักงานมีความสะดวกสบายมากขึ้นเพราะเครื่องทุ่นแรงบางอย่างจะทำงานในตัวของมันเองโดยมีคนช่วยทำงานน้อยมาก แต่อย่างไรก็ดีงานบางประเภทยังจำเป็นต้องอาศัยคนทำงานอยู่ ภาระทางกายภาพทำให้เกิดความเครียดในด้านชีวกลศาสตร์และสรีรวิทยาในขณะที่ทำงานอยู่ ความสำคัญของเรื่องนี้เน้นในเรื่องสุขภาพและความปลอดภัย ส่วนภาระงานทางจิตใจเกิดขึ้นกับพนักงาน

ได้สองกรณี คือ ประการแรกเมื่อเขารับภาระสังคมมากเกินไปก่อนหรือขณะที่จะมารับภาระในงาน และประการที่สองเมื่อขณะที่ร่างกายเริ่มมีอาการเหนื่อยล้าขึ้นจากการรับภาระงานทางกายมากเกินไปจนไม่มีสมาธิในการทำงาน (Intaranont, 2016) ซึ่งทั้งทางกายภาพและจิตใจจะมีความสัมพันธ์กัน ความเหนื่อยล้าทางกายมักเกิดขึ้นจากการที่กล้ามเนื้อร่างกายได้รับความตึงเครียดมากเกินไป ความเหนื่อยล้าทางใจเป็นผลมาจากการลดประสิทธิภาพของระบบความรู้สึกเหนื่อยและเพลีย ทำให้ไม่มีความตื่นตัวในการทำงาน ทำให้พนักงานปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพน้อยลง ซึ่งเกิดเนื่องจากระบบการแปลผลของสมองทำให้เกิดความเหนื่อยล้าขึ้นที่ระบบสรีรวิทยาของระบบประสาท (Grandjean, 1979) ความเหนื่อยล้าหมายถึงความเหนื่อยอ่อน ตลอดจนความเบื่อหน่าย ซึ่งลดความกระตือรือร้นในการทำงาน โดยเกิดจากสภาพการทำงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติงาน แบ่งเป็นความเหนื่อยล้าทางสรีรวิทยาและความเหนื่อยล้าทางจิตวิทยา โดยความเหนื่อยล้าทางสรีรวิทยาจะลดความสามารถในการทำงาน แต่สามารถเรียกความสามารถนั้นกลับคืนมาได้ด้วย การพักผ่อน ในขณะที่ความเหนื่อยล้าทางจิตวิทยา เช่น ความเบื่อหน่าย เป็นผลมาจากการทำงานซ้ำซากจำเจ เป็นต้น (Muchinsky, 2000)

ดังนั้น ความเหนื่อยล้าจึงเป็นสภาวะของร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงไปหลังจากที่ต้องการใช้ความสามารถทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างมาก ซึ่งส่งผลทำให้การทำงานของกล้ามเนื้อร่างกายทำงานด้วยความตึงเครียดมากเกินไป ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลงและมีความผิดพลาดในการทำงานเพิ่มขึ้น จึงสรุปได้ว่าการเหนื่อยล้า (fatigue) หมายถึงการรับรู้เกี่ยวกับความรู้สึกอ่อนเพลีย ไม่มีแรง ก่อให้เกิดความไม่สุขสบายในการทำงาน การวัดระดับความเหนื่อยล้าของสภาวะ

ทางร่างกายและจิตใจที่มีความรู้สึกเหนื่อยและเพลีย Roscoe, Kaufman, Matteson-Rusby, Palesh, Ryan, Kohli, Perlis, and Morrow (2007) กล่าวว่า อาการเหนื่อยล้าคือการที่บุคคลรู้สึกเหนื่อย อ่อนเพลีย ไม่มีแรง ก่อให้เกิดความไม่สุขสบาย ครอบคลุมความสามารถในการทำหน้าที่ตามปกติ หากเซลล์กล้ามเนื้อ มีการหดตัวอย่างไม่มีประสิทธิภาพ อาการเหนื่อยล้า ก็จะตามมา (Piper, 1993) อาการเหนื่อยล้ายังมีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของร่างกายในระหว่างวันและทำให้มีอาการแปรปรวนและอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการนอนหลับด้วย ผลการวิจัย Thamrongvisava, Pitanupong, and Srisintorn (2019) ศึกษาเรื่อง ความเหนื่อยล้าจากการทำงานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำงานโดยใช้แบบวัดความเหนื่อยล้าของแมสแลช พบว่าความทุกข์ของความเหนื่อยล้าจากการทำงานด้านความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ในระดับสูง โดยปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ คือ อายุงาน ความไม่สมดุลของความทุ่มเทและผลตอบแทนจากงานและความมุ่งมั่นที่มากเกินไปในการทำงาน ส่วน Kittiban, Cheevakasemsook, and Phuangsomjit (2020) ได้ศึกษาการจัดการความเหนื่อยล้าจากการสนทนากลุ่มพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเหนื่อยล้าทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ที่มีความสัมพันธ์กันโดยต้องมีแนวทางการจัดการความเหนื่อยล้า การจัดการกับวิธีการทำงานจึงมีสำคัญที่ส่งผลต่อความเหนื่อยล้า

ในการปรับปรุงการทำงาน Simachokdee and Chaikul (1997) กล่าวว่านักวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ การตรวจวัดความเหนื่อยล้าในการทำงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเหนื่อยล้ากับระดับความเครียด (level of stress) หรือระหว่างความเหนื่อยล้ากับผลผลิตจากการปฏิบัติงาน เพื่อนำผลการตรวจวัดมาวิเคราะห์แนวทางในการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ในทางปฏิบัติ

นักวิทยาศาสตร์จัดการสภาพการทำงานหรือนักวิชาการไม่สามารถตรวจวัดระดับความเหนื่อยล้าได้โดยตรง ผลของการตรวจวัดจะได้มาเพียงตัวชี้ให้เห็นว่ามีความเหนื่อยล้าเกิดขึ้นเท่านั้น Wisessathorn and Sriyong (1999) กล่าวว่านักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ได้ให้ความสนใจในการแก้ไขปรับปรุงความเหนื่อยล้าในแต่ละชนิด ซึ่งแต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน เช่น ความเหนื่อยล้าทางกล้ามเนื้ออาจช่วยแก้ไขโดยการปรับปรุงออกแบบวิธีการทำงานเสียใหม่ เพื่อให้การปฏิบัติงานสะดวกสบายไม่ต้องใช้แรงมากเกินไป ความเหนื่อยล้าทางใจก็อาจจัดวิธีการทำงานที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจด้วยวิธีการต่างๆ เป็นต้น การประเมินความเหนื่อยล้ามีหลายรูปแบบ การประเมินความเหนื่อยล้าด้วยแบบประเมินของไปเปอร์ เป็นมาตรวัดจากแบบประมาณค่าด้วยสายตาเป็นมาตรวัดแบบตัวเลข แบ่งออกเป็นด้านพฤติกรรมหรือความรุนแรง ด้านความหมายเชิงอารมณ์ ด้านความรู้สึก และด้านสติปัญญาหรืออารมณ์

กรอบในการวิเคราะห์

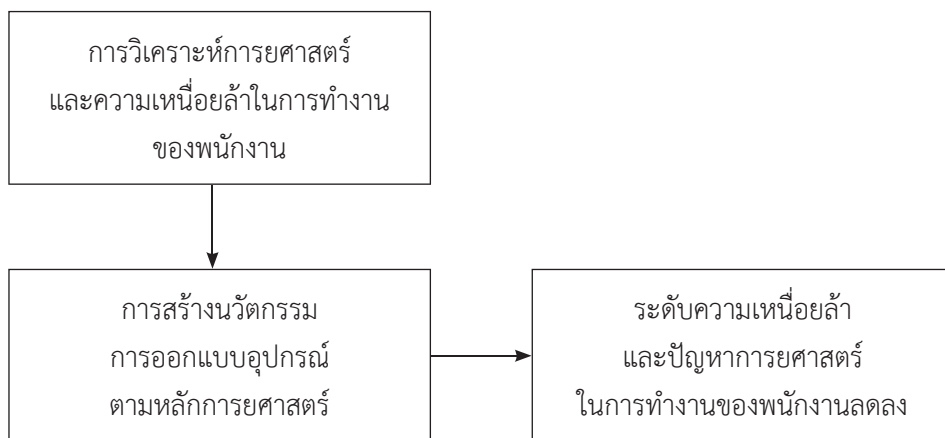
ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการปรับปรุงวิธีการทำงานในภาคอุตสาหกรรมโดยการวิเคราะห์ทางกายศาสตร์และความเหนื่อยล้ามีส่วนสำคัญและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศไทยในยุค 4.0 สำหรับกรณีศึกษาอุตสาหกรรมยางพาราไทย ซึ่งจะเป็นแนวทางให้กับอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานเพื่อลดปัญหาทางกายศาสตร์และความเหนื่อยล้าที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานเพื่อการผลิตเพิ่มผลผลิต อุตสาหกรรมยางพารามีโรงงานผลิตยางแผ่นรมควันของสหกรณ์กองทุนสวนยางทั่วประเทศทั้งหมด จำนวน 637 แห่ง (Department of Agriculture, Rubber Research Institute, 2010) โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจในเบื้องต้นพบว่ามีการกระบวนการผลิตในรูปแบบ

ที่ไม่แตกต่างกันซึ่งยังไม่มีเทคโนโลยีหรือเครื่องทุ่นแรงมาช่วยมากนัก

กรอบในการวิเคราะห์ในการสร้างนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ทางกายศาสตร์และความเหนื่อยล้าโดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาทางกายศาสตร์และความเหนื่อยล้าในการทำงานของพนักงานโรงงานกรณีศึกษาจากการศึกษาปัญหาสุขภาพและภาระงานต่อกล้ามเนื้อในการทำงานของพนักงานโรงงานผลิตยางแผ่นรมควันซึ่งพบว่าขั้นตอนการลำเลียงยางแผ่นมีค่าดัชนีความผิดปกติสูงสุด การวิเคราะห์ทางกายศาสตร์โดยใช้วิธี RULA เป็นวิธีที่ใช้วิเคราะห์ท่าทางการทำงานที่มุ่งเน้น

การประเมินท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายส่วนบน ส่วนวิธี REBA เป็นวิธีการที่ถูกออกแบบขึ้นมาเพื่อประเมินท่าทางการทำงานทั้งร่างกาย ทั้งในรูปแบบการทำงานที่เคลื่อนที่และหยุดนิ่ง เป็นวิธีที่พัฒนามาจากหลักการของ RULA และประเมินความเหนื่อยล้าด้วยแบบประเมินของโปเปอร์ จากนั้นนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางกายศาสตร์มาร่างต้นแบบชิ้นงานเพื่อสร้างนวัตกรรมที่สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดระดับความเหนื่อยล้าและปัญหาการยศาสตร์ในการทำงานของพนักงาน โดยแสดงกรอบในการวิเคราะห์ ตามภาพ 1

กรอบในการวิเคราะห์

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพเบื้องต้นเริ่มจากการศึกษากระบวนการผลิตยางแผ่นรมควัน ท่าทางการทำงานของพนักงาน เก็บข้อมูลดัชนีความผิดปกติ (abnormal index) สอบถามเพื่อสำรวจภาระงานต่อกล้ามเนื้อ วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ผลการวิเคราะห์พบว่าดัชนีความผิดปกติ (AI) ของข้อมูลความล้าทางด้านร่างกาย

และจิตใจมีระดับค่าที่ต้องเอาใจใส่และระมัดระวังในการทำงานให้มากขึ้น ส่วนผลการวิเคราะห์ภาระงานต่อกล้ามเนื้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอาการปวดหลัง รองลงมาคือปวดกล้ามเนื้อ ข้อ กระดูก ปวดเอว เหนื่อยง่ายกว่าปกติ โดยมีความรู้สึกเหนื่อยหรือเจ็บปวดกล้ามเนื้อระหว่างทำหรือหลังเลิกงาน บริเวณคอ ไหล่ หลัง อยู่ในระดับมาก จากนั้นนำเสนอแนวทางการปรับปรุง

สถานงานของพนักงานโรงงานผลิตยางแผ่นรมควัน กรณีศึกษาโดยการสร้างนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ ทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าเพื่อลดความ เหนื่อยล้าในการทำงานตามหลักการยศาสตร์

โดยการศึกษาวิเคราะห์ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างใน สถานงานที่มีดัชนีความผิดปกติสูงในขั้นตอนการทำงาน ศึกษาภาระงานต่อกล้ามเนื้อ จากนั้นวิเคราะห์ทางการ

ยศาสตร์ด้วยวิธี RULA และวิธี REBA วิเคราะห์ความ เหนื่อยล้าของไปเปอร์ นำเสนอแนวทางการปรับปรุง สถานงานโดยออกแบบอุปกรณ์ตามหลักการยศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการร่างแบบชิ้นงานนวัตกรรมเพื่อ การปรับปรุงการทำงานเพื่อลดปัญหาทางการยศาสตร์ และความเหนื่อยล้า จากภาพ 2 เป็นสถานงานที่มีดัชนี ความผิดปกติสูง

ภาพ 2 การลำเลียงยางแผ่นรมควันของพนักงานโรงงานกรณีศึกษา (Madtharak, 2021)

ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี RULA เพื่อเป็นแนวทาง ในการนำเสนอนวัตกรรมเพื่อการปรับปรุง แบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ท่าทางของ แขน ส่วนบน แขนส่วนล่าง มือและข้อมือ พบว่า แขนช่วงบน ยังมีการเคลื่อนไหวบิดไปมา มีการกางแขนออก แขน ช่วงล่างมีการเคลื่อนไหว มีการกางแขนออกไปด้านข้าง ลำตัว มือและข้อมือมีการเคลื่อนไหว ในขณะที่ทำงานมี การหมุนของข้อมือ โดยการวิเคราะห์ท่าทางของ แขน ส่วนบน แขนส่วนล่าง มือและข้อมือ พบว่า ยังมีคะแนน อยู่ในระดับสูง งานที่ทำมีลักษณะการใช้แรงจากกล้ามเนื้อ แบบสถิตและการทำงานเป็นแบบซ้ำๆ มีการ เคลื่อนไหวไปมาหรือมีการทำงานซ้ำๆ มีการยกน้ำหนัก หรือใช้แรงถือนานๆ ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ท่าทาง ของศีรษะ คอ และลำตัว พบว่า ศีรษะและคอ มีการ ก้มหรือมีการหมุนศีรษะ ลำตัวเคลื่อนไหว มีการหมุน

ตัว ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ท่าทางของศีรษะ คอ และลำตัว ยังอยู่ในมุมที่ส่งผลให้มีคะแนนการประเมิน สูง และส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ท่าทางของขาและ เท้า พบว่า ขาและเท้ามีลักษณะไม่สมดุล มีการรองรับ บนพื้นที่ที่ไม่ดี เมื่อพิจารณาการใช้แรงจากกล้ามเนื้อ แบบสถิตหรือทำงานแบบซ้ำๆ มีการยกน้ำหนักหรือ ใช้แรงถือนานๆ ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี RULA พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 10 ซึ่งหมายถึงงานมีปัญหา ด้านการยศาสตร์ ที่ต้องได้รับการปรับปรุงโดยทันที ผลจากการวิเคราะห์นำไปสู่การนำเสนอแนวทางการ สร้างนวัตกรรมเพื่อการปรับปรุงการทำงานต่อไป

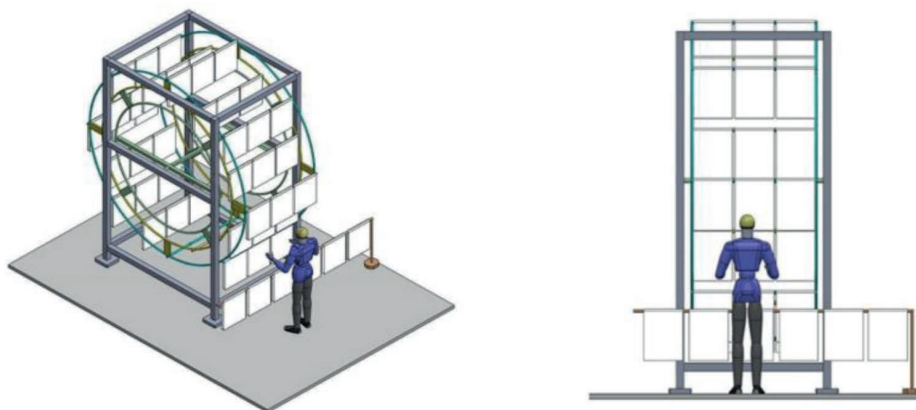
ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี REBA เพื่อเป็นแนวทางนำ เสนอนวัตกรรมเพื่อการปรับปรุง แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วน ที่ 1 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในส่วนของ ลำตัว คอ และขา พบว่า ท่าทางของศีรษะลักษณะการทำงานศีรษะก้ม

มีการหมุนศีรษะ ท่าทางของลำตัวลักษณะการทำงาน ลำตัวโน้ม ลำตัวมีการหมุน ท่าทางของขาสมดุลไม่สมดุล มีพื้นรองรับเท้าที่ไม่ดี ในการวิเคราะห์ในส่วน ของ ลำตัว คอ และขา พบว่า ยังมีคะแนนอยู่ในระดับสูง มีการยกน้ำหนัก ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ในส่วนของ แขนท่อนบน แขนท่อนล่าง และข้อมือ พบว่า ท่าทางของแขนส่วนบนและแขนส่วนล่างมีมุมไม่เหมาะสม ท่าทางของมือมีการเคลื่อนไหวออกนอกแนวกลางของ ร่างกายหรือบิดหมุน ในการวิเคราะห์ในส่วนของ แขน ท่อนบน แขนท่อนล่าง และข้อมือ พบว่า ยังมีคะแนน อยู่ในระดับสูง พิจารณาจากการมีที่จับที่ไม่เหมาะสม มีท่าทางการทำงานอยู่ในท่าสถิตหรือเคลื่อนไหวด้วย ท่าเดิมซ้ำๆ มีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วและมีการ เปลี่ยนท่าทางการทำงาน ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี REBA พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 13 ซึ่งหมายถึง งาน มีปัญหาด้านการยศาสตร์ที่ต้องได้รับการปรับปรุงทันที ผลจากการวิเคราะห์นำไปสู่การนำเสนอแนวทางการ สร้างนวัตกรรมเพื่อการปรับปรุงการทำงานต่อไป

ผลการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์ด้วยวิธี RULA และวิธี REBA ในกระบวนการมีความสอดคล้องกันว่า ขั้นตอนการทำงานมีปัญหาด้านการยศาสตร์ ที่ต้องได้ รับการปรับปรุงทันที ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมิน ความเหนื่อยล้าของไปเปอร์ใช้คำถาม จำนวน 22 ข้อ เกี่ยวกับความรู้สึกต่างๆ จากความอ่อนล้า ผลจากการ วิเคราะห์ความเหนื่อยล้า พบว่า พนักงานยังมีคะแนน เฉลี่ยที่มีระดับอาการเหนื่อยล้ามาก ตามเกณฑ์การ

แปลความหมายของ Piper (1993) จากผลดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาภาวะสุขภาพและพฤติกรรม การป้องกันสุขภาพของผู้ประกอบอาชีพผลิตยางพารา ที่ยังต้องการการปรับปรุงสภาพการทำงาน (Jantara- pimol et al., 2007) ซึ่งนำไปสู่การนำเสนอแนวทาง การสร้างนวัตกรรมเพื่อการปรับปรุงการทำงานต่อไป

การนำเสนอแนวคิดการสร้างนวัตกรรมจากการ วิเคราะห์ทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้า จากผล การประเมินภาวะทางการยศาสตร์ ด้วยวิธี RULA และ REBA ที่พบว่า มีท่าทางในการยกแขน กางแขนออกไป ด้านข้างลำตัว อีกทั้งยังมีการทำงานเป็นแบบซ้ำๆ โดย มีการเคลื่อนไหวไปมา มีการยกน้ำหนัก ศีรษะและคอ มีการก้มตัว บิดตัว ลำตัวมีการเคลื่อนไหว ขาและเท้ามี ลักษณะไม่สมดุลกับการรองรับบนพื้นที่ไม่ดี จึงทำให้มี ระดับคะแนนค่อนข้างสูง จากผลการวิเคราะห์ทางการ ยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวจึงได้นำเสนอการ ออกแบบปรับปรุงวิธีการทำงาน โดยการออกแบบสร้าง ชุดลำเลียงยางแผ่นตามหลักการยศาสตร์ ที่นอกจาก คำนึงถึงผลการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์แล้ว ผู้วิจัย ก็ได้คำนึงถึงจำนวนผู้ปฏิบัติงานที่ลดลง รวมถึงท่าทาง การทำงานที่มีความสะดวกในการเคลื่อนไหว อีกทั้งเพื่อ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งและระดับความสูงที่เหมาะสม กับการปฏิบัติงานในขั้นตอนการลำเลียงยางแผ่น ที่ไม่เหมาะสม ผลจากการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์ และความเหนื่อยล้าได้นำไปสู่การนำเสนอแนวคิดการ ออกแบบร่างชิ้นงานเพื่อการปรับปรุงการทำงาน

ภาพ 3 การร่างขึ้นงานนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ทางกายศาสตร์และความเหนื่อยล้า (Madtharak, 2021)

จากภาพ 3 เป็นแนวคิดการนำเสนอการร่างต้นแบบขึ้นงานนวัตกรรมซึ่งเป็นอุปกรณ์ลำเลียงยางแผ่นรมควันที่ได้จากการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวทางกายศาสตร์ ด้วยวิธี RULA และ REBA ที่พบว่า มีท่าทางการเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็นในรูปแบบต่างๆ ขึ้นงานที่ร่างขึ้นจะช่วยลดการยกแขน ลดกางแขน ออกไปด้านข้างลำตัว อีกทั้งยังสามารถลดการทำงานที่มีการเคลื่อนไหวไปมา ลดการยกน้ำหนัก ลดการก้มศีรษะและคอ ลดการก้มตัวและการบิดตัว ลำตัวมีการเคลื่อนไหวลดลง ลดการวางขาและเท้าที่มีลักษณะไม่สมดุลกับการรองรับ ซึ่งแนวทางการร่างอุปกรณ์ช่วยที่ได้ผลจากการวิเคราะห์ในส่วนต่างๆ ที่อยู่ในระดับที่ต้องได้รับการปรับปรุงโดยทันที การนำเสนอการออกแบบสร้างอุปกรณ์ลำเลียงยางแผ่นรมควันเพื่อการปรับปรุงวิธีการทำงานที่นอกจากคำนึงถึงผลการวิเคราะห์ทางกายศาสตร์แล้ว ยังได้คำนึงถึงจำนวนผู้ปฏิบัติงานที่ลดลงในการผลิตคราวละมากๆ รวมถึงท่าทางการทำงานที่มีความสะดวก ลดการเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็น และเพิ่มความปลอดภัยในการทำงานมากขึ้นจากการลดท่าทางการทำงานที่ไม่เหมาะสม การลดการเคลื่อนไหวในการทำงานดังกล่าวก็จะส่งผลให้ลดความเหนื่อยล้าในการทำงานลงได้

โดยหลังจากการร่างต้นแบบขึ้นงานนวัตกรรมที่มาจากการวิเคราะห์แนวทางที่จะช่วยลดการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ โดยการรวบรวมแนวคิด (design brief) ก็จะเป็นการสร้างรูปแบบ (model) โดยทำการกลั่นกรอง (design refinement) แสดงออกมาเป็นรายละเอียด (details) ดำเนินการสร้างขึ้นงานสำหรับการทดสอบ (prototype) เพื่อการปรับปรุงการทำงาน ซึ่งเป็นอุปกรณ์ลำเลียงยางแผ่นรมควันตามแนวทางการสร้างนวัตกรรมใหม่ การทดลองประสิทธิภาพ รวมถึงการประเมินต้นแบบขึ้นงานนวัตกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ชำนาญการ ร่วมประเมินสถานการณ์โดยมีแนวทางการประเมินที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมตามหลักกายศาสตร์และความปลอดภัยในการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับสถานการณ์มีความปลอดภัยในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ประเด็นความเหมาะสมกับขนาดสัดส่วนร่างกาย เช่น อุปกรณ์ลำเลียงยางแผ่นมีความเหมาะสมกับขนาดสัดส่วนร่างกาย มีพื้นที่เพียงพอสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่มีร่างกายสูงหรือใหญ่กว่าปกติ ผู้ปฏิบัติงานที่มีร่างกายค่อนข้างเล็กสามารถปฏิบัติงานได้ ความเหมาะสมของระยะห่างระหว่างตาของผู้ปฏิบัติงานกับตำแหน่งงาน ประเด็นความเหมาะสมตามหลักชีวกลศาสตร์

เช่น อุปกรณ์ลำเลียงยางแผ่นช่วยลดการออกแรงในภาวะสทิต ความเหมาะสมในการรับภาระงานหรือน้ำหนักและการเคลื่อนย้ายวัตถุ สามารถเอื้อถึงอุปกรณ์ชิ้นส่วนต่างๆ ได้ในลักษณะท่าทางปกติ มีอุปกรณ์ช่วยจับยึดหรือลำเลียงชิ้นงานที่สะดวกและเหมาะสม ประเด็นความปลอดภัยในการปฏิบัติงานตามหลักการยศาสตร์ เช่น ความเหมาะสมของอิริยาบถท่าทางการเคลื่อนไหวในการทำงานที่ปลอดภัย มีพื้นที่บริเวณปฏิบัติงานสามารถเปลี่ยนท่าทาง (เปลี่ยนอิริยาบถ) การทำงานได้ ผู้ปฏิบัติงานมีเก้าอี้สำหรับนั่งปฏิบัติงานตามความเหมาะสม สถานะงานมีความปลอดภัยในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ประเด็นความเหมาะสมของโครงสร้างเครื่องมืออุปกรณ์ เช่น ความเหมาะสมของอุปกรณ์ที่มีค่าความลึก ความสูง ความเอียง และรูปร่าง ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้อุปกรณ์ในกระบวนการลำเลียง มีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่ช่วยทุ่นแรงในการลำเลียงชิ้นงานที่เหมาะสม ความเหมาะสมของรูปแบบโครงสร้างอุปกรณ์ลำเลียงยางแผ่น รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความเหมาะสมของจำนวนพนักงานที่ใช้อุปกรณ์ในกระบวนการลำเลียง อุปกรณ์ลำเลียงช่วยให้ประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น อุปกรณ์ลำเลียงมีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน อุปกรณ์ลำเลียงมีความสะดวกในการใช้งาน และการดูแลรักษา โดยผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินการร่วมนวัตกรรมดังกล่าวจะเป็นนักวิชาการหรือนักวิทยากรจัดสภาพการทำงานที่มีความรู้ ประสบการณ์ ส่วนผู้ชำนาญการจะเป็นพนักงานที่มีประสบการณ์ทำงานในขั้นตอนการทำงานของกระบวนการผลิตดังกล่าว

บทสรุป

แนวทางการร่วมนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าจากการทำงานของพนักงานอุตสาหกรรมยางพาราที่มาจากภาระหนักถึงปัญหาในการผลิตที่ยังต้องใช้แรงงานคน

เป็นส่วนสำคัญซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในระบบการผลิตครวละมากๆ ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อปรับปรุงการทำงานอื่นๆ ต่อไป แนวทางการร่วมนวัตกรรมนั้นเริ่มจากการศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง การสำรวจปัญหาหรือความต้องการเกี่ยวกับนวัตกรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิต จากบทความนี้เป็นการนำเสนอปัญหาในการทำงานจากการวิเคราะห์ปัญหาทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าที่พบว่ามีความรุนแรงที่ต้องได้รับการปรับปรุงการทำงาน ต้องมีการร่างกรอบแนวคิด การร่างต้นแบบชิ้นงานนวัตกรรมจากกรณีศึกษาเป็นการร่างต้นแบบชุดอุปกรณ์ลำเลียงยางแผ่นโดยใช้หลักการยศาสตร์ช่วยในการออกแบบงาน (ergonomics design) ที่เกิดจากการรวบรวมแนวคิด การสร้างรูปแบบ การกลั่นกรองแบบ แสดงออกมาเป็นรายละเอียดเพื่อดำเนินการสร้างชิ้นงานสำหรับการทดสอบประสิทธิภาพ การปรับปรุง การประเมินต้นแบบชิ้นงานนวัตกรรมจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสรุปผลการศึกษานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาแนวทางการร่วมนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าของพนักงานอุตสาหกรรมยางพารา พบว่า การเคลื่อนไหวในการทำงานของมนุษย์ ควรได้รับการอบรมหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับสุขภาพอย่างถูกวิธีต่อไป

2. แนวทางการร่วมนวัตกรรมจากการวิเคราะห์ทางการยศาสตร์และความเหนื่อยล้าเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับอุตสาหกรรมการผลิตอื่นๆ เพื่อออกแบบและพัฒนาเครื่องทุ่นแรงที่สามารถลดการเคลื่อนไหวจากการใช้แรงงานคนได้

3. การสร้างนวัตกรรมของภาคการเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยในอนาคตต้องได้รับการส่งเสริมทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษย และทักษะด้านความคิดรวบยอด เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

References

- Aksornpan, P., Suthakorn, W., & Lertpoonwilikul, W. (2012). Occupational health hazards and health status related to risk among workers in a smoked rubber sheet plant. *Nursing Journal*, 39(3), 26-37. [In Thai]
- Croitoru, A. (2012). Schumpeter, J. A., 1934 (2008), The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest and the business cycle. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, 30(2), 137-148.
- Du Plessis, M. (2007). The role of knowledge management in innovation. *The Journal of Knowledge Management*, 11(4), 20-29.
- Grandjean, E. (1979). Fatigue in industry. *British Journal of Industrial Medicine*, 36, 175-186.
- Hignett, S., & McAtamney, L. (2000). Rapid Entire Body Assessment (REBA). *Applied Ergonomics*, 31(2), 201-205.
- Hyer, N., & Wemmerlov, U. (2002). *Reorganizing the factory: Competing through cellular manufacturing*. Productivity Press.
- Intaranont, K. (2016). *Ergonomics*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Jantarapimol, Y., Chanprasit, C., & Songkham, W. (2007). Health status and health preventive behaviors among rubber plantation workers. *The Journal Public Health*, 16(3), 390-399. [In Thai]
- Kittiban, K., Cheevakasemsook, A., & Phuangsomjit, C. (2020). Occupational fatigue management in professional nurses at Phra Nakhon Si Ayutthaya hospital. *Thai Journal of Cardio-Thoracic Nursing*, 32(1), 121-136. [In Thai]
- Limaroon, P., Narmprasert, P., & Smitipong, W. (2020). Rubber tapping robot for agriculturist 4.0 alternative. *Para Rubber Bulletin*, 43(1), 25-29. [In Thai]
- Madtharak, W. (2021). *Ergonomics design*. Songkhla Rajabhat University, Faculty of Industrial Technology, Industrial Management Technology Program. [In Thai]
- Manmeun, S. (2013). The future para rubber in ASEAN economic community. *Para Rubber Bulletin*, 34(1), 7-16. [In Thai]

- McAtamney, L., & Corlett, E. N. (1993). RULA: Survey method for the investigation of work related upper limb disorder. *Applied Ergonomics*, 24(2), 91-99.
- Ministry of Agriculture and Cooperatives, National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards. (2013). *Good manufacturing practices for ribbed smoked sheet*. Retrieved from <https://www.acfs.go.th/standard/download/GMP-RIBBED-SMOKED-SHEET.pdf> [In Thai]
- Muchinsky, P. M. (2000). *Psychology applied to work: An introduction to industrial and organizational psychology* (6th ed). Wadsworth/Thomson Learning.
- Office of the Royal Society. (2011). *Innovation: Royal Institute Dictionary B.E. 2554*. Retrieved from <https://dictionary.orst.go.th/index.php> [In Thai]
- Ong, C. N., & Kogi, K. (1992). *Application of ergonomics to developing countries*. Oxford University Press.
- Piper, B. F. (1993). *Fatigue*. In V. Carrieri-Kohlman, A. M. Lindsey, & C. M. West (Eds.), *Pathophysiological phenomena in nursing: Human responses to illness*. (2nd ed., pp. 279-302). W. B. Saunders.
- Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovation*. The Free Press.
- Roscoe, J. A., Kaufman, M. E., Matteson-Rusby, S. E., Palesh, O. G., Ryan, J. L., Kohli, S., Perlis, M. L., & Morrow, R. G. (2007). Cancer-related fatigue and sleep disorders. *The Oncologist*, 12(S1), 35-42.
- Rubber Research Institute, Department of Agriculture. (2010). *Rubber plantation fund cooperative palace 2010*. Retrieved from <http://www.thainr.com/uploadfile/20140315181203.pdf> [In Thai]
- Simachokdee, W., & Chaikul, K. (1997). *Ergonomics & science of job arrangement for productivity and safety*. (2nd ed). Technology Promotion Association (Thai-Japanese). [In Thai]
- Sungkhapong, A., & Pochana, K. (2013). *Ergonomics for job improvement*. Prince of Songkla University, Faculty of Engineering, Department of Industrial Engineering. [in Thai]
- Thamrongvisava, S., Pitanupong, J., & Srisintorn, W. (2019). Burnout and associated factors among nurses at Songklanagarind hospital. *The Journal Royal Thai Army Medical*, 72(3), 171-185. [In Thai]
- Vatjinda, A. (2021). *Innovation*. Retrieved from https://www.hrcenter.co.th/file/columns/hr_f_20170510_162245.pdf [In Thai]
- Wisessathorn, K., & Sriyong, M. (1999). *Industrial and organizational psychology*. King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Faculty of Industrial Education. [In Thai]

การเพิ่มประสิทธิภาพ ส่งเสริม และสนับสนุนนวัตกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง ด้วยอิเล็กทรอนิกส์สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ศรัณยา ศิริรัมย์¹ สุรสิทธิ์ บุญขุนนท์² มาเรียม นะมิ³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุภาครัฐได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายนวัตกรรม เทคโนโลยี องค์การ สิ่งแวดล้อม การยอมรับเทคโนโลยี และพฤติกรรมตามแผน นำมาประกอบในการวิเคราะห์ นโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้ภาคเอกชนยอมรับการลงทะเบียนผู้ค้ากับภาครัฐ และสามารถดำเนินการด้วยระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ในการซื้อขายสินค้าและบริการได้อย่างทั่วถึง

ผลการวิเคราะห์ พบว่า (1) นวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีความก้าวหน้า โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ตออฟติงส์และโปรแกรม โดยส่งเสริมหรือสนับสนุนระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (2) เป็นกระบวนการตัดสินใจในการนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานภาครัฐ มีความเหมาะสมกับองค์กรในปัจจุบัน และ (3) การเพิ่มประสิทธิภาพและสนับสนุนระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีอิทธิพลในการตัดสินใจยื่นเสนอราคา กับหน่วยงานภาครัฐ โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตในการจัดซื้อให้มีคุณภาพ สนับสนุนการเรียนรู้และยกระดับกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถแข่งขันในตลาดออนไลน์ได้อย่างยั่งยืน.

คำสำคัญ: การส่งเสริม SMEs; การสนับสนุนนวัตกรรม; นวัตกรรมการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ;

พรบ. การจัดซื้อจัดจ้างฯ พ.ศ. 2560

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

ศรัณยา ศิริรัมย์, สุรสิทธิ์ บุญขุนนท์ และมาเรียม นะมิ. (2566). การเพิ่มประสิทธิภาพ ส่งเสริม และสนับสนุนนวัตกรรมการจัดซื้อจัดจ้างด้วยอิเล็กทรอนิกส์สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *วารสารดุชนิทัศน์ทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 30-43.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: saranya469135@gmail.com

^{2,3} โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Enhancement of Efficiency, Promoting, and Supporting Innovative Electronic Procurement for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs)

Saranya Siriram¹ Surasidh Boonchunone² Mariam Namee³

Abstract

This academic article aims to increase efficiency, promoting and supporting in Thai procurement government for Small and Medium Enterprises can be operated accurately, completely. It is to introduce a conceptual model, including Theories of Diffusion of innovation theory, Technology-Organization-Environment Framework, Technology acceptance model, The theory of planned behavior, This impact of Government's support policies on the development of Small and Medium-sized Enterprises (SMEs). For the private sector to accept vender registration with the government. And by action electronic government procurement system transactions in the purchase of goods and services have been thoroughly.

The results of the analysis revealed that (1) Innovations in information technology have progressed especially the Internet of Things and programs. that promotes or supports the electronic government procurement system. (2) It's a decision-making process in applying innovations in technology and information in organizations, and government agencies. To be suitable and accessible with the current environment organization. (3) Enhancement of efficiency and supporting the electronic government procurement system affects the factors that influence bid mark-up decisions for Small and Medium-sized Enterprises. By using of work the Internet Information technology system for work. Promote quality procurement and support able to create a learning process and upgrade Small and Medium Enterprises to be knowledgeable and able to compete in the online market sustainably.

Keywords: Promoting SMEs; Support Innovations; Innovations Electronic Government Procurement; Government Procurement and Inventory Management Act B.E. 2560 (2017)

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Siriram, S., Boonchunone, S., & Namee, M. (2022). Enhancement of efficiency, promoting, and supporting innovative electronic procurement for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs). *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 30-43.

¹ Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: saranya469135@gmail.com

^{2,3} Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University

บทนำ

ปัจจุบันพบว่าปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวลง (disruption) จากสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่กำลังแพร่ระบาดอย่างรุนแรง การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมบริการใหม่จึงมีบทบาทสำคัญต่อภาคธุรกิจเอกชนได้มีการปรับวิธีการทำงานด้วยการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการติดต่อสื่อสาร (Khahro, Hassan, Zainun, & Javed, 2021) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเป็นการกระตุ้น ส่งเสริมผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจให้เกิดความมั่นคงทนต่อนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเติบโตทางเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลอย่างรวดเร็ว แต่ยังคงพบความเสี่ยง ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินธุรกิจ ได้แก่ การบริหารจัดการด้านการเงิน การตลาด และการนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ ซึ่งไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐได้ ทำให้หน่วยงานภาครัฐพยายามส่งเสริม และสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม โดยใช้นโยบายรัฐบาลกำหนดเกณฑ์การจัดซื้อจัดจ้างโดยมีกฎหมาย ระเบียบ กรอบการปฏิบัติงานและมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ในการดำเนินธุรกรรมผ่านทางการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ตในการจัดซื้อออนไลน์ จากการทำธุรกรรมแบบเดิมสู่การทำงานหรือการทำธุรกรรมในรูปแบบใหม่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มศักยภาพของการทำงานและธุรกิจที่ทำอยู่ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Agbesi, Fugar, & Adjei-Kumi, 2018; Potjana-jaruwit, 2020; Surya, Menne, Sabhan, Suriani, Abubakar, & Idris, 2021)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory--DOI)

เป็นทฤษฎีที่ถูกนำเสนอโดย (Rogers, 2010) เพื่อใช้ศึกษาการเผยแพร่ นวัตกรรม โดยทฤษฎีนี้เน้นความเชื่อทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่งและสังคมนั้นยอมรับการนำไปใช้สิ่งใหม่ๆ นี้ คือ นวัตกรรมซึ่งเป็นทั้งความรู้ แนวคิด วิธีการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้นำหลักการดิจิทัลมาใช้ลดลำดับขั้นและเวลาในการคัดสรรหรือคัดเลือกซึ่งคุณลักษณะ ของนวัตกรรมที่จะแสดงให้เห็นว่า นวัตกรรมเป็นสิ่งที่ง่ายต่อการยอมรับ (Rogers, 2010) ควรมีคุณลักษณะ 5 ประการดังนี้ (1) นวัตกรรมนั้นมีข้อได้เปรียบหรือมีข้อดีกว่า (relative advantage) คือ การรับรู้ได้ว่านวัตกรรมนั้นสามารถใช้งานได้มากกว่าระบบเดิม หรือรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้จากการนำนวัตกรรมมาใช้ (2) ความยุ่งยากซับซ้อน (complexity) คือ การรับรู้ถึงระดับความยากง่ายของนวัตกรรมนั้นสามารถใช้งานได้ง่าย ไม่มีความสลับซับซ้อน ไม่ยุ่งยาก (3) สามารถสังเกตเห็นได้ (visibility) คือ สามารถสังเกตได้จากบุคคลอื่นๆ ในองค์กร ดำเนินงานโดยใช้ระบบ เทคโนโลยีและสารสนเทศเป็นมาตรฐานเดียวกัน (4) ความสอดคล้องหรือเหมาะสม (compatibility) คือ สอดคล้องกับความต้องการหรือความชำนาญของบุคคลที่มีศักยภาพกับการยอมรับนวัตกรรมว่าเหมาะสมกับการใช้งาน และ (5) ผลลัพธ์ที่สามารถแสดงให้เห็นก่อนได้ (trialability) คือ การสามารถแบ่งทดลองโดยผลลัพธ์ที่ได้จากการทดลองใช้นวัตกรรมนั้นสามารถจับต้องได้ โดยการสังเกตและสามารถถ่ายทอดได้

แนวคิดด้านเทคโนโลยี องค์การ สภาพแวดล้อม (Technology Organization Environment Framework--TOE)

กรอบแนวความคิดเรื่องบริบทด้านเทคโนโลยี องค์การ สภาพแวดล้อม หรือ TOE ได้ถูกพัฒนามาจากหลักการของ Tornatzky, Fleischer, and Chakrabarti (1990) ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจในการนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ โดยเป็นการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในระดับพื้นที่เข้าสู่ระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ซึ่งมีอิทธิพลมาจากปัจจัยที่สำคัญ 3 ปัจจัย นำไปสู่กระบวนการตัดสินใจต่อการได้แก่ (1) ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี (technology context) คือ การพิจารณาถึงเทคโนโลยีทั้งภายในและภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับองค์การ รวมถึงเทคโนโลยีและสารสนเทศที่ยังไม่มีการนำมาใช้กับองค์การในขณะนั้น ให้มีความเหมาะสมและเข้าใช้งานได้กับสภาพแวดล้อมเทคโนโลยีและสารสนเทศที่องค์การดำเนินงานใช้อยู่ในปัจจุบัน (2) ปัจจัยทางด้านองค์การ (organization context) คือ การพิจารณาถึงขนาดขององค์การ ลักษณะการดำเนินธุรกิจ ทรัพยากรขององค์การในทุกด้าน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานในองค์การ และ (3) ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม (environment context) คือ การพิจารณาถึงลักษณะประเภทยุทธศาสตร์ที่องค์กรดำรงอยู่ ขีดความสามารถในการแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงของตลาด คู่แข่ง คู่ค้า นโยบายภาครัฐ รวมถึงข้อกฎหมาย ระเบียบวิธีปฏิบัติ ข้อบังคับ และหนังสือเวียนที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model--TAM)

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแบบแผนในการทำนายการยอมรับด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ ซึ่งพัฒนาต่อจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned

Action--TRA) (Ajzen, 1991) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับอธิบายระหว่าง 2 ตัวแปร คือ การรับรู้ว่ามีประโยชน์ (perceived usefulness) และการรับรู้ว่าง่ายต่อการใช้ (perceived ease of use) เป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ ยอมรับในตลาดจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศให้มากขึ้น สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และนำเสนอทางเลือกที่มีคุณค่าสำหรับการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ทำให้ได้งานที่มีคุณภาพดีขึ้น หรือทำให้งานเสร็จเร็วขึ้น ซึ่งส่งผลมีรายได้เพิ่มขึ้น ถือเป็นแรงจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) (Teo, Lim, & Fedric, 2007) ในทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีถือว่า การรับรู้ประโยชน์เป็นปัจจัยสำคัญที่บ่งชี้ถึงการยอมรับ (adoption) หรือความตั้งใจที่จะใช้และการใช้เทคโนโลยี (usage) เนื่องจากการรับรู้ว่ามีประโยชน์ซึ่งมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการยอมรับ และการรับรู้ประโยชน์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเลือกใช้โดยส่งผ่านพฤติกรรมการยอมรับ (Venkatesh & Davis, 2000) (1) ทศนคติต่อการได้ใช้ (attitude toward using) (2) พฤติกรรมความตั้งใจในการใช้ (behavioral intentions to use) และ (3) การนำมาใช้งานจริง (actual system use) เป็นตัวแปรของทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี คำนึงถึงผลลัพธ์ของผู้ใช้งานด้านเทคโนโลยี ความง่ายต่อการใช้งานของเทคโนโลยี มีความสะดวกไม่ซับซ้อน และได้รับการยอมรับจากผู้ใช้นำไปสู่ความรู้ต่อความง่ายในการใช้งานมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการยอมรับ หรือความตั้งใจต่อการนำไปใช้และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการได้ใช้โดยส่งผ่านพฤติกรรมการยอมรับ (Siew, Rosli, & Yeow, 2020)

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (A Theory of Planned Behavior--TPB)

Ajzen (1985) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน หมายถึง ทฤษฎีที่พัฒนาต่อเนื่องจากทฤษฎีการกระทำอย่างมีเหตุผล พบว่า หากเกิดพฤติกรรมที่ยุ้งยากและสลับซับซ้อนเกินความสามารถที่บุคคลสามารถควบคุมได้ ทฤษฎีการกระทำอย่างมีเหตุผลอาจไม่เป็นจริง ดังนั้น จึงได้เพิ่มตัวแปรการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรม เกิดจากพฤติกรรมบุคคลภายนอกและขยายทฤษฎีเป็น ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) ซึ่งเป็นหลักการตาม ทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม (social psychology) ที่ได้พัฒนามาจาก Fishbein and Ajzen (1975) ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (theory of reasoned action) ซึ่งทฤษฎีนี้อธิบายว่าการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดจากความเชื่อ 3 ประการ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม (behavioral beliefs) ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (normative beliefs) และความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถในการควบคุม (control beliefs) นำไปสู่ความเชื่อแต่ละด้านที่ส่งผลต่อตัวแปรต่างๆ เพื่อผลักดันธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เข้าสู่ตลาดจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ พร้อมกับเชื่อมโยงคู่ค้าและผู้ประกอบการธุรกิจ ให้เข้าเข้าสู่ระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (Di Mauro, Ancarani, & Hartley, 2020)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Agbesi et al. (2018) ได้ศึกษาการจัดซื้อจัดจ้างประเภทงานก่อสร้างที่ยั่งยืน ได้นำอินเทอร์เน็ตมาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมและการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาส่งเสริมความโปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างด้วยอิเล็กทรอนิกส์ มีกฎระเบียบในการปฏิบัติเพื่อลดแรงกดดันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการแข่งขันในการจัดซื้อจัดจ้าง

Aduwo, Ibem, Ayo-Vaughan, Afolabi, Uwakonye, and Oluwunmi (2020), Eggers (2020) ได้ศึกษาการจัดซื้อจัดจ้างประเภทงานก่อสร้างที่ยั่งยืน ได้นำอินเทอร์เน็ตมาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมและการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาส่งเสริมความโปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างด้วยอิเล็กทรอนิกส์ มีกฎระเบียบในการปฏิบัติเพื่อลดแรงกดดันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการแข่งขันในการจัดซื้อจัดจ้าง

Tsou and Hsu (2015) ได้ศึกษาการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์แบบธุรกิจสู่ธุรกิจ (B2B) ที่แพร่หลายและผลการดำเนินงานทางการเงินที่มั่นคง สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างโปร่งใส ลดขั้นตอนการสั่งซื้อ ช่วยลดข้อผิดพลาดต่อการตัดสินใจ สามารถเข้าถึงข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างได้อย่างครบถ้วนและรวดเร็ว สามารถสร้างโอกาสระหว่างผู้ขายและผู้รับจ้างอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม รวมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถติดตามตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างในทุกขั้นตอนให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม โดยการใช้ระบบไอทีที่อำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จจากการใช้งานทั้งในระดับบุคคลและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Kumar and Ganguly (2021) ได้ศึกษาการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์แบบธุรกิจสู่ธุรกิจ (B2B) ที่แพร่หลายและผลการดำเนินงานทางการเงินที่มั่นคง สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างโปร่งใส ลดขั้นตอนการสั่งซื้อ ช่วยลดข้อผิดพลาดต่อการตัดสินใจ สามารถเข้าถึงข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างได้อย่างครบถ้วนและรวดเร็ว สามารถสร้างโอกาสระหว่างผู้ขายและผู้รับจ้างอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม รวมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถติดตามตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างในทุกขั้นตอนให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม โดยการใช้ระบบไอทีที่อำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จจากการใช้งานทั้งในระดับบุคคล

และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Kim, Suresh, and Kocabasoglu-Hillmer (2015), Sa'adah (2020), Siew et al. (2020) ได้ศึกษาการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นแบบมาตรฐานที่ทั่วโลกใช้กันอย่างแพร่หลาย รวมถึงการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานราชการได้มีมาตรการและนโยบายต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อสังคม มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศ เน้นกระบวนการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเครือข่ายโทรคมนาคมและคอมพิวเตอร์ โดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางบริการข้อมูลสารสนเทศในการซื้อขายสินค้าและบริการ โดยเป็นการติดต่อสื่อสารกันระหว่าง 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายผู้ซื้อ ฝ่ายผู้ค้า และฝ่ายดูแลตลาด สามารถติดตามผลสำเร็จและความถูกต้องของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างทั้งหมด แต่ยังคงพบว่าองค์การจำนวนมากมักจะละเลยและขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอน รัฐบาลจึงให้การสนับสนุนและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจได้ดำเนินโครงการจัดฝึกอบรมและพัฒนาคุณภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อการจัดซื้อจัดจ้างให้มีคุณภาพ เพิ่มศักยภาพให้แก่องค์กรได้รับสินค้าและบริการที่มีคุณภาพในราคาที่ยุติธรรม สอดรับกับนโยบายตามแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณของชาติให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

Khahro et al. (2021) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล แอปพลิเคชันอีคอมเมิร์ซ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร แนวคิดนวัตกรรมอื่นๆ ในการกำกับดูแลและบริหารจัดการงานด้านพัสดุให้มีความสะดวกทันสมัย ป้องกันการทุจริต กระตุ้นการลงทุนเพิ่มอัตราการหมุนเวียนทางการเงิน บริหารจัดการงบประมาณ การประมูล การซื้อขาย การชำระเงิน การติดต่อประสานงานและระบบฐานข้อมูลแบบออนไลน์ ส่งผลให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความก้าวหน้าง่ายต่อการนำไปใช้ เพิ่มทักษะความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยประมวลงานผ่านทาง

เว็บไซต์การจัดซื้อจัดจ้างด้วยอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพให้งานสำเร็จลุล่วง สามารถขยายตลาดสู่ระดับโลก

นโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ในปัจจุบันภาครัฐมีนโยบายที่ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อความร่วมมือกับเอกชนในการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แนวทางการส่งเสริมกลุ่มธุรกิจ SMEs ที่มีการเติบโตสูงในประเทศไทย คือ การกำหนดนโยบายที่บูรณาการมุ่งเน้นส่งเสริมการเติบโตของ SMEs เนื่องจากภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ SMEs สามารถเติบโตสูงนั้นแบ่งภาระหน้าที่ความรับผิดชอบออกไปอยู่ในหลายหน่วยงาน (Fueangfoong, 2018) เพื่อช่วยให้ SMEs มีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น ช่วยสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศอย่างแท้จริง โดยแนวคิดของการดำเนินงานภายใต้แผนการส่งเสริมฯ นั้นให้ความสำคัญทั้งการพัฒนา SMEs เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด (competitive growth) และการส่งเสริม SMEs เพื่อเป็นเครื่องมือการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำ (inclusive growth)

ทั้งนี้ การส่งเสริมและพัฒนา SMEs มีความเกี่ยวข้องับประเด็นการพัฒนาที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามแนวทางการดำเนินงานที่มีความสำคัญ เป็นแนวทางที่จะสร้างการเติบโตที่ยั่งยืนให้กับ SMEs และถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขของความสำเร็จในการส่งเสริม SMEs ของแผนการส่งเสริมฯ ฉบับที่ 4 (Noiprom, Phuthamma, Yakampom, Phramueangkhong, Phimbaotham, & Kamonchit, 2020) มีดังนี้ (1) ปรับปรุงให้การดำเนินธุรกิจของ SMEs มีความสะดวกมากขึ้น (ease of doing business) (2) ส่งเสริมให้ SMEs มีความสามารถในการประกอบธุรกิจแบบ

มีอาชีพ (smart SMEs) และ (3) พัฒนา SMEs รุ่นใหม่ให้ก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการที่สร้างคุณค่าและมูลค่า (high value startup)

แนวทางการดำเนินงานที่สำคัญต่อการเติบโตที่ยั่งยืนของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

1. วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ต้องทำการตลาดบนโลกออนไลน์ โดยใช้การคำนวณเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในยุคดิจิทัลตลาดออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีที่สามารถนำมาเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อรองรับการสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยคำนึงถึงลักษณะของผู้ประกอบการที่มีแนวคิดเชิงนวัตกรรมในการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ โดยสร้างให้เป็นผู้ประกอบการที่ทันสมัยให้มีรายได้ยอดขายและทำกำไรเพิ่มขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ สร้างโอกาสในการเพิ่มการจ้างแรงงาน โครงสร้างพื้นฐานที่ดี และยกระดับคุณภาพชีวิต ปรับลดต้นทุนให้มีความเหมาะสมในระยะยาว โดยการพัฒนากลยุทธ์และความน่าเชื่อถือต่อการค้าทางอิเล็กทรอนิกส์ของธุรกิจ SMEs มีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เพิ่มช่องทางการตลาดที่มีศักยภาพทั้งในและต่างประเทศ ช่วยขยายตลาดและฐานลูกค้า เพื่อให้ได้ระดับการแข่งขันที่ยั่งยืน (Win, 2019)

2. การกระตุ้นและส่งเสริมผู้ประกอบการรายใหม่หรือผู้ประกอบการเดิมให้สามารถดำเนินธุรกิจได้เติบโตและมั่นคง เมื่อโลกธุรกิจยุคใหม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ผู้ประกอบการ SMEs ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น และต้องปรับตัวเพื่อให้ก้าวทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคเศรษฐกิจโลกดิจิทัล โดยมีนโยบายที่สำคัญที่ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนา

นวัตกรรม ด้านการส่งเสริมด้านการตลาด และด้านการส่งเสริมด้านการลงทุน (Amnatwipavee, Plainbangyang, Chirinang, & Sakuna, 2020)

แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

กรมบัญชีกลางได้พัฒนาระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government Procurement: e-GP) เพื่อดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างโดยเริ่มตั้งแต่จัดทำแผนการจัดซื้อจัดจ้าง จัดซื้อจัดจ้าง จัดทำสัญญา การบริหารสัญญา เป็นต้น รวมทั้งผู้ค้ากับภาครัฐหากต้องการเสนอราคาด้วยวิธี ประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) วิธตลาดอิเล็กทรอนิกส์ (e-market) ผู้ค้ากับภาครัฐต้องดำเนินการ เสนอราคาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น ซึ่งผลการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 (ตุลาคม 2564-ธันวาคม 2564) มีหน่วยงานรัฐดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างและก่อหนี้แล้วทั้งสิ้น จำนวน 988,096 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 83.60 ของจำนวนโครงการจัดซื้อจัดจ้างทั้งหมด มูลค่าที่จัดหาได้ จำนวน 352,235.21 ล้านบาท ทำให้สามารถประหยัดงบประมาณได้จำนวน 14,133.02 ล้านบาท หรือประหยัดได้ร้อยละ 3.86 ของวงเงินงบประมาณในการจัดหาเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในการส่งเสริม SMEs ให้ได้รับการจัดซื้อจัดจ้างเพิ่มมากขึ้น กระทรวงการคลังจึงออกมาตรการสนับสนุนให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าถึงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ซึ่งมีกฎกระทรวงกำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563 ได้ผ่านการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2563 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2563 โดยกฎกระทรวงกำหนดให้หน่วยงานของรัฐจัดซื้อจัดจ้างสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ได้ขึ้นบัญชี

รายการพัสดุและบัญชีรายชื่อไว้กับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ซึ่งหน่วยงานภาครัฐสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดซื้อจัดจ้างตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง และได้มีสิทธิประโยชน์ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 หมวด 5 การขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการ ประกอบด้วย มาตรา 51 ผู้ประกอบการงานก่อสร้างที่จะเข้าร่วมยื่นข้อเสนอ ต้องขึ้นทะเบียนไว้กับกรมบัญชีกลาง ได้แก่ สาขางานก่อสร้างทาง สาขางานก่อสร้างสะพาน สาขางานก่อสร้างชลประทาน สาขางานก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งและชายฝั่ง สาขางานก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างในทะเล สาขางานก่อสร้างชุดลอกและบำรุงรักษาร่องน้ำชายฝั่งทะเล และสาขางานก่อสร้างชุดลอกและบำรุงรักษาร่องน้ำภายในประเทศ มาตรา 52 ผู้ประกอบการที่จะเข้าร่วมยื่นข้อเสนอต้องขึ้นทะเบียนไว้กับกรมบัญชีกลาง และมาตรา 53 ให้กรมบัญชีกลางประกาศรายชื่อผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนไว้ในระบบ e-GP โดยหน่วยงานรัฐ ไม่ต้องจัดให้มีการขึ้นทะเบียนประเภทนั้นอีก และให้กำหนดเป็นคุณสมบัติผู้มีสิทธิเข้ายื่นข้อเสนอไว้ในประกาศเชิญชวนด้วย (Government Procurement and Inventory Management Act B.E. 2560, 2017)

2. ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ส่วนที่ 4 การดำเนินการด้วยวิธีการด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ข้อ 9 การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุตามระเบียบนี้ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการในระบบเครือข่ายสารสนเทศของกรมบัญชีกลาง งานทางระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (electronic government procurement: e-GP) ตามวิธีการที่กรมบัญชีกลางกำหนดโดยให้หน่วยงานของรัฐใช้เอกสารที่จัดพิมพ์จากระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์เป็น

เอกสารประกอบการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามวิธีการที่กำหนดในระเบียบนี้ (Regulation of the Ministry of Finance on Public Procurement and Supplies Administration B.E. 2560, 2017)

3. กฎกระทรวงกำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563 หมวด 2 พัสดส่งเสริมวิสาหกิจและการประกอบอาชีพ, หมวด 7/1 พัสดส่งเสริมการผลิตภายในประเทศ, หมวด 7/2 พัสดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Ministerial Regulation Prescribing Supplies and Methods for Procurement of Supplies that the State Wants to Promote or Support (No.2) B.E. 2563, 2020)

4. หนังสือคณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ กรมบัญชีกลาง ด่วนที่สุด ที่ กค (กวจ) 0405.2/ว 693 ลงวันที่ 6 สิงหาคม 2564 เรื่อง มาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาตรา 29 วรรคหนึ่ง (4) อนุมัติยกเว้นการปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ข้อ 162 โดยการกำหนดอัตราค่าปรับเป็นอัตราร้อยละ 0 ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือ (The Comptroller General's Department, Electronic Government Procurement and Focal Price Division, 2022a)

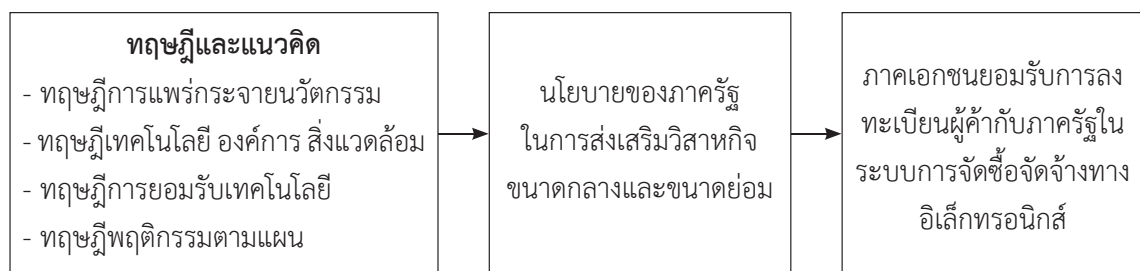
5. หนังสือคณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ กรมบัญชีกลาง ด่วนที่สุด ที่ กค (กวจ) 0405.2/ว 78 ลงวันที่ 31 มกราคม 2565 เรื่อง อนุมัติยกเว้นและกำหนดแนวทางปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2563 กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-Bidding) ให้แต่มีต่อด้านราคาแก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมร้อยละ 10 หากผู้เสนอราคาเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามบัญชีรายชื่อที่สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ได้ขึ้นบัญชีไว้ สามารถเสนอราคาได้สูงกว่าราคาต่ำสุดของผู้เสนอราคารายอื่นไม่เกินร้อยละ 10 โดยระบบจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์จะคำนวณคะแนนให้อัตโนมัติ (The Comptroller General's Department, Electronic Government Procurement and Focal Price Division, 2022b)

นอกจากแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุภาครัฐแล้ว ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (ธพว.) หรือเรียกสั้นๆ ว่า SME Bank เป็นสถาบันการเงินของรัฐที่

อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง และกระทรวงอุตสาหกรรม มีภารกิจหลักในการช่วยเหลือและสนับสนุน SMEs ไทย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของ SMEs ในการต่อยอดเชื่อมโยงให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างโอกาส และกระจายสู่ชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศ รวมถึงธนาคารออมสินเป็นธนาคารเฉพาะกิจของรัฐซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงการคลัง มีภารกิจหลักในการให้สินเชื่อแก่ผู้ประกอบการ เพื่อให้ SMEs สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวกยิ่งขึ้น สามารถนำเงินทุนมาหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจ การส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SMEs และ SMEs Startup ธนาคารออมสินได้นำนโยบายของรัฐมารวมผลักดันและสนับสนุน SMEs และ SMEs Startup อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ผ่านโครงการต่างๆ เพื่อจุดประกายความคิดแก่ผู้ที่ต้องการเริ่มต้นกิจการเพื่อให้มีนวัตกรรม (Amnatwipavee et al., 2020)

กรอบในการวิเคราะห์

ภาพ 2 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

ทฤษฎี และแนวคิดใหม่ๆ ส่งผลกระทบต่อการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้น ซึ่งมีส่วนต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าสืบค้นข้อมูลทฤษฎี แนวคิด และวิเคราะห์บทความจากการศึกษาวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ต้องการวิจัยครั้งนี้ โดยทำการศึกษาจากบทความงานวิจัย บทความทางวิชาการ หนังสือ และผลงานวิจัยของนักวิชาการต่างๆ

ทั้งในและต่างประเทศเพื่อสร้างองค์ความรู้และประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การทบทวนวรรณกรรมนี้จะถูกใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม ดังต่อไปนี้ (1) ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (2) ทฤษฎีเทคโนโลยี องค์การ สิ่งแวดล้อม (3) โมเดลการยอมรับเทคโนโลยี และ (4) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

2. ระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government Procurement--e-GP) สำหรับหน่วยงานของรัฐ (The Comptroller General's Department, Electronic Government Procurement and Focal Price Division, 2022c) ได้มีการพัฒนาระบบให้รองรับ พ.ร.บ.การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 เนื่องจากปัญหาของระบบเดิม มีความเสี่ยงในการรั่วไหลของข้อมูล ผู้ซื้อเอกสาร/ดาวน์โหลดเอกสาร ความเสี่ยงในการรั่วไหลของข้อมูลราคา ระบบขัดข้องจากปริมาณการใช้งานมากหรือระบบงานอื่นขัดข้อง และกระบวนการไม่ครบถ้วนตาม กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และยังไม่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ทุกขั้นตอน กองระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐและราคากลาง กรมบัญชีกลางเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและรับผิดชอบความปลอดภัยของระบบ e-GP จึงเพิ่มประสิทธิภาพระบบ e-GP รองรับปริมาณการใช้งานที่มากขึ้น และรองรับเทคโนโลยีในปัจจุบันให้มีความคล่องตัว จึงได้มีการปรับปรุงระบบตั้งแต่การลงทะเบียนหน่วยงานของรัฐ การอนุมัติการลงทะเบียนหน่วยงานของรัฐ สำหรับกรมบัญชีกลาง /สำนักงานคลังจังหวัด รวมถึงขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างในระบบ e-GP มีดังนี้ (1) แผนการจัดซื้อจัดจ้าง (2) เพิ่มโครงการ (3) ขอบเขตของงาน/รายละเอียดคุณลักษณะ/แบบรูปรายการก่อสร้างและราคากลาง (4) รายงานขอซื้อขอย้าง และแต่งตั้งคณะกรรมการ (5) จัดซื้อจัดจ้าง (6) พิจารณาผล และอนุมัติสั่งซื้อสั่งจ้าง (7) ประกาศผู้ชนะและแจ้งผลการ

พิจารณา (8) อุทธรณ์ (9) ทำสัญญา และ (10) บริหารสัญญา

3. การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government Procurement: e-GP) ระยะที่ 5 สำหรับผู้ค้ากับภาครัฐ (The Comptroller General's Department, Electronic Government Procurement and Focal Price Division, 2022d) ได้มีการพัฒนาระบบ e-bidding ใหม่ ในการยื่นข้อเสนอราคา ดังนี้ (1) พัฒนาระบบในรูปแบบ Micro Service เพื่อให้ระบบสามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่องแม้ระบบงานส่วนอื่นมีข้อขัดข้อง (2) กำหนดระบบเสนอราคาเป็นระบบผูกเงื่อนไขระบบ e-Market/e-bidding ไม่สามารถใช้งานได้ต้องเสนอราคาได้ทันที (3) ขั้นตอนครบถ้วนตามกฎหมายระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง (4) ปรับปรุงกระบวนการเสนอราคา และลดระยะเวลาการเสนอราคา เพื่อลดความเสี่ยงในการรั่วไหลของข้อมูล (5) นำเทคโนโลยี Blockchain ซึ่งมีความปลอดภัยของข้อมูลมาใช้ในการเก็บข้อมูลที่สำคัญ (6) รองรับกรณีเกิดปัญหาข้อขัดข้องทางเทคนิค ทำให้ผู้ค้าไม่สามารถเสนอราคาได้ (7) เพิ่มระบบความปลอดภัยในการยื่นข้อเสนอ เช่น การเข้ารหัสเว็บไซต์กรณีมีการพยายามลื้อคอินเข้าสู่ระบบหลายครั้ง เป็นต้น (8) สามารถลงนามในเอกสารโดยใช้ลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์ (e-Signature) เพื่อให้เป็น paperless ทั้งกระบวนการ (9) ปรับปรุงการเก็บ log ขั้นตอนการทำงานที่สำคัญอย่างละเอียด และ (10) เชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น เพื่อลดเอกสารและลดขั้นตอนการทำงาน

นอกจากนี้ ยังมีขั้นตอนการลงทะเบียนผู้ค้ากับภาครัฐ (รูปแบบใหม่) การยื่นขอหนังสือค้ำประกันอิเล็กทรอนิกส์ (e-LG) รูปแบบใหม่ และไม่มีการซื้อเอกสาร e-bidding เป็นต้น

บทสรุป

จากแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนโดยให้หน่วยงานภาครัฐจัดซื้อจัดจ้างพัสดุจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งได้ขึ้นบัญชีรายการพัสดุและบัญชีรายชื่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไว้กับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้หน่วยงานของภาครัฐจัดซื้อจัดจ้างจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งหมดซึ่งได้ขึ้นบัญชีรายชื่อไว้กับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยให้หน่วยงานของรัฐบาลดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 พร้อมกับพัฒนาการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (electronic government procurement--e-GP) ซึ่งเป็นระบบที่จัดทำขึ้นเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้าถึงแหล่งข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ประหยัดงบประมาณ เพิ่มความคุ้มค่าและความโปร่งใส สามารถตรวจสอบกระบวนการจัดหาพัสดุได้ โดยใช้วิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (electronic bidding--e-bidding) ซึ่งมีเกณฑ์ราคาในการพิจารณาคัดเลือกผู้ชนะ หากเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเสนอราคาสูงกว่าราคาต่ำสุดของผู้เสนอราคารายอื่นไม่เกิน ร้อยละ 10 ให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุภายในประเทศ และพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายการสนับสนุนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายในประเทศไทย เกิดธุรกิจประเภทต่างๆ มากมาย สร้างความหลากหลายให้กับระบบเศรษฐกิจ เกิดการจ้างงาน และกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกสินค้าและบริการมากขึ้น ผู้ประกอบการนำวัตถุดิบท้องถิ่น

มาผลิตเป็นสินค้า ก่อให้เกิดรายได้กลับไปท้องถิ่นนั้นๆ ส่งเสริมรายได้สู่ท้องถิ่นและกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจไปยังภูมิภาคต่างๆ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบในประเทศ รวมถึงการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ทำให้เกิดการส่งเสริมซึ่งกันและกัน สามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่กับภาคการผลิตท้องถิ่นได้และช่วยป้องกันการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจ เพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศได้

ข้อเสนอแนะ

1. กรมบัญชีกลางควรมีการประชาสัมพันธ์ หรือ หนังสือเวียนแจ้งเกี่ยวกับการปรับปรุงระบบ e-GP ระยะที่ 5 แก่หน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการที่ต้องการเป็นผู้ค้ากับภาครัฐ
2. หนังสือเวียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐมีจำนวนมาก ผู้ใช้งานยังขาดความเข้าใจ และสับสนในรายละเอียดเนื้อหา
3. ลดความซับซ้อนในการใช้ระบบจัดซื้อจัดจ้าง (e-GP) ปรับปรุงขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างให้มีความเข้าใจง่ายขึ้น
4. ฝึกอบรมแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ SMEs ที่ยังขาดความชำนาญในการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.การจัดซื้อจัดจ้างฯ พ.ศ. 2560 ระเบียบ กฎกระทรวง คำสั่ง หนังสือเวียน และหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ให้มีความถูกต้องครบถ้วน เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับธุรกิจของผู้ประกอบการ SMEs ในส่วนที่ผู้ประกอบการยังขาดการสร้างความรู้
5. ระบบจัดซื้อจัดจ้างสามารถดำเนินการผ่านทางระบบ Cloud Computing ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้

References

- Aduwo, E. B., Ibem, E. O., Ayo-Vaughan, E. A., Afolabi, A. O., Uwakonye, U. O., & Oluwunmi, A. A. (2020). Determinants of e-procurement implementation in construction in Nigeria. *International Journal on Emerging Technologies*, 11(2), 746-755.
- Agbesi, K., Fugar, F. D., & Adjei-Kumi, T. (2018). Modelling the adoption of sustainable procurement in construction organisations. *Built Environment Project and Asset Management*, 8(5), 461-476.
- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl & j. Beckmann (Eds.), *Action control from cognition to behavior* (pp. 11-39). Springer Berlin Heidelberg.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Amnatwipavee, S., Plainbangyang, S., Chirinang, P., & Sakuna, J. (2020). Government policy to promote Small and Medium Enterprises to be sustainable. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 8(3), 56-66. [In Thai]
- Di Mauro, C., Ancarani, A., & Hartley, T. (2020). Unravelling SMEs' participation and success in public procurement. *Journal of Public Procurement*, 20(4), 377-401.
- Eggers, F. (2020). Masters of disasters? Challenges and opportunities for SMEs in times of crisis. *Journal of Business Research*, 116(1), 199-208.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behaviour: An introduction to theory and research*. Addison-Wesley.
- Fueangfoong, S. (2018). Cooperation policy between public and private sectors for promotion and development of small and medium enterprise entrepreneurs into green economy. *Journal of Rangsit Graduate Studies in Business and Social Sciences*, 4(2), 174-187. [In Thai]
- Government Procurement and Inventory Management Act B.E. 2560. (2017). *Royal Thai Government Gazette*, 134(210 B), 1-71. [In Thai]
- Khahro, S. H., Hassan, S., Zainun, N. Y. B., & Javed, Y. (2021). Digital transformation and e-commerce in construction industry: A prospective assessment. *Academy of Strategic Management Journal*, 20(1), 1-8.
- Kim, M., Suresh, N. C., & Kocabasoglu-Hillmer, C. (2015). A contextual analysis of the impact of strategic sourcing and E-procurement on performance. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 30(1), 1-16.

- Kumar, N., & Ganguly, K. K. (2021). External diffusion of B2B e-procurement and firm financial performance: Role of information transparency and supply chain coordination. *Journal of Enterprise Information Management*, 34(4), 1037-1060.
- Ministerial Regulation Prescribing Supplies and Methods for Procurement of Supplies that the State Wants to Promote or Support (No.2) B.E. 2563. (2020). *Royal Thai Government Gazette*, 137(104 A), 1-7. [In Thai]
- Noiprom, N., Phuthamma, A., Yakampom, V., Phramueangkhong, S., Phimbaotham, T., & Kamonchit, N. (2020). The analysis of the entrepreneur's capability Small and Medium Enterprises (SMEs) in Loei area. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 15(52), 19-29. [In Thai]
- Potjanajaruwit, P. (2020). Agrarian business development in accordance with the national economic and social development plan of SMEs in Thailand. In *E3S web of conferences* (vol. 175, p. 13036). EDP Sciences. [In Thai]
- Regulation of the Ministry of Finance on Public Procurement and Supplies Administration B.E. 2560. (2017). *Royal Thai Government Gazette*, 134(24 A), 13-54. [In Thai]
- Rogers, E. M. (2010). *Diffusion of innovations*. Simon & Schuster.
- Sa'adah, N. (2020). The implementation of E-procurement in Indonesia: Benefits, risks, and problems. *INFERENSI: Jurnal Penelitian Sosial Keagamaan*, 14(2), 283-304.
- Siew, E. G., Rosli, K., & Yeow, P. H. (2020). Organizational and environmental influences in the adoption of Computer-Assisted Audit Tools and Techniques (CAATTs) by audit firms in Malaysia. *International Journal of Accounting Information Systems*, 36, 100445.
- Surya, B., Menne, F., Sabhan, H., Suriani, S., Abubakar, H., & Idris, M. (2021). Economic growth, increasing productivity of SMEs, and open innovation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(1), 1-37.
- Teo, T. S., Lim, G. S., & Fedric, S. A. (2007). The adoption and diffusion of human resources information systems in Singapore. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 45(1), 44-62.
- The Comptroller General's Department, Electronic Government Procurement and Focal Price Division. (2022a). *Measures to assist entrepreneurs during the epidemic of coronavirus disease 2019*. Retrieved from <https://bit.ly/3M9iWYc> [In Thai]
- The Comptroller General's Department, Electronic Government Procurement and Focal Price Division. (2022b). *Approve the exemption and set guidelines for compliance with the ministerial regulations prescribing supplies and procurement methods that the government wants to promote or support (No. 2) B.E. 2563*. Retrieved from <https://bit.ly/3md45BC> [In Thai]

- The Comptroller General's Department, Electronic Government Procurement and Focal Price Division. (2022c). *Electronic government procurement: e-GP: Phase 5 for government agency*. Retrieved from <https://bit.ly/3Mjuvfo> [In Thai]
- The Comptroller General's Department, Electronic Government Procurement and Focal Price Division. (2022d). *Optimizing the electronic government procurement system (e-government procurement: e-GP): Phase 5 for traders and the government sector*. Retrieved from <https://bit.ly/3ObxY1a> [In Thai]
- Tornatzky, L. G., Fleischer, M., & Chakrabarti, A. K. (1990). *Processes of technological innovation*. Lexington Books.
- Tsou, H. T., & Hsu, S. H. Y. (2015). Performance effects of technology-organization-environment openness, service co-production, and digital-resource readiness: The case of the IT industry. *International Journal of Information Management*, 35(1), 1-14.
- Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 186-204.
- Win, T. (2019). *The intention to adopt electronic commerce by small and medium sized enterprises in Yangon city, Myanmar*. Master's Thesis of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce.

ความรับผิดชอบของสายการบิน กรณีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 บนเครื่องบิน

ชัชชัย กลั่นความดี¹ สุขสมัย สุทธิบัติ²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความรับผิดชอบของสายการบิน กรณีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 บนเครื่องบิน ถือว่าเป็น “อุบัติเหตุ” หรือไม่ ที่สายการบินจะต้องรับผิดชอบ โดยการนำหลักการเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามอนุสัญญาออร์ซอ อนุสัญญามอนทรีออล และพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 หลักการความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด หลักการความรับผิดชอบตามแนวคำพิพากษาของสหรัฐอเมริกา หลักการความรับผิดชอบตามกฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสหภาพยุโรป มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มิได้มีบทนิยามคำว่า “อุบัติเหตุ” อย่างชัดเจน แต่หลักในการพิจารณาว่าเป็นอุบัติเหตุหรือไม่ จะพิจารณาจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของสายการบินที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกายของผู้โดยสาร หากเหตุการณ์นั้นเกิดจากสภาพภายในร่างกายของผู้โดยสารเองก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น มีโรคประจำตัว แต่ในกรณีของการติดเชื้อโควิด 19 นั้น มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำหรือละเว้นการกระทำของสายการบิน หากสายการบินมิได้ใช้ระดับความระมัดระวังอย่างดีที่สุดในการที่จะคัดกรองผู้โดยสารที่มีความเสี่ยงก็จะไม่ทำให้ผู้โดยสารอื่นต้องติดโรคโควิด 19 ด้วย การที่ผู้โดยสารติดเชื้อโควิด 19 จากการเดินทางในเที่ยวบินดังกล่าวจึงเป็นอุบัติเหตุที่สายการบินจะต้องรับผิดชอบ ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้โดยสารกฎหมายดังกล่าวจึงต้องมีการบัญญัตินิยามคำว่า “อุบัติเหตุ” ให้หมายถึงการกระทำหรือละเว้นการกระทำ ไม่ว่าจะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ขนส่งทางอากาศ ซึ่งผู้ขนส่งทางอากาศมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันผลที่อาจเกิดอันตรายแก่ผู้โดยสารด้วย รวมทั้งการกระทำของบุคคลอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ผู้โดยสาร โดยผู้ขนส่งทางอากาศมีส่วนผิดด้วย

คำสำคัญ: อุบัติเหตุ; ความรับผิดชอบของสายการบิน; พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558; โรคโควิด-19

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

ชัชชัย กลั่นความดี และสุขสมัย สุทธิบัติ. (2566). ความรับผิดชอบของสายการบิน กรณีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 บนเครื่องบิน. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 44-59.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: navee-edl@hotmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Liabilities of Airlines in Case of Passengers Have Been Infected by COVID-19 on Board

Chatshai Kancwamdee¹ Suksamai Sutthibodee²

Abstract

This academic article aims to analyze airline liability. If a passenger contracts COVID-19 on an airplane, is it an “accident”? for which the airline will be responsible. In this study, the principles on liability under the Warsaw Convention, Montreal Convention and International Air Carriage Act B.E. 2558, Strict liability, United States judicial liability principle, liability Principle according to the laws of the Republic of the Philippines and the European Union are applied as an analysis framework.

The results of the analysis revealed that the International Air Carriage Act B.E. 2558 does not have a clear definition of the word “accident”, but the principle of determining whether it is an accident or not will be determined by the actions or omissions of the airline that cause damage to the life or body of the passenger if the incident is caused by the condition of the passenger’s own body, such as having a congenital disease but in the case of COVID-19 infection, it is related to the actions or omissions of the airlines. If the airline does not take the highest level of caution in screening passengers at risk, it will not expose other passengers to COVID-19. As such, it is an accident for which the airline will be liable. Therefore, in order to protect passengers, the law has to define the definition of “accident” to mean action or omission. Whether due to will or negligence of the air carrier which the air carrier has a duty to act in order to prevent possible harm to passengers, including the actions of other people that cause damage to passengers by which the air carrier is at fault.

Keywords: Accident; Liabilities of Airlines; International Air Carriage Act B.E. 2558; COVID-19

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Kancwamdee, C., & Sutthibodee, S. (2023). The liabilities of airlines in case of passengers have been infected by COVID-19 on board. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 44-59.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: navee-edi@hotmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

บทนำ

การประกอบธุรกิจขนส่งจำเป็นต้องมีการขนส่งสินค้าหรือผู้โดยสารไปยังจุดหมายปลายทาง ซึ่งผู้ขนส่งก็จะได้รับค่าตอบแทนในการดำเนินการดังกล่าว การขนส่งสินค้าหรือผู้โดยสารแบ่งออกได้เป็นการขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ อย่างไรก็ตาม การขนส่งทางอากาศได้รับการยอมรับว่าเป็นการขนส่งที่สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยที่สุดเนื่องจากมีอัตราการเกิดอุบัติเหตุต่ำ ด้วยเหตุนี้ ประชาชนจึงใช้บริการการขนส่งทางอากาศมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการเดินทางไปต่างประเทศ เมื่อความต้องการที่จะเดินทางโดยทางอากาศเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ผู้ประกอบการหรือสายการบินเข้ามาดำเนินธุรกิจให้บริการขนส่งคนโดยสารมากยิ่งขึ้นด้วย และก่อให้เกิดการแข่งขันกันในเรื่องของราคาค่าโดยสาร การให้บริการ ความสะดวก และความปลอดภัย อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้เสียชีวิตจากเหตุเครื่องบินตกในปี ค.ศ. 2020 เพิ่มขึ้น แม้ว่าจะเป็นช่วงที่มีการระบาดของโควิด 19 (BBC News, 2021) ก็มีผู้เสียชีวิตจากเหตุเครื่องบินพาณิชย์ตกในปี ค.ศ. 2020 เพิ่มขึ้น ทั้งที่จำนวนเที่ยวบินลดลงเนื่องจากการระบาดของโควิด 19 โดยบริษัทที่ปรึกษาด้านการบินของเนเธอร์แลนด์ระบุว่า มีผู้เสียชีวิตจากเหตุเครื่องบินพาณิชย์ตกทั่วโลก ในปี ค.ศ. 2018 จำนวน 299 ราย เพิ่มขึ้นจากจำนวน 257 ราย ในปี ค.ศ. 2019 แม้ว่าจำนวนเที่ยวบินในปีที่ผ่านมาลดลงอย่างมากจากมาตรการควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19 ตัวเลขดังกล่าวมาจากจำนวนของผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุเครื่องบินโดยสารขนาดใหญ่ รวมถึงการกระทำที่ผิดกฎหมาย เช่น การยิงเครื่องบินตกด้วย ตัวเลขผู้เสียชีวิตในปี ค.ศ. 2020 นั้นรวมไปถึงเหยื่อจากเหตุกองกำลังติดอาวุธหรือหน่วยเครื่องบินเที่ยวบินระหว่างประเทศของยูเครนตกในเดือนมกราคมด้วย นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงผู้เสียชีวิต 98 ราย ในเดือนพฤษภาคม 2020 หลังเกิดเหตุเครื่องบินเที่ยวบินระหว่างประเทศของ

ปากีสถานตกในนครการาจี รายงานเบื้องต้นระบุว่า มีสาเหตุมาจาก “ความบกพร่องของมนุษย์” นอกจากนี้ จำนวนอุบัติเหตุลดลงจาก 86 ครั้ง ในปี ค.ศ. 2019 เหลือ 40 ครั้ง ในปี ค.ศ. 2020 และในจำนวน 40 ครั้ง มีเพียง 5 ครั้งที่เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า การขนส่งผู้โดยสารทางอากาศเป็นการขนส่งที่เริ่มมีอุบัติเหตุมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมาตรฐานการปฏิบัติงานของสายการบินและพนักงาน ที่จะต้องได้รับการทบทวนและเพิ่มมาตรฐานความปลอดภัยให้เพิ่มมากขึ้น อันจะทำให้การเดินทางโดยเครื่องบินได้รับความนิยมและสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น

สำหรับกรณีความรับผิดชอบของผู้ขนส่งทางอากาศหรือสายการบิน ตามพระราชบัญญัติการรับขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มีข้อจำกัดต่างๆ ทำให้ผู้ใช้บริการถูกเอาเปรียบจากผู้ขนส่ง ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีบทบัญญัติที่ทำหน้าที่ปกป้องสายการบินในเรื่องของการเรียกร้องโดยจำกัดไม่ให้ผู้ใช้บริการที่เกิดความเสียหายจากใช้บริการดังกล่าวเรียกร้องหรือฟ้องร้องค่าเสียหายมากเกินไปที่กฎหมายกำหนด การออกกฎหมายการรับขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ มีเจตนาที่จะปกป้องสายการบินเพื่อไม่ให้สายการบินเกิดปัญหาในการดำเนินธุรกิจ แต่กฎหมายดังกล่าวไม่เอื้อประโยชน์ให้กับผู้โดยสารทั่วไปในการเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการให้บริการของสายการบิน และด้วยสถานการณ์ปัจจุบันมีเหตุการณ์โรคระบาดโควิด 19 ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน ทำให้การเดินทางทางอากาศได้รับผลกระทบอย่างมาก เช่น สายการบินต้องหยุดให้บริการเนื่องจากหลายประเทศประกาศปฏิเสธไม่รับผู้โดยสารที่มาจากประเทศกลุ่มเสี่ยง หรือประกาศปิดพรมแดนไม่ให้มีการเข้าออกทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ เพื่อป้องกันมิให้มีการเคลื่อนย้ายบุคคลอันเป็นพาหะนำเชื้อโควิด 19 เข้าไปยังประเทศอื่น นอกจากนี้

การที่ผู้โดยสารเดินทางจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง โดยผู้โดยสารที่เดินทางไม่ทราบว่าตนเองติดเชื้อไวรัสโควิด 19 อันเป็นเหตุให้ผู้โดยสารที่เดินทางมาด้วยกันติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ไปด้วยนั้น ก็เป็นเหตุที่ทำให้สายการบินเองต้องระมัดระวัง เพราะอาจเกิดความรับผิดทางกฎหมายได้ หากผู้โดยสารติดเชื้อโควิด 19 อันเนื่องมาจากสายการบินไม่ใช้มาตรการป้องกันที่เหมาะสม ดังนั้น จึงเป็นปัญหาที่จะต้องมาวิเคราะห์กันว่า ในกรณีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 บนเครื่องบินจากการเดินทางในเที่ยวบินดังกล่าว ถือว่าเป็น “อุบัติเหตุ” (accident) ที่สายการบินจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ อย่างไร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

หลักการเกี่ยวกับความรับผิด (regime of liability)

เมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากการขนส่งทางอากาศภายในประเทศ การเรียกร้องค่าเสียหายต่างๆ อาจจะไม่ยุ่งยาก เพราะสามารถนำกฎหมายภายในมาปรับใช้ได้โดยตรง แต่หากความเสียหายเกิดขึ้นเนื่องจากการขนส่งระหว่างประเทศ ที่สายการบินและคนโดยสารมาจากหลายประเทศที่มีระบบกฎหมายต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของขอบเขต หลักเกณฑ์ และเขตอำนาจศาลในการเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการขนส่งทางอากาศ ด้วยเหตุนี้ หลายประเทศจึงพยายามที่จะวางหลักเกณฑ์ที่เป็นสากลในเรื่องของความรับผิดของผู้ขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงได้เกิดเป็นอนุสัญญาเกี่ยวกับการขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศฉบับแรกขึ้น คือ อนุสัญญาวอร์ซอ (Warsaw Convention) หรือชื่อทางการคือ อนุสัญญาเพื่อการรวบรวมกฎเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับการรับขนส่งระหว่างประเทศทางอากาศ (Convention for the Unification of certain rules relating to international carriage by air) เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศซึ่งกำหนดความ

รับผิดชอบของสายการบินต่อบุคคล สัมภาระ สินค้าที่ขนส่งทางอากาศ โดยมีเป้าหมายหลักสองประการคือ เพื่อกำหนดกฎหมายที่เหมือนกันทั่วโลกสำหรับการเรียกร้องที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุการบินระหว่างประเทศ และเพื่อจำกัดความรับผิดของผู้ให้บริการทางอากาศ เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมสายการบินที่เพิ่งเริ่มต้น ในขณะนั้นจากผลกระทบร้ายแรงของความรับผิดที่ไม่จำกัดสำหรับภัยพิบัติทางอากาศ

สำหรับความรับผิดของผู้ให้บริการสำหรับการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของผู้โดยสารภายใต้อนุสัญญาวอร์ซอ ได้แก่ มาตรา 1 กำหนดความบังคับใช้และขอบเขตของอนุสัญญาวอร์ซอ มาตรา 17 กำหนดเหตุแห่งการกระทำและเงื่อนไขความรับผิดสำหรับการเสียชีวิตของผู้โดยสารหรือการบาดเจ็บทางร่างกาย มาตรา 20 กำหนดว่าผู้ขนส่งไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่าได้ใช้มาตรการที่จำเป็นทั้งหมดเพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหาย มาตรา 21 คำแก้ต่างหากผู้ขนส่งพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากหรือมีส่วนในความประมาทของผู้เสียหาย ศาลอาจเพิกถอนผู้ขนส่งทั้งหมดหรือบางส่วนจากความรับผิดของเขาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของตน มาตรา 22 (1) จำกัดความรับผิดของสายการบินสำหรับการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของผู้โดยสารเป็น 8,300 ดอลลาร์สหรัฐ เว้นแต่การบาดเจ็บหรือการเสียชีวิตนั้นเกิดจาก “การประพฤตินอกเหนือจากความจงใจ” (wilful misconduct) ของสายการบินหรือพนักงานตามความหมายของมาตรา 25 ของอนุสัญญา มาตรา 24 กำหนดให้อนุสัญญาวอร์ซอเป็นเอกสิทธิ์เฉพาะและอ้างถึงการพิจารณาความเสียหายต่อกฎหมายท้องถิ่น มาตรา 28 กำหนดสถานที่ฟ้องเรียกค่าเสียหาย และมาตรา 29 กำหนดระยะเวลาสองปีของการเริ่มดำเนินการค่าเสียหาย (Lex Mercatoria, 2021)

ต่อมาในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1999 องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organization--ICAO) ได้นำข้อความ

ในอนุสัญญาออร์ซอและพิธีสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องไปปรับปรุงใหม่เป็น “อนุสัญญามอนทรีออล” (Montreal Convention) หรือชื่อทางการคือ “อนุสัญญาเพื่อการรวบรวมกฎเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับการรับขนระหว่างประเทศทางอากาศ” (Convention for the Unification of Certain Rules for International Carriage by Air--MC99) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทันสมัยและแทนที่ระบบความรับผิดของออร์ซอ อนุสัญญามอนทรีออลมีหลักการใหม่ไม่กี่ประการ และรวมระบบออร์ซอที่มีอยู่เป็นสนธิสัญญาฉบับเดียวที่แก้ไขบทความต่างๆ ตามความเป็นจริงและข้อกังวลที่ทันสมัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดเกี่ยวข้องกับเป้าหมายของอนุสัญญาและขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ขนส่ง ในขณะที่ความเป็นแบบเดียวกัน (uniformity) เป็นเป้าหมายของสนธิสัญญาทั้งสองฉบับ จุดประสงค์ของอนุสัญญาออร์ซอก็เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมการบินที่เพิ่งเริ่มต้น ในขณะที่เป้าหมายหนึ่งของอนุสัญญามอนทรีออล คือ การให้ผู้โดยสารฟื้นตัวเต็มที่สำหรับค่าชดเชยความเสียหาย ดังนั้น ไม่เหมือนกับอนุสัญญาออร์ซอ

โดยอนุสัญญามอนทรีออลจะยกเลิกข้อจำกัดสำหรับการเสียชีวิตหรือการบาดเจ็บของผู้โดยสาร (มาตรา 21 (1)) โดยการนำความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) มาใช้กับผู้ให้บริการที่มีสิทธิได้ถอนเงินพิเศษ 113,100 (SDR) เมื่อความเสียหายนั้นได้พิสูจน์แล้ว และในกรณีที่ผู้โดยสารเสียชีวิตหรือบาดเจ็บและสำหรับความเสียหายเกินกว่า 113,100 SDR ผู้ขนส่งสามารถยกเว้นความรับผิดได้ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายไม่ได้เกิดจากผู้ขนส่งหรือเกิดจากความผิดพลาดของบุคคลที่สามเพียงอย่างเดียว (มาตรา 21 (2)) และนอกจากนี้ ยังได้ขยายฐานเขตอำนาจศาลสำหรับการเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตหรือการบาดเจ็บของผู้โดยสารเพื่ออนุญาตให้มีการฟ้องร้องตามที่อยู่อาศัยหลักหรือถาวรของผู้โดยสาร หากตรงตาม

เงื่อนไขบางประการ (มาตรา 33 (2))

ศาลหลายแห่งที่ตีความอนุสัญญามอนทรีออลมักจะพิจารณาถึงกฎหมายกรณีอนุสัญญาออร์ซอที่มีอยู่ ซึ่งผู้ร่างอนุสัญญามอนทรีออลตั้งใจที่จะรักษาโดยใช้ภาษาที่คล้ายกันในข้อความของสนธิสัญญา เช่น เงื่อนไขข้อ 17 (1) สำหรับความรับผิด อุบัติเหตุ และการบาดเจ็บทางร่างกาย ขึ้นเครื่องหรือลงจากเครื่อง รัฐส่วนใหญ่จะพิจารณากรณีนำจากรัฐอื่นเมื่อตีความอนุสัญญา อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างที่โดดเด่นยังคงอยู่ ซึ่งมักจะขึ้นอยู่กับลักษณะของระบบกฎหมาย เช่น กฎหมายแพ่งกับกฎหมายทั่วไป หรือความสัมพันธ์ของอนุสัญญากับหลักกฎหมายท้องถิ่นที่มีอยู่ (Aviation Liability: Global Overview, 2020) ดังนั้น อนุสัญญาออร์ซอจึงมีคุณค่าในการโน้มน้าวใจในการตีความบทบัญญัติคู่ขนานของอนุสัญญามอนทรีออล (Snapshot: Liability for International Air Carriage of Passengers in USA, 2020)

ดังนั้น แม้ว่า ICAO ได้นำหลักการและแนวทางนโยบายบางอย่างมาใช้แล้ว แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่มีความสม่ำเสมอในด้านนี้และยังไม่มีการนำสนธิสัญญามาใช้ ดังนั้นหน้าที่ของผู้ขนส่งที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้โดยสารหรือการคุ้มครองผู้บริโภคจึงแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ (Aviation Liability: Global Overview, 2020)

ส่วนความรับผิดตามพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 ของไทยนั้น Leepuengtham (2019) ได้อธิบายไว้ว่า พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่บัญญัติเกี่ยวกับการรับขนทางอากาศไว้เป็นการเฉพาะ และตราขึ้นโดยนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศที่กำหนดไว้ในอนุสัญญามอนทรีออล ค.ศ. 1999 ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่รวบรวมกฎเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ ดังนั้น

ขอบเขตของกฎหมายฉบับนี้ จึงครอบคลุมความรับผิดของผู้ขนส่งทางอากาศต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นตามสัญญาการบินในบางกรณีเท่านั้น อันได้แก่ ความเสียหายที่เกิดขึ้นกรณีผู้โดยสารตาย บาดเจ็บ หรือความเสียหายอันเกิดจากการขนส่งล่าช้า ซึ่งไม่รวมความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่สายการบินปฏิเสธไม่รับขนคนโดยสาร

ในกรณีเมื่อคนโดยสารตายหรือบาดเจ็บ พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 กำหนดให้ผู้ขนส่งต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่คนโดยสารถึงแก่ความตายหรือได้รับบาดเจ็บ โดยมีเงื่อนไขว่าอุบัติเหตุที่ก่อให้เกิดความตายหรือบาดเจ็บเกิดขึ้นในอากาศยาน หรือในระหว่างการดำเนินการให้คนโดยสารขึ้นหรือลงอากาศยาน จะเห็นว่า บทบัญญัตินี้กำหนดเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบต่อความตายหรือการบาดเจ็บของผู้โดยสารไว้ 2 ประการ คือ (1) มีอุบัติเหตุที่ก่อให้เกิดความตายหรือบาดเจ็บเกิดขึ้น และ (2) อุบัติเหตุนั้นเกิดขึ้นในอากาศยาน หรือในระหว่างการดำเนินการให้คนโดยสารขึ้นหรือลงจากอากาศยาน ซึ่งกรณีนี้แตกต่างจากมาตรา 634 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่มีได้ระบุเงื่อนไขใดๆ สำหรับความรับผิดของผู้ขนส่งไว้โดยบัญญัติไว้แต่เพียงว่าผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบต่อคนโดยสารในความเสียหายอันเกิดแก่ตัวเขา เว้นแต่ความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดแต่ความผิดของคนโดยสารเอง กรณีนี้มีข้อน่าคิดว่าผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับคนโดยสารในทุกกรณี เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นสองประการตามที่กฎหมายบัญญัติเลยหรือไม่ เนื่องจากมาตรา 634 ใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability)

การจะพิจารณาว่าอะไรคืออุบัติเหตุ อนุสัญญามอนทรีออล มิได้บัญญัตินิยามของคำว่า “อุบัติเหตุ” (accident) ไว้ แต่ให้เป็นเรื่องที่ศาลภายในของแต่ละประเทศตีความเองว่ากรณีใดบ้างที่จะถือว่าเป็น

อุบัติเหตุที่ทำให้สายการบินต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งในพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศเองก็มีได้กำหนดนิยามของคำนี้เช่นกัน โดยทั่วไป “อุบัติเหตุ” ย่อมหมายถึงเหตุการณ์ใดๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดหรือบังเอิญเกิดขึ้น เช่น ขับรถโดยประมาทชนผู้อื่น การลื่นหกล้ม ซึ่งเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากการกระทำโดยประมาททั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาศาลในหลายประเทศเคยตีความความหมายของคำว่า “อุบัติเหตุ” ว่าให้รวมไปถึงเหตุการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยเจตนา และจงใจที่จะก่อให้เกิดความเสียหายด้วย เช่น การจี้เครื่องบินของสลัดอากาศการก่อวินาศกรรม การเจ็บป่วยอันเป็นผลมาจากสุขภาพของผู้โดยสาร และการลวนลามผู้โดยสาร การที่พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ มิได้ให้นิยามของ “อุบัติเหตุ” ไว้ ทำให้ศาลไทยจะต้องมาวินิจฉัยว่ากรณีใดบ้างที่จะถือได้ว่าเป็นอุบัติเหตุที่จะเข้าเงื่อนไขที่จะให้สายการบินต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับนี้บ้าง ดังนั้น คำวินิจฉัยของศาลต่างประเทศที่ผ่านมาในประเด็นนี้จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ศาลไทยอาจจะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาประกอบได้

เมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น (ตายหรือบาดเจ็บ) เป็นไปตามเงื่อนไขสองประการข้างต้น คือ เป็นอุบัติเหตุ และเกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการขึ้นหรือลงจากอากาศยานแล้ว ผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นความรับผิด โดยผู้ขนส่งสามารถจำกัดความรับผิดได้ อย่างไรก็ตาม ความรับผิดของผู้ขนส่งในกรณีผู้โดยสารตายหรือบาดเจ็บตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นหลักการความรับผิด 2 ชั้น (two tier system of liability) ซึ่งเป็นหลักการที่นำมาจากอนุสัญญามอนทรีออล โดยแบ่งความรับผิดของผู้ขนส่งออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ให้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) มาปรับใช้ในการณีของการเรียกร้องค่าเสียหายที่มูลค่าไม่เกิน 113,100 SDRs (ไม่เกิน 5 ล้านบาท) ต่อคนโดยสารแต่ละคน แต่ผู้ชนส่งอาจหลุดพ้นความรับผิดทั้งหมดหรือบางส่วน หากผู้ชนส่งพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากความประมาทเลินเล่อ หรือการกระทำหรือละเว้นการกระทำโดยมิชอบของผู้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หรือบุคคลซึ่งผู้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้รับสิทธิมา

ขั้นที่ 2 นำหลักการสันนิษฐานความรับผิด (presumed of fault) มาใช้ในการณีการเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนที่เกิน 113,100 SDRs (เกิน 5 ล้านบาท) โดยผู้ชนส่งไม่ต้องรับผิดต่อความเสียหายในส่วนที่เกิน 113,100 SDRs หากผู้ชนส่งพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากความประมาทเลินเล่อ หรือการกระทำหรือละเว้นการกระทำโดยมิชอบของผู้ชนส่ง หรือลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้ชนส่ง หรือความเสียหายนั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่อ หรือการกระทำหรือละเว้นการกระทำโดยมิชอบของบุคคลภายนอก

หลักการความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability)

หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้น แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีได้กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นก็ตาม ดังนั้น หลักเกณฑ์ในการพิจารณาความรับผิดของบุคคลจะพิจารณาเพียงว่า มีความเสียหายเกิดขึ้นและมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำหรือไม่ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหายกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ แต่ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดบางประการเกี่ยวกับลักษณะเหตุสุดวิสัยหรือเป็นความผิดของผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งผู้กระทำละเมิดควรต้องมีภาระในการพิสูจน์ในข้อยกเว้นดังกล่าวหลักความรับผิดโดย

เคร่งครัดได้ถูกนำมาใช้ในปัจจุบัน เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ขยายตัวมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมตามมา รูปแบบหรือลักษณะของการละเมิดจึงพัฒนาไปในทางที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังนั้น ปัญหาของการกระทำละเมิดที่ทำความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของบุคคลจึงเป็นการกระทำละเมิดในรูปแบบหรือลักษณะที่แตกต่างจากเดิม ทำให้หลักเกณฑ์หรือทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัดได้รับความสนใจและได้รับการสนับสนุนในวงการกฎหมายของประเทศต่างๆ เนื่องจากในบางกรณีความเสียหายอันเกิดจากเหตุการณ์บางอย่าง ผู้เสียหายไม่อาจพิสูจน์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นได้ หรือการพิสูจน์นั้นเป็นไปได้ยากเพราะเหตุที่เกิดขึ้นอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยซึ่งเป็นผู้ก่อขึ้นแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เสียหายอาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุได้เกิดขึ้นจริงแต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุนั้นเกิดขึ้นอย่างไรอันจะเป็นการแสดงถึงมูลกรณีหรือที่มาแห่งความประมาทเลินเล่อของจำเลย ดังนั้น หากกฎหมายไม่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดโดยเคร่งครัดแล้วย่อมจะเกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม เพราะบรรดาผู้เสียหายจะต้องหาทางที่จะบังคับชำระหนี้จากคู่กรณีฝ่ายตรงข้ามด้วยตนเองให้ได้ กฎหมายหลายประเทศจึงรองรับแนวความคิดหรือทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัดขึ้น บางประเทศนำไปใช้เพียงบางส่วนบางประการซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากแนวคำพิพากษาของศาลสูง แม้แต่ในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบประมวลกฎหมาย (civil law) ศาลสูงในประเทศเหล่านั้นได้มีบทบาทอย่างมากในการสร้างหลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดและในบางประเทศมีการบังคับใช้หลักเกณฑ์นี้โดยมีการตราเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรเพื่อรับรองหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดโดยเคร่งครัดโดยเฉพาะ (Office of the Council of State, Civil Procedure Law Division, 2013)

สำหรับประเทศไทยหลักการความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด ก็ได้นำมาใช้ในพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 โดยมีหมายความว่า ในกรณีที่เกิดความเสียหายเกิดขึ้น หากทำให้ผู้โดยสารได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย เช่น อุบัติเหตุ เครื่องบินตก หรือเกิดจากการกระทำอื่นๆ ของสายการบิน หรือกรณีเกิดปัญหาทางเทคนิค เครื่องยนต์ขัดข้อง ล้อเครื่องบินไม่ทำงานหรือยางแตก กระจกรั่วทำให้เกิดอุบัติเหตุแล้วทำให้ผู้โดยสารได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย (Eagariyakorn, 2017) ดังนั้น สายการบินจะต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิดว่าเกิดจากการกระทำของสายการบิน

กรอบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบของสายการบิน กรณีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 บนเครื่องบิน ผู้เขียนได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. หลักการเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามอนุสัญญาวอร์ซอ อนุสัญญามอนทรีรอล และพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558
2. หลักการความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (strict liability)
3. หลักการความรับผิดชอบตามแนวคำพิพากษาของสหรัฐอเมริกา
4. หลักการความรับผิดชอบตามกฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสหภาพยุโรป

ผลการวิเคราะห์

กรณีปัญหาของการตีความคำว่า “อุบัติเหตุ” ในกรณีที่ผู้โดยสารอื่นที่เดินทางในเที่ยวบินเดียวกันติดเชื้อหรือเสี่ยงที่จะติดเชื้อ โดยเหตุที่ผู้รับขนส่งทางอากาศไม่จัดให้มีมาตรการป้องกันหรือคัดกรองผู้โดยสารที่มีความเสี่ยงหรือเป็นพาหะติดเชื้อโควิด 19 ผู้ขนส่งทาง

อากาศจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ อย่างไร

กรณีสืบเนื่องจากปัญหาขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ประกอบการสายการบินพาณิชย์ต่อผู้โดยสารที่เกิดอุบัติเหตุทำให้เกิดความเสียหายถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บ ตามพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 กำหนดให้ผู้ขนส่งต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการให้บริการของสายการบิน โดยขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ขนส่งและค่าเสียหายกรณีอากาศยานเกิดอุบัติเหตุทำให้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตโดยมีเงื่อนไขว่าอุบัติเหตุที่ก่อให้เกิดความตายหรือบาดเจ็บเกิดขึ้นในอากาศยาน หรือในระหว่างดำเนินการให้คนโดยสารขึ้นหรือลงจากอากาศยาน ซึ่งขอบเขตความรับผิดชอบความรับผิดชอบของผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบในกรณีคนโดยสารตายหรือได้รับบาดเจ็บ ผู้ขนส่งต้องรับผิดชอบหากความเสียหายดังกล่าวเกิดจากอุบัติเหตุ และก่อให้เกิดความตายหรือได้รับบาดเจ็บบนอากาศยาน หรือในระหว่างการดำเนินการใดๆ ในการขึ้น หรือลงจากอากาศยาน โดยเงินที่สายการบินจะช่วยจ่ายก่อนโดยไม่ชักช้านั้นจะรวมค่าเสียหายต่างๆ อันเกิดจากผู้ให้บริการขนส่ง

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันมีเหตุการณ์โรคระบาดโควิด 19 การที่ผู้โดยสารเดินทางจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง โดยผู้โดยสารที่เดินทางไม่ทราบว่าตนเองติดเชื้อไวรัสโควิด 19 อันเป็นเหตุให้ผู้โดยสารที่เดินทางมาด้วยกันติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ไปด้วยนั้น ก็เป็นเหตุที่ทำให้สายการบินเองต้องระมัดระวัง เพราะอาจเกิดความรับผิดทางกฎหมายได้ หากผู้โดยสารติดเชื้อโควิด 19 อันเนื่องมาจากสายการบินไม่ใช้มาตรการป้องกันที่เหมาะสม เช่น การที่ผู้ขนส่งทางอากาศไม่ตรวจคัดกรองผู้โดยสารที่มีความเสี่ยงจะติดเชื้อโควิด 19 ที่ประเทศต้นทาง เช่น ไม่ตรวจวัดอุณหภูมิร่างกายของผู้โดยสาร หรือไม่สังเกตลักษณะอาการเสี่ยงของผู้โดยสาร เช่น ผู้โดยสารมีอาการไอ จาม ตาแดง แต่ยังไม่ออกบัตรโดยสารให้ ทำให้ผู้โดยสารที่ติดเชื้อโควิด 19

ขึ้นเครื่องบินและสามารถเดินทางถึงประเทศปลายทางได้ เมื่อประเทศปลายทางตรวจคัดกรอง จึงพบว่า มีผู้โดยสารคนดังกล่าวติดเชื้อโควิด 19 ทำให้ผู้โดยสารอื่นที่เดินทางมากับเที่ยวบินดังกล่าวต้องถูกกักตัว และอาจติดเชื้อด้วย ทำให้เป็นอันตรายแก่กาย จิตใจ และเศรษฐกิจ

ตัวอย่างเช่น กรณีของสายการบิน Thai Lion Air และ Thai AirAsia X ที่ทำการบินไปประเทศจีน แต่ทางการจีนตรวจพบผู้โดยสารที่มากับเที่ยวบินของทั้ง 2 สายการบินติดเชื้อโควิด-19 รวม 11 ราย ได้แก่ เที่ยวบิน SL117 ของ Thai Lion Air ที่ทำการบินในเส้นทางกรุงเทพมหานคร-กว่างโจว เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2563 หลังจากรับผู้โดยสารที่ประเทศอินโดนีเซียได้ทำการลงจอดที่สนามบินดอนเมือง เวลา 21.09 นาฬิกา ก่อนจะออกเดินทางไปยังสนามบินกว่างโจวไปหยุด ในเวลา 22.14 นาฬิกา รวมเวลาแวะจอดทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง 5 นาที พบว่า มีผู้โดยสารที่มีเชื้อโควิด-19 ทั้งหมด 6 คน และเที่ยวบิน XJ808 ของ Thai AirAsia X ซึ่งเป็นเที่ยวบินเช่าเหมาลำ ทำการบินในเส้นทางกรุงเทพฯ-เทียนจิน ทำการลงจอดที่สนามบินดอนเมือง เวลา 15.17 นาฬิกา และออกเดินทางไปยังสนามบินเทียนจินบินไหในเวลา 16.59 นาฬิกา รวมเวลาแวะจอดทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง 42 นาที พบผู้ติดเชื้อโควิด-19 ทั้งหมด 5 คน รวมเป็น 11 คน (Sanook, 2020)

นอกจากนี้ มีกรณีที่เกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2563 เว็บไซต์ข่าว Daily Mail รายงานว่า เครื่องบินโดยสารเที่ยวบินในประเทศ “UA591” ของสายการบิน “United Airlines” ที่กำลังมุ่งหน้าจากเมืองออร์แลนโด ในรัฐฟลอริดา ไปยังนครลอสแอนเจลิส ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ต้องลงจอดฉุกเฉินที่สนามบินในเมืองนิวออร์ลีนส์ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2563 ที่ผ่านมา หลังจากมีผู้โดยสารชายรายหนึ่งล้มป่วยและเสียชีวิตบนเครื่องบิน ขณะที่ผู้โดยสาร

รายนี้ล้มป่วย มีอาการตัวสั่น และเหงื่อออกท่วมตัว หายใจไม่ออก แล้วล้มลงนอนอนก้นพื้น ได้มีผู้โดยสารอีก 3 คนอาสาเข้าไปช่วยทำซีพีอาร์ให้ จากนั้นเมื่อเครื่องบินลงจอด เจ้าหน้าที่หน่วยกู้ชีพได้ขึ้นไปช่วยภรรยาของชายคนนั้นบอกกับเจ้าหน้าที่ว่า สามีมของเธอมีอาการป่วยโควิด-19 ตั้งแต่สัปดาห์ที่แล้ว แต่ก่อนขึ้นเครื่องทั้งคู่ไม่ได้แจ้งกับเจ้าหน้าที่สายการบินก่อน (Mumkhao, 2020) หากสายการบินไม่มีมาตรการคัดกรองที่ดีเพียงพอ ก็ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้โดยสารคนอื่นด้วย กรณีดังกล่าวจะถือว่าการติดเชื้อโควิด 19 เป็นอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในอากาศยานที่ผู้ขนส่งทางอากาศจะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 10 หรือไม่

เมื่อพิจารณาอนุสัญญาว่าหรืออนุสัญญามอนทรีออล พบว่า อนุสัญญาทั้งสองฉบับมิได้มีบทบัญญัติที่ชัดเจน จึงทำให้เกิดปัญหาการตีความว่าเหตุการณ์ใดที่เกิดขึ้นในระหว่างทำการบินจะถือว่าเป็นอุบัติเหตุอันทำให้สายการบินจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 ระบุแต่เพียงว่าเป็นอุบัติเหตุที่ก่อให้เกิดความตายหรือได้รับบาดเจ็บ เกิดขึ้นในอากาศยานหรือในระหว่างการดำเนินการให้คนโดยสารขึ้นหรือลงจากอากาศยานเท่านั้น แต่กรณีของผู้โดยสารที่ได้รับการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) อาจเกิดขึ้นในระหว่างเครื่องบินเดินทางจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งการติดเชื้อนั้นไม่สามารถจะตรวจสอบได้ในขณะที่ผู้โดยสารเดินทางอยู่บนอากาศยาน แต่เมื่อถึงประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศปลายทางมีการตรวจอีกครั้งหนึ่งจึงพบว่า ผู้โดยสารที่เดินทางมาด้วยนั้นติดเชื้อโควิด 19 อันเป็นเหตุให้ผู้โดยสารอื่นที่เดินทางมาด้วยจะต้องได้รับการคัดกรองและกักตัวเองอยู่ภายในสถานกักตัวของรัฐอันเป็นเหตุให้เสื่อมเสียสุขภาพ เช่นนี้ จะถือได้ว่าเป็นความเสียหายแก่ร่างกายหรือบาดเจ็บหรือไม่

เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 แก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2560 ในมาตรา 10 ได้บัญญัติไว้ว่า “ผู้ขนส่งต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่คนโดยสารถึงแก่ความตาย หรือได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย โดยมีเงื่อนไขว่าอุบัติเหตุที่ก่อให้เกิดความตายหรือได้รับบาดเจ็บ เกิดขึ้นในอากาศยานหรือในระหว่างการดำเนินการให้คนโดยสารขึ้นหรือลงจากอากาศยาน” โดยบทบัญญัติในมาตรา 10 นี้จะใช้หลักการความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) หมายความว่า ในกรณีที่เกิดความเสียหายเกิดขึ้น หากทำให้ผู้โดยสารได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย เช่น อุบัติเหตุเครื่องบินตก หรือเกิดจากการกระทำอื่นๆ ของสายการบิน หรือกรณีเกิดปัญหาทางเทคนิค เครื่องยนต์ขัดข้อง ล้อเครื่องบินไม่ทำงานหรือยางแตก กระจกหน้าต่างทำให้เกิดอุบัติเหตุแล้วทำให้ผู้โดยสารได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย ในกรณีนี้สายการบินจะต้องรับผิดโดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิดว่าเกิดจากการกระทำของสายการบิน

ในกรณีนี้แนวคำพิพากษาของศาลไทยยังไม่มีคำพิพากษาวินิจฉัยไว้โดยเฉพาะว่า “อุบัติเหตุ” หมายความว่าอย่างไร หากพิจารณาคำพิพากษาของศาลฎีกาอเมริกันที่เคยพิพากษาในคดี *Air France v. Saks*, 470 U.S. 329 (1985) โดยได้อธิบายความหมายของคำว่า “อุบัติเหตุ” (accident) ในมาตรา 17 ของอนุสัญญาออร์ซอ (Warsaw Convention) ที่ได้กำหนดให้สายการบินต้องรับผิดชอบต่อการบาดเจ็บของผู้โดยสาร หากอุบัติเหตุซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างต่อเนื่องเกิดขึ้นบนเครื่องบินหรือในระหว่างการเดินทางใดๆ ของการขึ้นเครื่องหรือลงจากเครื่อง ซึ่งในคดีนี้ ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้โดยสารบนเครื่องบินเจ็ตไลเนอร์ขณะเครื่องบินลงจอดใน Los Angeles ในการเดินทางจาก Paris ผู้ร้องรู้สึกกดดันและเจ็บปวดอย่างรุนแรงที่หูข้างซ้ายของเธอ และความเจ็บปวดยังคงดำเนินต่อไปหลังจากที่เครื่องบินโดยสารลงจอด หลังจากนั้นไม่นาน

เธอได้ไปหาแพทย์ ซึ่งแพทย์สรุปว่าเธอหูหนวกข้างซ้ายอย่างถาวร จากนั้นเธอก็ยื่นฟ้องต่อศาลในรัฐแคลิฟอร์เนีย (California state court) โดยอ้างว่าการสูญเสียการได้ยินของเธอเกิดจากการบำรุงรักษาและการทำงานของระบบแรงดันของเครื่องบินโดยสารโดยประมาท หลังจากที่ถูกฎีกยกฟ้องยังศาลแขวงของรัฐบาลกลางแล้ว (Federal District Court) ซึ่งในคำพิพากษาสรุปโดยอ้างว่าจำเลยไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าอาการบาดเจ็บของเธอเกิดจาก “อุบัติเหตุ” ตามความหมายของมาตรา 17 นั้นแสดงว่าระบบแรงดันได้ทำงานตามปกติแล้ว และศาลยังได้นิยามคำว่า “อุบัติเหตุ” ในมาตรา 17 ว่าเป็นเหตุการณ์ที่ “ผิดปกติหรือไม่คาดคิด” (unusual or unexpected happening) ต่อมาศาลอุทธรณ์กลับคำตัดสิน โดยถือว่าภาษา ประวัติ และนโยบายของอนุสัญญาออร์ซอและข้อตกลงมอนทรีออล (ข้อตกลงระหว่างสายการบินที่ได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลกลาง) กำหนดความรับผิดโดยเด็ดขาดต่อสายการบินสำหรับการบาดเจ็บที่เกิดจากความเสี่ยง มีอยู่ในการเดินทางทางอากาศ และการเปลี่ยนแปลงความดันในห้องโดยสารปกติถือเป็น “อุบัติเหตุ” ภายในคำจำกัดความที่อยู่ใน Annex 13 ของอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ซึ่งหมายถึง “เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของเครื่องบิน” นั้นหมายความว่า ความรับผิดภายใต้มาตรา 17 จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อการบาดเจ็บของผู้โดยสารเกิดจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด หรือผิดปกติ หรือเกิดขึ้นต่อผู้โดยสาร และไม่ใช่ในกรณีที่การบาดเจ็บเป็นผลมาจากปฏิกิริยาภายในของผู้โดยสารเองต่อการดำเนินการตามปกติธรรมดา ภาวะปกติ และที่คาดไว้ของอากาศยานซึ่งมิได้เกิดจากอุบัติเหตุตามมาตรา 17 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า (1) ข้อความของอนุสัญญาออร์ซอชี้ให้เห็นว่าการบาดเจ็บของผู้โดยสารต้องเกิดขึ้นอย่างนั้น ความแตกต่างในภาษาของมาตรา 17 ที่กำหนดความรับผิดต่อการบาดเจ็บของผู้โดยสารที่เกิดจากอุบัติเหตุ

และมาตรา 18 การกำหนดความรับผิดชอบต่อการทำลายหรือการสูญเสียสัมภาระโดย “เหตุการณ์” (occurrence) หมายความว่า ผู้ร่างอนุสัญญาเข้าใจคำว่า “อุบัติเหตุ” เพื่อหมายถึงสิ่งที่แตกต่างจากคำว่า “เหตุการณ์” นอกจากนี้ มาตรา 17 ยังหมายถึงอุบัติเหตุที่ทำให้ผู้โดยสารได้รับบาดเจ็บ ไม่ใช่อุบัติเหตุซึ่งเป็นการบาดเจ็บของผู้โดยสาร ข้อความจึงบอกเป็นนัยว่าถึงแม้จะกำหนดอุบัติเหตุไว้ก็ตาม มันเป็นสาเหตุของการบาดเจ็บที่ต้องเป็นไปตามคำจำกัดความมากกว่าที่จะเกิดการบาดเจ็บเพียงอย่างเดียว และเนื่องจากอนุสัญญาวอร์ซอถูกร่างขึ้นเป็นภาษาฝรั่งเศสโดยนักกฎหมายจากทวีปต่างๆ คำแนะนำเพิ่มเติมจึงถูกตกแต่งด้วยความหมายทางกฎหมายของฝรั่งเศสว่า “อุบัติเหตุ” เมื่อใช้เพื่ออธิบายสาเหตุของการบาดเจ็บแทนที่จะเป็นเหตุการณ์ที่ได้รับบาดเจ็บว่าเป็นเหตุบังเอิญ เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ผิดปกติ หรือไม่ได้ตั้งใจ (2) การตีความมาตรา 17 ข้างต้นต้องสอดคล้องกับประวัติศาสตร์การเจรจาของอนุสัญญาวอร์ซอ พฤติกรรมของคู่กรณีดังกล่าว และคำพิพากษาในคดีก่อนในศาลต่างประเทศและศาลของอเมริกา และ (3) แม้ว่ามาตรฐานใดๆ ที่กำหนดให้ศาลต้องแยกแยะสาเหตุที่เป็น “อุบัติเหตุ” จากสาเหตุที่เป็น “เหตุการณ์” นั้น จำเป็นต้องมีการลากเส้นที่อาจมีความแตกต่างว่าควรตกอยู่ที่ใด ผู้โดยสารที่ได้รับบาดเจ็บจะต้องพิสูจน์เพียงบางส่วนเท่านั้น การเชื่อมโยงผูกพันของสาเหตุเป็นเหตุการณ์ที่ผิดปกติหรือไม่คาดคิดภายนอกสำหรับผู้โดยสาร การบังคับใช้ข้อกำหนดอุบัติเหตุของมาตรา 17 ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยการอ้างอิงถึงข้อตกลงมอนทรีออลดังกล่าว ขณะที่กำหนดให้สายการบินละเว้นการป้องกันการดูแลที่เหมาะสม (due care) ภายใต้มาตรา 20 (1) ของอนุสัญญาวอร์ซอไม่ได้ละข้อกำหนดอุบัติเหตุของมาตรา 17 และการบังคับใช้มาตรา 17 ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้โดยการอ้างอิงถึง “อุบัติเหตุ” กับ “เหตุการณ์” ใน Annex 13 ซึ่งตาม

อนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้บังคับอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการสอบสวนอุบัติเหตุเครื่องบิน และไม่รวมถึงหลักการของความรับผิดชอบต่อผู้โดยสารภายใต้อนุสัญญาวอร์ซอ (Justia US Law, 2021a)

คำพิพากษาคดี *Husserl v. Swiss Air Transport Company, Ltd.*, 351 F. Supp. 702 (S.D.N.Y. 1972) โดยคำฟ้องอ้างว่าโจทก์ซึ่งเป็นชาวนิวยอร์กเป็นผู้โดยสารบนเครื่องบินของจำเลยซึ่งมีกำหนดบินตรงจากซูริก สวิตเซอร์แลนด์ไปยังนิวยอร์กเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2513 เครื่องบินเบี่ยงเบนไปจากเส้นทางที่กำหนดไว้และหลังจากนั้นก็ลงจอดบนลานบินในทะเลทรายซึ่งอยู่ห่างจากอาमान ประเทศจอร์แดนพอสมควร โดยโจทก์ยังคงอยู่ในนั้นเป็นเวลา 24 ชั่วโมง และหลังจากนั้นก็ถูกบังคับให้อยู่ในอาमान จนถึงวันที่ 11 กันยายน จากคำให้การของโจทก์และนักบินของจำเลยในการบินนั้น “ความเบี่ยงเบน” (deviation) เป็นผลจากการเข้ายึดครองเครื่องบินโดยสมาชิกของแนวร่วมยอเดนิมเพื่อการปลดปล่อยปาเลสไตน์ในการฟ้องโจทก์อ้างว่าสาเหตุของการกระทำสามประการที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่กล่าวไว้ข้างต้น ประการแรกเธออ้างสิทธิ์ภายใต้อนุสัญญาวอร์ซอ ตามที่แก้ไขโดยข้อตกลงมอนทรีออล ประการที่สอง เธอยืนยันว่าจำเลยละเมิดสัญญาที่จะพาเธอไปนิวยอร์กอย่างปลอดภัย ประการที่สาม เธออ้างว่าอาการบาดเจ็บของเธอเป็นผลมาจากความประมาทเลินเล่อของจำเลยหรือของตัวแทน ซึ่งคดีนี้ศาลได้พิจารณาว่า การจี้เครื่องบินอยู่ในขอบเขตของคำว่า อุบัติเหตุและเพียงพอที่จะยกข้อสันนิษฐานของความรับผิดชอบภายใต้อนุสัญญาวอร์ซอตามที่แก้ไข จะอ้างว่าอุบัติเหตุต้องเกิดจากความตั้งใจหรือเจตนาหาได้ไม่ (Justia US Law, 2021b)

คำพิพากษาคดี *Waxman v. CIS Mexicana De Aviacion, SA De CV*, 13 F. Supp. 2d 508 (S.D.N.Y. 1998) คดีนี้โจทก์ Philip and Beth Waxman สามียุติและภริยาได้ยื่นฟ้องเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1997 โดย

กล่าวหาว่าจำเลยประมาทเลินเล่อทำให้ Mr. Waxman ได้รับบาดเจ็บระหว่างเที่ยวบินระหว่างประเทศ การร้องเรียนอ้างว่า Mr. Waxman เข้มฉืดยาที่ยื่นออกมาจากผ้าของด้านหน้าที่นั่งของเขามาปักติดอยู่ที่ใต้ผิวหนังขาขวาของเขาในเที่ยวบินจากนิวยอร์กไปยังเม็กซิโก Mr. Waxman เรียกค่าเสียหายจากจำเลย Mexicana De Aviacion, S.A. De C.V. (Mexicana) สายการบินที่เขาขึ้นเครื่องบิน และ Signature Flight Support Corporation (Signature) ผู้รับเหมาช่วงทำความสะอาดของสายการบิน Mrs. Waxman ได้ยื่นคำร้องอนุพันธ์สำหรับการสูญเสียกิจการร่วมค้า ซึ่งในคดีนี้ศาลได้วินิจฉัยว่า ความผิดพลาดในการทำความสะอาดเครื่องบินโดยที่ Mr. Waxman ติดอยู่ที่ขาขวาของเขาด้วยเข็มฉีดยาใต้ผิวหนังที่ยื่นออกมาจากผ้าของที่นั่งทันทีที่อยู่ข้างหน้าที่นั่งของเขาเป็น “อุบัติเหตุ” เกิดจากความประมาทเลินเล่อในการบำรุงรักษา การกำกับดูแล การจัดการและการทำความสะอาดของจำเลย (Justia US Law, 2021c) ดังนั้น คดีนี้ผู้เขียนเห็นว่า ในกรณีที่ผู้โดยสารติดเชื้อ COVID-19 บนเครื่องบินเนื่องจากความประมาทเลินเล่อของสายการบินหรือตัวแทนหรือผู้รับเหมาช่วงจึงควรถือเป็น “อุบัติเหตุ” คล้ายกับ Waxman เช่นกัน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า คำว่า อุบัติเหตุ ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาที่ศาลสหรัฐอเมริกาได้พิจารณาไปนั้น คำว่า อุบัติเหตุ หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดหรือผิดปกติหรือเกิดขึ้นต่อตัวผู้โดยสาร รวมถึงเหตุการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยเจตนา หรือโดยจงใจให้เกิดความเสียหายด้วย เช่น กรณีที่มีการจับลั่นบนเครื่องบิน การก่อวินาศกรรม รวมทั้งการกระทำของบุคคลภายนอก หรือผู้โดยสารอื่นที่เกิดขึ้นในเที่ยวบินโดยที่สายการบินกระทำหรือละเว้นการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการจงใจหรือประมาทเลินเล่อและมีส่วนทำให้เกิดความเสียหายนั้น ก็จะต้องถือว่าเป็นอุบัติเหตุเช่นกัน อย่างไรก็ตาม กรณีโรคซาร์ส (SAR) หรือโรคทางเดิน

หายใจเฉียบพลัน ไม่ถือว่าเป็นอุบัติเหตุ (Polkowska, 2010, p. 118) และเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่เกี่ยวข้องกับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้โดยสาร เช่น หัวใจวาย หอบหืด เส้นเลือดอุดตันที่ปอด โรคหลอดเลือดสมอง ลิ้มเลือดอุดตัน เป็นต้น ไม่ใช่ปัจจัยเสี่ยงเฉพาะของการบิน ไม่ได้เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบินและไม่เกี่ยวข้องกับผู้โดยสาร จึงไม่เข้าข่ายเป็นอุบัติเหตุ ดังนั้น ขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ให้บริการทางอากาศจึงไม่ครอบคลุมเหตุการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดจากโรคหรือภาวะสุขภาพของผู้โดยสาร เนื่องจากกฎของอนุสัญญาไม่ได้กำหนดความรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่เกี่ยวข้องกับสถานะสุขภาพของผู้โดยสารไว้ (Sipos, 2021) ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ผู้โดยสารเป็นโรคประจำตัวอยู่แล้ว แต่ระหว่างการเดินทางโรคดังกล่าวนั้นเกิดกำเริบหรือเป็นมากขึ้น ก็ไม่น่าจะถือได้ว่าเป็นอุบัติเหตุ เช่น ผู้โดยสารเป็นโรคหัวใจอยู่แล้วเกิดอาการกำเริบหรือเป็นโรคไส้เลื่อนแล้วเกิดอาการทรมาน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ได้บัญญัติถึงเรื่อง ความรับผิดชอบของผู้ขนส่งทางอากาศไว้ โดยความรับผิดชอบของผู้ขนส่งทางอากาศตามกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นั้นจะกำหนดไว้ในมาตรา 1733 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ว่าผู้ขนส่งจะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอสำหรับการขนส่งสินค้าและการรักษาความปลอดภัยของผู้โดยสารที่ตนเป็นผู้ขนส่งตามแต่ละกรณี นอกจากนี้ ในมาตรา 1755 ยังกำหนดให้ผู้ขนส่งมีหน้าที่จะต้องดำเนินการให้ผู้โดยสารได้รับความปลอดภัยอย่างเช่นบุคคลที่ควรคาดหวังได้ว่าจะต้องให้ความปลอดภัยของผู้โดยสาร รวมทั้งใช้ความระมัดระวังอย่างที่สุด โดยคำนึงถึงสถานการณ์ต่างๆ อีกทั้งในมาตรา 1756 ในกรณีที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายหรือความตายแก่ผู้โดยสาร ผู้ขนส่งถูกสันนิษฐานว่าจะต้องรับผิดชอบหรือทำการโดยประมาทเลินเล่อ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ามีการใช้ความระมัดระวัง

อย่างยิ่งตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 1733 และ 1755 (Chan Robles Law Library, 2021) ตามหลักกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์แสดงให้เห็นว่า หลักความรับผิดชอบของผู้ขนส่งทางอากาศก็เช่นเดียวกับเป็นผู้ขนส่งทั่วไป ที่จะต้องใช้หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดและถูกสันนิษฐานว่ามีความผิด หากกระทำให้ผู้โดยสารได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย นอกจากนี้ ผู้ขนส่งทางอากาศตามกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ยังคงต้องใช้หลักความระมัดระวังมากกว่าปกติหรือวิญญูชนอีกด้วย (Philippine Air Lines, INC., Petitioner, V. The Court Of Appeals and Jesus V. Samson, Respondents, G.R. No. L-46558, 1981, para. 2)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตามกฎหมายของสหภาพยุโรป พบว่า ในสหภาพยุโรปนั้นได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสาร รวมทั้งการกำหนดให้ผู้ขนส่งทางอากาศจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ร่างกายของผู้โดยสาร เนื่องจากสหภาพยุโรปเป็นภาคีของสนธิสัญญามอนทรีออลเช่นกัน ดังนั้น เมื่อมีข้อพิพาทก็จะนำสนธิสัญญามอนทรีออลมาปรับใช้ในการตีความ ซึ่งในกรณีของสหภาพยุโรปนั้นได้มีคดีตัวอย่างคือ คดีระหว่าง Denise McDonagh v. Ryanair คดีนี้เป็นคดีที่มีข้อพิพาทเมื่อวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 2010 โดย McDonagh ซึ่งเป็นผู้โดยสารของสายการบิน Ryanair ได้เดินทางจากเมืองแฟโล ประเทศโปรตุเกสไปเมืองดับลิน ประเทศไอร์แลนด์ ก่อนจะถึงวันเดินทางได้เกิดเหตุการณ์ภูเขาไฟเอียฟยาตาโจกุล ซึ่งเป็นภูเขาไฟบนไอซ์แลนด์เกิดปะทุขึ้น จึงทำให้เครื่องบินที่ McDonagh จะต้องเดินทางนั้นถูกเลื่อนออกไป หลังจากที่มีการปิดน่านฟ้าเนื่องจากมีเถ้าของภูเขาไฟปกคลุมทั้งประเทศยุโรป จึงทำให้ไม่สามารถเดินทางกลับไปเมืองดับลินได้ (Case C-12/11, 2013, para 25) ในข้อเท็จจริงนี้ McDonagh จะต้องเดินทางในวันที่ 24 เมษายน ค.ศ. 2010 แต่ในช่วงวันที่ 17 ถึง 24

เมษายน ค.ศ. 2010 นั้น ผู้โดยสาร McDonagh ไม่ได้รับการช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 9 ของกฎระเบียบ 261/2004 Regulation (EC) No 261/2004 จากสายการบิน Ryanair ทำให้ McDonagh ยื่นฟ้องสายการบินที่ศาลแขวงเมืองดับลิน ประเทศไอร์แลนด์ ให้สายการบินจ่ายค่าชดเชยจำนวน 1,129.41 ยูโร อันเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าที่พัก ค่าเดินทาง

สายการบิน Ryanair ให้การต่อสู้ว่า การปิดน่านฟ้าของยุโรปนั้นอันเกิดจากภูเขาไฟไม่ได้เป็นสถานการณ์พิเศษตามกฎหมายของสหภาพยุโรป แต่เป็นสถานการณ์พิเศษสุด (super extraordinary circumstances) จึงไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย ในคดีนี้ศาลแขวงได้ส่งเรื่องไปยังศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปเพื่อพิจารณาคดี โดยศาลได้ใช้หลักกฎหมาย ข้อ 22 แห่งอนุสัญญามอนทรีออลและกฎระเบียบ 261/2004 Regulation (EC) No 261/2004 ข้อ 55 (1) และข้อ 9 โดยศาลได้ให้คำวินิจฉัยว่า “สถานการณ์พิเศษ” หมายความว่า สถานการณ์ที่ไม่มีอยู่ในการดำเนินการตามปกติของผู้ขนส่งและอยู่นอกเหนือการควบคุมที่เกิดขึ้นจริงของผู้ขนส่ง เช่น การปะทุของภูเขาไฟ ดังนั้น สายการบินจึงต้องช่วยเหลือตามกฎระเบียบ 261/2004 Regulation (EC) No 261/2004 นอกจากนี้ ศาลยังวินิจฉัยว่า แม้กฎระเบียบดังกล่าวไม่มีข้อจำกัดในการให้ดูแลผู้โดยสารในสถานการณ์พิเศษ สายการบินยังคงมีภาระหน้าที่ในการดูแลผู้โดยสารที่ถูกยกเลิกเที่ยวบินและจะต้องชำระค่าชดเชยตามข้อ 22 แห่งอนุสัญญามอนทรีออล 1999 ด้วย (Pathumarak, 2018)

จากแนวคำพิพากษาคดีดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าภูเขาไฟระเบิดและทำให้มีการปิดน่านฟ้านั้น ศาลก็วางหลักว่าการปิดน่านฟ้าเนื่องจากน่านฟ้ามีเถ้าถ่านอันเกิดจากการปะทุของภูเขาไฟ ก็ยังคงเป็นสถานการณ์

พิเศษเท่านั้น แต่ยังมีได้เป็นสถานการณ์พิเศษสุดที่จะทำให้ผู้ขนส่งหลุดพ้นจากความรับผิดชอบใด ดังนั้น การที่สายการบินยกเลิกเที่ยวบินอันเกิดจากเหตุการณ์ภูเขาไฟปะทุและเกิดเขม่า ทำให้ปิดน่านฟ้า นั้น ศาลยังเห็นว่าสายการบินยังคงต้องรับผิดชอบและจ่ายค่าชดเชย และดูแลผู้โดยสาร แสดงให้เห็นว่าศาลในประเทศสหภาพยุโรปยังคงคำนึงถึงสิทธิของผู้โดยสารมากกว่า การที่จะยกเว้นความรับผิดชอบของสายการบิน แม้จะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้

ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่ผู้โดยสารติดเชื้อโควิด 19 จากสายการบินนั้นถือว่าเป็นอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในเที่ยวบิน ตามบทนิยามของอนุสัญญามอนทรีออล และพระราชบัญญัติรับขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ เนื่องจากการที่ผู้โดยสารขึ้นเครื่องบินไปนั้นสายการบิน จึงมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลผู้โดยสารทุกคนให้ได้รับความปลอดภัยโดยที่เป็นหน้าที่ที่จะป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น หากพิจารณาตามกฎหมายฟิลิปปินส์สายการบินจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการตรวจคัดกรองว่ามีความเสี่ยงก่อนที่จะให้ผู้โดยสารขึ้นเครื่องบินด้วย ในกรณีที่สายการบินละเลยไม่ตรวจสอบหรือคัดกรองผู้โดยสารอย่างเคร่งครัด อย่างเช่น กรณีที่ผู้โดยสารผ่านการคัดกรองจากสนามบินแล้ว เมื่อจะขึ้นเครื่องบินสายการบินไม่มีการคัดกรองผู้โดยสารอีกครั้งหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า สายการบินละเลยที่จะตรวจสอบคัดกรองและใช้มาตรการรักษาความปลอดภัยกับผู้โดยสารทุกคนที่อยู่บนเครื่องบิน ดังนั้น หากเป็นกรณีที่มีเหตุการณ์เช่นนี้ ถือว่าสายการบินมีส่วนประมาทและไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานในการรักษาความปลอดภัย และเมื่อมีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด 19 จากเที่ยวบินนั้น จึงถือได้ว่าเป็นอุบัติเหตุที่สายการบินจะต้องรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับคำพิพากษาศาลของสหรัฐอเมริกา ที่ตัดสินว่าหากเป็นกรณีที่เป็นการระบาดของโรคประจำตัวของผู้โดยสารแล้ว เช่น โรคหัวใจ หรือโรคไส้เลื่อน หรือเหตุการณ์อื่นๆ

ที่เกิดจากภายในของผู้โดยสารเอง เช่น หูดับ หรือมีอาการหอบจากความกดอากาศนั้น ซึ่งถือว่าเป็นตามปกติธรรมดาจะไม่ถือว่าเป็นอุบัติเหตุ แต่ในเรื่องของโรคโควิด 19 นั้น มิได้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากภายในของผู้โดยสารแต่ละคน แต่เกิดจากการมีผู้นำเชื้อ หรือมีบุคคลที่มีเชื้ออยู่ในเครื่องบินซึ่งหากสายการบินมีการคัดกรองอย่างเข้มข้นและเคร่งครัดแล้ว น่าจะสามารถสกัดบุคคลที่เป็นพาหะนำเชื้อโรคโควิด 19 ขึ้นเครื่องบินได้

บทสรุป

จากการศึกษาความรับผิดชอบของสายการบิน กรณีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 บนเครื่องบิน พบว่า อนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางอากาศได้กำหนดกฎเกณฑ์การขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ เนื่องจากอนุสัญญาเหล่านี้เป็นหลักพื้นฐานในการจัดระเบียบและประสานข้อกำหนดด้านการขนส่งทางอากาศในระดับสากล และมีส่วนสนับสนุนการขนส่งทางอากาศให้ประสบความสำเร็จและเป็นที่น่าประทับใจต่อผู้ใช้บริการในวงกว้าง จึงถือเป็นพื้นฐานทางกฎหมายที่ชัดเจนที่เป็นมาตรการเฉพาะที่บางประเทศจะต้องคำนึงถึง ดังนั้น จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบันไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากไม่ปฏิบัติตามกฎการขนส่งทางอากาศทั่วโลกเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค และหากมีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด 19 จากการโดยสารเครื่องบินของสายการบิน ผู้เขียนเห็นว่า จะต้องอยู่ในนิยามของคำว่า “อุบัติเหตุ” ที่สายการบินจะต้องรับผิดชอบ จะต้องรับผิดชอบ โดยเทียบเคียงคำพิพากษาเช่นเดียวกับในคดีของ Waxman และ Saks เพราะสายการบินมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลผู้โดยสารทุกคนให้ได้รับความปลอดภัยโดยที่เป็นหน้าที่ที่จะป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงเสนอให้เพิ่มบทบัญญัตินิยามคำว่า “อุบัติเหตุ” เนื่องจากพระราชบัญญัติการรับขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 ดังกล่าวไม่ได้กำหนดนิยาม คำว่า “อุบัติเหตุ” ไว้โดยเฉพาะ จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่าเหตุการณ์ใดถือว่าเป็นอุบัติเหตุหรือไม่ ดังนั้นการบัญญัติคำว่า “อุบัติเหตุ” ไว้โดยเฉพาะ จะทำให้การตีความของศาล เป็นไปโดยความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงได้เสนอให้มีการบัญญัติคำว่า “อุบัติเหตุ” หมายถึง การกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เกิดขึ้นโดย

การกระทำ ไม่ว่าจะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ขนส่งทางอากาศ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกาย หรือทำให้ผู้โดยสารเสียชีวิต โดยเหตุการณ์นั้นอาจจะเกิดจากการกระทำหรือดเว้นการกระทำ ซึ่งผู้ขนส่งทางอากาศมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อเป็นการป้องกันผลที่อาจจะเกิดอันตรายแก่ผู้โดยสารด้วย รวมทั้งการกระทำของบุคคลอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ผู้โดยสาร โดยผู้ขนส่งทางอากาศมีส่วนผิดด้วย จากบทนิยามดังกล่าว จะครอบคลุมเหตุการณ์ที่สายการบินจะต้องรับผิดชอบเกิดความเสียหายแก่ผู้โดยสาร

References

- Aviation Liability: Global Overview*. (2020). Retrieved from <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=3676b324-548d-4a07-9b8e-58e82de69ab5>
- BBC News. (2021). *The death toll from plane crashes in 2020 has been rising despite the Coronavirus-19 pandemic*. Retrieved <https://www.bbc.com/thai/international-55515825> [In Thai]
- Chan Robles Law Library. (2021). *Philippine Supreme Court Jurisprudence*. Retrieved from <https://www.chanrobles.com/cralaw/1981julydecisions.php?id=35>
- Eagariyakorn, P. (2017). *Explanation of air carriage law*. October Print.
- Justia US Law. (2021a). *Air France v. Saks*, 470 U.S. 392 (1985). Retrieved from <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/470/392>
- Justia US Law. (2021b). *Husserl v. Swiss Air Transport Company, Ltd.*, 351 F. Supp. 702 (S.D.N.Y. 1972) Retrieved from <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/351/702/2594725>
- Justia US Law. (2021c). *Waxman v. CIS Mexicana De Aviacion, SA De CV*, 13 F. Supp. 2d 508 (S.D.N.Y. 1998). Retrieved from <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp2/13/508/2311995>
- Leepuengtham, T. (2019). *Some legal problems in the International Carriage by Air Act B.E. 2558*. Retrieved from <https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/20190208c81e728d9d4c2f636f067f89cc14862c130459.pdf> [In Thai]

- Lex Mercatoria. (2021). *Convention for the Unification of Certain Rules Relating to International Carriage by Air, Signed at Warsaw on 12 October 1929-Warsaw Convention 1929*. Retrieved from <http://library.arcticportal.org/1588/1/Warsaw1929.pdf>
- Mumkhao. (2020). *Panicked, passengers infected with COVID-19 died on the plane*. Retrieved from <https://www.mumkhao.com/view-8376.html> [In Thai]
- Office of the Council of State, Civil Procedure Law Division. (2013). *New concepts on private tort liability*. Retrieved from https://www.krisdika.go.th/data/civil_procedure_law_division/02.pdf [In Thai]
- Polkowska, M. (2010). Some observations on civil air carrier liability in international air carriage - “accident,” “damage” and “jurisdiction.” *Uniform Law Review*, 15(1), 109–13.
- Sanook. (2020). *China bans 2 flights to Thailand after a passenger from Malaysia and Indonesia was found infected with COVID-19*. Retrieved from <https://www.sanook.com/news/8209294> [In Thai]
- Sipos, A. (2021). The liability of the air carrier for damages and the state of health of the air passenger accidents and diseases (COVID-19). *Hungarian Journal of Legal Studies*, 61(1), 85-112.
- Snapshot: Liability for International Air Carriage of Passengers in USA*. (2020). Retrieved from <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=c73ffbe8-d708-404e-a5f4-7f0a9fb66c19>

*การวิเคราะห์การสร้างความรอบความคิดแบบเติบโตของเยาวชนไทย บนความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง-ผู้กระทำการ

ฐานิดา บุญวรรณ¹ จุฬินี เทียนไทย²
ภัทรพรรณ ท่าดี³ นิชาภัทร ไม้งาม⁴

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความรอบความคิดแบบเติบโตของเยาวชนไทย ภายใต้มุมมองทางสังคมวิทยาบนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ (structure-agency) กล่าวคือ จากระบวนกรรมปริทัศน์เรื่องกรอบความคิดแบบเติบโตในสังคมไทย พบว่า การศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเยาวชนตลอดจนบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวเด็กนักเรียนมากที่สุดอย่างผู้ปกครอง หรือคุณครู ในฐานะผู้กระทำการ โดยประเด็นที่ศึกษาส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้มีกรอบความคิดแบบเติบโต อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างไปที่สถาบันทางสังคม รวมทั้งนโยบายสังคมที่มีผลต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตกลับพบในจำนวนที่จำกัด

ผลการวิเคราะห์พบว่า การสร้างความรอบความคิดแบบเติบโตในเด็กนักเรียนไม่ได้เกี่ยวข้องกับแค่กับผู้กระทำการที่ใกล้ชิดกับตัวเด็กนักเรียนอย่างผู้ปกครองและคุณครูเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการศึกษาที่สะท้อนผ่านหลักสูตร แบบเรียน กิจกรรม รวมทั้งคุณครูและผู้ปกครองเองก็ล้วนเป็นผู้กระทำการที่เป็นส่วนหนึ่งในการผลิตและผลิตซ้ำกฎเกณฑ์และทรัพยากรภายใต้โครงสร้างสังคมดังกล่าวด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: กรอบความคิดแบบเติบโต; โครงสร้าง-ผู้กระทำการ; เยาวชนไทย

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

ฐานิดา บุญวรรณ, จุฬินี เทียนไทย, ภัทรพรรณ ท่าดี และนิชาภัทร ไม้งาม. (2566). การวิเคราะห์การสร้างความรอบความคิดแบบเติบโตของเยาวชนไทยบนความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง-ผู้กระทำการ. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 60-75.

¹ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
99 หมู่ที่ 9 ถนน พิษณุโลก-นครสวรรค์ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง พิษณุโลก 65000, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: thanidab@nu.ac.th

² ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴ ผู้ช่วยนักวิจัยประจำโครงการการศึกษาบริบทที่เกื้อหนุนต่อพฤติกรรมเชิงบวกในการเรียนและการมีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของนักเรียนกลุ่มข้างเผือก

* บทความนี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

An Analysis of the Thai Youth Growth Mindset Notion Through A Structure-Agency Framework

Thanida Boonwanno¹ Chulanee Thianthai²

Patrapan Tamdee³ Nichaphat Mai-ngam⁴

Abstract

This academic article aims to utilize sociological perspectives and frameworks from Structure-Agency Theory to further the analysis of the structural production of the youth growth mindset notion. Based on a broad review of research on Thai education, we found that many studies view children, youth, parents, and teachers as individualized agents who they evaluate on the basis of personalized quality indicators and characteristics. However, research in Thai society that takes on a structural analysis approach to explain how social institutions and social policy contributes the production of the youth growth mindset is still very limited.

The results of the analysis revealed that :In order to move towards a more effective growth mindset framework, students, parents, and teachers cannot be viewed as only agents, but must also be considered as constitutive parts of educational policies as reflected through school curriculum, teaching lessons, and activities that all form a part of a larger social structure. Furthermore, many of the aforementioned agents interact to recycle rules and resources and ultimately reproduce the social structure in practice.

Keywords: Growth Mindset; Structure-Agency Theory; Thai Youth

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Boonwanno, T., Thianthai, C., Tamdee, P., & Mai-ngam, N. (2023). An analysis of the Thai youth growth mindset notion through a structure-agency framework. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 60-75.

¹ Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University
99 Moo 9, Phitsanulok-Nakornsawan Road, Tharpoa, Mueng, Phitsanuloke 65000, Thailand
Corresponding Author Email: thanidab@nu.ac.th

² Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

³ Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Science, Kasetsart University

⁴ Research Assistant in "Context Supporting Positive Learning Behaviors and Growth Mindset among High Scoring Students" project

บทนำ

การศึกษาเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโต (growth mindset) ของเยาวชนในแวดวงวิชาการไทยเริ่มปรากฏแพร่หลายมากขึ้นนับตั้งแต่ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2559 โดยจะเห็นได้ว่า กรอบความคิดแบบเติบโตมีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ เนื่องจากสามารถเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ และนำไปสู่การมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาความท้าทาย การจัดการกับอุปสรรค การปรับตัว และการเรียนรู้จากความผิดพลาด ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน รวมไปถึงการประสบความสำเร็จในภาคธุรกิจได้นอกจากนั้น การมีกรอบความคิดแบบเติบโตยังมีบทบาทสำคัญกับการมีสุขภาวะทางจิตอันเป็นผลให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขอีกด้วย ทั้งนี้ ในการเปลี่ยนกรอบความคิดให้มีกรอบความคิดแบบเติบโตสามารถทำได้หลากหลายวิธีการ แต่วิธีการที่พบมากและสามารถนำไปใช้ได้ในวงกว้าง คือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของสมองและการพัฒนาได้ของสมอง ซึ่งผลการวิจัยจำนวนมากแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนกรอบความคิดแบบจำกัดให้เป็นกรอบความคิดแบบเติบโตด้วยวิธีการนี้สามารถเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ได้ (Rungrueng & Chadcham, 2016)

พัฒนาการเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโตในช่วงต่อมาได้ลงลึกถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการสร้าง กรอบความคิดแบบเติบโต (growth mindset) ของเยาวชน อาทิ โปรแกรมการเรียนการสอน ครู และตัวนักเรียนเอง ตลอดจนคุณลักษณะครอบครัวของเยาวชนและเพื่อนนักเรียน โดยมีผลการวิจัยที่ระบุว่า โปรแกรมการพัฒนากลอบความคิดเติบโตสามารถพัฒนาให้นักเรียนมีกรอบความคิดเติบโตดีขึ้นและดีขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม (Aodton, 2018) นอกเหนือจากงานศึกษาการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในกลุ่มเด็กนักเรียนและนักศึกษาทั่วไปแล้ว การศึกษาและ

เสริมสร้างกรอบแนวคิดองงามกับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ ในฐานะที่นักศึกษา กลุ่มนี้จะต้องทำหน้าที่ของผู้สอน และจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างกรอบแนวคิดแบบเติบโตของผู้เรียน ผลการศึกษาได้ระบุว่า กรอบความคิดแบบเติบโตของครูในบริบทสังคมไทย แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านแรก ด้านความเชื่อในศักยภาพทางปัญญาและความสามารถของตนเอง ประกอบด้วย 5 คุณลักษณะ ได้แก่ (1) การเข้าใจและยอมรับในตนเอง (2) ความเชื่อในศักยภาพของตนเอง (3) การกำหนดเป้าหมายเพื่อผู้เรียน (4) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (5) คุณลักษณะความเป็นครู ด้านที่สอง ด้านความเชื่อในศักยภาพทางปัญญาและความสามารถของผู้เรียน ประกอบด้วย 2 คุณลักษณะ ได้แก่ (1) ความเชื่อในคุณค่าของมนุษย์ และ (2) ความเชื่อในศักยภาพของผู้เรียน (Yokchoo, 2018) นอกเหนือจากคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีส่วนเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตดังกล่าว การศึกษาข้างต้นแล้ว ยังมีตัวแปรอื่นๆ ที่อยู่ภายนอกคุณลักษณะส่วนบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะครอบครัวและชุมชนของผู้ถูกศึกษา เศรษฐฐานะและทัศนคติต่อเศรษฐกิจฐานะของตนเอง เพื่อนสนิท คุณครู โรงเรียน และผู้ปกครอง (Nootpong, 2018)

นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อกรอบความคิดแบบเติบโตแล้ว ยังพบการศึกษาที่พยายามพัฒนาตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้มีกรอบความคิดแบบเติบโต ไม่ว่าจะเป็นคุณลักษณะยอมรับความเสี่ยง รับรู้ว่าจะงานท้าทายเป็นโอกาสในการเรียนรู้ รักในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มุ่งมั่นในการเรียนรู้ ใฝ่หาความรู้ พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรค วิเคราะห์สาเหตุของความล้มเหลว มุ่งแก้ไขความผิดพลาดรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์ ปรับปรุงและพัฒนา พัฒนาศักยภาพทางการเรียนรู้ของสมอง พัฒนาศักยภาพทางการคิดของตนเอง แสวงหาและเรียนรู้จาก

ความสำเร็จของผู้อื่น นำประสบการณ์ความสำเร็จผู้อื่น มาปรับใช้ เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ รับผิดชอบในการเรียนรู้ เป็นต้น (Tippawon, 2019)

กรอบแนวคิดแบบเติบโตมีได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาตัวแบบหรือตัวชี้วัดต่อนักเรียนหรือพนักงานในองค์กรเท่านั้น เนื่องจากการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นว่า การนำแผนการเรียนการสอนของการส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มวิชาและระดับชั้นที่หลากหลาย ด้วยระยะเวลาและความถี่ของการเรียนการสอนที่เหมาะสมจะสามารถสร้างแรงจูงใจในเชิงบวก ซึ่งทำให้นักเรียนมีความสำเร็จในการเรียน อันเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นอย่างชัดเจนได้เช่นกัน (Laothong, 2020) แม้ว่าจะพบงานศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดในการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตเป็นเวลามากกว่า 5 ปีแล้ว แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2565) การพัฒนาตัวชี้วัดหรือแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตยังคงเป็นหัวข้อวิจัยที่ยังได้รับการพัฒนาต่อยอดไปสู่แบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ อย่างต่อเนื่อง (Wisessathorn, Saetang, Paimpuech, & Sarobrass, 2022)

จากการสำรวจงานศึกษาวิจัยข้างต้นที่กล่าวมา จะพบว่า กรอบความคิดแบบเติบโตภายใต้การวิจัยของวงวิชาการไทยมีการพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่องในเรื่อง การพัฒนาและทดสอบแบบวัดหรือโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในกลุ่มนักเรียน เยาวชน และบุคลากรขององค์กร และการวิเคราะห์คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต เพื่อเปรียบเทียบกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ที่มีกรอบความคิดแบบยึดติดพร้อมทั้งเชื่อมโยงกับแนวโน้มของความสำเร็จซึ่งมักจะถูกวัดผลออกมาผ่านคะแนนและเกรดเฉลี่ย อีกทั้งงานศึกษาส่วนใหญ่ยังอยู่ในขอบเขตของสาขาวิชาครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม บทบาทวิชาการชิ้นนี้จะเสนอข้อถกเถียงสำคัญบนมุมมองของสังคมวิทยาการศึกษา ที่มีได้มีเป้าหมายในการ

ศึกษาว่า การสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตประกอบไปด้วยตัวชี้วัดอะไรบ้าง และจะนำไปสู่อะไร หรือคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตควรเป็นเช่นไร หากแต่อยู่ที่ว่ากรอบความคิดแบบเติบโตนั้นถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไรในบริบทของความสัมพันธ์แบบโครงสร้าง-ผู้กระทำการ (structure-agency) หรือระหว่างปัจเจกบุคคล (individual) กับสังคม (society)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กรอบความคิดแบบเติบโตกับทวิลักษณ์นิยมแบบโครงสร้าง-ผู้กระทำการ

หนึ่งในวิวัฒนาการสำคัญของทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ คือ ข้อถกเถียงเรื่องทวิลักษณ์นิยมแบบโครงสร้าง-ผู้กระทำการ (dualism of structure-agency) ซึ่งให้ความสำคัญกับตัวบุคคลผู้กระทำการหรือโครงสร้างสังคมด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว (Puanghut, 2004) ในขณะที่ฝั่งหนึ่งให้ความสำคัญกับความมีตัวตนของบุคคลอย่างมาก แต่อีกฝั่งวิธีคิดหนึ่งก็ลดทอนความมีตัวตนของบุคคลมากจนเกินไปโดยให้ความสำคัญกับอิทธิพลของโครงสร้างสังคมเป็นหลัก จนกระทั่ง Anthony Giddens นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษได้เสนอทางออกจากทวิลักษณ์นิยมแบบโครงสร้าง-ผู้กระทำการดังกล่าวในนามของ Structuration Theory โดยในมุมมองของ Giddens นั้น ทั้งตัวโครงสร้าง (structure) และบุคคลหรือผู้กระทำการ (agency) ไม่สามารถอธิบายโดยแยกออกจากกันได้ เนื่องจากทั้งสองส่วนไม่ได้เป็นอิสระจากกันและกัน และไม่สามารถอยู่ได้โดยปราศจากอีกสิ่งหนึ่งได้ ทั้งนี้โดยไม่เชื่อว่าชีวิตทางสังคมของบุคคล (social life) จะถูกกำหนดโดยอิทธิพลของสังคม (social force) เพียงฝ่ายเดียว เพราะโครงสร้างสังคม (social structure) เหล่านี้สามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้ถ้าคนในสังคมเริ่มที่จะละเลยหรือปฏิเสธ และสามารถถูกแทนที่ด้วยสิ่งใหม่ที่คนในสังคม

ร่วมกันสร้างขึ้น ในที่นี้โครงสร้าง (structure) จึงถูกผลิต (produce) และผลิตซ้ำ (reproduce) โดยบุคคล (agency) อยู่ตลอดเวลาเช่นกัน โครงสร้างในที่นี้จึงมีลักษณะเป็น “Duality of Structure” แทนที่จะเป็น “Dualism of Structure” ที่มองโครงสร้างเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอก และคอยควบคุมกำหนดการกระทำทุกอย่างของคนในสังคมแบบเบ็ดเสร็จ แต่โครงสร้างสังคมถือเป็นผลลัพธ์ของการกระทำของบุคคล โดยผู้กระทำสามารถเปลี่ยนแปลงและผลิตซ้ำตัวโครงสร้างได้ สังคมจึงถูกสร้างด้วยผู้กระทำ แต่ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้กระทำก็ต้องอยู่ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติตามสิ่งที่กำหนดขึ้นมามากมายได้โครงสร้างสังคมด้วยเช่นกัน โดยผู้กระทำเหล่านี้มีลักษณะ “Reflexive” คือ สามารถคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับการกระทำของตนเองและผู้อื่นได้ ไม่ได้ยอมจำนนต่อการกำหนดของโครงสร้างเพียงฝ่ายเดียว แต่ก็ไม่ได้เป็นอิสระอย่างเต็มที่จากกรอบของสังคมซึ่งผู้กระทำเองก็มีส่วนในการสร้าง ผลิตซ้ำ และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (Giddens, 1984)

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างในมุมมองของ Giddens นั้นประกอบไปด้วยกฎ (rules) และทรัพยากร (resources) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้กระทำใช้ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายใต้บริบทของช่วงเวลาและพื้นที่หนึ่งๆ โดยที่กฎ (rules) เป็นเหมือนสิ่งชี้้นำการกระทำและปฏิสัมพันธ์กันของคนในสังคม ซึ่งบุคคลจะมีความเข้าใจและใช้ร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ใช้กันเป็นประจำเข้าไปซ้ำมาจนกลายเป็นเครื่องชี้นำทิศทางการดำเนินไปของปฏิสัมพันธ์ในสังคม ทำให้สมาชิกรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ ซึ่งบุคคลสามารถร่วมกันเปลี่ยนแปลงกฎเหล่านี้ได้ ในขณะที่ทรัพยากร (resources) เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้บุคคลสามารถบรรลุในสิ่งที่ต้องการได้ เพราะการที่บุคคลจะสามารถดำเนินการใดๆ ในชีวิตประจำวันได้จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในตัวซึ่งอาจจะมีรูปแบบเป็นวัตถุสิ่งของ หรือความสามารถอื่นๆ

ที่จะทำให้สามารถดำเนินการกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ตามที่ตนเองต้องการได้ ในที่นี้ทรัพยากรจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดอำนาจเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่บุคคลต้องการ โดยบุคคลจะใช้ทรัพยากรทุกครั้งเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นมีอำนาจในการกำหนดการกระทำของผู้อื่นได้ ซึ่งทั้งกฎและทรัพยากรจะถูกใช้เพื่อจัดระเบียบปฏิสัมพันธ์ภายใต้บริบทของเวลาและพื้นที่นั่นเอง (Ritzer, 2007)

ทั้งนี้ หากจะนำข้อถกเถียงเรื่องทวิลักษณ์นิยมแบบโครงสร้าง-ผู้กระทำ มาใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโตหรือ Growth Mindset ซึ่งเป็นมนทัศน์ที่ถูกนำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับความสำเร็จด้านการศึกษาของนักเรียนในสถาบันการศึกษา หรือความสำเร็จในการทำงานขององค์กรในประเด็นปลุกยอยที่หลากหลาย กรอบความคิดหรือ Mindset นี้ แท้จริงแล้วก็คือ ความเชื่อ (beliefs) และกรอบความคิดแบบฉลาดหรือ Intelligence Mindset ซึ่งคือ ความเชื่อว่าความฉลาดอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง (fixed) หรือยืดหยุ่น (malleable) (Haimovitz & Dweck, 2016, p. 859) ซึ่ง Dweck (2006) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้แบ่งกรอบความคิดออกเป็นสองประเภทคือ กรอบความคิดแบบยึดติด (fixed mindset) และกรอบความคิดแบบเติบโต (growth mindset) โดยกรอบความคิดทั้งสองประเภทนี้ต่างก็เป็นกรอบความคิดของทัศนคติและความเชื่อของมนุษย์ต่อการเรียนรู้และทักษะทางสติปัญญา รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจและความสำเร็จ

งานศึกษาชิ้นหลักในเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโตของ Dweck นี้ สามารถประสานความเข้าใจต่อข้อถกเถียงเรื่องทวิลักษณ์นิยมแบบโครงสร้าง-ผู้กระทำ (structure-agency) เนื่องจากผลการศึกษาที่ผ่านมาพอจะอนุมานได้ว่า กรอบความคิดแบบเติบโตนั้นมีใช้สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นได้ในตัวของปัจเจกบุคคลและโดย

ตัวของปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากแต่ชั้นเรียนและคุณครูผู้สอน รวมถึงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนล้วนมีอิทธิพลอย่างยิ่งยวดต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตแก่เด็กนักเรียน ทั้งนี้ ก่อนการพัฒนามโนทัศน์ในชื่อ Growth Mindset ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 2010 เป็นต้นไปนั้น Dweck ได้พัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับ Implicit Theories of Intelligence ในงานชื่อ A Social-Cognitive Approach to Motivation and Personality ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจเจกนั้นมีความเชื่อต่อเรื่องธรรมชาติของความฉลาดแตกต่างกัน กล่าวคือ บางคนเชื่อว่าความฉลาดไม่ใช่สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงได้ หรือมีอยู่อย่างแน่นแท้ เป็นเอกลักษณ์ (entity) อันนำไปสู่การพัฒนา Entity Theory และการเชื่อว่าความฉลาดเป็นคุณลักษณะที่พัฒนาปรับปรุงได้ อันนำไปสู่การพัฒนา Incremental Theory ต่อมาในงานของ Blackwell, Trzesniewski and Dweck (2007) ได้เชื่อมโยง Incremental Theory อันเป็นทฤษฎีที่อธิบายว่า การเชื่อว่าความฉลาดเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงและยืดหยุ่นได้นั้นจะสามารถคาดการณ์ความสำเร็จของผู้ที่เชื่อเช่นนั้นได้ งานชิ้นนี้เชื่อมโยงความเชื่อหรือกรอบความคิดแบบเติบโตเข้ากับเรื่องความสำเร็จ (achievement) ซึ่งในที่นี้มีตัวบ่งชี้คือเกรดเฉลี่ยของนักเรียน อย่างไรก็ตาม เกรดเฉลี่ยที่มีแนวโน้มดีขึ้นของนักเรียนก็ได้เป็นผลมาจากการมีกรอบความคิดแบบเติบโตแต่เพียงอย่างเดียว เนื่องจากยังมีปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่ช่วยผลักดันให้นักเรียนมีเกรดเฉลี่ยที่สูงขึ้น อย่างเช่น กระบวนการสอนที่คุณครูเข้ามามีส่วนในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดในห้องเรียน เป็นต้น

ในงานของ Haimovitz and Dweck (2016) ยังคงให้ความสำคัญกับผู้ปกครองในฐานะผู้กระทำการหลักที่มีผลต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตแก่เด็ก ซึ่งการที่เด็กจะมีกรอบความคิดว่าความฉลาดของตนเองเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้หรือไม่ยืดหยุ่นนั้น

ขึ้นอยู่กับกรอบความคิดเรื่องความล้มเหลว (failure mindset) ของผู้ปกครอง ซึ่งสามารถมีทัศนคติต่อความล้มเหลวได้ในสองทาง กล่าวคือ ความล้มเหลวคือการปรับปรุงให้ดีขึ้น กับ ความล้มเหลวคือการทำให้แย่ลง ซึ่งทัศนคติของผู้ปกครองต่อความล้มเหลว รวมทั้งปฏิกิริยาท่าทางของผู้ปกครองต่อความล้มเหลวของเด็ก ล้วนนำไปสู่การสร้าง ความเชื่อของเด็กในเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโต ต่อมาในปี ค.ศ. 2017 Haimovitz and Dweck ตั้งคำถามว่าผู้ใหญ่สามารถสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตให้กับเด็กๆ ได้อย่างไร โดยงานชิ้นนี้ชี้ว่า นอกจากพ่อแม่แล้ว ยังมีคุณครูที่ต้องมีกรอบความคิดแบบเติบโตก่อน จึงจะสามารถส่งผ่าน ถ่ายทอด และสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตไปยังเด็กๆ ได้ โดยสิ่งแรกที่พ่อแม่หรือคุณครูที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะทำได้ก็คือ การทำให้เด็กๆ ตระหนัก (recognition) ว่าทักษะความสามารถของเด็กๆ นั้นสามารถเติบโตได้ ในบางครั้งเราเรียกความตระหนักนี้ว่า ความเชื่อ (beliefs) ซึ่งพ่อแม่หรือคุณครูที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะสร้างความเชื่อว่า ทักษะความสามารถของคนเรานั้นเป็นสิ่งที่เจริญเติบโตได้ โดยความเชื่อนี้เรียกอีกนัยหนึ่งว่า Implicit Theories หรือ Mindsets นั่นเอง (Haimovitz & Dweck, 2017)

จากการสำรวจการศึกษาข้างต้นจะพบว่า การที่เด็กคนหนึ่งจะมีกรอบความคิดแบบเติบโตได้นั้นเป็นเรื่องที่พันไปจากความสามารถและทักษะส่วนตัวของปัจเจกบุคคล อย่างน้อยที่สุด นอกจากตัวเด็กแล้ว ผู้กระทำการที่อยู่แวดล้อมตัวเด็กอย่างคุณครู ผู้ปกครอง และโรงเรียนต่างก็มีอิทธิพลสำคัญในการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต ดังนั้นหากวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้างสังคมแล้วจะพบว่า เมื่อกล่าวถึงความเชื่อหรือทัศนคติต่อความล้มเหลวของผู้ปกครองมีส่วนในการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตแก่เด็กนั้นก็มิใช่แค่เพียงความเชื่อหรือทัศนคติส่วนตัวของผู้ปกครอง หากแต่เป็นเรื่องของสถาบันครอบครัวและอาจรวมไปถึงสถาบัน

การศึกษาที่มีส่วนในการหล่อหลอมความเชื่อและทัศนคติของบุคคลผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแต่ละตัวแปรมีความเกี่ยวข้องกันและไม่สามารถวิเคราะห์แยกขาดออกจากโครงสร้างสังคมและนโยบายสังคมได้โดยลำพัง

ทวิลักษณ์นิยมแบบโครงสร้าง-ผู้กระทำการในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการศึกษา

ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการศึกษาซึ่งมักจะปรากฏช่องว่างระหว่างระดับมหภาคและระดับจุลภาคว่า ประเด็นปัญหาหรือปรากฏการณ์หนึ่งๆ นั้นเป็นผลมาจากระบบสังคมและนโยบายของชาติหรือเป็นผลมาจากการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล ซึ่งการแบ่งแยกการวิเคราะห์จากมุมมองใดมุมมองหนึ่งโดยบังคับมุมมองอีกมุมมองหนึ่งย่อมส่งผลต่อการพัฒนาทางความคิดต่อการศึกษารอง ซึ่งหากวิเคราะห์โดยผ่านกรอบวิธีคิดของ Structuration Theory ของ Giddens จะสามารถชี้ให้เห็นได้ว่าการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการศึกษานั้นสามารถแยกมุมมองของโครงสร้างออกจากมุมมองของผู้กระทำการไปได้ ทั้งนี้ เพราะตัวของโครงสร้างเองก็ถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง “ใน” และ “ผ่าน” การปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนและห้องเรียน (Shilling, 1992, p. 71)

ข้อวิพากษ์สำคัญของบทความนี้อยู่ที่การวิเคราะห์ปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาทางการศึกษาบนความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการว่าจุดเชื่อมโยงระหว่างช่องว่างของทั้งสองนั้นอยู่ที่ใด งานของ Hammersley (1984) และ Hargreaves (1985) ได้เสนอคำอธิบายที่สอดคล้องกันว่า จุดเชื่อมโยงนั้นอยู่ที่ตัวกลางเชิงสถาบันที่สามารถกระทำหรือปฏิบัติการ กล่าวให้ชัดเจนลงไป Hargreaves (อ้างถึงใน Shilling, 1992, p. 74) ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับห้องเรียนที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์ในการจัดการ หรือ

Coping Strategies ในนัยยะที่ยุทธศาสตร์ในการจัดการคือ วิธีการในการเชื่อมโยงคุณลักษณะของโครงสร้างสังคมเข้ากับปฏิบัติการในห้องเรียน รวมทั้งค้นหาว่าโครงสร้างสังคมนั้นแทรกซึมหรือมีส่วนในการกำหนดรูปร่างปฏิบัติการในห้องเรียนอย่างไร อย่างไรก็ตาม หากทำการปรับแนวคิด (reconceptualize) ต่อคำว่า “โครงสร้าง” เสียใหม่ ตามวิธีคิด Structuration Theory ของ Giddens โดยโครงสร้างสังคมนั้นไม่สามารถถูกมองได้ว่าเป็นเพียงพลังที่เหนือและที่อยู่แยกต่างหากจากบุคคล หากแต่โครงสร้างมีความทับซ้อนอยู่ในตัวของปัจเจกบุคคลและถูกผลิตซ้ำโดยผู้กระทำการต่างๆ บนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านเวลาและสถานที่ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น “โครงสร้างจึงเป็นทั้งตัวเชื่อมกลางและเป็นทั้งผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (Giddens, 1979, as cited in Shilling, 1992, p. 78)

สองสิ่งสำคัญที่สะท้อนว่าโครงสร้างไม่สามารถแยกขาดออกจากผู้กระทำการได้ คือ กฎ (rules) และทรัพยากร (resources) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้างตามมุมมองของ Giddens (1979) แม้ทั้งกฎและทรัพยากรจะแฝงฝังอยู่ในโครงสร้างสังคมและระบบสังคม แต่ทั้งกฎและทรัพยากรก็ถูกผลิตและผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องโดยผู้กระทำการ กฎถูกผลิตและผลิตซ้ำผ่านการปฏิบัติการทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ในกรณีของการศึกษา กฎระเบียบสามารถถูกกำหนดออกมาและถูกนำไปใช้ผ่านคุณครู และกฎระเบียบนี้จะถูกผลิตซ้ำไปเรื่อยๆ ผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคุณครูและนักเรียน ในขณะที่ทรัพยากร ซึ่งหมายรวมทั้งสินค้า บริการ และปรากฏการณ์บางอย่างที่ทำให้ผู้กระทำการบางกลุ่มมีความสามารถที่จะรังสรรค์ให้บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้นได้ การได้มาซึ่งทรัพยากรและจัดสรรทรัพยากรก็ล้วนแต่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการของผู้กระทำการ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นโยบายการศึกษาของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจะใช้บังคับได้จริงต้องอาศัยการออก

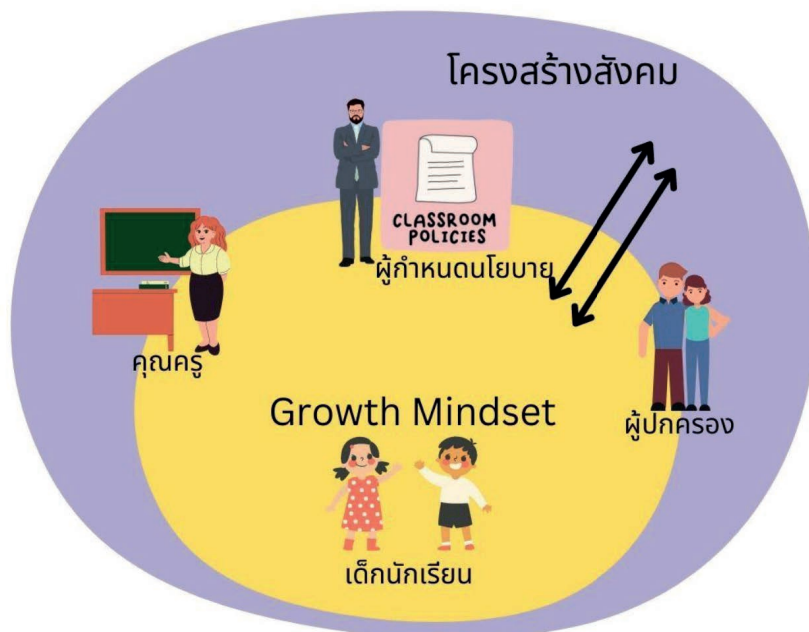
กฎหมายเพื่อทำนโยบายให้เป็นรูปธรรม ในขณะที่คุณครูและกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นเพียงผู้กระทำการตามนโยบายและผลิตซ้ำนโยบายนั้นอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม หากคุณครูไม่ได้ตอบสนองการเรียนการสอนตามนโยบายหรือกฎระเบียบ ก็ไม่ได้หมายความว่านโยบายหรือกฎระเบียบภายใต้ระบบการศึกษาเหล่านั้นจะเปลี่ยนแปลงหรือหายไป

ด้วยเหตุนี้ การสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตจึงเป็นเรื่องที่พ้นไปจากแค่ความสามารถ ศักยภาพหรือจิตใจของปัจเจกบุคคล ซึ่งในที่นี้คือ เด็กนักเรียน มากไปกว่านั้นตัวผู้ที่รับนโยบายไปปฏิบัติอย่างคุณครู ผ่านหลักสูตรและปฏิบัติการในห้องเรียนก็มีใช้แค่ผู้กระทำที่ปฏิบัติการโดยปราศจากความเชื่อมโยงกับโครงสร้างสังคม สำหรับการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้ปกครองต่อลูกก็มีใช้แค่เรื่องระดับครอบครัว และเป็น

เรื่องส่วนบุคคลเท่านั้น หากแต่เชื่อมโยงกับสิ่งที่เรียกว่าสถาบันการศึกษา ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีใช้สัมพันธ์ต่อกับนโยบายการศึกษาและนโยบายสังคมต่อสถาบันครอบครัวเท่านั้น หากแต่ยังผูกโยงกับเรื่องของอาชีพและรายได้ของผู้ปกครองอีกด้วย

กรอบในการวิเคราะห์

การสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตไม่สามารถวิเคราะห์จากเพียงมุมมองของผู้กระทำคือ คุณครู ผู้ปกครอง เด็กนักเรียน และผู้กำหนดนโยบาย (policy makers) โดยปราศจากการเชื่อมโยงกับกฎระเบียบและทรัพยากรที่ถูกบริหารจัดการผ่านโครงสร้างสังคม ซึ่งในบทความนี้จะหมายถึงนโยบายสังคม ความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายการศึกษากับการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตในกลุ่มนักเรียน ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบการวิเคราะห์การสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตบนความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง-ผู้กระทำ

ผลการวิเคราะห์

กระบวนการการออกนโยบายทางสังคมด้านการศึกษายังจะมีต้นกำเนิดมาจากรัฐก็ตาม แต่กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายภาคส่วน อาทิ องค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่มุ่งแสวงหากำไร (NGOs) ครู ผู้ปกครอง ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ชุมชนท้องถิ่น และนักเรียน โดยแต่ละภาคส่วนอาจมีมุมมองต่อเป้าหมาย มีบทบาทของการมีส่วนร่วมและการนำนโยบายไปใช้ที่ไม่เหมือนกัน จึงจัดได้ว่านโยบายทางสังคมเปรียบเสมือนเป็นผลผลิตหนึ่งที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย และบุคคลจากภาคส่วนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจ ในการกำหนดนโยบายทางสังคมด้านการศึกษานี้มีอิทธิพลอันยิ่งใหญ่ที่จะนำพานโยบายทางการศึกษาสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลเมืองโลก แนวทางการกำหนดนโยบายทางการศึกษามีบทบาทอันสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาสังคมร่วมกัน การฝึกทักษะที่พึงมีเพื่อสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทักษะอุตสาหกรรมอันเป็นที่ต้องการในเวทีการแข่งขันโลกในฐานะที่สถาบันทางการศึกษามีบทบาทในการส่งผู้จบการศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงาน ด้วยแนวทางที่มีอยู่ร่วมกันนี้จึงยากที่นโยบายทางสังคมด้านการศึกษาจะเป็นผลผลิตอันเป็นเอกเทศจากสังคมภายนอก (Rizvi, Engel, Nandyala, Rutkowski, & Sparks, 2005) จึงไม่น่าแปลกใจที่ทิศทางของการพัฒนาการศึกษาของพลเมืองในระดับประเทศจะสอดคล้องกับแนวทางที่สังคมนานาชาติต้องการในมิติของเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระบบมิติทางเมืองและการสร้างพลเมืองที่พึงปรารถนาของสังคม อันมีจริยธรรมและคุณธรรมที่ไม่แตกต่างออกจากแนวคิดสากล ตามมาด้วยกระบวนการการสร้างมาตรฐานร่วม เช่น Programmed for International Student Assessment (PISA) เป็นโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับ

นานาชาติ และ/หรือการมีเป้าหมายร่วมของพลเมืองโลก เช่น เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals--SDG) เพื่อมากำกับแนวทางของแต่ละประเทศที่ทำให้แต่ละรัฐสามารถอยู่ในเวทีโลกได้อย่างโดดเด่น (Dale, 1999; Altinyelken, Verger, & Novelli, 2012)

ในระดับประเทศ กลไกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะในทางตรงหรือทางอ้อมต่อการศึกษา ล้วนมีส่วนผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์ไปสู่เป้าหมายที่ประเทศนั้นๆ ได้วางไว้ สำหรับเกณฑ์การบรรลุเป้าหมายของแผนการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในระดับการสร้างหลักสูตรหรือการกำหนดแบบเรียนในแต่ละรายวิชาที่ได้รับอิทธิพลจากองค์กรอื่นๆ ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ออกมาในแต่ละยุคสมัยซึ่งจะมีจุดเน้นแตกต่างกันไปในบริบทของแต่ละช่วงเวลา (Thitavaddhano & Phupongsakorn, 2018) และเมื่อหยิบยกการวิเคราะห์แบบเรียนในหนึ่งรายวิชาออกมา ก็จะเห็นได้ว่า นอกจากจะมีรูปแบบของการสนับสนุนที่สอดคล้องต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติแล้ว ยังเน้นย้ำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของจารีตประเพณี วัฒนธรรม และหลักปรัชญาทางสังคมที่ตีมามีกด้วย ยกตัวอย่างในงานวิจัยของปริญญามงคลพานิชย์ และชลิดา จุงพันธ์ ในปี พ.ศ. 2565 ที่พบว่าเกณฑ์ที่แบบเรียนทางรายวิชาวิทยาศาสตร์มักมีอยู่ร่วมกัน คือการสร้างผู้เรียนที่มีทักษะการส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหาได้เป็น แม้ในรายละเอียดอาจจะแตกต่างกันไป เช่น การเน้นการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมตามแนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรม หรือการให้ความสำคัญกับท้องถิ่นในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ และ/หรือการสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาสังคม (Mongkolpanich & Joongpan, 2022)

นอกจากนั้น จะเห็นได้ว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายทางสังคมทางการศึกษานั้นมีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมในระดับประเทศอย่างเหนียวแน่น และยังเชื่อมโยงกับบริบทของโครงสร้างสังคมในระดับนานาชาติอีกด้วย (Olssen, Codd, & O'Neill, 2004) เนื้อหาของนโยบายทางการศึกษาจะแฝงไว้ซึ่งการตอบสนองความต้องการของประเทศ ประชาชนของชาติ ประวัติศาสตร์ของชุมชนที่หล่อหลอมเอาโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างสังคมกับผู้กระทำการจะเห็นได้ว่า ระบบการศึกษาในที่นี้นับเป็นโครงสร้างที่เป็นผลผลิตจากผู้กระทำกรหลายภาคส่วน นอกจากผู้เรียนหรือนักเรียนแล้ว ยังประกอบไปด้วยครูหรือผู้สอน กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล ผู้บริหาร หลักสูตร กระบวนหรือหน่วยงานต้นสังกัด และงบประมาณ ที่ขับเคลื่อนองคาพยพนี้รวมกัน รวมไปถึงปัจจัยภายนอกโรงเรียนอย่างครอบครัว ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงข้อจำกัดและอุปสรรคที่ทำให้การขับเคลื่อนโครงสร้างของระบบการศึกษาเป็นไปอย่างไม่ราบรื่นนัก จากการทบทวนผลการศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในแต่ละมิติ ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนหรือนักเรียน มักถูกมองว่ามีทักษะภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต่ำ มีปัญหาเรื่องความรับผิดชอบ และขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ในทุกๆระดับตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา เนื่องจากระบบการเรียนการสอนไม่ได้พัฒนาออกแบบกระบวนการคิดให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจแก้ปัญหา (Kidkana & Rittidet, 2014; Phonphoththanamat, 2015) ซึ่งจะเห็นได้ว่าในมุมมองของผู้เรียนหรือนักเรียน โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษายังคงคิดว่าพวกเขาขาดทักษะที่จำเป็นสำหรับตลาดแรงงาน ไม่มีความรู้เพียงพอสำหรับสายงานตัวเอง ไม่สามารถนำความรู้และทักษะ

ที่ได้จากโรงเรียนไปใช้ในการทำงาน โดยพวกเขามุ่งหวังความรู้และทักษะที่ทันสมัย ทักษะแบบ Soft Skills เช่น ภาษาและการสื่อสาร การปรับตัวและทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ความคิดสร้างสรรค์และความคิดเชิงนวัตกรรม และความพร้อมที่จะเรียนรู้ ซึ่งจะกลายมาเป็นทักษะในการปฏิบัติหรือทำงาน (Thianthai & Sutamchai, 2022)

2. ครูหรือผู้สอน นอกจากจะมีหน้าที่ตามโครงสร้างที่กำหนดคือ การสอนหนังสือ ครูยังต้องปฏิบัติภาระหน้าที่อื่นด้วย เช่น งานธุรการ งานวิทยฐานะ งานประเมิน งานพัสดุและการเงิน ฯลฯ ทำให้หน้าที่ทั้งหมดที่ต้องรับผิดชอบเกิดความขัดแย้งกัน และสร้างผลกระทบที่สำคัญที่สุดคือ ครูหรือผู้สอนไม่สามารถทำหน้าที่หลักในการสอนหนังสือให้กับผู้เรียนหรือนักเรียนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังพบปัญหาครูจำนวนหนึ่งย้ายไปสอนยังโรงเรียนขนาดใหญ่ อันเนื่องมาจากความเหลื่อมล้ำระหว่างครูในเมืองกับครูในชนบท หรือการกล่าวหาว่าครูขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู (Phonphoththanamat, 2015) ทั้งนี้ หากพิจารณาเชื่อมโยงกับปัญหาของผู้เรียนหรือนักเรียนดังที่กล่าวมา ครูจึงควรต้องปรับบทบาทเป็นผู้ที่กระตุ้น (facilitator) และเรียนรู้ไปพร้อมกันกับผู้เรียนไม่ใช่เช่นในอดีตที่เป็นผู้มอบ (provider) ให้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการยอมรับที่มีความหลากหลาย เรียนรู้ความแตกต่างทางความคิดระหว่างช่วงวัย อีกทั้งครูควรเป็นผู้กระตุ้นเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม ให้ผู้เรียนหรือนักเรียนคำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมา และส่งเสริมให้พวกเขาเกิดกระบวนการคิดที่จะนำไปใช้ในวันข้างหน้า (Thianthai, Tamdee, Assavarak, Jiviriyaboonya, & Pewnili, 2021)

3. กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลพบว่า เนื้อหาที่สอนอัดแน่น และเป็นการเรียนแบบเน้นให้ผู้เรียนหรือนักเรียนท่องจำและคิดตามมากกว่าที่จะเป็นการคิดด้วยตัวเองในสิ่งใหม่ การสอนมุ่งที่การ

พัฒนาความรู้ทางวิชาการ ให้ความสำคัญกับการเรียนดีและเรียนเก่ง มากกว่าการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความสุข ในด้านการวัดผล จะเป็นการวัดจากตัวความรู้ที่ผู้เรียนหรือนักเรียนได้ท่องจำไม่ใช่การคิดวิเคราะห์ หากผู้เรียนหรือนักเรียนสอบตกสามารถซ่อมได้ ผู้เรียนหรือนักเรียนจึงหมดความกระตือรือร้นในการตั้งใจเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังขาดแคลนจำนวนอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน สภาพของอุปกรณ์ไม่ทันสมัยและชำรุด ไม่มีเทคโนโลยีในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน (Phonphotthanamat, 2015; Pimpa, 2018; Thianthai & Sutamchai, 2022)

4. ผู้บริหาร ยังขาดวิสัยทัศน์ในการบริหารโรงเรียน หลายคนไม่มีประสบการณ์เชิงบริหารมาก่อน เพราะวิธีการคัดเลือกเปลี่ยนมาวัดจากคะแนนการทำข้อสอบ ผู้บริหารจำนวนมากไม่มีลักษณะการทำงานเชิงรุกที่จะกำหนดทิศทางว่าจะผลิตผู้เรียนหรือนักเรียนที่มีคุณภาพแบบใด ส่วนใหญ่การทำงานจะมุ่งไปที่การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารบางคนมีปัญหาเรื่องของการทุจริตและคอร์รัปชัน อีกทั้งงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมีจำนวนจำกัด บางแห่งนางบประมาณไปใช้อย่างไม่เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพการศึกษา งบประมาณส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นงบสำหรับค่าจ้างบุคลากร ซึ่งมีจำนวนมากกว่างบประมาณในการพัฒนาการศึกษา (Phonphotthanamat, 2015)

5. หลักสูตร พบว่า การปรับเปลี่ยนหลักสูตรเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้หลักสูตรไม่ต่อเนื่อง หลักสูตรเน้นไปที่อัตลักษณ์แบบคนเมืองซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะแบบใดแบบหนึ่งของสังคม ไม่สะท้อนความแตกต่าง หรือเป็นหลักสูตรที่ไม่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนที่มีหลากหลายกลุ่ม หรือสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น (Phonphotthanamat, 2015; Thianthai & Sutamchai, 2022) ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากโครงสร้าง

ทางการเมืองที่มอบหมายนโยบายหรือแผนพัฒนาการศึกษา เช่น มักไม่มีคนที่ดำเนินนโยบายการศึกษาในระยะยาว เพราะมีโอกาสที่จะไม่ประสบผลสำเร็จและจะส่งผลต่อคะแนนเสียงในการเลือกตั้งครั้งต่อไป (Pimpa, 2018) หรือการกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาที่ให้น้ำหนักกับตัวชี้วัดคะแนน PISA หรือ O-NET เพื่อให้ผลการจัดอันดับประเทศอยู่ในระดับสูง (Thianphut, 2015) หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนเป็นแบบรวมศูนย์ เพราะมีความไม่ไว้วางใจในการสรรหาคนจากโรงเรียน ป้องกันระบบอุปถัมภ์และการคอร์รัปชันที่อาจจะเกิดขึ้น (Phonphotthanamat, 2015)

6. กระทรวงหรือหน่วยงานต้นสังกัด มีการเปลี่ยนผู้มีอำนาจรับผิดชอบอยู่บ่อยครั้ง ทำให้การกำหนดทิศทางไม่ต่อเนื่อง เมื่อมีรัฐบาลใหม่หรือรัฐมนตรีใหม่ก็จะเกิดการมอบหมายนโยบายใหม่ขึ้น ทำให้บุคลากรในชั้นปฏิบัติงานไม่จริงจังกับนโยบายเพราะมองว่าเป็นสิ่งชั่วคราวพร้อมจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (Phonphotthanamat, 2015)

นอกจากปัจจัยข้างต้นแล้ว ยังมีปัจจัยภายนอกที่สำคัญคือระบบครอบครัว งานศึกษาจำนวนหนึ่งได้กล่าวถึงครอบครัวว่ามีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนหรือนักเรียนในระบบการศึกษา ทั้งในแง่ของการประสบผลสำเร็จและความล้มเหลว ครอบครัวส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ด้วยความพร้อมของครอบครัวเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก หรือการที่พ่อแม่มีเวลาได้อยู่กับลูกและดูแลลูก (Chaiwat, Mai-ngam, & Amesbutra, 2021) หรือแม้กระทั่งวิธีการเลี้ยงดูแบบทะนุถนอมของพ่อแม่ ทำให้ครูไม่สามารถอบรมสั่งสอนผู้เรียนหรือนักเรียนได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ (Phonphotthanamat, 2015) ซึ่งที่ผ่านมาพบว่าภาครัฐได้พยายามสร้างนโยบายทางการศึกษาที่นำกรอบความคิดแบบเติบโต หรือ Growth Mindset ไปใช้ เช่น ในปี พ.ศ. 2560 เกิดโครงการวิจัยปฏิบัติการ

โรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง (School Quality Improvement Program--SQIP) โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) และศึกษาธิการจังหวัด ดำเนินการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนในเขตพื้นที่ห่างไกล ด้วยการพัฒนาการเรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียน (network) มีพี่เลี้ยงคุณภาพดูแล (Q-coach) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตที่ครูและนักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (Rohitasthira, 2017) ซึ่งถือเป็นก้าวหนึ่งที่เกิดขึ้นในเชิงนโยบาย หากกล่าวในภาพรวมแล้ว กรอบแนวคิดแบบเติบโตเป็นที่พูดถึงในแวดวงนโยบายการศึกษาไทยอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ไปสู่การขับเคลื่อนในระดับนโยบายไม่มากนัก จึงนับได้ว่าเป็นโจทย์ความท้าทายหนึ่งภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี

บทสรุป

การศึกษาเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโตเป็นหัวข้อที่วงวิชาการไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาศรีศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ให้ความสนใจและผลิตงานวิชาการตีพิมพ์อย่างแพร่หลายในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แม้ว่าต้นทางแห่งข้อถกเถียงของบทความชิ้นนี้จะอยู่ที่การแสดงให้เห็นว่า การสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตนั้นเป็นสิ่งที่อยู่บนความสัมพันธ์แบบโครงสร้าง-ผู้กระทำ (structure-agency) ที่ไม่สามารถอธิบายการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต หรือการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตด้วยผู้กระทำอย่างคุณครู ผู้ปกครอง หรือกิจกรรมในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่บทบาทของสถาบันทางสังคมหลายสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการเมือง การปกครอง ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตแก่เด็กและเยาวชน

ผ่านการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติใช้จริง ยกตัวอย่างเช่น สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด มีบทบาทในการขัดเกลาทางสังคม อบรมบ่มนิสัย รวมไปถึงให้รางวัลและบทลงโทษ ความใกล้ชิดและการดูแลเอาใจใส่ในครอบครัว มีผลต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตแก่เด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตาม อาชีพและรายได้ของผู้ปกครองซึ่งมีความเชื่อมโยงอย่างแยกไม่ออกกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ ของประเทศอย่างสถาบันทางการเมืองและสถาบันทางเศรษฐกิจกลับมีส่วนในการผลักดันให้ผู้ปกครองต้องออกจากบ้านเพื่อไปหางานทำต่างถิ่น ผลที่ตามมาคือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวเปราะบาง พ่อแม่ผู้ที่ต้องเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดและทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรของตัวเองกลับไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างดี จากจุดนี้จะสอดคล้องกับบทสรุปที่นำเสนอไปข้างต้นที่ว่า การสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตแก่เด็กและเยาวชนไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพจากแค่เพียงผู้กระทำอย่างผู้ปกครอง หรือ คุณครู หรือกิจกรรมในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่ยังต้องพิจารณาให้ลึกไปถึงโครงสร้างสังคมผ่านกลไกของสถาบันทางสังคมหลายสถาบันในเวลาเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีเป้าหมายในการเสนอข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีว่า การสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตแก่เด็กและเยาวชนไทยเป็นสิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องกลับมาทบทวนและตั้งคำถามร่วมกันว่า นโยบายทางศึกษา นโยบายทางเศรษฐกิจ รวมถึงสวัสดิการสังคมใดๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนบทบาทสถาบันสังคมในฐานะส่วนของโครงสร้างสังคมนั้น สามารถช่วยสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตให้แก่เด็กและเยาวชนได้เพียงพอแล้วหรือยัง ทั้งนี้ โดยมีข้อเสนอแนะเบื้องต้นจากบทความซึ่งเป็นประเด็นที่เห็นควรที่จะมีการพิจารณา ได้แก่

1. นโยบายสาธารณะซึ่งไม่เฉพาะนโยบายทางสังคมด้านการศึกษาเท่านั้นที่จะส่งผลต่อเด็กและเยาวชนโดยตรง แต่นโยบายสังคมในด้านอื่นๆ เช่น นโยบายทางเศรษฐกิจ ล้วนส่งผลกระทบต่อโครงสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของเด็กได้ทั้งสิ้นซึ่งอาจส่งผลผ่านทางสถาบันครอบครัวของเด็กโดยเฉพาะการทำงานกับการย้ายถิ่นของครอบครัว ดังนั้น การออกแบบนโยบายทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการจ้างงานหรือการมีตำแหน่งงานรองรับวัยแรงงานในพื้นที่ภูมิภาค เพื่อให้พ่อแม่วัยแรงงานไม่ต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดไปใช้แรงงานต่างถิ่น มีงานทำให้พื้นที่ และสามารถอยู่เลี้ยงดูบุตรของตนเองได้นั้นจะช่วยสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตแก่เด็กและเยาวชน การลดปัญหาครัวเรือนข้ามรุ่นที่ประกอบไปด้วยแค่ปู่ย่า/ตายายและหลานอยู่กันตามลำพังโดยปราศจากคนรุ่นพ่อแม่วัยแรงงานจะช่วยลดภาระของคุณครูในการดูแลเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาซึ่งกำลังเผชิญกับแก้ปัญหาเด็กนักเรียนผู้หญิงตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เด็กนักเรียนติดสารเสพติดอย่างหนักหน่วงและรุนแรง

2. สำหรับนโยบายทางสังคมด้านการศึกษาซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนโดยตรง ประเด็นที่มีการตั้งคำถามกันมากที่สุดในปัจจุบันคงไม่พ้นเรื่องของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ความ

เหลื่อมล้ำอันเกิดจากการขาดแคลนหรือเข้าไม่ถึงทรัพยากรทางการศึกษาซึ่งถูกมองเป็นปัญหาในระดับบุคคลเท่านั้น แต่จะอย่างไรไม่ให้ตัวระบบที่กำหนดโดยหน่วยงานส่วนกลางที่รับผิดชอบกลายเป็นสิ่งที่สร้างความเหลื่อมล้ำเชิงระบบ ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบระบบการสอบวัดผลรูปแบบต่างๆ การสร้างตัวชี้วัดทางการศึกษาซึ่งนำไปสู่ความพยายามในการรักษาระดับคุณภาพของสถาบัน ตลอดจนการแข่งขันกันเพื่อจัดอันดับของสถาบันการศึกษาจนนำไปสู่การคัดเด็กที่มีความสามารถทางวิชาการน้อยกว่าออกจากสถาบันด้วยระบบการสอบเพื่อคัดออก อีกทั้งระบบการสอบคัดเลือกทั้งในระดับส่วนกลางและในส่วนของสถาบันการศึกษาซึ่งคัดกรองเด็กที่ด้อยโอกาสหรือมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจออกจากกระบวนการคัดเลือกตั้งแต่ต้นด้วยรูปแบบการสอบ และค่าใช้จ่ายในการสอบคัดเลือก ซึ่งเป็นการปิดกั้นทางเลือกตลอดจนโอกาสของเด็กเหล่านี้ไปโดยปริยาย ทั้งนี้ การอาศัยวิธีคิดที่คำนึงถึงความเหลื่อมล้ำในกระบวนการออกแบบนโยบายเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ เพื่อไม่ให้ตัวระบบเองกลายเป็นสิ่งที่สร้างความเหลื่อมล้ำมากกว่าที่จะส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาดังเป้าหมายที่กำหนดไว้

References

- Altinyelken, H. K., Verger, A., & Novelli, M. (2012). *Global education policy and international development: An introductory framework*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/284729302_Global_Education_Policy_and_International_Development_An_Introductory_Framework
- Aodton, M. (2018). *The effects of the growth mindset program in upper secondary school students*. Master's Thesis of Science in Education, Burapha University. [In Thai]
- Blackwell, L. S., Trzesniewski, K. H., & Dweck, C. S. (2007). Implicit theories of intelligence predict achievement across an adolescent transition: A longitudinal study and an intervention. *Child Development*, 78(1), 246-263.
- Chaiwat, T., Mai-ngam, N., & Amesbutra, J. (2021). *Learning coin for equitable education*. Equitable Education Fund, Thailand. [In Thai]
- Dale, R. (1999). Specifying globalisation effects on national policy: Focus on the mechanism. *Journal of Education Policy*, 14(1), 1-17.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.
- Giddens, A. (1979). *Central problems in social theory, action, structure and contradiction in social analysis*. Macmillan.
- Haimovitz, K., & Dweck, C. S. (2016). Parents' views of failure predict children's fixed and growth intelligence mind-sets. *Psychological Science*, 27(6), 859-869.
- Haimovitz, K., & Dweck, C. S. (2017). The origins of children's growth and fixed mindsets: New research and a new proposal. *Child Development*, 88(6), 1849-1859.
- Hammersley, M. (1984). Some reflections upon the macro-micro problem in the sociology of education. *Sociological Review*, 32(2), 316-324.
- Hargreaves, A. (1985). The micro-macro problem in the educational research. In R. Burgess (Ed.). *Issues in educational research: Qualitative methods*. The Falmer Press.
- Kidkana, U., & Rittidet, P. (2014). Educational reformation by developing problem solving thinking. *Journal of Research for Social and Community Development, Rajabhat MahaSarakhm University*, 1(1), 65-73. [In Thai]
- Laothong, S. (2020). *Growth mindset intervention in teaching and learning: Meta-analysis and content analysis*. Doctoral Thesis of Education in Educational Studies, Rangsit University. [In Thai]
- Mongkolpanich, P., & Joongpan, C. (2022). An analysis of science textbook for lower secondary education during 10th-12th national economic and social development plan (2007-2021). *Journal of MCU Peace Studies*, 10(5), 1909-1925.

- Nootpong, W. (2018). *“Land and air of growth” The characteristics and the contexts of students with growth mindset. A multiple case study of middle school students in small extended educational opportunity schools under the Bangkok metropolitan administration*. Master Thesis of Education in Learning Sciences and Educational Innovation, Thammasat University. [In Thai]
- Olssen, M., Codd, J., & O’Neill, A. (2004). *Education policy: Globalization, citizenship and democracy*. Sage.
- Phonphotthanamat, W. (2015). Thai education problems: An interview from educational. *Journal of Education Thaksin University*, 15(2), 48-55. [In Thai]
- Pimpa, P. (2018). Current Thai studies. *Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus*, 7(1), 242-249. [In Thai]
- Puanghut, C. (2004). Structure-agency debate and the overcoming of the problematic dualism in social theory: Marxism VS Foucault. *Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University*, 26(2), 74-135. [In Thai]
- Ritzer, G. (2007). *Contemporary sociological theory and its classical roots, the basics* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Rizvi, F., Engel, L., Nandyala, A., Rutkowski, D., & Sparks, J. (2005). *Globalization and recent shifts in educational policy in the Asia Pacific: An overview of some critical issues*. UNESCO, Bangkok, Thailand.
- Rohitasthira, B. (2017). *Growth mindset and education reform*. Retrieved from <https://www.moe.go.th/growth-mindset-กับการปฏิรูปการศึกษา>
- Rungrueng, C., & Chadcham, S. (2016). Growth mindset: New approach of human potential development. *Research Methodology & Cognitive Science*, 14(1), 1-13. [In Thai]
- Shilling, C. (1992). Reconceptualising structure and agency in the sociology of education: Structuration theory and schooling. *British Journal of Sociology of Education*, 13(1), 69-87.
- Thianthai, C., & Sutamchai, K. (2022). Skills that matter: Qualitative study focusing on the transfer of training through the experience of Thai vocational students. *Frontier in Education*, 7(897808), 1-14. [In Thai]
- Thianthai, C., Tamdee, P., Assavarak, P., Jiaviriyaboonya, P., & Pewnii, T. (2021). *Understanding Thai digital natives’ characteristics, behaviors, and their view of the future*. National Research Council of Thailand. [In Thai]
- Thieanphut, D. (2015). A New Challenge for building educational strategy. *Journal of Educational Administration, Khon Kaen University*, 11(2), 1-22. [In Thai]

- Thitavaddhano, P. Y., & Phupongsakorn, A. (2018). Education policies under the national economic and social development plan. *Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU*, 3(3), 30–46. [In Thai]
- Tippawon, C. (2019). *Development of indicators of growth mindset for sixth grade students*. Master Thesis of Education in Education Research and Evaluation, Mahasarakham University. [In Thai]
- Wisessathorn, M., Saetang, P., Paimpuech, R., & Sarobrass, C. (2022). The Development of Growth Mindset Test for Coding Teachers. *Journal of Education Naresuan University*, 24(2), 232-247. [In Thai]
- Yokchoo, K. (2018). *Study and enhancement growth mindset of pre-service teachers*. Doctoral Thesis of Philosophy in Research and Development on Human Potentials, Srinakharinwirot University. [In Thai]

การปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารธุรกิจ ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

นุชนาฏ จิตต์สอาด¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารธุรกิจในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ข้อมูลของบริษัทมิราเคิล อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด หรือ MIT โดยการนำแนวทางการบริหารจัดการตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ซึ่งประเมินด้วยเกณฑ์ 7 ด้านได้แก่ (1) การนำองค์กร (2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (3) การมุ่งเน้นลูกค้า (4) การวัดการวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (5) การมุ่งเน้นบุคลากร (6) การมุ่งเน้นการปฏิบัติการ และ (7) ผลลัพธ์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า MIT มีการนำองค์กรที่ดี โดยผู้นำระดับสูงมีการชี้แจงและทำความเข้าใจแนวทางการดำเนินธุรกิจของบริษัทให้แก่บุคลากรและลูกค้าทราบอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม มีแผนการดำเนินงานและมีการกำกับดูแลให้บุคลากรปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด ภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคมในการรักษามาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่เข้มงวด บริษัทมีการจัดทำกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจและการนำกลยุทธ์นั้นไปปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการรับฟังความต้องการของลูกค้าอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีการประเมินผล การวิเคราะห์ผลการดำเนินธุรกิจ และนำผลจากการวิเคราะห์นั้นมาปรับปรุงการปฏิบัติงานและขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งตามมาตรฐานคุณภาพ และการปรับปรุงภายในเพื่อลดขั้นตอนและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ ทั้งนี้ บริษัทได้รับการรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัยและได้รับรางวัลในการดำเนินธุรกิจ ได้รับความไว้วางใจจากลูกค้าโดยมีการใช้บริการอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน นอกจากนี้ MIT ได้รับความไว้วางใจจากบุคลากรที่ทำงานร่วมกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทีมเกำล้งกาย กำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ เมื่อประกอบกับการนำองค์กรและการกำกับดูแลองค์กรที่ดี ทำให้สามารถดำเนินธุรกิจต่อเนื่องแม้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยไม่มีปัญหาเรื่องของการติดเชื้อในองค์กร รวมทั้งยังสามารถแข่งขันในตลาดได้ โดยมีผลประกอบการด้านการเงินที่ไม่ลดน้อยลง

คำสำคัญ: การปรับตัวเชิงกลยุทธ์; การบริหารธุรกิจ; โควิด-19

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

นุชนาฏ จิตต์สอาด. (2566). การปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารธุรกิจในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13(1), 76-90.

¹ บริษัท มิราเคิล อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด

214 ถนนบางแวก แขวงบางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร 10160, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: nuchanart@mit.in.th

Strategic Adaptation for Business Management During the Pandemic of COVID-19

Nuchanart Jitsard¹

Abstract

The purpose of this academic article is to study strategic adaptation for business management during the COVID-19 pandemic. Data was analyzed using data from the Miracle Company. International Technology Co., Ltd. or MIT by implementing management guidelines according to the criteria of the National Quality Award (TQA), assessed by 7 criteria: (1) Organizational Leadership (2) Strategic Planning (3) Customer Focus (4) Measurement Analysis and knowledge management, (5) people focus, (6) operations focus, and (7) results.

The results of the analysis revealed that during the pandemic of covid-19. MIT has a good leading in the company. The executive has explained and made a good understanding statement to all personnel and customers on their terms with the strict protocols under the social distancing and responsibilities due to covid-19 epidemic control measures. MIT has created business strategy and make an adaptation towards the pandemic of covid-19 and MIT opened up for customer suggestions. MIT has business performance appraisal and analysis to make an adaptation on every process and protocol continuously. All MIT personnel had a strong bond with the company. With the precise processing, clarity and accuracy created the efficiency of the operation. MIT has been certified and awarded on safety and business management and gained trusted from customers. Also gained trust from all personnel who fully contributed to the company. With the right understanding and directions, MIT can run business efficiently even during to the Covid-19 outbreak situation with no infection in the company. Also making a profit and still competing with other companies.

Keywords: Strategic Adaptation; Business Management; COVID-19

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Jitsard, N. (2023). Strategic adaptation for business management during the pandemic of COVID-19. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 76-90.

¹ Miracle International Technology Co., Ltd.

214 Bang Waek Road, Bang Phai, Bang Khae, Bangkok 10160, Thailand

Corresponding Author Email: nuchanart@mit.in.th

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้พนักงานส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่จากที่พักอาศัย (work from home) ซึ่งเป็นแนวทางที่บริษัทหลายประเทศทั่วโลกกำลังดำเนินการอยู่ และเกิดคำถามในประเทศไทยว่า “โรคติดต่อจะไม่ติดต่อถ้าเราไม่ติดต่อกัน” ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลกระทบต่อธุรกิจในด้านเศรษฐกิจและการเงิน อันเนื่องมาจากปัญหาในการเดินทาง การติดต่อสื่อสาร และการให้บริการระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและลูกค้า หากธุรกิจนั้นไม่มีมาตรการหรือการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสม อาจส่งผลให้ธุรกิจและบริการปิดตัวลงได้ แม้ว่าการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในภาคธุรกิจที่ต้องเจอปัญหาเดียวกันก็คือ รายได้ลดลง ส่งผลให้ต้องมีการควบคุมต้นทุนอย่างหนัก ดังนั้นภาคธุรกิจต้องเข้าใจและปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ให้เกิดผลกระทบเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการธุรกิจ และสามารถดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เช่นเดิม

จากสถานการณ์ดังกล่าวในช่วงปี พ.ศ. 2563 พบว่า กลยุทธ์ที่องค์กรธุรกิจต่างๆ ใช้ฟื้นฟูธุรกิจให้ดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีผลกระทบจากวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโควิด 19 ได้แก่ มีการมุ่งสู่ระบบออนไลน์และดิจิทัล ซึ่งทำให้รูปแบบการให้บริการ และการทำงานภายในองค์กรให้มีความสะดวกสบายหรือมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการขยายตลาดภายในประเทศให้ได้มากที่สุด เพื่อให้บริษัทยังคงมีรายได้ไม่น้อยไปกว่าเดิม มีการเตรียมความพร้อมสำหรับทุกการเปลี่ยนแปลง โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาปรับใช้ในการดำเนินธุรกิจ มีการสื่อสารกับลูกค้าให้ชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและคลายกังวลให้กับลูกค้า โดยแสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวกับปัญหาที่เกิดขึ้น และใส่ใจในความปลอดภัยของลูกค้า

ที่สำคัญต้องมีการดูแลเอาใจใส่พนักงานเกี่ยวกับสวัสดิภาพ เพราะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร โดยจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น มีการประกันสุขภาพ หรือออกมาตราการพิเศษ เพื่อให้พนักงานคลายกังวล และยังคงมีประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดจนมีการเตรียมแผนฟื้นฟูและมาตรการรองรับหลังเกิดวิกฤตการณ์ นอกเหนือจากการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยเตรียมแผนรับมือกับอนาคต เพื่อให้ธุรกิจฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว พร้อมแข่งขันทางการตลาดเมื่อกลับเข้าสู่สภาวะปกติ ปัจจุบันมีองค์กรธุรกิจหลายแห่งได้นำหลักการและแนวคิดของ Total Quality Management (TQM) มาใช้ในการสร้างระบบบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน โดยมีปัจจัยสู่ความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ ทัศนคติของผู้บริหารที่มุ่งมั่นต้องการสร้างองค์กรให้สามารถแข่งขันได้ และพนักงานต้องตอบสนองต่อทิศทางการความต้องการขององค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป มีการบริหารจัดการและประยุกต์ใช้เครื่องมือบริหารจัดการสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยใช้เกณฑ์ TQA รวมถึงการรับข้อมูลป้อนกลับ (feedback report) เพื่อมาปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มอย่างสมดุล

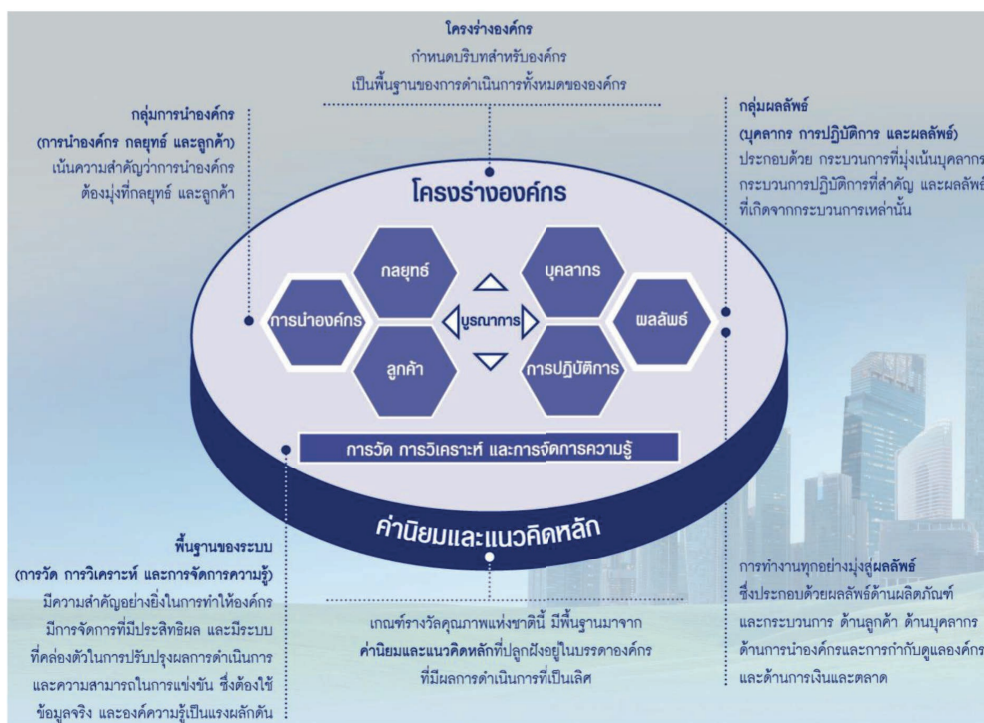
ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินธุรกิจช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ให้องค์กรธุรกิจมีความเป็นเลิศด้านผลการดำเนินงานและมีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการตามหลัก TQM และแนวปฏิบัติขององค์กรธุรกิจต่างๆ ที่ใช้เกณฑ์ TQA มาปรับประยุกต์ใช้ กับองค์กรธุรกิจเป้าหมาย ให้เกิดแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในช่วงวิกฤตการณ์ เพื่อการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ โดยการปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผลจากการศึกษานี้ ช่วยให้เกิดการสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิธีการ

ปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best Practice) และการนำข้อมูลไปใช้ในการบริหารจัดการผลการดำเนินการขององค์กร ซึ่งนำความคิดในเชิงกลยุทธ์ และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เจตจำนงของเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) คือ การช่วยองค์กร พิจารณาตอบคำถามที่ท้าทาย 3 ข้อ คือ (1) องค์กรดำเนินการได้ด้อย่างที่ควรเป็นหรือไม่ (2) องค์กรรู้ได้อย่างไร (3) องค์กรควรปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงอะไร ด้วยวิธีการอย่างไร จากการท้าทายตนเองด้วยการตอบคำถามของเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติเพื่อผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศ องค์กรจะได้สำรวจตนเองว่า ได้สำเร็จในสิ่งที่สำคัญต่อองค์กรแล้วหรือไม่ คำถามของเกณฑ์ครอบคลุม 7 ด้าน

ที่สำคัญในการจัดการและการดำเนินการขององค์กร (แบ่งย่อยออกเป็นกระบวนการ 6 หมวดที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และผลลัพธ์ 1 หมวด) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการองค์ประกอบทั้งหมดขององค์กรให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง โดยมีโครงสร้างและกลไกการบูรณาการของระบบแนวคิดหลัก 7 หมวด ได้แก่ หมวดที่ 1 การนำองค์กร (leadership) หมวดที่ 2 กลยุทธ์ (strategy) หมวดที่ 3 ลูกค้า (customers) หมวดที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (measurement, analysis, and knowledge management) หมวดที่ 5 บุคลากร (workforce) หมวดที่ 6 การปฏิบัติการ (operations) และหมวดที่ 7 ผลลัพธ์ (results) ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน (Thailand Quality Award, 2023) ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 โครงสร้างองค์กร สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ และสภาวะการณ์เชิงกลยุทธ์

เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติมีพื้นฐานมาจาก ค่านิยมและแนวคิดหลัก 11 ประการ ซึ่งเป็นรากฐาน สำหรับการบูรณาการผลการดำเนินการที่สำคัญและ ข้อกำหนดการปฏิบัติการภายใต้กรอบที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ ซึ่งจะสร้างพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติ ข้อมูลป้อนกลับ และความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ มุมมองเชิงระบบ (systems perspective) การนำองค์กรอย่างมี วิสัยทัศน์ (visionary leadership) ความเป็นเลิศที่ มุ่งเน้นลูกค้า (customer-focused excellence) การให้ความสำคัญกับบุคลากร (valuing people) การเรียนรู้ระดับองค์กรและความคล่องตัว (organizational learning and agility) การมุ่งเน้นความสำเร็จ (focus on success) การจัดการเพื่อนวัตกรรม (managing for innovation) การจัดการโดยใช้ข้อมูล จริง (management by fact) ความรับผิดชอบต่อ สังคม (societal responsibility) จริยธรรมและความ โปร่งใส (ethics and transparency) และการส่งมอบ คุณค่าและผลลัพธ์ (delivering value and results) (Thailand Productivity Institute, 2021; Wanichwasin, 2019)

องค์กรต้องหาวิธีการต่างๆ ที่ทำให้งานสำเร็จ โดย ตรวจประเมินและปรับปรุงกระบวนการตาม 4 มิติ คือ Booranaphan (2007)

1. การหาแนวทาง และประสิทธิผลของแนวทาง ที่สำคัญขององค์กร
2. การถ่ายทอดสู่การปฏิบัติ โดยนำแนวทางที่ สำคัญไปใช้อย่างคงเส้นคงวาในส่วนงานที่เกี่ยวข้อง
3. การเรียนรู้ โดยประเมินและปรับปรุงแนวทาง ที่สำคัญขององค์กร มีการแบ่งปันภายในองค์กรให้ได้ องค์กรความรู้ใหม่ๆ ได้นำไปสู่การสร้างนวัตกรรม
4. การบูรณาการ ซึ่งกันและกันระหว่าง กระบวนการและหน่วยงาน กระบวนการและการ ปฏิบัติการทั่วทั้งองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ระดับ องค์กร

องค์กรควรประเมินผลลัพธ์จาก 3 มุมมอง คือ มุมมองภายนอก (ลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น) มุมมองภายใน (ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการ ปฏิบัติการ) และมุมมองอนาคต (เพื่อให้องค์กรเรียนรู้ และเติบโต) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ กำหนดให้ แสดงผลลัพธ์ที่ครอบคลุมทุกประเด็นสำคัญขององค์กร เนื่องจากองค์ประกอบของตัววัดเป็นสิ่งที่ทำให้มั่นใจได้ว่า กลยุทธ์ขององค์กรมีความสมดุลระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วน เสียที่สำคัญกับวัตถุประสงค์ต่างๆ ตลอดจนเป้าประสงค์ ระยะสั้นและระยะยาว โดยให้องค์กรประเมินผลลัพธ์ 4 มิติเหล่านี้

1. ระดับผลการดำเนินการปัจจุบันตามตัววัดที่ เหมาะสม
2. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์
3. การเปรียบเทียบผลการดำเนินการขององค์กร กับอดีต หรือเทียบกับองค์กรอื่นที่เหมาะสม (bench- mark)
4. การบูรณาการและใช้ผลลัพธ์นั้นเพื่อการ ตัดสินใจ โดยพิจารณาถึงความคาดหวังและความ ต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

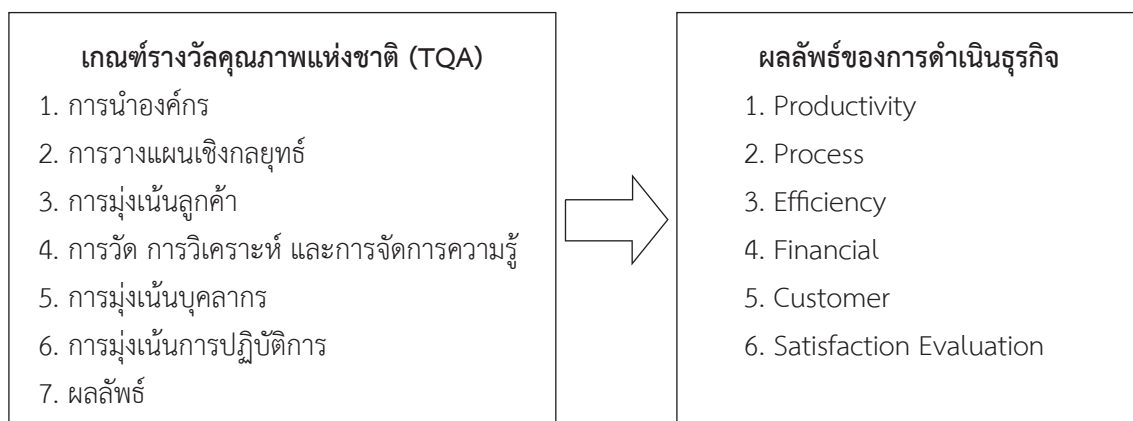
ในประเทศไทย มีการใช้เกณฑ์รางวัลคุณภาพ แห่งชาติเพื่อช่วยให้องค์กรปรับปรุงขีดความสามารถ ในการแข่งขันและผลลัพธ์ผ่านระบบการพัฒนาและ ประเมินองค์กรต่างๆ ได้แก่ ระบบการรับรองมาตรฐาน โรงพยาบาล (Hospital Accreditation--HA) ระบบ การประเมินคุณภาพรัฐวิสาหกิจ (State Enterprise Performance Appraisal--SEPA) ระบบคุณภาพการ บริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award--PMQA) เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อ ผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence--EdPEX) และเกณฑ์ รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (OBECQA)

กรอบในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์การปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารธุรกิจในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ใช้ข้อมูลของบริษัทมิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด (Miracle International Technology Co., Ltd., 2023) ที่ให้บริการสอบเทียบเครื่องมือวัดและจำหน่ายเครื่องมือวัดทางด้านอุตสาหกรรมเป็นกรณีศึกษาในการทำความเข้าใจเรียนรู้องค์กร และตรวจประเมินระดับความสำเร็จขององค์กร ด้านกระบวนการ ชีตความสามารถ และผลลัพธ์ ระบุจุดแข็งและโอกาสในการปรับปรุงเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยทำการเรียนรู้โครงสร้างองค์กร (organizational profile) แล้วทำการประเมินองค์กร การสำรวจข้อมูลย้อนกลับ รวมทั้งการหาแนวทางพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการองค์กรใน

ประเด็นต่างๆ ตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ดังต่อไปนี้

- หมวดที่ 1 การนำองค์กร (leadership)
- หมวดที่ 2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategy)
- หมวดที่ 3 การมุ่งเน้นลูกค้า (customers)
- หมวดที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (measurement, analysis, and knowledge management)
- หมวดที่ 5 การมุ่งเน้นบุคลากร (workforce)
- หมวดที่ 6 การมุ่งเน้นการปฏิบัติการ (operations)
- หมวดที่ 7 ผลลัพธ์ (results) โดยพิจารณาการบริหารผลลัพธ์ของการดำเนินธุรกิจ ช่วงปี พ.ศ. 2561-2563 ในประเด็นต่างๆ ดังนี้ (1) Productivity (2) Process (3) Efficiency (4) Financial (5) Customer และ (6) Satisfaction Evaluation

ภาพ 2 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด หรือ MIT ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2545 และได้รับการรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการสอบเทียบตามระบบมาตรฐาน มอก. 17025-2543 (ISO/

IEC17025:1999) จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (สมอ.) และได้มีการขอขยายขอบข่ายรับรองความสามารถอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2547 ได้การรับรองความสามารถในสาขาอุณหภูมิ (temperature) และสาขาอัตราการ

ไหลโดยใช้น้ำเป็นตัวกลาง (liquid flow meter) พร้อมทั้งได้มีการปรับเปลี่ยนระบบมาตรฐานจาก มอก. 17025-2543 (ISO/IEC17025:1999) เป็น มอก. 17025-2548 (ISO/IEC17025:2005) ปัจจุบัน MIT มีขอบข่ายให้บริการ 16 สาขาการวัด ได้แก่ เครื่องวัดอัตราการไหลของของเหลว โดยใช้น้ำเป็นตัวกลาง (liquid flow meter) เครื่องวัดอัตราการไหลโดยใช้อากาศหรือแก๊สไนโตรเจนเป็นตัวกลาง (air flow meter/gas flow meter) เครื่องวัดความเร็วลม (anemometer) เครื่องวัดอัตราการไหลของมวลความร้อน (insert/in-line thermal mass flow meter) เครื่องวัดอุณหภูมิ (temperature sensor/ thermometer) ตู้ควบคุมอุณหภูมิ (temperature enclosure) เครื่องวัดความชื้นสัมพัทธ์ (relative humidity) เครื่องวัดความดัน สุญญากาศ และความดันบรรยากาศ (pressure vacuum and barometer) เครื่องชั่งน้ำหนัก และตม้มน้ำหนัก (balance and weight) เครื่องมือวัดความเป็นกรด-ด่าง และความนำไฟฟ้า (pH/conductivity) เครื่องวัดความหวาน เครื่องวัดความเค็ม (refractometer and salinometer) เครื่องวัดความหนาแน่น (density/hydrometer) เครื่องวัดปริมาตร (volumetric glassware/plastic ware) เครื่องวัดออกซิเจนในอากาศ และในของเหลว (oxygen meter/dissolved oxygen) เครื่องมือวัดทางมิติ (dimension) เครื่องมือวัดไฟฟ้าด้านความถี่ (electrical/frequency) บริษัทให้บริการสอบเทียบเครื่องมือวัดอุตสาหกรรมให้กับโรงงาน และธุรกิจการผลิตหลากหลายประเภททั่วประเทศ โดยมีสำนักงานสาขาสำหรับภาคใต้และภาคตะวันออก ให้บริการทั้งการสอบเทียบในห้องแลปปฏิบัติการ และการสอบเทียบที่ไซต์งาน โดยมีเจ้าหน้าที่เทคนิคพร้อมปฏิบัติการสอบเทียบที่มีเครื่องมือติดตั้งพร้อมสำหรับการให้บริการนอกสถานที่

การนำองค์กร (leadership)

ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งเกิดอย่างฉับพลันและมีมาตรการที่เข้มงวดของภาครัฐ อันส่งผลกระทบต่อธุรกิจทุกขนาดทุกพื้นที่ เกิดการหยุดชะงักของกิจกรรมทางธุรกิจในวงกว้าง ซึ่ง MIT ก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน เพราะการให้บริการลูกค้าต้องเดินทางไปในหลากหลายพื้นที่ ซึ่งต้องเข้าถึงพื้นที่ภายในของลูกค้า และมีความเสี่ยงทั้งต่อลูกค้าและพนักงานของ MIT สิ่งที่ผู้บริหารได้ดำเนินการเร่งด่วนเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ นอกเหนือจากมาตรการดูแลการแพร่ระบาดที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้ว คือ การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมจากหน่วยงานภายใน เพื่อติดตามและดูแลการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และกำหนดมาตรการที่จำเป็น การคัดกรองบุคคล ขั้นตอนกระบวนการในการลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อ การจัดเตรียมอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น เครื่องมือวัดอุณหภูมิ การจัดทำอุปกรณ์ฉีดฆ่าเชื้อ การทำความสะอาดเครื่องมือที่นำเข้าแลปสอบเทียบ การทำความสะอาดห้องปฏิบัติการสอบเทียบ การให้พนักงานดูแลสุขภาพเสี่ยงผ่านแบบสอบถามออนไลน์ และการสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า โดยจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงมาตรการต่างๆ ที่ปฏิบัติ และแจ้งเป็นจดหมายแก่ลูกค้าเพื่อแสดงมาตรการต่างๆ ล่วงหน้า โดยคณะกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่การระบาดระลอกแรก และได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพิ่มเติม เมื่อมีการแพร่ระบาดระลอกสองปลายปี 2563 โดยมีการสร้างฐานข้อมูล เก็บข้อมูลอุณหภูมิก่อนเข้างาน จัดทำแผนที่ใหม่ไลน์ของพนักงานบริการทุกวันเพื่อส่งมอบเป็นรายงานเฉพาะบุคคลให้ลูกค้าทราบก่อนการเข้าบริการ

การนำองค์กรภายใต้สถานการณ์ชะงักงันทางธุรกิจ ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้บริหารระดับสูง (Senior Leadership) และการบริหารจัดการอย่างรอบด้าน ซึ่งในบริบทนี้ ผู้บริหารได้มุ่งเน้นที่แผนปฏิบัติอย่าง

ต่อเนื่อง ทั้งต้องปฏิบัติตามมาตรการจากภาครัฐ สื่อสารภายในกับพนักงานเพื่อสร้างความตระหนักและลดความเสี่ยงส่วนบุคคล สร้างมาตรการเพิ่มเติมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและสื่อสารกับลูกค้า ซึ่งเป็นการดำเนินงานผ่านคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้น เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ สิ่งสำคัญที่ MIT ได้ดำเนินการเพิ่มเติมคือการบริหารจัดการองค์กรที่ดีและความรับผิดชอบต่อสังคม (governance & social Responsibilities) คือ การริเริ่มโครงการ #MIT Save U ซึ่งเป็นโครงการในการให้บริการสอบเทียบเครื่องมือวัดอุณหภูมิหน้าผาก ทั้งในและนอกสถานที่ ให้กับหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ บริษัท ห้างร้านต่างๆ อันเป็นความจำเป็นและอยู่ในวิสัยที่ MIT ในฐานะผู้ให้บริการสอบเทียบเครื่องมือวัด สามารถดำเนินการได้ทั้งเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และสร้างความรับรู้ถึงบริษัทในวงกว้างนอกเหนือจากลูกค้าผู้รับบริการ โดยโครงการยังคงดำเนินการและปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของมาตรการรับมือการระบาดของโรค ทั้งนี้ ผู้บริหารเล็งเห็นว่าการระบาดจะยังคงดำเนินอยู่เป็นระยะเวลานาน และองค์กรยังคงต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์

การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategy)

ในการจัดการและดำเนินการขององค์กรในส่วนของ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ MIT ได้จัดทำแผนกลยุทธ์องค์กร เรียกว่า MIT House ซึ่งเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายชีวิต และแผนปฏิบัติตามกลยุทธ์ โดยในปี 2562 ได้ร่างแผนกลยุทธ์ระยะ 3-5 ปี และตั้งเป้าหมายชีวิตรายปี ซึ่งยังคงเป็นแผนในระยะเริ่มแรก กำหนดเพียงเป้าหมายหลัก การปรับปรุงกระบวนการทางธุรกิจ และการพัฒนาระบบงานภายในให้ตอบสนองต่อลูกค้าและการแข่งขัน ซึ่งเมื่อเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปี 2563 ผู้บริหารและทีมบริหาร ต้องพิจารณาปรับเปลี่ยนแผน

กลยุทธ์ที่เดิมมุ่งเน้นการขยายธุรกิจ ให้เป็นการเสริมความเข้มแข็งจากภายใน โดยการสร้างเกณฑ์ชีวิตทางธุรกิจที่ชัดเจน เช่น ยอดขาย การส่งมอบงาน การบริหารงบประมาณ และความพึงพอใจของลูกค้า โดยกำหนดเป็นเกณฑ์ชีวิตระดับองค์กร และหน่วยงาน ที่มีความสอดคล้องกัน และริเริ่มให้มีรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานตามเกณฑ์ชีวิตในระดับธุรกิจและหน่วยงานสำหรับทีมบริหาร ที่ภารกิจตามแผนกลยุทธ์ จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแผนกลยุทธ์รายปี มีเกณฑ์ความสำเร็จและระยะเวลาแล้วเสร็จที่ชัดเจน และติดตามผลอย่างสม่ำเสมอผ่านการประชุมทีมบริหาร และประชุมประจำเดือน ซึ่งผู้บริหารเล็งเห็นว่าการเสริมความเข้มแข็งจากภายใน จะทำให้บริษัทสามารถควบคุมการบริหารงานภายในให้ตอบสนองต่อลูกค้าได้ดีขึ้น ลดต้นทุนจากการบริหาร สนับสนุนการสื่อสารผลงานภายในให้มีความชัดเจน วัดผลได้ อันเป็นการเตรียมความพร้อมเมื่อธุรกิจโดยรวมฟื้นตัว อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดระลอกสองในปลายปี 2563 ทำให้ผู้บริหาร ต้องปรับแผนกลยุทธ์เพิ่มเติม โดยการสร้างช่องทางการขายใหม่ๆ รับและเข้าประมูลงานเทคนิคกับหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานกลาง ชั่งตวงวัด และการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุข เพื่อศึกษาและพัฒนาการสอบเทียบเครื่องมือทางการแพทย์ และสร้างช่องทางการเข้าถึงลูกค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมนิคมต่างๆ โดยต่อยอดโครงการ #MIT Save U

ผลการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ ทำให้บริษัททราบถึงสถานะของกิจกรรมทางธุรกิจและสามารถผลักดันที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีตัวเลขในการดำเนินการตามเกณฑ์ชีวิตต่างๆ ที่ชัดเจน ทำให้สามารถระบุปัญหา และดำเนินการแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถแก้ปัญหาจากข้อร้องเรียนลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว และการสร้างเกณฑ์ชีวิตร่วมในระดับองค์กร ทำให้การสื่อสารและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภายใน

เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เข้าใจร่วมกัน และผลงานถือเป็นเป้าหมายร่วมของทุกหน่วยงาน ลดความขัดแย้งในเป้าหมาย

การมุ่งเน้นลูกค้า (customers)

การมุ่งเน้นลูกค้า ถือเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่สำคัญของ MIT มาตลอด โดยบริษัทได้จัดทำการศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะเป็นธุรกิจบริการที่ลูกค้าถือเป็นผู้สนับสนุนหลัก (key stakeholder) การสร้างความผูกพันระหว่างกิจการและลูกค้า (customer engagement) จึงจะช่วยสร้างธุรกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน ผู้บริหารต้องการให้พนักงานพึงเสียลูกค้าเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดการภายใน ความเห็นย้อนกลับของลูกค้า (customer feedback) ช่วยสะท้อนปัญหาการจัดการขององค์กรที่ไม่มีอคติ และโปร่งใส บริษัทจึงได้ปรับปรุงระบบการจัดการข้อร้องเรียน จากเดิมที่รับเพียงผลการสำรวจ แต่ยังขาดระบบการเก็บข้อมูล และการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่างๆ ในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาในการจัดการภายในจึงไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม เมื่อประสบกับวิกฤตการณ์โควิดจึงได้กำหนดให้เป็นหนึ่งในแผนกิจกรรมที่จะต้องปรับปรุงทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการข้อร้องเรียน (customer complaint) ซึ่งเป็นการทบทวนทั้งช่องทางการรับข้อร้องเรียน และการปรับกระบวนการในการรับและจัดการข้อร้องเรียน โดยพัฒนาซอฟต์แวร์ใน Platform ที่ทุกหน่วยงานสามารถเข้าถึง จัดทำฐานข้อมูล และการส่งต่อกิจกรรมเพื่อดำเนินการแก้ไขข้อร้องเรียน โดยมีเจ้าของงานหลักที่ชัดเจน (key custodian) เพื่อติดตามข้อร้องเรียนที่รับเข้าประสานงานแก้ไข และให้ข้อมูลสนับสนุนการปฏิบัติตามเกณฑ์ชี้วัดผลการปฏิบัติงานของผู้รับผิดชอบได้อย่างชัดเจน ทำให้นักงานที่เกี่ยวข้องยึดโยงผลการปฏิบัติงานของตนกับการให้บริการที่ดีขึ้นต่อลูกค้า นอกจากนี้

ยังทำให้บริษัทสามารถปรับปรุงกระบวนการทางธุรกิจภายใน ที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการให้บริการ โดยนำปัญหามาหารือร่วมในการประชุมทีมบริหาร และการประชุมประจำเดือน ซึ่งทำให้แต่ละหน่วยงานต้องร่วมกันปรับปรุงกระบวนการทำงาน และลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นและไม่สร้างมูลค่า ทำให้การส่งมอบงานให้กับลูกค้าทำได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น สนับสนุนการลดระยะเวลาการส่งมอบจากเดิมที่ไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจน จนกำหนดระยะเวลาได้อย่างชัดเจน สามารถแข่งขันได้กับภายนอก ในการสร้างบริการที่สามารถแข่งขันได้ แม้ในช่วงการแพร่ระบาดของโรค ทำให้บริษัทไม่สามารถจัดสัมมนาตามมาตรฐานวิทยาดังเช่นที่ทำมาอย่างสม่ำเสมอทุกปี ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์โดยเสนอการประชุมเฉพาะหัวข้อที่ลูกค้าสนใจเฉพาะรายผ่านทางช่องทางการประชุมออนไลน์ และ/หรือจัดสัมมนาระยะเวลาสั้นๆ ที่สถานที่ของลูกค้าเฉพาะราย เมื่อสถานการณ์ระบาดเบาบางลง ซึ่งเป็นมาตรการสนับสนุนเมื่อบริษัทได้ส่งพนักงานไปทำโครงการ #MIT Save U ทำให้บริษัทได้รับข้อมูลติดต่อลูกค้าใหม่ๆ และยังคงรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าดั้งเดิมและขณะเดียวกันก็สามารถสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้ารายใหม่ได้

อีกหนึ่งกลยุทธ์ที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน บริษัทได้พัฒนาและปรับปรุงระบบให้บริการข้อมูล MIT iPlus ซึ่งเป็นการให้บริการเก็บและเรียกข้อมูลออนไลน์สำหรับลูกค้า ผู้รับบริการ เพื่อให้การสอบเทียบเครื่องมือวัดมีความสะดวก รวดเร็ว เที่ยงตรงและถูกต้อง โดยแอปพลิเคชันดังกล่าว ประกอบด้วย

1. ระบบ E-File Database ใช้ในการสืบค้นเอกสาร Certificate และ Graph ประเมินผลการสอบเทียบ เพื่อรองรับการตรวจประเมินจาก Auditor ในระบบ Online ย้อนหลัง 5 ปี
2. ระบบ Paperless เป็นการใช้โปรแกรมในการ

สั่งงาน และบันทึกผล พร้อมถ่ายภาพขณะสอบเทียบ
สรุปผลส่ง Email ให้ลูกค้าทันที รวดเร็ว และถูกต้อง

3. ระบบ Email Alert เป็นระบบการแจ้งเตือน
สอบเทียบครั้งถัดไปผ่าน Email ของผู้ให้บริการ

4. ระบบ Tracking Search เป็นระบบค้นหา
สถานะเครื่องมือ และค้นหาประวัติงานสอบเทียบได้
สะดวกรวดเร็ว

การมีแอปพลิเคชัน MIT iPlus จึงทำให้ลูกค้า
สามารถใช้บริการได้สะดวกผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้ง
การสแกน QR Code ที่เครื่องมือเพื่อเข้าถึงฐานข้อมูล
การบริการได้ตลอดเวลา สามารถใช้สนับสนุนการ
รับบริการ audit ของธุรกิจลูกค้า ลดความกังวลเรื่อง
กำหนดการสอบเทียบ และสามารถติดตามความ
คืบหน้าของงานได้ด้วยตนเองซึ่งถือเป็นจุดเด่นที่ทำให้
ลูกค้าพึงพอใจในบริการ ซึ่งเหนือกว่าคู่แข่งรายอื่นๆ

การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (measurement, analysis, and knowledge management)

เพื่อให้การดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ขององค์กร
มีความชัดเจน บริษัทได้กำหนดเป้าหมายธุรกิจ โดย
พิจารณาร่วมกับทีมบริหาร สร้างเกณฑ์ชี้วัดจากการเก็บ
รวบรวมข้อมูลย้อนหลัง 3 ปี ทั้งตัวเลขด้านการเงิน ด้าน
การปฏิบัติงาน และลูกค้า เพื่อให้เกณฑ์ชี้วัดมีความ
เหมาะสมและเห็นแนวโน้มเปรียบเทียบ ซึ่งการกำหนด
เกณฑ์ชี้วัดตาม MIT House จากปี 2562 จนถึงปี 2563
ที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีการปรับเปลี่ยน
ที่สำคัญคือ จากเดิมที่เป็นการกำหนดเกณฑ์ความสำเร็จ
ตามหน่วยงาน เป็นเกณฑ์ที่ต้องอาศัยความร่วมมือของ
ทุกคนในองค์กร โดยจัดให้มีเกณฑ์ชี้วัด เป็นระดับ
องค์กร ที่ผู้จัดการและหัวหน้างานต้องมีส่วนร่วม
รับผิดชอบ ได้แก่ ยอดขาย การส่งมอบงาน การบริหาร
งบประมาณ และความพึงพอใจของลูกค้า และระดับ
หน่วยงาน ที่หัวหน้าหน่วยงานจะต้องกำหนดเกณฑ์

ชี้วัด ให้สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์หลัก เพื่อวัดและ
ประเมินผลงานรายบุคคล ซึ่งนอกจากการประเมินใน
ส่วนของผลงานแล้ว ยังได้กำหนดให้มีการนำแบบแผน
พฤติกรรมตามวัฒนธรรมองค์กร 6 ข้อ (MIT 2+ core
values) โดยวัฒนธรรมองค์กรของ MIT ประกอบด้วย
M-Service Mind, M-Morality, I-Information
Technology, I-Integrity, T-Time, T-Team ซึ่งคือ
2M 2T และ 2I จึงเป็นที่มาของ MIT 2+ มาเพื่อวัดและ
ประเมินพฤติกรรมของพนักงานทุกระดับ เพื่อปลูกฝัง
พฤติกรรมตามวัฒนธรรมองค์กรให้เห็นเป็นรูปธรรม
ผ่านเกณฑ์ประเมินแต่ละข้อ รวมถึงกำหนดให้มีการ
ประเมินผลงานของพนักงานระดับปฏิบัติการอย่างเป็นทางการ 2 ครั้งต่อปี ในขณะที่ระดับหัวหน้างานและ
ผู้จัดการ จะต้องนำเสนอผลงานและติดตามความ
คืบหน้าอย่างสม่ำเสมอผ่านการประชุมทุกเดือน เพื่อ
ประเมินผลสัมฤทธิ์ตามเกณฑ์ชี้วัดที่ได้มีการตั้งไว้
ล่วงหน้าตามแผนกลยุทธ์ และสรุปผลปลายปีอีกครั้ง
ตามรอบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ในปี 2564
ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคยังไม่เบาบางลง
กระทบต่อรายรับของบริษัทซึ่งหดหายไปจากการจำกัด
การเดินทางไปในพื้นที่เสี่ยงตามมาตรการของรัฐ บริษัท
ได้ปรับกลยุทธ์เพิ่มเติม โดยการสร้างและพัฒนาช่อง
ทางการขายใหม่ๆ ทั้งจากหน่วยงานราชการ เช่น
สำนักงานกลางช่วงตวงวัด และการสร้างความร่วมมือใน
การให้บริการสอบเทียบขยายใหม่ๆ เช่น เครื่องมือ
แพทย์ เพื่อหารายได้เข้ามาทดแทน สามารถใช้
ทรัพยากรบุคคลและเครื่องมือให้เกิดประโยชน์ ทั้ง
เป็นการเตรียมพร้อมสำหรับโอกาสเติบโตในอนาคต

ในการสร้างระบบการวัด วิเคราะห์ ทบทวน และ
ปรับปรุงผลการดำเนินการตาม MIT House นอกจาก
ระบบการประเมินผลงานที่ชัดเจนแล้ว อีกหนึ่งองค์
ประกอบที่สำคัญคือ การจัดการข้อมูลสารสนเทศให้มี
พร้อมและครอบคลุมทุกเกณฑ์ชี้วัด เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์
ของแต่ละกิจกรรม สามารถวัดได้จากข้อมูลจริงซึ่งมีการ

บันทึกไว้เป็นฐานข้อมูล โดยบริษัทได้พัฒนาระบบสารสนเทศภายในองค์กรโดยใช้ Web Based Platform ในการนำเข้าข้อมูลการปฏิบัติงาน ซึ่งเดิมเป็นการเก็บแบบ Manual ในเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือ Share Drive ให้เป็นรูปแบบ Web Based Application บนฐานข้อมูล Platform เดียวกัน ได้แก่ การจัดทำระบบข้อมูลลงบำไโรขาดทุน การพัฒนาระบบงานจัดซื้อออนไลน์ ระบบ HR Online ระบบบันทึกเวลา OT ระบบซ่อมบำรุง ระบบการจอร์รถ ระบบจัดซื้อ และระบบจัดการข้อร้องเรียน ทั้งนี้ ทุกโครงการพัฒนาระบบ จะถือเป็นหนึ่งในแผนงานของแต่ละหน่วยงาน มีผู้รับผิดชอบพัฒนาระบบงานที่ชัดเจน กระจายกันไป เพื่อให้เกิดการทำงานข้ามหน่วยงาน สร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงกระบวนการทางธุรกิจเข้าด้วยกัน

ผลสำเร็จจากการดำเนินกิจกรรมตามแผนกลยุทธ์ และการปรับเปลี่ยนแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางธุรกิจและสภาพตลาด ทำให้บริษัทเห็นถึงพัฒนาการของแผนงาน อันเป็นที่มาของการพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดอย่างต่อเนื่องในปี 2564 เช่น การพัฒนาเกณฑ์วัดผลความพึงพอใจลูกค้า ให้มีการแยกลูกค้าเดิมกับลูกค้าใหม่ หรือการผลักดันการสร้างลูกค้าใหม่ ที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่หนึ่ง นำเป็นโมเดลในการสร้างในพื้นที่อื่น การปรับหลักเกณฑ์วัดผลความพึงพอใจหลังการแก้ไขข้อร้องเรียนให้สูงขึ้น นอกจากนี้ ยังทำให้บริษัทได้เห็นถึงจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมจะเป็นจุดแข็งของบริษัท ได้แก่ ความรู้ความสามารถของพนักงาน ทั้งนี้เนื่องมาจากความรู้ความสามารถติดอยู่กับบุคคลซึ่งมีอายุงานสูง ซึ่งหมายถึงมีต้นทุนสูงต่อหน่วยเมื่อให้บริการทำให้เสียเปรียบในการแข่งขันเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งทางธุรกิจ ดังนั้น บริษัทจึงได้ใช้โอกาสในช่วงเกิดวิกฤตการณ์โควิด-19 กำหนดแผนพัฒนาทักษะตามสายอาชีพ โดยพิจารณาจากขอบข่ายการให้บริการในพารามิเตอร์ต่างๆ และการประเมิน

ความสามารถของพนักงานตามขอบข่าย เพื่อวัดระดับทักษะและจัดกลุ่ม ทั้งจากความรู้ทางเทคนิค ประสบการณ์ให้บริการ และอายุงาน เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาทักษะตามสายอาชีพ เป็นการสร้างและจัดการสินทรัพย์ทางความรู้ อันเป็นข้อได้เปรียบของ MIT ให้เกิดขึ้นและคงอยู่ และนำไปพัฒนาพนักงานใหม่ที่จะเข้ามาในองค์กรในอนาคต

การมุ่งเน้นบุคลากร (workforce)

การบริหารบุคลากรของ MIT ได้มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แม้ก่อนสถานการณ์โควิด โดยบริษัทได้ทำการปรับปรุงทบทวนข้อบังคับการทำงาน และระเบียบสวัสดิการ ให้มีความทันสมัยและเป็นไปตามกฎหมายแรงงาน สร้างความชัดเจนโปร่งใสทั้งนโยบายและแนวปฏิบัติ โดยการจัดทำเอกสารข้อบังคับ และระเบียบสวัสดิการ รวมถึงประกาศสื่อสารภายในองค์กรต่างๆ เผยแพร่ในระบบสารสนเทศภายในองค์กร (HR intranet) และสร้างการเข้าถึงระบบข้อมูลบุคคลสำหรับพนักงานออนไลน์ สามารถทำธุรกรรมส่วนบุคคล เช่น การลา การขออนุมัติการทำงานล่วงเวลา การเลื่อน/เปลี่ยนวันหยุด เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับพนักงานในการติดต่อด้านงานบุคคล ในการปฏิบัติงาน บริษัทได้จัดให้มีเครื่องมือมาตรฐาน และอุปกรณ์ความปลอดภัยส่วนบุคคล อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการบริการ อุปกรณ์สื่อสาร เครื่องมือช่าง และรถปฏิบัติการเคลื่อนที่ ให้พนักงานมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน และเสริมเครื่องมือมาตรฐานใหม่ๆ ตามการขยายขอบข่ายการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ

ด้านนโยบายด้านบุคลากร บริษัทได้จัดทำโครงสร้างเงินเดือนที่ได้จากการสำรวจค่าจ้างในอุตสาหกรรมและได้จัดทำโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน สร้างคำบรรยายลักษณะงาน (job description) ครอบคลุมตำแหน่งงานตั้งแต่ปี 2562 พร้อมปรับปรุงให้

ทุกตำแหน่งงานมีการกำหนดเกณฑ์ชีวิต ซึ่งจะถูกทำให้เป็นปัจจุบันเสมอเมื่อเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรฐานระบบคุณภาพที่สนับสนุนให้ทุกตำแหน่งงานต้องบูรณาการกิจกรรมการให้บริการลูกค้าสำหรับการสรรหาและคัดเลือกจะเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างฝ่ายบุคคลและหัวหน้าหน่วยงาน เพื่อประเมินและลงความเห็นร่วมกันในการจ้าง มีรูปแบบการประเมินทดลองงาน การทำ OJT (On the Job Training) ที่ชัดเจนตามระบบคุณภาพ การจัดเตรียมอุปกรณ์ลดความเสี่ยง เช่น หน้ากากอนามัย น้ำยาฆ่าเชื้อ น้ำยาพ่นฆ่าเชื้อโรคเครื่องมือและเครื่องแบบ รวมไปถึงการสำรวจออนไลน์ล่วงหน้าก่อนเข้าทำงาน การวัดอุณหภูมิทุกวัน เพื่อจัดทำรายงานส่งลูกค้า บริษัทได้ถือโอกาสในการปรับปรุงให้พนักงานในระดับปฏิบัติการทำการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการ 2 ครั้ง คือ กลางปีและปลายปี เพื่อให้ผลงานมีความสม่ำเสมอ และได้นำเอาวัฒนธรรมองค์กร MIT 2+ มาเป็นแบบแผนในการประเมินพฤติกรรมของพนักงาน ซึ่งจะสะท้อนค่านิยมของบุคคลและองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยสร้างรูปแบบการเทียบวัดผลการปฏิบัติงานในองค์กร ให้หัวหน้างานนำเสนอและรับข้อมูลย้อนกลับในรูปแบบคณะกรรมการวัดผลการปฏิบัติงาน ให้หัวหน้างานได้รับทราบความเห็นและสร้างบรรทัดฐานในการประเมินผลที่อยู่บนบรรทัดฐานเดียวกัน และเชื่อมโยงไปสู่การบริหารค่าตอบแทนที่ชัดเจน ซึ่งนอกเหนือจากเงินเดือน เบี้ยเลี้ยงต่างๆ ค่าคอมมิชชั่น รายเดือน รายไตรมาส และเงินรางวัลประจำปีแล้ว บริษัทยังได้พิจารณาเลื่อนการมีผลบังคับใช้การอนุมัติค่าตอบแทนประจำปี 2564 ให้เร็วขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้ผลงานเป็นของปีปฏิทินที่ชัดเจนสำหรับแผนงานในระยะต่อไป คือ เมื่อบริษัทได้จัดทำโครงการแผนพัฒนาทักษะสายอาชีพแล้วเสร็จ จะได้นำการปฏิบัติตามแผนพัฒนา ซึ่งคือการเข้าอบรมตามหลักสูตรแผนพัฒนาทักษะที่กำหนด มาเป็นเกณฑ์

ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้พนักงานสามารถเห็นการเติบโตทางสายอาชีพที่ชัดเจน และสร้างแนวทางการพัฒนาทักษะที่กำหนดได้ด้วยตนเอง ผลจากการปรับปรุงระบบงานบริหารบุคคลอย่างต่อเนื่อง ทำให้พนักงานมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมในการทำงาน ช้อร้งเรียนจากสภาพแวดล้อมในการทำงานและความไม่ชัดเจนในสวัสดิการลดลงจากปีก่อนหน้า อัตราการหมุนเวียนพนักงานในสายเทคนิคอยู่ในอัตราที่ต่ำ (turnover rate) พนักงานมีอายุงานสูง ประสิทธิภาพสูง ซึ่งจะช่วยให้บริษัทสามารถสร้างระบบความรู้ (Knowledge Management--KM) ขึ้นในองค์กรได้

การมุ่งเน้นการปฏิบัติการ (operations)

MIT ได้รับการรับรองมาตรฐานห้องปฏิบัติการ สอบเทียบตามระบบมาตรฐาน มอก. 17025-2548 (ISO/IEC17025:2005) ซึ่งเป็นข้อกำหนดว่าด้วยความสามารถห้องปฏิบัติการ ผ่านข้อกำหนดด้านการบริหารงานคุณภาพและข้อกำหนดด้านวิชาการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าห้องปฏิบัติการของ MIT มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ โดยบริษัทได้พัฒนาและขยายขอบข่ายการขอรับรองคุณภาพอย่างต่อเนื่องทุกปี แม้เกิดวิกฤติการณ์การแพร่กระจายโรคโควิด-19 เพื่อให้การบริการมีความหลากหลาย ครอบคลุมความต้องการของลูกค้า ซึ่งบริษัทได้รับการรับรองตามมาตรฐานคุณภาพในพารามิเตอร์ใหม่ๆ ก่อนผู้ให้บริการรายอื่น รวมทั้งมีขีดความสามารถของเครื่องมือในพิสัยที่สูงกว่า (service range) ด้วยข้อได้เปรียบของบุคลากรที่มีความสามารถทางวิชาการ และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ในการสร้างรูปแบบการบริการใหม่ๆ เช่น การส่งรายงานปฏิบัติงานและรับรองบนแท็บเล็ต การติดสติ๊กเกอร์ QR Code บนเครื่องมือที่ได้รับการสอบเทียบ เพื่อให้สามารถสแกนตรวจสอบเข้าไปในระบบ MIT iPlus เพื่อดูรายละเอียดทางเทคนิค และ Certificate

รับรองการสอบเทียบ อำนาจความสะดวกให้กับลูกค้า ในการตรวจสอบ ซึ่งในปัจจุบันถือเป็นรายแรกๆ ที่ให้บริการข้อมูลครบวงจร ส่งผลให้บริษัทมีโอกาสให้บริการลูกค้ารายเดิมอย่างต่อเนื่อง เพราะมีการเก็บประวัติและระบบเตือนกำหนดการสอบเทียบเครื่องมือวัด

อย่างไรก็ตาม ด้วยการให้บริการเต็มรูปแบบทำให้มีต้นทุนการดำเนินการค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับผู้ให้บริการรายอื่นๆ ทำให้บริษัทต้องพิจารณาทบทวนและปรับปรุงระบบงาน เพื่อลดขั้นตอนกระบวนการ โดยยังคงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ในกระบวนการนี้ ต้องอาศัยการหารือร่วมระหว่างหน่วยงาน และต้องวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าตามฐานข้อมูลการให้บริการที่มีอยู่ เพื่อเสนอรูปแบบการให้บริการที่สอดคล้องและเหมาะสมตามความต้องการของลูกค้าแต่ละประเภท ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีลูกค้า 20% ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับบริษัทถึง 80% ตามกฎ 80/20 ของพาเรโต ทำให้บริษัทได้วางแผนกลยุทธ์ลูกค้าใหม่ เพื่อปรับต้นทุนให้เหมาะสมกับบริการ นอกจากนี้ตามแผนกลยุทธ์การสร้างช่องทางการขายใหม่ หรือการสร้างความร่วมมือกับลูกค้าราชการ ทำให้บริษัทได้มีโอกาสในการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการให้บริการแบบอื่นๆ ที่สามารถนำมาปรับรูปแบบการให้บริการได้ เช่น การลดขั้นตอนตาม Calibration Procedure แต่สร้างเป็น Work Instruction แทน ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการในการรับรองมาตรฐานคุณภาพแตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเพื่อนำมาปรับปรุงระบบงานเป็นโอกาสภายใต้วิกฤติการณ์แพร่ระบาดของโรค ซึ่งสามารถช่วยสร้างโอกาสในการพัฒนาศักยภาพลูกค้ารายใหม่ๆ ได้

ผลลัพธ์ (results)

เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ที่ใช้เป็นกรอบในการพิจารณาการบริหารองค์กร MIT ในภาวะ

แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีผลลัพธ์ทางธุรกิจ ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ

1.1 MIT มีการการเติบโตและขยายครอบคลุมการให้บริการไปสู่ภาคใต้ และภาคตะวันออก

1.2 การได้รับมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ISO/IEC 17025 (TISI) และ ANSI National Accreditation Board (ANAB) จากประเทศสหรัฐอเมริกา

2. ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า

2.1 ช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ ผ่านโครงการ #MIT Save U ทำให้ได้รับข้อมูลติดต่อลูกค้าใหม่ๆ และรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าดั้งเดิม

2.2 MIT ได้รับกล่าวถึงในวงกว้าง จากโครงการเพื่อสังคม ส่งเสริมให้มีภาพลักษณ์ที่ดีในมุมมองของลูกค้า และเป็นที่รู้จักของลูกค้ารายใหม่

3. ด้านการเงินและการตลาด

3.1 MIT ยังต้องเตรียมแผนรองรับในการดำเนินการด้านการเงิน และการบริหารสภาพคล่องด้านการเงินได้ดีขึ้น

3.2 MIT สามารถขยายเพิ่มสาขาการวัด และรุกลงสู่ SME และอุตสาหกรรมระดับ ASEAN และพัฒนาขอบข่ายใหม่เช่นการแพทย์

3.3 ยอดขายจากลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้น

4. ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร

4.1 พนักงานมีความผูกพันกับองค์กร ทำให้อัตราการหมุนเวียนพนักงานในสายเทคนิคอยู่ในอัตราที่ต่ำ (Turnover rate)

4.2 ปรับปรุงระบบงาน HR ให้พนักงานเข้าถึงได้แบบออนไลน์

4.3 พนักงานมีความเชี่ยวชาญและการพัฒนาความเป็นมืออาชีพสูง

4.4 พนักงานมีสุขภาพดี ช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ไม่มีพนักงานติดเชื้อ

5. ด้านประสิทธิผลกระบวนการ

5.1 MIT สามารถพัฒนาซอฟต์แวร์และ Platform เพื่อรองรับการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างดี

5.2 MIT กำลังจัดทำระบบ E-Learning ให้บริการลูกค้า ก็จะสามารถแปลงความรู้ไปเพิ่มให้ลูกค้าได้โดยตรง

5.3 พัฒนาระบบ CRM เพื่อให้บริการลูกค้าอย่างเป็นระบบ

6. ด้านการนำองค์กร

6.1 ยอดขายในช่วงสถานการณ์โควิด-19 มีอัตราการเพิ่มยอดขายเติบโตอยู่ที่ 3-5%

6.2 มีความชัดเจนในการวัดและติดตามเป้าหมาย มีผลสัมฤทธิ์ตามกลยุทธ์

6.3 MIT มีผลลัพธ์ด้านธรรมาภิบาล มีจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ วัดและประเมินบุคลากรตามวัฒนธรรมองค์กร 6 ข้อ (MIT 2+ core values)

บทสรุป

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 MIT มีการดำเนินการตอบสนองได้ในระดับดี ทั้งนี้ จากวิสัยทัศน์และการนำองค์กรของผู้บริหารระดับสูง ที่กำหนดเป้าหมายและแผนกลยุทธ์สามารถปรับเปลี่ยนได้เร็วตามสถานการณ์ และมีการสื่อสารทำความเข้าใจในแผนและมาตรการต่างๆอย่างต่อเนื่อง ทั้งกับบุคลากรและลูกค้าอย่างชัดเจน มีแผนงานและรูปแบบการให้บริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า และมีการกำกับดูแลให้บุคลากรปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด ภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้บริษัทสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง การปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ที่ได้รับการประเมินตามสถานการณ์ ร่วมกับทีมบริหารและสื่อสารต่อบุคลากรผู้ปฏิบัติงานอย่างรวดเร็ว ทำให้บริษัทสามารถประเมินผลการตอบสนองทางธุรกิจในช่วงวิกฤติ และเห็นโอกาสในการพัฒนาเสริม

ความแข็งแกร่งภายใน ทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องในองค์กร อันได้แก่ การขยายขอบข่ายการให้บริการโดยขอรับรองจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เพื่อให้ครอบคลุมการบริการที่ลูกค้าต้องการ การสร้างระบบสารสนเทศเพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานทั้งภายในและการให้บริการลูกค้า การพัฒนาแอปพลิเคชัน MIT iPlus เพื่อสร้างความแตกต่างทางธุรกิจ สนับสนุนงานฐานข้อมูลลูกค้าครบวงจร รวมถึงการริเริ่มโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น โครงการ # MIT Save U ซึ่งนอกจากจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแล้ว ยังเป็นโอกาสในการเข้าถึงลูกค้ารายใหม่ๆ อีกด้วย

ผลจากการมีแผนงานที่ชัดเจน ทำให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ได้รับผลกระทบ บุคลากรไม่มีปัญหาติดขัดในองค์กร โดยมีการทำประกันโควิดให้กับพนักงาน เมื่อประกอบกับการพัฒนาระบบงานทรัพยากรบุคคล สวัสดิการ และการสนับสนุนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานที่ทันสมัย พนักงานจึงมีความผูกพันและปฏิบัติงานกับองค์กรโดยมีอัตราการหมุนเวียนพนักงานต่ำ (Turnover) บริษัทจึงมีบุคลากรที่มีความสามารถ ลูกค้าใช้บริการต่อเนื่องยาวนาน รวมทั้งมีการแนะนำต่อให้กับบริษัทคู่ค้าของลูกค้าด้วย ได้รับความเชื่อมั่นจากลูกค้าเป็นอย่างดี และมีผลประกอบการด้านการเงินที่ไม่ลดน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

1. ในการดำเนินธุรกิจ ผู้บริหารระดับสูงมีส่วนอย่างมากในการขับเคลื่อน สนับสนุนและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรทุกระดับ ทั้งเหตุความจำเป็นและการปรับตัว รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากร กระตุ้นและเข้าประชุมกับทีมงานเพื่อรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมคิดหาวิธีการพร้อมทั้งให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาอย่างสม่ำเสมอ โดยโน้มน้าวให้บุคลากรทุกคนเห็นความสำคัญและปฏิบัติตามอย่างเป็นธรรมชาติ

2. แผนยุทธศาสตร์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญของการกำหนดทิศทางในการดำเนินธุรกิจ ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญ ให้ทีมมีส่วนร่วมในการทำแผนยุทธศาสตร์ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และมีความเหมาะสมกับค่านิยม และวัฒนธรรมขององค์กร

3. ผู้บริหารควรมีการวางกลยุทธ์ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยมีแผนการปฏิบัติงานที่สอดคล้องและยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้เมื่อสถานการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป มีการติดตามความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น และมีการรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

4. การสนับสนุนการทำงานเป็นทีม โดยสนับสนุนการทำงานของทุกทีม มีการยกย่องชมเชยอย่างเป็นรูปธรรม การให้รางวัลเป็นทีมแทนการให้รางวัลเป็นรายบุคคล การทำงานเป็นทีมควรให้ในแต่ละทีมประกอบด้วยคนหลายๆ รุ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง

5. การให้บุคลากรทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมใน

การแสดงความคิดเห็น การสนับสนุนวิธีการคิด วิธีการทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการ เพื่อเกื้อหนุนระบบการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานลง

6. การให้โอกาสในการพัฒนาตนเองของบุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยการให้โอกาสในการศึกษา การดูงาน และการฝึกอบรมแก่บุคลากรทุกคนตามความสนใจและความเหมาะสม

7. การสนับสนุนให้มีหน่วยงานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีหน้าที่ในการศึกษาและนำเสนอรูปแบบและเครื่องมือสารสนเทศใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานข้ามสายงานและเชื่อมโยงการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. การศึกษาความต้องการและความพึงพอใจในการรับบริการจาก MIT ของลูกค้า และนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากลูกค้ามาปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการศึกษาความต้องการสินค้าหรือบริการเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถขยายขอบเขตของการดำเนินการทางธุรกิจต่อไป

References

- Booranaphan, W. (2007). *A study of human resource success factor from national quality award recipient: Malcolm Baldrige National Quality Award and Thailand Quality Award*. Master's Independent Study of Science, Thammasat University. [In Thai]
- Miracle International Technology Co., Ltd. (2023). *MIT Calibration Scope*. Retrieved from <http://www.mit.in.th> [In Thai]
- Thailand Productivity Institute. (2021). *TQA criteria for performance excellence framework 2022-2023*. Author. [In Thai]
- Thailand Quality Award. (2023). *Criteria for the national quality award for operational excellence*. Retrieved from <https://www.tqa.or.th/th/tqa-criteria> [In Thai]
- Wanichwasin, S. (2019). Moving toward high performance organization of the office of NBTC through Thailand Quality Award: TQA. *NBTC Journal*, 3(3), 194-217. [In Thai]

ความคิดสร้างสรรค์กับการพัฒนาการเรียนการสอน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เครือฟ้า แก้วคุ้ม¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์กับการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของ Reilly and Lewis (1983) แนวการสอนความคิดสร้างสรรค์ของ Ankney and Sayre (1975) และทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์ เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีจิตวิทยาวิเคราะห์ และทฤษฎีโครงสร้างสมรรถภาพทางสติปัญญาของ Guilford's Structure of Intellect เป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีการคิดสร้างสรรค์ และการจัดการเรียนรู้ ที่มีลักษณะส่งเสริมหรือกระตุ้นความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น ความเหมาะสมกับระดับการพัฒนาของเด็กแต่ละวัย และตามความถนัดในการเรียนของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ตลอดจนจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น นักเรียนสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์แก้ปัญหาในการเรียนรู้ และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของตนได้ดีขึ้น กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล มีความอยากรู้อยากเห็น กระตือรือร้น สนใจในการเรียนยิ่งขึ้น เข้าใจและยอมรับฟังเหตุผลของผู้อื่นมากขึ้น มีความสุขและสนุกสนานในการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

คำสำคัญ: ความคิดสร้างสรรค์; พัฒนาการเรียนการสอน; การศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

เครือฟ้า แก้วคุ้ม. (2566). ความคิดสร้างสรรค์กับการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารดุขภูภณทิตทงสัณคศาสตร*, 13(1), 91-103.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: wararat_aunjana@hotmail.com

Creativity and Teaching Development in Basic Education Level

Krueafah Kaewkhum¹

Abstract

This academic article aimed to analyzing creativity and teaching development at the basic education level by using the concept of teaching and learning development that promotes creativity of Reilly and Lewis (1983) Ankney and Sayre (1975) creative teaching approach and learning theories related to creative thinking such as Psychoanalytic Theory, Analytical Theory, and Guilford's Structure of Intellect provide a framework for analysis.

The results of the analysis revealed that: teaching and learning activities to develop and promote creative thinking by using creative ideas, teaching management in a manner that promotes or stimulates interest curiosity appropriate to the level of development of children in each ages, and teaching management according to students' learning aptitudes involve students in learning activities every step as well as organizing various environments around them to stimulate students in the basic education level to develop more creativity. Students can use their creativity to solve problems in learning and develop their own learning activities better, assertively expressing their opinions rationally curiosity, enthusiasm, more interested in learning, understand and accept others' reasons, students felt good and happy to learnt and got higher academic achievement.

Keywords: Creativity; Teaching Development; Basic Education

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Kaewkhum, K. (2023). Creativity and teaching development in basic education level. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 91-103.

¹ Doctor of Philosophy Program in Educational Research, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: wararat_aunjana@hotmail.com

บทนำ

กระบวนการคิดทั้งหลายของมนุษย์ ความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) จัดเป็นความคิด ที่มีความสำคัญอย่างหนึ่ง และได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในระยะ 30 กว่าปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นสื่อที่นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของมนุษย์ และความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งมีคุณภาพมากกว่าด้านอื่นๆ และเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความก้าวหน้าของประเทศชาติ เพราะผลจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ทำให้เกิดนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่างๆ มากมาย ดังจะเห็นได้จากประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย ประชาชนของประเทศกล้าคิด กล้าใช้จินตนาการในการคิดสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ประเทศไทยในยุคที่มีการเปลี่ยนผ่านประเทศ จากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง ภายใต้วิสัยทัศน์ระยะยาวที่ว่าด้วยความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ ภายใน 5 ปี โดยอาศัยหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นฐานในการพัฒนาในทุกมิติ พัฒนาทั้งประเทศไทย และประชาชนไทยในทุกด้านอย่างมีดุลยภาพ กล่าวคือ การพัฒนาในมิติหนึ่งต้องไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อมิติอื่นๆ (Office of the Nation Economic and Social Development Board, 2011, p. 10) ดังนั้น การจัดการศึกษาของรัฐเพื่อพัฒนาคนในชาติจึงมุ่งไปที่การพัฒนา “คนไทยในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เป้าหมายในการพัฒนาประชาชนไทยทุกวัยจึงมุ่งสู่การพัฒนาคนให้เป็น คนดี คนเก่ง ที่มีศักยภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ภายใต้หลักคุณธรรม-จริยธรรม และอยู่บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการพัฒนาคนด้วยการศึกษาจะพบได้ในความตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวคือ สถานศึกษาจะเป็นสถานที่หลักในการ

จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา ตลอดจนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งเป็นแผนระยะยาว 15 ปี ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุล ซึ่งจุดมุ่งหมาย ในการพัฒนาคุณภาพของคน มุ่งพัฒนาการเตรียมความพร้อมทุกด้านให้กับนักเรียนทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการอ่าน สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพ มีความสนใจใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Office of the Education Council, 2010) และจากการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ทำการประเมินคุณภาพโรงเรียนในรอบแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 จำนวน 30,010 โรงเรียน ใน 3 มาตรฐานหลัก คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้บริหาร และมาตรฐานด้านครู ผลการประเมินพบว่า โรงเรียนที่ได้มาตรฐานอยู่ในระดับดี มีเพียง 10,856 โรง คิดเป็นร้อยละ 36.20 ที่เหลือเป็นโรงเรียนที่ได้มาตรฐานในระดับพอใช้ และต้องปรับปรุง จำนวน 19,145 โรง คิดเป็นร้อยละ 63.80 นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยภาพรวมในระดับ ประเทศ พบว่า มาตรฐานด้านผู้เรียน ในมาตรฐานที่ 4 ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ระบุไว้ว่า “ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์” และระบุความสำคัญของการคิดสร้างสรรค์ไว้ในตัวชี้วัดที่ 2 ว่า “ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์

ตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีสติ สมเหตุสมผล” และระบุความสำคัญของการคิดสร้างสรรค์ไว้ใน คุณภาพผู้เรียนว่า “เมื่อผู้เรียนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 สามารถใช้วิธีการที่หลากหลาย ใช้ความรู้ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ในวิชาคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ และมีความคิดสร้างสรรค์” (Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization), 2005) จากสภาพปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552-2561) ควบคู่ไปกับการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งหลักการสำคัญของหลักสูตร มีจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากลมุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความคิด โดยเฉพาะด้านการคิดสร้างสรรค์ ได้ระบุไว้ว่า “ความสามารถในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคม ได้อย่างเหมาะสม”

ดังนั้น จะเห็นว่าการคิดเป็นกลไกสำคัญสำหรับการพัฒนาคน เพราะการคิดเป็นกลไกสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ และแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดีได้ การคิดสามารถฝึกฝนได้ การส่งเสริมทักษะการคิดเป็นพื้นฐานสำคัญในการปลูกฝังกระบวนการคิดที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะเป็นการวางรากฐานการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ในการพัฒนาเด็กให้มี

ทักษะการคิด การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ครูต้องมีแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ จึงจะปฏิบัติอย่างได้ผล การเรียนการสอนตามระบบการศึกษาไทยที่ผ่านมา ส่วนมากยังคงเน้นที่การท่องจำเนื้อหา มากกว่าที่จะเน้นทักษะการคิด โดยเฉพาะทักษะการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ Chareonwoongsak (2006, pp. 46-47) ที่กล่าวว่า ระบบการศึกษาสอนให้จำมากกว่าสอนให้คิด ในระบบการศึกษาไม่มีการสอนวิธีคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนจึงไม่รู้ว่าจะอย่างไรเรียกว่าคิดสร้างสรรค์ และไม่รู้ว่าเหตุใดจึงต้องคิดสร้างสรรค์ด้วย ทำให้ความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการพัฒนา ซึ่งในวงการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ต่างก็ค้นพบว่าการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนยังทำได้ในขอบเขตที่จำกัด และยังไม่บรรลุเป้าหมายสูงสุดตามที่หลักสูตรต้องการ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

Guilford (1967) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดออกนอกขนัย (divergent thinking) คือ ความคิดหลายทิศทาง หลายแง่มุม คิดได้กว้างไกล นำไปสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่รวมถึง การคิดค้นพบวิธีการแก้ปัญหาได้

Anderson (1959) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า คือความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้ง ที่นอกเหนือไปจากการคิดอย่างธรรมดา เป็นลักษณะภายในตัวบุคคลที่สามารถจะคิดได้หลายแง่มุม ผสมผสานจนได้ผลิตผลใหม่ที่ถูกต้องและสมบูรณ์กว่า

Wallach and Kogan (1965) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดโยงสัมพันธ์ได้ คนที่มีความคิดสร้างสรรค์คือคนที่สามารถคิดอะไรได้อย่างสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ เช่น เมื่อเห็นคำว่า ปากกา ก็จะ

นี้ถึง กระดาษ ดินสอ ฯลฯ ยิ่งคิดได้มากเท่าไรก็ยิ่งแสดงถึงศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์มากเท่านั้น

Limcharoen (2009, p.13) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางสมองของบุคคลที่แสดงออก ในลักษณะของความสามารถในการคิดอย่างหลากหลาย หลายทิศทาง มีความสามารถในการเชื่อมโยงสัมพันธ์ มีจินตนาการ มีการแสดงออกทางด้านจิตใจ และบุคลิกภาพ อันจะนำไปสู่การคิดแก้ปัญหาที่แปลกใหม่ หรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งที่แปลกใหม่

Panmanee (1997, p. 134) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์หมายถึง กระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอ่อนน้อม ยินยอมไปสู่การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยความคิดดัดแปลงปรุงแต่งจากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ตลอดจนวิธีการคิด ทฤษฎี และหลักการได้สำเร็จ

Phuvipadawat (1999, pp. 7-8) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนยากต่อการให้นิยามตายตัว ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์โดยยึดผลงานเป็นหลัก ผลงานนั้นต้องเป็นผลงานที่แปลกใหม่ และมีความค่าโดยมีคนยอมรับ ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์โดยยึดกระบวนการเป็นหลัก กระบวนการนั้นต้องเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของหรือความคิดที่แตกต่างกันอย่างมาเข้าด้วยกันได้ ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์ โดยยึดคุณลักษณะของบุคคลเป็นหลัก บุคคลนั้นต้องเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดคล่อง คิดยืดหยุ่น และคิดละเอียดลออได้ และถ้าพิจารณาจากนิยามต่างๆ ของความคิดสร้างสรรค์ จะพบในสองแนวคิด คือ แนวคิดแรกเชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของบุคคล และแนวคิดที่สองเชื่อว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ หรือเป็นผลมาจากเงื่อนไข หรือประสบการณ์รอบๆ ตัวบุคคล

Pornrungraj (2003, pp. 6-7) สรุปว่า ความคิด

สร้างสรรค์เป็นความสามารถของสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุม และเป็นความคิดแบบอ่อนน้อม ซึ่งทำให้เกิดความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม เป็นความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัว เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ จนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองให้เกิดความคิดเชิงจินตนาการ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การประดิษฐ์ หรือคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ หรือเพื่อการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการจากประสบการณ์และความรู้ทั้งหมดที่ผ่านมา

Sutharat (2004, p. 69) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่เกิดจากสมองซีกขวาเช่นเดียวกับจินตนาการและสหวิทยา ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่เกิดขึ้นโดยอาศัยจินตนาการเป็นพื้นฐานอันสำคัญ หากบุคคลขาดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่แตกต่างไปจากความคิดของบุคคลอื่นๆ โดยอาศัยพื้นฐานจากประสบการณ์เดิม คือ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร บุคคลใช้ทั้งประสบการณ์เดิม และปัญญาในการจัดสิ่งต่างๆ ขึ้นเป็นรูปแบบใหม่ ทำให้เกิดสิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ เช่น ผลงานทางด้านสิ่งประดิษฐ์ วรรณกรรม ศิลปกรรม ปรัชญา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนจริยธรรม เป็นต้นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (psychoanalysis theory)

Freud (1931) เป็นผู้ก่อตั้งทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ได้กล่าวว่าแหล่งกำเนิดของความคิดสร้างสรรค์มาจากพลังผลักดันทางเพศที่เรียกว่า ลิบิโด (Libido) โดยกล่าวว่า “ระบบประสาทของมนุษย์คือศูนย์รวมของพลังผลักดันทางเพศที่เรียกว่า ลิบิโด เมื่อใดที่ ลิบิโดมีการก่อตัวขึ้นมาก็จะมีพลังจำนวนมากเปรียบเสมือนถุงที่มีลมบรรจุอยู่เต็ม หรือน้ำพุร้อนภายใต้พื้นดินที่จะต้อง

พยายามหาทางเลื่อนไหลผลักดันออกมาข้างนอก ถ้าเส้นทางตามธรรมชาติถูกปิดกั้น มันก็จะปรับเปลี่ยนตัวเองให้เป็นรูปแบบใหม่เพื่อหาทางออกช่องทางอื่น” และฟรอยด์ได้อธิบายว่า การแสดงออกทางบุคลิกภาพของมนุษย์ขึ้นอยู่กับ ลิบิโด ซึ่งทำหน้าที่เป็นพลังผลักดันที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ทุกคน โดยที่ลิบิโดมีอยู่ 3 ชนิด มีแหล่งกำเนิดต่างกัน และมีชื่อเรียกต่างกัน ดังนี้

(1) ลิบิโดแห่งความรัก (erotic type) ลิบิโดชนิดนี้มีแหล่งกำเนิดจากอิด (id) เป็นลิบิโดที่เกิดจากความรักและความต้องการทางเพศ มีพลังผลักดันทำให้บุคคลสนใจแต่เฉพาะเรื่องรักและอยากให้ผู้อื่นรักตนเอง จากการที่ลิบิโดชนิดนี้มีแหล่งกำเนิดจากอิด ดังนั้นการแสดงออกของความรักและความต้องการทางเพศจึงมักจะค่อนข้างรุนแรงชัดเจน ปราศจากความยับยั้งชั่งใจและรู้สึกหวั่นไหวต่อการสูญเสียความรักอย่างยิ่ง

(2) ลิบิโดแห่งความศรัทธาหลงไหล (obsessional type) ลิบิโดชนิดนี้มีแหล่งกำเนิดจากซูเปอร์อีโก้ (super ego) พลังผลักดันจากลิบิโดชนิดนี้ ทำให้บุคคลมีความ ศรัทธาเลื่อมใสในเรื่องต่างๆ บุคคลพวกนี้จะรู้สึกหวั่นไหวต่อเรื่องคุณธรรมมากกว่าการกลัวว่าใครจะรักหรือไม่รัก ความศรัทธาหลงไหลที่มีปริมาณมากเกิดจากพลังผลักดันทางเพศที่อยู่เบื้องหลัง เนื่องจากลิบิโดชนิดนี้ถือกำเนิดจากซูเปอร์อีโก้ ดังนั้นพฤติกรรมทั้งหลายที่แสดงออกจึงอยู่ในระดับที่บุคคลสามารถรู้ตัวได้ ลักษณะเด่นของบุคคลพวกนี้ที่มองเห็นได้ชัดเจนคือ มีความเชื่อมั่นในตนเองค่อนข้างมาก ซึ่งอาจกลายเป็นความยึดมั่นถือมั่นและหลงไหลในเรื่องบางเรื่องอย่างรุนแรง

(3) ลิบิโดแห่งความหลงรักตนเอง (narcissistic type) ลิบิโดชนิดนี้มีแหล่งกำเนิดส่วนใหญ่จากอีโก้ (ego) ลิบิโดแห่งความหลงรักตนเองเป็นพลังผลักดันที่ทำให้บุคคลปกป้องรักษารักตนเอง มีความกระตือรือร้นก้าวร้าวมีลักษณะเป็นผู้นำทั้งการแสดงออกในลักษณะ

ต่างๆ ที่มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือปกป้องคุ้มครองตนเอง ลิบิโดชนิดนี้เกิดจากอีโก้ ดังนั้นการแสดงออกทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้จึงอยู่ในระดับที่สังคมสามารถยอมรับได้ นอกจากนั้นเขายังได้อธิบายว่า ลิบิโดสองชนิดสามารถรวมกัน ทำให้เกิดเป็นลิบิโดชนิดผสม (mixed type) ได้ หรือไม่ก็มีการเปลี่ยนแปลงรูป (transformation) เพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับได้ เป็นต้นว่า ลิบิโดแห่งความศรัทธาหลงไหลสามารถรวมกับลิบิโดแห่งความหลงรักตนเองทำให้เกิดเป็นลิบิโดชนิดผสม (narcissistic obsessional type) ซึ่งจะมีความสำคัญอย่างยิ่งหลวงสำหรับการสร้างอารยธรรมต่างๆ ของมนุษยชาติ เนื่องจากเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างคุณธรรมจริยธรรมกับสังคม ลิบิโดชนิดนี้ก่อให้เกิดนักคิดที่มีความคิดเป็นอิสระ สามารถสร้างผลงานทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และนวัตกรรมต่างๆ ที่มีคุณค่าจำนวนมากมาย และในอีกลักษณะของลิบิโดที่มีการเปลี่ยนแปลงรูป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการแสดงออกของกลวิธี (defense mechanism) ชนิดหนึ่งที่รู้จักกันในชื่อ “การทดเทิด” (sublimation) นั่นเอง

โดยสรุปทฤษฎีนี้พบว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดได้ใน 2 ลักษณะ คือ

(1) ความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากการผสมกันของลิบิโดแห่งความศรัทธาหลงไหลกับลิบิโดแห่งความรักตนเอง เป็นความคิดสร้างสรรค์ในระดับของจิตรู้สำนึกที่เป็นต้นกำเนิดของศิลปวิทยาการต่างๆ ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และนวัตกรรมทั้งหลาย ซึ่งทำให้โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งเนื่องจากมีองค์ประกอบหลักคือ คุณธรรม และสังคมเป็นตัวคอยควบคุมกำกับ

(2) ความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปของลิบิโดแห่งความรักที่เกิดจากความต้องการทางเพศ ไปเป็นลิบิโดแห่งความหลงรักตัวเอง ความคิดสร้างสรรค์ในลักษณะนี้มีความแตกต่างจากความคิด

สร้างสรรค์ชนิดแรกตรงที่มีจุดเน้นที่การแสดงรูปลักษณ์ บรรยายถึงพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางเพศ ในลักษณะของศิลปกรรมที่สังคมยอมรับได้ โดยเหตุที่ความคิดสร้างสรรค์ชนิดนี้มีต้นกำเนิดมาจากจิตไร้สำนึกแต่มาเปลี่ยนรูปเพื่อให้เกิดการแสดงออกอย่างเหมาะสมในระดับของจิตสำนึก ดังนั้นผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ประเภทนี้จึงมีลักษณะค่อนข้างมีปัญหาต่อศีลธรรม

2. ทฤษฎีจิตวิทยาวิเคราะห์ (analytical theory)

Jung (1961) กล่าวว่า ความคิดของมนุษย์เกิดมาพร้อมกับการปรากฏขึ้นของประสบการณ์เฉพาะตัวที่มีแต่เดิมแล้ว สมอบของมนุษย์เป็นอวัยวะที่มีความซับซ้อนซึ่งมีการก่อรูปและสร้างร่องรอยต่างๆ ขึ้นมาเอง ประสบการณ์สำคัญทั้งหลายของมนุษย์ เกิดขึ้นมาก่อนแล้วทั้งนั้น สิ่งทั้งหลายที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาล้วนเป็นภาพลักษณ์ของประสบการณ์เดิมที่มนุษย์เคยพบมาก่อนทั้งสิ้น” นอกจากนั้น ยังเชื่อว่ามนุษย์ได้เก็บสะสมประสบการณ์ทั้งหลายจากบรรพบุรุษ และรวมถึงประสบการณ์ทั้งหลายตั้งแต่แรกเริ่มของวิวัฒนาการเป็นสัตว์เมื่อหลายสิบล้านปีมาแล้ว โดยมีการเก็บสะสมมรดกจากบรรพกาลส่วนนี้ไว้ในจิตไร้สำนึกส่วนลึกที่เรียกว่าจิตไร้สำนึกกองครวม (collective unconscious) จิตส่วนนี้จะเป็จิตใจส่วนที่เชื่อมโยงระหว่าง ความรู้ ความรู้สึก และความคิดจากบรรพบุรุษในอดีต กับสภาพจิตใจของมนุษย์ในปัจจุบัน และเชื่อว่าความคิดของมนุษย์มีกำเนิดจากจิตใจส่วนไร้สำนึกรวมทั้งความเฉลียวฉลาดหรือปัญญาของมนุษย์ที่สามารถคิดและทำอะไรต่างๆ ขึ้นมาได้ นั้นเป็นประสบการณ์เดิมที่มนุษย์แต่ละคนได้เก็บสะสมมาในชาติภพก่อนๆ ตั้งแต่เริ่มต้นของวิวัฒนาการของชีวิตจนถึงกำเนิดมาเป็นมนุษย์ในปัจจุบัน

3. ทฤษฎีโครงสร้างสมรรถภาพทางสติปัญญาของ Guilford

Guilford (1967, pp. 161-165) ได้ทำการศึกษา

และวิจัย การวิเคราะห์ตัวประกอบ (factor analysis) ของสติปัญญา โดยเน้นศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล และการแก้ปัญหา และได้เสนอแบบจำลองโครงสร้างของสมรรถภาพทางสมอง หรือแบบจำลองโครงสร้างทางสติปัญญา (The Structure of Intellect Model-SI) ซึ่งแบบจำลองนี้ได้ครอบคลุมสมรรถภาพทางสมองต่างๆ และที่สำคัญเขาได้พัฒนาวิธีการคิดขึ้น 2 ประเภท ดังนี้

(1) ความคิดรวมหรือความคิดเอกนัย (convergent thinking) หมายถึง ความคิดที่นำไปสู่คำตอบที่ถูกต้องตามสภาพข้อมูลที่กำหนดให้เพียงคำตอบเดียว

(2) ความคิดกระจายหรือความคิดอเนกนัย (divergent thinking) หมายถึงความคิดหลายทิศทางที่สามารถเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาได้ ตลอดจนการนำไปสู่ผลผลิตของความคิดหรือคำตอบได้หลายอย่างด้วยกัน และกิลฟอร์ด อธิบายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ก็คือความคิดอเนกนัยนั่นเอง

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

Guilford (1967, pp. 138-140) ได้อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง หรือเรียกว่า ลักษณะการคิดอเนกนัย หรือการคิดแบบกระจาย (divergent thinking) ซึ่งประกอบด้วยความคิดพื้นฐาน 4 ประการ คือ ความคิดริเริ่ม (originality) ความคิดคล่องแคล่ว (fluency) ความคิดยืดหยุ่นหรือความยืดหยุ่นในการคิด (flexibility) ความคิดละเอียดลออ (elaboration) รายละเอียดของความคิดพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดธรรมดา หรือความคิดง่าย ๆ ความคิดริเริ่ม หรือที่เรียกว่า Wild Idea เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ความคิดริเริ่ม อาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้น ดังนั้น ความคิด

ริเริ่มจึงเป็นลักษณะความคิดที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเป็นความคิดที่แปลกแตกต่างจากความคิดเดิม และอาจไม่เคยมีใครนึกหรือคิดถึงมาก่อน ความคิดริเริ่มจำต้องอาศัยความคิดจินตนาการ คิดเรื่องและคิดฝันจากจินตนาการ หรือที่เรียกว่า เป็นความคิดจินตนาการประยุกต์ คือไม่ใช่คิดเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องคิดสร้างและหาทางทำให้เกิดผลงานจึงเป็นสิ่งที่คู่กัน

2. ความคิดคล่องแคล่ว (fluency) ความคิดคล่องแคล่ว หรือความคิดคล่องตัว หมายถึง ความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ (1) ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (word fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่วนั่นเอง (2) ความคิดคล่องทางการโยงสัมพันธ์ (associational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด (3) ความคล่องแคล่วทางการแสดงออก (expressional fluency) เป็นความสามารถในการใช้สีหรือประโยค เช่น สามารถที่จะนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ บุคคลที่มีความคล่องแคล่วทางการแสดงออกสูงจะมีความคิดสร้างสรรค์ (4) ความคล่องแคล่วในการคิด (ideational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ให้คิดหาประโยชน์ของก้อนอิฐมาให้ได้มากที่สุด ภายในเวลาที่กำหนดให้ซึ่งอาจเป็น 5 นาที หรือ 10 นาที เป็นต้น

3. ความคิดยืดหยุ่น (flexibility) หมายถึง ประเภทหรือแบบของความคิด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (spontaneous flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดให้หลายประเภทอย่างอิสระ เช่น คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ว่าประโยชน์ของก้อนหินมีอะไรบ้าง ในขณะที่คนที่ไม่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้เพียงประเภทเดียว หรือสองประเภทเท่านั้น (2) ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง (adaptive flexibility) ซึ่งมีประโยชน์ต่อการ

แก้ปัญหา คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน ตัวอย่างเช่น ในเวลา 5 นาที ท่านลองคิดว่าท่านสามารถจะใช้ขวายทำอะไรได้บ้าง คำตอบอาจเป็น กระบุง กระจาด ตะกร้า กล่องใส่ดินสอ กระออมเก็บน้ำ ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่าความคิดยืดหยุ่นจะเป็นตัวเสริมให้ความคิดคล่องแคล่วหลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อน หรือเพิ่มคุณภาพความคิดให้มากขึ้นด้วยการจัดเป็นหมวดหมู่และหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น

4. ความคิดละเอียดลออ (elaboration) ถึงแม้ว่าลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย ลักษณะความคิดหลายลักษณะ เช่น ความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องตัวก็ตาม แต่ลักษณะความคิดละเอียดลออ ก็จะขาดเสียมิได้ หากปราศจากความคิดละเอียดลออแล้วก็ไม่อาจทำให้เกิดผลงานหรือผลิตผลสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ความคิดละเอียดลออเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการสร้างผลงานที่มีความแปลกใหม่เป็นพิเศษให้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์ไม่เพียงแต่ประกอบด้วยสิ่งแปลกใหม่แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ในความแปลก ความใหม่ และความพิเศษนั้นจะต้องตระหนักถึงความสำเร็จอย่างสร้างสรรค์ด้วยตัวอย่างเช่นบุคคลที่จะเป็นกวีนั้น ไม่เพียงแต่ชอบและคิดในเรื่องความงดงามของบทกลอนเท่านั้นแต่จะต้องพยายามสร้างผลงานบทกวีขึ้นมาด้วยเป็นต้น

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ (creative process)

Reilly and Lewis (1983) ได้กล่าวถึงกระบวนการคิดสร้างสรรค์ว่ามีประโยชน์ในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดสร้างสรรค์ มี 10 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การเห็นซึ่งปัญหา (perceiving problems) คนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะแลเห็นปัญหาอย่างที่คนทั่วไปไม่เห็น เช่น จากสิ่งธรรมดาในชีวิตประจำวัน เขาอาจมองเห็นปัญหาที่ดูแปลกประหลาด เขาจะมอง

สิ่งเหล่านี้โดยปราศจากวงจำกัดที่คนทั่วไปมีโดยจะมองไปอีกแบบหนึ่งเห็นความสัมพันธ์ที่เราดูว่าไม่น่าจะมีความสัมพันธ์กันได้ ลงเล่นกับปัญหาอย่างสนุกสนาน หรือแม้แต่เล่นแบบเด็กเล็กๆ ลักษณะเหล่านี้ล้วนเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตงานสร้างสรรค์

ขั้นที่ 2 การขยายปัญหา (modifying the problem) คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้มองเห็นปัญหาแง่เดียว แต่มองดูปัญหาในแง่ต่างๆ กล่าวคือเขาอาจขยายขอบเขตของปัญหาให้กว้างไกลออกไปจากที่เห็น (expanding) อาจดูปัญหาในทางตรงกันข้าม (reversing) เช่นอาจมองจากข้างในออกมาข้างนอก มองจากด้านตรงกันข้ามดูสาเหตุและผลที่เกิดในหลายๆ มุม เขาอาจทำปัญหาให้เล็กลง (compacting) เปลี่ยนปัญหาให้อยู่ในรูปอื่น หรือเน้นไปที่จุดอื่น (transforming) หรือเพิ่มเติมรายละเอียดให้มากขึ้นในแต่ละปัญหา (elaborating) การขยายปัญหาในรูปแบบดังกล่าวนี้ ทำให้บุคคลมีทัศนะกว้างไกลต่อปัญหาเห็นหนทางต่างๆ ซึ่งอาจไม่ปรากฏถ้าไม่มีกระบวนการในขั้นนี้

ขั้นที่ 3 การประวิงคำตัดสิน (suspending judgement) คือการประวิงคำตัดสิน ความถูกต้องเหมาะสมโดยการเปิดใจยอมรับในทุกสิ่ง การประวิงคำตัดสินทำได้ยาก อย่างไรก็ตามกระบวนการความคิดสร้างสรรค์บ่งว่า บุคคลต้องทิ้งเสียซึ่งกฎข้อบังคับข้อจำกัดต่างๆ ทางสังคมและนำความคิดใหม่ๆ มาทดลอง ซึ่งความคิดนี้อาจจะเป็นประโยชน์ได้ในที่สุด คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องเปิดใจให้กว้าง และขณะเดียวกันต้องมีอารมณ์ขัน และสามารถจินตนาการออกมาในรูปที่สนุกสนานและจินตนาการนั้นต้องเป็นสิ่งแปลกใหม่ด้วย

ขั้นที่ 4 ผลที่เกิดจากการฟักตัว (incubating effect) หมายถึงผลก้าวหน้าที่เกิดขึ้นในขณะที่บุคคลไม่ได้ใส่ใจอยู่กับเรื่องนั้น นั่นคือเมื่อบุคคลยังแก้ปัญหาไม่ได้เขาจะหยุดคิดหรือถ่มเลิกความคิด จนกระทั่ง

หลายวันต่อมาเกิดนึกขึ้นมาได้ อย่างที่ไม่ได้นึกถึงมาก่อน นั่นคือปัญหานั้นได้แอบซ่อนตัวหรือฟักตัวอยู่ในสมองอย่างเงียบๆ จนสุกงอมและแวบออกมาโดยตัวเองไม่รู้ตัวในระยะเวลาต่อมา แม้ว่าเรื่องการฟักตัวนี้จะเป็นการยากที่จะศึกษาเพื่อหาข้อสนับสนุน อย่างไรก็ตามนักคิดสร้างสรรค์มักมีช่วงเวลานี้ขณะที่พวกเขาพยายามแก้ปัญหาได้ปัญหานั้น

ขั้นที่ 5 ความแน่วแนในความคิด (sticking with an Idea) ความแน่วแนในความคิด หรืออาจจะเรียกว่าความตื้อตึง คนที่มีความคิดสร้างสรรค์มักใช้แนวทางแก้ปัญหาที่คนทั้งหลายละทิ้งกันหมดแล้ว แต่คนที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้นยังคงไม่ยอมละปัญหาเหล่านั้น จนกว่าเขาจะสามารถแก้ปัญหาได้เป็นผลสำเร็จ

ขั้นที่ 6 การมองเห็นภาพพจน์ในผลงาน (envisioning results) ในระยะแรกๆ ของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ บุคคลควรจะสามารถมองเห็นภาพพจน์ของงานประดิษฐ์ของตนได้ อาจอยู่ในรูปภาพฝัน ซึ่งไม่จำเป็นว่ารูปภาพที่เห็นนั้นจะต้องเป็นของจริงในที่สุด แต่สิ่งที่สำคัญคือบุคคลต้องสามารถสร้างจินตนาการได้ถึงสิ่งที่อาจเป็นจริง

ขั้นที่ 7 สามารถเลือกข้อสรุปที่ดีที่สุดได้ (selecting the best conclusion) สิ่งสำคัญที่คนมักมองข้ามคือความสามารถทางสมองของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการเลือกทางที่ดีที่สุดหลายๆ ทางที่มีอยู่ ความสามารถนี้อาจคล้ายคลึงกับความสามารถในการประเมินผล และตัดสินใจในงานที่ต้องการวิเคราะห์ต่างๆ แต่ความแตกต่างอยู่ที่ว่าในกระบวนการคิดสร้างสรรค์นั้น การตัดสินใจต้องได้รับการประวิงไว้ จนกว่าจะได้สำรวจหนทางอื่นๆ ที่แปลกๆ และแตกต่างออกไป นั่นคือการที่จะตัดสินใจได้ก็ต่อเมื่อได้เปิดใจกว้างรับเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันจนหมดสิ้นแล้ว คนที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงต้องสามารถทนต่อความไม่กระจ่าง ความไม่แน่นอน ความสับสนที่เกิดขึ้นจนกว่าจะถึงเวลาตัดสินใจ

ขั้นที่ 8 เต็มใจทำในสิ่งที่ตนตัดสินใจ (willingness to facilitate a decision) จินตนาการจะสะดวกหรือมีคุณค่าเพียงไรอาจจะเปล่าประโยชน์ได้ ถ้าผู้สร้างจินตนาการนั้นไม่พยายามทำให้เป็นจริง คนที่มีความคิดสร้างสรรค์อย่างแท้จริงต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเปลี่ยนความฝันให้เป็นความจริง แม้จะมีอุปสรรคหรือมีการคัดค้านต่อต้านจากคนอื่น ๆ ก็ตาม แม้จะผิดหวังคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็จะไม่ย่อท้อ และสามารถทนต่อความผิดหวังครั้งแล้วครั้งเล่า จึงดูเหมือนว่าผู้มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสุขอยู่กับการทำงานเพื่อให้ฝันของเขาได้เป็นความจริงเท่านั้น

ขั้นที่ 9 การยอมรับในความไม่แน่นอน (acceptance of uncertainty) ลักษณะที่สำคัญของผู้มีความคิดสร้างสรรค์ คือไม่มีความลำบากใจในการเผชิญกับความสับสน ความไม่กระจ่าง เขาเหล่านั้นจะสามารถทนต่อความไม่แน่นอนได้ตลอดเวลาของการผลิตงานสร้างสรรค์ และโดยแท้จริงแล้วสถานการณ์ที่มีโครงสร้างกระจ่างชัดเป็นสิ่งที่ไม่น่าสนใจ และไม่สนุกสำหรับคนที่มีความคิดสร้างสรรค์

ขั้นที่ 10 ความยากลำบากในการจัดระบบของสิ่งที่ไม่เป็นระบบ (hazards of systematizing the unsystematic) ไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ว่าจะเปลี่ยนกระบวนการสร้างสรรค์ให้อยู่ในรูปกฎเกณฑ์ หรืออยู่ในรูปของทฤษฎีที่แน่ชัดมีระบบระเบียบ เพราะธรรมชาติของงานสร้างสรรค์จะมีลักษณะเฉพาะตัว มีความแปลก ผิดธรรมดา และไม่เหมาะสมกับความเป็นระเบียบตายตัว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็นการทำงานของสมองที่คิดแก้ปัญหาได้สำเร็จ เป็นกระบวนการความรู้สึที่ไวต่อปัญหาหรือสิ่งที่บกพร่องขาดหายไป แล้วรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐาน รวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทดสอบสมมติฐาน แล้วค้นพบแนวทางใหม่ ได้ผลลัพธ์เป็นแนวทางใหม่เป็นต้น

แนวการสอนความคิดสร้างสรรค์ในเด็กระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

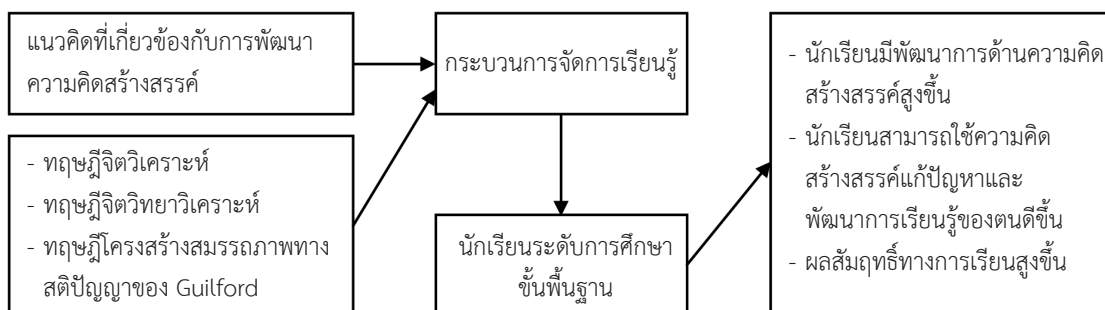
Ministry of Education (2002) ได้เสนอแนะแนวการสอนของครูที่จะช่วยให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

1. สร้างความมั่นใจให้แก่นักเรียนในวันแรกของการเข้าชั้นเรียน โดยครูให้การยอมรับในความพยายามที่จะคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
2. ประเมินและให้รางวัลในความพยายามที่จะคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
3. ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการแสดงความคิดเห็น การตอบสนอง การกระตุ้นให้นักเรียนได้ซักถาม และอภิปรายอย่างอิสระ ซึ่งอาจจะใช้เกมต่างๆ เข้าช่วยด้วย
4. จัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อม เช่น ลักษณะการจัดโต๊ะเรียนที่ต้องจัดให้อยู่ในลักษณะตายตัว อยู่ในห้องเรียนนักเรียนต้องไม่ส่งเสียงพูดคุย เป็นต้น
5. เน้นกระบวนการทางความคิด ความจริง และสิ่งทางวิทยาศาสตร์ และสิ่งสำคัญคือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ และการตั้งสมมติฐาน
6. จัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมให้แก่นักเรียน
7. ให้ความสนใจต่อทุกคำถามของนักเรียน ถ้าคำถามเหล่านั้นจะนอกเรื่องไปบ้าง ก็ควรอนุญาตให้นักเรียนได้ใช้ความคิด
8. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง
9. พยายามส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในความคิดของตัวเอง
10. แนะนำกิจกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับวิทยาศาสตร์กับนักเรียน
11. ให้นักเรียนบรรยายถึงตัวอย่างความคิดสร้างสรรค์ที่เคยอ่าน หรือมีประสบการณ์มาก่อน
12. จัดการเรียนการสอนโดยวิธีใหม่ ๆ ซึ่งแสดง

ถึงความคิดสร้างสรรค์ของครู และพยายามจัดกิจกรรม
ที่ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความคิดแบบอเนกนัย

13. พัฒนาทักษะการใช้คำถามของครู

กรอบในการวิเคราะห์

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์จากการนำแนวคิด ทฤษฎีและ
แนวการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนา
ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พบว่า(1) นักเรียนมีพัฒนาการด้านความคิด
สร้างสรรค์สูงขึ้น (2) นักเรียนสามารถใช้ความคิด
สร้างสรรค์แก้ปัญหาการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้
ของตนเองได้ดีขึ้น (3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนสูงขึ้น และนอกจากนั้นนักเรียนยังสามารถใช้
ความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ให้เกิด
ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของตนเอง และช่วยพัฒนา
ประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การดำรงชีวิตอยู่ในโลกของอนาคตนั้น บุคคล
จำเป็นต้องมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่าง
สร้างสรรค์ เพราะจากการศึกษาแนวโน้มต่างๆ ใน
ปัจจุบัน นักอนาคตนิยมเชื่อว่า สังคมในอนาคตจะเต็ม
ไปด้วยความหลากหลาย การคิดแก้ปัญหาจะเปลี่ยน

แนวจากการคิดเชิงจำแนกประเภท (categories) ไปสู่
การคิดโดยอาศัยบริบทของสังคม (social content)
กล่าวคือจะใช้สภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคมเข้ามาช่วย
แก้ปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้น และต้องใช้ความรู้ ทักษะ
เจตคติ และข้อมูลต่างๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้
ปัญหา ดังนั้นการจะอยู่รอดได้ในอนาคต บุคคลจำเป็นต้อง
ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ ทั้งนี้เพื่อให้
สอดคล้องกับความต้องการที่จะต้องใช้ความสามารถ
ในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แนวทางการพัฒนา
คนอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ อาจจะกระทำได้โดยมุ่ง
พัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาของบุคคลอย่าง
เต็มที่ ซึ่งโดยปกติบุคคลมักใช้ความสามารถในการแก้
ปัญหาต่างๆ โดยใช้สมองซีกซ้ายไปในการวิเคราะห์
ปัญหาเป็นส่วนใหญ่ แต่จะขาดการใช้สมองซีกขวา
เข้าช่วย ด้วยเหตุนี้เองบุคคลจึงใช้อัจฉริยภาพที่มีในตัว
เองเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้อง
พัฒนาการใช้สมองซีกขวาของบุคคลให้มากยิ่งขึ้นซึ่ง
อาจทำได้โดยการใช้เทคนิคต่างๆ เช่น เทคนิคการ
เปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ เทคนิคการใช้ภาพเป็นสื่อ
การใช้จินตนาการ การเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัส

หลายๆ ด้าน และเทคนิคการพัฒนาอัจฉริยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคลออกมา นั่นคือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในตัวบุคคลนั่นเอง ซึ่งเมื่อมีการพัฒนาสมอง ทั้งซีกซ้ายและซีกขวามนวกเข้าด้วยกันแล้ว บุคคลก็จะสามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองได้อย่างเต็มที่ในการดำรงชีวิต ดังนั้นการวางรากฐานด้านการคิดสร้างสรรค์ หรือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับเด็กตั้งแต่เยาว์วัยจึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงการศึกษาควรหันมาใส่ใจใฝ่อย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชาติ ให้มีขีดความรู้ ความสามารถทัดเทียมกับนานาชาติ อารยประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของคนในชาติสามารถพัฒนาไปพร้อมๆ กันกับการพัฒนาด้านอื่นๆ โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาของไทย สมควรที่จะได้รับการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น เพราะเยาวชนในระดับอุดมศึกษา เป็นวัยที่สามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปพัฒนาตนเองในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพในอนาคต ตามความถนัดของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Ankney, P., Sayre, S. A. (1975). Starting points for creativity. *The Science Teacher*, 42(10), 23-25.
- Chareonwoongsak, K. (2006). *Creative thinking*. Success Media. [In Thai]
- Freud, S. (1931). Female sexuality. In J. Strachey (Ed.), *Standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (vol. 7). Hogarth.
- Jung, C. G. (2014). *Analytical psychology: Its theory and practice* (2nd ed.). Routledge.
- Limcharoen, S. (2009). *The extra-curriculum development enhancing creativity thinking in second-level students*. Doctoral Dissertation of Education in Curriculum Research and Development, Srinakharinwirot University. [In Thai]
- Ministry of Education. (2002). *Creative Thinking*. Author. [In Thai]
- Office of the Education Council. (2010). *National education plan, revised edition (B.E. 2009-2016)*. Author. [In Thai]
- Office of the Nation Economic and Social Development Board. (2011). *The twelfth national economic and social development plan 2012-2017*. Author. [In Thai]
- Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). (2005). *Summary of external quality assessment results at higher education levels (173 places)*. Author. [In Thai]
- Panmanee, A. (1997) *Creativity and learning process*. Ton-Aor Grammy.
- Phuvipadawat, S. (1999). *Promoting creativity techniques*. Thai Wattana Panich. [In Thai]
- Pornrungraj, C. (2003). *Creative thinking*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Sutharat, W. (2004). *Ideas and creativity*. Suweeriyasarn. [In Thai]
- Anderson, H. H. (1959). *Creativity and its cultivation*. Harper & Row.
- Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. McGraw-Hill.
- Reilly, R. R., & Lewis, E. L. (1983). *Educational psychology*. Macmillan.
- Wallach, M. A., & Kogan, N. (1965) *Modes of thinking in young children*. Holt, Rinehart & Winston.

การจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร: การมีส่วนร่วม คือ หัวใจ เส้นชัย คือ ผู้สูงอายุ

วรายุส ปานนิมิตจิตสมาน¹ ภคมน โภคะธีรกุล²
 ฐิติมา ไพล่ยอ³ เชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์⁴

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโลกและในประเทศไทย (2) วิเคราะห์ปัญหาการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และ (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และนโยบาย และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับสังคมผู้สูงอายุ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า (1) ทวีปเอเชียมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก รองลงมา คือ ทวีปยุโรป ส่วนทวีปแอฟริกายังไม่เป็นสังคมผู้สูงอายุ ประเทศจีนมีประชากรสูงอายุมากที่สุดในโลก รองลงมา คือ อินเดีย สหรัฐอเมริกา อินโดนีเซีย และปากีสถาน สำหรับประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยในปี พ.ศ. 2564 เข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ และในปี พ.ศ. 2575 จะเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างเต็มที่ (2) ปัญหาการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย การเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม การได้รับการยอมรับในสังคม การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและการจ้างงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร การสนับสนุนของชุมชนและการบริการด้านสุขภาพ สภาพพื้นที่ภายนอกและตัวอาคาร และระบบขนส่งมวลชน และ (3) แนวทางการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ได้แก่ ยึดหลักการมีส่วนร่วม ให้ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุจากเมืองอื่นทั่วโลกนำมาประยุกต์ใช้

คำสำคัญ: การจัดการเมือง; ผู้สูงอายุ; เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ; การมีส่วนร่วม

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

วรายุส ปานนิมิตจิตสมาน, ภคมน โภคะธีรกุล, ฐิติมา ไพล่ยอ และเชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์. (2566). การจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร: การมีส่วนร่วม คือ หัวใจ เส้นชัย คือ ผู้สูงอายุ. วารสารดุชนกบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13(1), 104-116.

¹ หลักสูตรการจัดการดุชนกบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล 35/9 ถนนเพชรเกษม กม.242 ตำบลหนองแก อำเภอบางละมุง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77110, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: warayut.pann@gmail.com

^{2,3,4} วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Urban Management that is Friendly to the Elderly in Bangkok Area: Participation is the Heart, the Finish Line is the Elderly

Warayut Pannimitjitsaman¹ Pakkamon Phokatirakul²

Thitima Holomyong³ Chawarit Chaosaengrat⁴

Abstract

This academic paper aims to (1) analyze the situation of entering the world's aging society in Thailand. (2) to analyze the problems of elderly-friendly city management and (3) to present guidelines for elderly-friendly city management in Bangkok by bringing the concept of the elderly elderly-friendly city and policies and cabinet resolutions related to the aging society as a framework for analysis.

The analysis results of the analysis revealed that (1) Asia has the highest number of elderly people in the world, followed by Europe, while Africa is not an aging society. China has the highest elderly population in the world, followed by India, the United States, Indonesia, and Pakistan. Thailand has entered an aged society since 2005 and by 2021 it has entered an aged society completely. In the year 2032, it will fully enter an aging society. (2) The problem of managing a city that is friendly to the elderly is housing, participation in society, social acceptance, local involvement and employment, access to information and communication, community support and health services, external space and building conditions, and mass transit systems and (3) Guidelines for managing a city that is friendly to the elderly are adhere to the principle of participation, make the elderly the center of development and take lessons from success in managing an elderly-friendly city from other cities around the world to apply.

Keywords: Urban Management; Elderly People; Elderly Friendly City; Participation

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Pannimitjitsaman, W., Phokatirakul, P., Holomyong, T., & Chaosaengrat, C. (2023). Urban management that is friendly to the elderly In Bangkok area: Participation is the heart, the finish line is the elderly. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 104-116.

¹ Doctor of Management Program in Innovative Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin Wang Klai Kangwon Campus

35/9 Phetkasem Road (km.242), Nong Kae, Hua Hin, Prachuap Khiri Khan 77110, Thailand

Corresponding Author Email: warayut.pann@gmail.com

^{2,3,4} Rattanakosin College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้ไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนได้นั้น นอกจากจะอาศัยบุคคลในวัยทำงาน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศแล้ว ยังต้องอาศัยบุคคลในวัยสูงอายุที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอีกด้วย เนื่องจากบุคคลในวัยสูงอายุมีความเพียบพร้อมไปด้วยความรู้และประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่ายิ่งในสังคมไทย (Ministry of Social Development and Human Security, Department of Older Persons, 2019) ถ้าผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมในสังคม และมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตแล้ว ผู้สูงอายุจะสามารถดูแลตนเองได้พึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระของครอบครัว และสังคม รวมถึงจะสามารถลดค่าใช้จ่ายของประเทศในการดูแลรักษาผู้สูงอายุได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย (Pornsiripongse, Boonraksa, & Ruedeejamroen, 2007)

องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2593 จำนวนประชากรของผู้สูงอายุทั่วโลกที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป จะเพิ่มสัดส่วนเป็นเท่าตัวจากจำนวน 605 ล้านคน หรือร้อยละ 11 ของจำนวนประชากรโลกทั้งหมด เป็น จำนวน 2 พันล้านคน หรือร้อยละ 22 นั่นหมายความว่าสังคมโลกกำลังจะกลายเป็นสังคมแห่งผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุทั้งหมดจะอาศัยอยู่ในประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง (United Nations Population Fund, 2020) สำหรับประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 กล่าวคือ มีสัดส่วนของผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 10.3 ของประชากรทั้งประเทศ และมีแนวโน้มของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019) ทั้งนี้ คาดการณ์ว่า

ในปี พ.ศ. 2575 จะเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างเต็มที่ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะกลายเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศในอนาคต (Peek, Im-em, & Tangthanaset, 2015) จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมิได้มีการวางแผนกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุแล้ว จะมีผลทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุติดตามมาอย่างมากมาย ถึงแม้ว่าระบบสวัสดิการรัฐ (welfare state) ที่ให้การดูแลทางการเงินแก่ผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ เช่น ในรูปของเงินบำนาญ (universal old age pension) และการดูแลโดยสถาบันที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐ (state-subsidized institutional care) ก็ยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสภาพเศรษฐกิจที่มีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา (Brown, 2014)

รัฐบาลได้มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (age-friendly city) เพื่อส่งเสริมทุกภาคส่วนให้มีความสำคัญและสร้างความตระหนักให้แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งภาคีเครือข่าย เสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ โดยมีการรอบการพิจารณาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม การได้รับการยอมรับในสังคม การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและการจ้างงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร การสนับสนุนของชุมชนและการบริการด้านสุขภาพ สภาพพื้นที่ภายนอกและตัวอาคาร และระบบขนส่งมวลชน

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศเช่นเดียวกับประชากรในวัยอื่นๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผนปรับปรุงพัฒนาเมืองที่มีความเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ “เปลี่ยนจากภาระให้เป็นพลัง” ซึ่งจะส่งผลทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายของ

ประเทศในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร: การมีส่วนร่วม คือ หัวใจ เส้นชัย คือ ผู้สูงอายุ” ทั้งนี้ มุ่งหวังว่าผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลในการนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุให้กับเมืองอื่นๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและมีศักยภาพ เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนสืบไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดของเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

องค์การอนามัยโลกได้ริเริ่มแนวคิดการสูงอายุอย่างมีคุณภาพ ผู้สูงอายุมีพลัง หรือแนวคิดพลัมพลัง (active ageing) โดยเสนอให้ใช้แนวคิดนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 โดยต้องการให้เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ สุขภาพ (health) การมีส่วนร่วม (participation) และความมั่นคงปลอดภัย (security) หรือที่เรียกกันว่า 3 เสาหลัก (World Health Organization, 2022a)

องค์การอนามัยโลกได้เสนอแนวคิดชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (age-friendly community) ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดพลัมพลังโดยมีการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ สภาพแวดล้อม ทางสังคม สุขภาพอนามัย และการให้บริการทางสังคม และได้มีการนำแนวคิดชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุมาใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก สำหรับประเทศไทย กรมอนามัยได้เริ่มนำแนวคิดนี้ มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยได้จัดทำโครงการ “เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ: Age-Friendly City” พร้อมทำบันทึกข้อตกลงความเข้าใจกับเมือง

พญาและนครนนทบุรี เพื่อนำร่องในการสร้างต้นแบบเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในประเทศไทย (Plikamin, Intrawut, Bunnag, & Limmaneeewijit, 2015) จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุ และให้ความสนใจเกี่ยวกับการสร้าง “เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” ตามบริบทของแต่ละประเทศ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ ต้องการให้เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพ สูงวัยอย่างมีพลัง มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้ง 3 ด้าน คือ สุขภาพ (health) การมีส่วนร่วม (participation) และความมั่นคงปลอดภัย (security)

องค์ประกอบของเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

องค์การอนามัยโลก ได้กำหนดองค์ประกอบของการเป็นเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (age-friendly city) 8 ด้าน ไว้ดังนี้ (World Health Organization, 2022b)

1. ด้านที่อยู่อาศัย ได้แก่ ความสามารถในการจ่าย การออกแบบ การปรับปรุง การบำรุงรักษาที่อยู่อาศัย ในที่เดิม ความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทางเลือกของการอยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมการอยู่อาศัย
2. ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ได้แก่ การเข้าถึงกิจกรรมและงานต่างๆ ค่าใช้จ่าย ความครอบคลุมของกิจกรรม สถานที่จัดงานและสิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างความผสมผสานในชุมชน การให้ความสำคัญต่อกลุ่มเสี่ยง (การแปลกแยกทางสังคม) และการรณรงค์และรับรู้เกี่ยวกับกิจกรรม
3. ด้านการได้รับการยอมรับในสังคม ได้แก่ การให้ความสำคัญและบริการที่ให้ ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุ การผสมผสานระหว่างกลุ่มวัยและปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การศึกษาสาธารณะ การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และการยอมรับเชิงธุรกิจ
4. ด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและการจ้างงาน ได้แก่ ทางเลือกในงานอาสาสมัคร โอกาสการจ้างงาน การฝึกอบรม การเข้าถึงการทำงาน ค่าตอบแทน โอกาส

ในการลงทุน การให้คุณค่าต่อผู้สูงอายุ และการมีส่วนร่วมในประชาคม

5. ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารด้วยวาจา ข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ ภาษามือ ภาษามืออักษรเบรลล์ เครื่องมืออุปกรณ์อัตโนมัติ และคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

6. ด้านการสนับสนุนของชุมชนและการบริการด้านสุขภาพ ได้แก่ การเข้าถึงบริการ บริการที่จัดให้อาสาสมัคร และแผนกฉุกเฉิน

7. ด้านสภาพพื้นที่ภายนอกและตัวอาคาร ได้แก่ พื้นที่สาธารณะภายนอก อาคารและตัวอาคาร เมืองมีความสะอาด การบังคับใช้กฎระเบียบ ในการควบคุมเสียงและกลิ่น

8. ด้านระบบขนส่งมวลชน ได้แก่ ค่าบริการ ข้อมูลข่าวสาร ความเที่ยงตรง ระบบบริการทางชุมชน ยานพาหนะ แท็กซี่ บริการพิเศษ ถนน ผู้ขับขี่ยานพาหนะ ความสามารถในการขับขี่ ความปลอดภัย สะพาน และที่จอดรถ

นโยบายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ

1. นโยบายที่เกี่ยวข้อง

1.1 นโยบายของรัฐบาลด้านผู้สูงอายุ คณะรัฐมนตรีโดยนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 ได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน 11 ด้าน โดยนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คือ นโยบายด้านที่ 3 การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ (Ministry of Social Development and Human Security, Department of Older Persons, 2019)

1.2 นโยบายในการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต มอบให้ 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข บูรณาการการทำงานร่วมกัน (Ministry of Social Development and Human Security, Department of Older Persons, 2019)

1.3 นโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์) ในการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ได้แก่ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน เพิ่มศักยภาพสวนที่มีอยู่ เน้นนโยบาย 5 ส. ได้แก่ (1) สุขภาพ ต้องนำสุขภาพที่ดีไปหาผู้สูงอายุ (2) สะดวก เรื่องการเดินทางสำหรับผู้สูงอายุต้องได้รับความสะดวกทั้งฟุตปาธและรถรับส่ง (3) สังคม เพิ่มชมรมผู้สูงอายุให้มากขึ้นเพื่อจะได้ร่วมกันทำกิจกรรม (4) สร้างงาน และ (5) สวัสดิการ การดูแลสวัสดิการของผู้สูงอายุให้ครบถ้วนและเพิ่มสวัสดิการ (Bangkok Metropolitan Administration, Public Relations Office, 2022)

2. มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง (Ministry of Social Development and Human Security, Department of Older Persons, 2019)

2.1 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 เห็นชอบมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ 4 มาตรการ ได้แก่ การจ้างงานผู้สูงอายุ การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และการบูรณาการระบบบำนาญบำนาญ

2.2 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2560 มีนโยบายให้ดำเนินการมาตรการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยืมชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย (reverse mortgage) ตามโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ

2.3 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม

2561 เห็นชอบในหลักการมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ ตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอ

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของ “ระบบราชการ” ได้มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ โดยกำหนดเป็นนโยบาย การออกกฎหมายสำคัญ และมติคณะรัฐมนตรี เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

กรอบในการวิเคราะห์

ผู้สูงอายุคือใคร

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (Ministry of Social Development and Human Security, Department of Older Persons, 2019) สอดคล้องกับนิยามขององค์การสหประชาชาติที่หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปฏิทิน (calendar age, chronological age) ตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้น การกำหนดนิยามอายุของผู้สูงอายุของแต่ละประเทศ มีความแตกต่างกันไปตามภาวะเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพพลานามัยของประชากร โดยองค์การสหประชาชาติได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมสูงอายุของแต่ละประเทศไว้ 3 ระดับ ดังนี้ (Sukhothai Thammathirat Open University, 2014)

1. ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) กล่าวคือ มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุ 65 ปี ขึ้นไป เกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ

2. ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (aged

society) กล่าวคือ มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุ 65 ปี ขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ

3. ระดับสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society หรือ hyper-aged society) กล่าวคือ มีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ

สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโลก และในประเทศไทย

1. สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโลก

จากรายงานสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโลก ในปี 2019 พบว่า โลกมีประชากร จำนวน 7,713 ล้านคน โดยทวีปเอเชีย เป็นทวีปที่มีผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก คือ จำนวน 586 ล้านคน โดยในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุตอนปลาย (80 ปี ขึ้นไป) มากถึง จำนวน 70 ล้านคน รองลงมา คือ ทวีปยุโรป มีผู้สูงอายุ จำนวน 189 ล้านคน ขณะที่ทวีปแอฟริกา ซึ่งเป็นเพียงทวีปเดียวที่ยังไม่เป็นสังคมสูงวัย มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพียงร้อยละ 5 ของจำนวนประชากรทั้งหมดเท่านั้น และยังเป็นสังคมเยาว์วัย ที่มีสัดส่วนประชากรเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) สูงถึงร้อยละ 41 สำหรับประเทศที่มีประชากรสูงอายุมาก 5 อันดับแรกของโลก ได้แก่ อันดับที่ 1 จีน มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 241 ล้านคน อันดับที่ 2 อินเดีย มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 135 ล้านคน อันดับที่ 3 สหรัฐอเมริกา มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 74 ล้านคน อันดับที่ 4 อินโดนีเซีย มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 26 ล้านคน และอันดับที่ 5 ปากีสถาน มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 14 ล้านคน (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2019)

2. สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงในประเทศไทย

ประเทศไทยได้เริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 คือ มีสัดส่วนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 10.3 ของประชากรทั้งประเทศ และมีแนวโน้มของผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จากการคาดประมาณประชากรของไทย พบว่า ภายในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ และในปี พ.ศ. 2575 จะเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างเต็มที่ (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2019)

จากข้อมูลของ Ministry of Social Development and Human Security, Department of Older Persons (2019) พบว่า ประชากรทั่วประเทศ มีจำนวน 66.374 ล้านคน เป็นหญิง จำนวน 34.300 ล้านคน และเป็นชาย จำนวน 32.074 ล้านคน มีจำนวนผู้สูงอายุทั่วประเทศ 11,030,287 คน เป็นหญิง จำนวน 6,124,501 คน และเป็นชาย จำนวน 4,905,786 คน โดยมีผู้สูงอายุทั่วประเทศที่มีอายุมากกว่า 100 ปี จำนวน 15,284 คน เป็นหญิง จำนวน 8,621 คน และชาย จำนวน 6,663 คน มีผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 1,108,219 คน เป็นหญิง จำนวน 648,729 คน และเป็นชาย จำนวน 459,490 คน และมีจำนวนผู้สูงอายุทั่วประเทศที่มีอายุตั้งแต่ 100 ปี ขึ้นไป จำนวน 20,287 คน

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงในประเทศไทย ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโลก ทำให้สามารถฉายภาพสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุไทยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยคาดการณ์ว่าค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศจะมีแนวโน้มสูงมากยิ่งขึ้นทุกปี ดังนั้น รัฐบาลต้องมีการเตรียมพร้อมเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมสูงวัยที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกด้าน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ “การสร้างเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความยั่งยืนในอนาคตต่อไป

ผลการวิเคราะห์

วิเคราะห์ปัญหาของการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กรุงเทพมหานคร นอกจากจะเป็นเมืองหลวงของประเทศแล้ว ยังเป็นศูนย์รวมแห่งความเจริญทางด้านต่างๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยี เป็นต้น เสมือนเป็นแม่เหล็กดึงดูดให้ประชาชนจากทั่วทุกสารทิศเดินทางเข้ามาหางานทำ ดังคำกล่าวที่ว่า “ถนนทุกสายมุ่งสู่กรุงเทพฯ” ส่งผลทำให้เกิดความแออัดทางด้านที่อยู่อาศัย และกลายเป็นปัญหาเรื้อรังต่างๆ ติดตามมา จากการศึกษาของหน่วยงานและนักวิชาการหลายท่าน พบว่า ปัญหาของการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร สรุปได้ ดังนี้

1. ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย จากการศึกษาของ Tiraphat, Buntup, Suthisukon, Thamma-aphiphol, and Chinchotikasem (2018) พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีพฤติพลั้งและคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยต่ำกว่าผู้สูงอายุในชนบทและผู้สูงอายุในเมือง นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Intraratsamee et al. (2017) ยังพบว่า ผู้สูงอายุมีการเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งภายในบ้านซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการหกล้มมากที่สุด เนื่องจากพื้นลื่น มีสิ่งกีดขวางทางเดิน ธรณีประตู และพื้นต่างระดับ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังมีปัญหาทางด้านความปลอดภัยในการใช้ชีวิตประจำวัน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องหาแนวทางในการการปรับปรุงพัฒนาทางด้านที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างปลอดภัยอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2. ปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านสุขภาพขาดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน มีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณเพื่อนำมาจัดกิจกรรม และบางชุมชนมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้สูงอายุที่เป็นคณะ

กรรมการชุมชนกับประชาชนในชุมชนเอง (Wongseng & Jadesadlug, 2015) แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ทางด้านข้อมูลข่าวสารเพื่อแสวงหาการมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข นำไปสู่การพึ่งตนเองต่อไป

3. ปัญหาการได้รับการยอมรับในสังคม จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุต้องการได้รับการยอมรับในการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดความภาคภูมิใจในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทในสังคม ดังนั้น สมาชิกในครอบครัวต้องช่วยกันให้เกียรติ เคารพ รวมถึงการให้ความรู้แก่สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ เพื่อให้คนในครอบครัว เข้าใจ และยอมรับผู้สูงอายุมากขึ้น โดยควรส่งเสริมให้มองผู้สูงอายุในทางบวก ให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ พระคุณของผู้สูงอายุที่มีต่อลูกหลาน (Walker, 2018) แสดงให้เห็นว่า การที่ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับในสังคม จะส่งผลทำให้มีกำลังใจในการอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นกำลังใจสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเข้มแข็ง และครอบครัวอบอุ่นต่อไป

4. ปัญหาการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและการจ้างงาน จากการศึกษา พบว่า ข้อจำกัดทางด้านงบประมาณของท้องถิ่น อัตราค่าจ้างของบุคลากร ความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัว และการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทางด้านความมั่นคงทางด้านรายได้ของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก และขาดผู้ดูแลช่วยเหลือในการทำกิจกรรมประจำวันให้กับผู้สูงอายุ (Raweesangsoon, 2016) แสดงให้เห็นว่า ปัญหาทางด้านรายได้นับเป็นปัญหาสำคัญที่ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการวางแผนชีวิตก่อน

เข้าสู่วัยสูงอายุ เกี่ยวข้องกับการออม การวางแผนทางการเงิน และการสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

5. ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางด้านการเข้าถึง การประเมิน การรวบรวม และการจัดการทางด้านข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Tayati, Disthaporn, & Onming, 2017) แสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้สูงอายุในสังคมปัจจุบัน ผู้สูงอายุต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกับบุคคลในวัยอื่นๆ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำความรู้จากข้อมูลข่าวสารมาปรับใช้ใช้ดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

6. ปัญหาการสนับสนุนของชุมชนและการบริการด้านสุขภาพ จากการศึกษาของ Sirisamud et al. (2014) พบว่า มีปัญหาทางด้านความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลมากกว่าสิทธิการรักษาอื่นๆ เช่น สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า และสิทธิประกันสังคม เป็นต้น และจากการศึกษาของ Ngamkham, Suwannapong, Tipayamongkhogul, and Munmee (2018) พบว่า ควรมีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพในการให้บริการ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านกระบวนการให้บริการ มีการปรับปรุงพัฒนาระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการตรวจสุขภาพทั่วไปประจำปี และสามารถเข้าถึงการรับบริการทางการแพทย์อย่างทันท่วงทีเมื่อเจ็บป่วย

7. ปัญหาสภาพพื้นที่ภายนอกและตัวอาคาร จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาในการเข้าถึงพื้นที่สวนสาธารณะ เช่น การเดินทางตามถนนในซอย ทำให้มีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายจากรถยนต์ที่สัญจร

นอกจากนี้ ยังพบว่า สวนสาธารณะบางแห่งใน กรุงเทพมหานครขาดจุดนั่งพักระหว่างทางก่อนถึง สวน และขาดสัญญาณจราจรคนข้ามที่มีไฟและการนับ เวลาถอยหลัง อีกทั้งยังมีปัญหาที่จอดรถไม่เพียงพอ ความสะอาดของห้องน้ำ ซึ่งควรมีทางลาดที่เข้าถึงง่าย จำนวนห้องน้ำที่เพียงพอ (Jampangern, 2016) ควร ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสวนสาธารณะตามบริบท ของแต่ละชุมชน มีบทบาทในการพัฒนาการออกแบบ อุปกรณ์สาธารณะที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และผู้พิการ ด้วย (Klinchart, 2017) แสดงให้เห็นว่า เมืองที่เป็น มิตรกับผู้สูงอายุต้องมีการออกแบบให้สอดคล้องกับ ความต้องการของผู้สูงอายุ โดยเน้นทางด้านความ ปลอดภัยเป็นหลัก และมาตรการในการป้องกันปัญหา ที่อาจส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินในการใช้ชีวิตของ ผู้สูงอายุนอกบ้าน

8. ปัญหาระบบขนส่งมวลชน จากการศึกษา พบว่า ป้ายรถเมล์บางแห่งยังไม่มีไฟฟ้า ข้อความป้าย บอกสายรถเมล์ไม่ชัดเจน ไม่มีหลังคา และพบว่าป้าย รถเมล์มีร้านสะดวกซื้อมาเปิดอยู่ใกล้ เมื่อมีรถมาส่งของ ทำให้รถเมล์ไม่สามารถเข้าป้ายได้ ส่งผลทำให้เป็น อุปสรรคกับผู้สูงอายุหรือผู้ใช้วีลแชร์ นอกจากนี้สถานี รถไฟฟ้าไม่มีลิฟท์อำนวยความสะดวก และบางพื้นที่มี ลิฟท์แล้วแต่ไม่ติดตั้งในจุดที่มีทางม้าลายทำให้วีลแชร์ ข้ามถนนไม่ได้ หรือเมื่อลงจากลิฟท์แล้วทางเดินเท้าไม่ สามารถใช้วีลแชร์ได้ (Thai Health Promotion Foundation, 2018) ควรมีการออกแบบระบบขนส่ง สาธารณะเพื่อทุกคน (universal design) เช่น รถเมล์ รถขานต่ำ (low floor) เพื่อสอดคล้องกับสังคมผู้สูงอายุ (Sukto, 2019) แสดงให้เห็นว่า การออกแบบระบบ ขนส่งมวลชนต้องพิจารณาให้รอบคอบครอบคลุมถึง บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ให้สามารถใช้บริการได้อย่าง เท่าเทียมและปลอดภัย

นอกจากนี้ สถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัส โควิด 2019 ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ/

กิจกรรมของกรุงเทพมหานครไม่สามารถสำเร็จได้ตาม เป้าหมายที่กำหนด ขาดงบประมาณในการดำเนิน โครงการ/กิจกรรม ขาดความร่วมมือจากผู้สูงอายุ เนื่องจากปัญหาสุขภาพและการเดินทางมาร่วม กิจกรรม บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการแปลง แผนการขับเคลื่อนเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุไปสู่การ ปฏิบัติ การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกลด น้อยลง ประชากรแฝงมีจำนวนมาก และการให้ความ ร่วมมือของประชาชนมีน้อยเนื่องจากเป็นสังคมเมือง (Bangkok Metropolitan Administration, Public Relations Office, 2022)

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากรุงเทพมหานคร มีบริบทของปัญหาที่มีความซับซ้อนที่หลากหลาย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องระดมความร่วมมือ บูรณาการในการวางแผนร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทาง ในการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิด ความยั่งยืนในการพัฒนาต่อไป

บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น แสดงให้ เห็นว่ารัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้เสีย ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับ ผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ “ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต” โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดสภาพแวดล้อมในระดับชุมชน และเมืองที่มีความปลอดภัยและเอื้ออำนวยต่อการ ใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ (age-friendly cities and communities) การจัดบริการสาธารณะต่างๆ เพื่อให้การดูแลผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ มีบริการที่จำเป็น (aged care facilities and institute care) และ ภูมิปัญญาด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (local aged caring environment) ด้วยความคิดริเริ่มของ ภูมิปัญญาในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีปัจจัยสู่ ความสำเร็จที่สำคัญ คือ “การมีส่วนร่วม” จากผู้มีส่วน

ได้เสียจากทุกภาคส่วน เนื่องจากการจัดการเมืองที่เป็นมิตรเป็นกระบวนการตลอดชีวิตมิใช่เพียงเพื่อผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญต่อประชาชนทุกคนที่ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองอีกด้วย เป็นการเตรียมความพร้อมประชากรผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพให้สอดคล้องกับบริบทของกรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะ

การเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสังคมผู้สูงอายุโดยยึดหลักการที่สำคัญ คือ “การมีส่วนร่วม” ถือเป็นหลักสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในตัวเอง ที่ควรคำนึงถึงในการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้ (Kokpol, 2009) การขับเคลื่อนการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุด้วยการนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยมีการจัดระบบงานหรือวิธีการทำงาน การจัดโครงสร้าง และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ จึงจะนำไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จร่วมกัน (Office of the Public Sector Development Commission, 2017) การจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้สูงอายุ ชุมชน และสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Jarutach, 2018) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังกล่าวข้างต้นพบว่า ยังมีปัญหาในการดำเนินงานหลายด้าน ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินงาน ขาดอัตรากำลังของบุคลากร ขาดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้กรุงเทพมหานครเป็นมหานครที่มีขนาดใหญ่ที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นเป็นจำนวนมาก มีบริบทเฉพาะของปัญหาที่มีความซับซ้อนแตกต่างจากเมืองอื่นๆ ทั่วโลก ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวทางการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ควรมีการบูรณาการในการทำงานเกี่ยวกับการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของกระทรวงหลักให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข โดยผู้บริหารระดับสูงของทั้ง 4 กระทรวง ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงานให้ครอบคลุมทุกมิติอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

2. การมีส่วนร่วมของกรุงเทพมหานคร ควรมีการทำงานประสานสัมพันธ์กันทั้งในระดับสำนัก และสำนักงานเขต ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นเจ้าภาพหลักในการสร้างเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุและเป็นผู้ดูแลพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร

3. การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน/ธุรกิจ ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ภาคเอกชนที่มีความพร้อมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ได้แก่ การออกแบบเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ภาคประชาชนที่อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุดและรับทราบปัญหาที่ชัดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ได้แก่ กรรมการชุมชน องค์กรเอกชน อาสาสมัคร สมาคม และมูลนิธิ เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาที่มีองค์ความรู้ทางด้านการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน เช่น การศึกษาวิจัย และการสร้างนวัตกรรม ซึ่งถือเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น

6. การมีส่วนร่วมของสื่อมวลชน ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเมืองเพื่อระดมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ซึ่งถือเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

7. การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุคือ ศูนย์กลางแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้น ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งทางด้านสุขภาพ (health) การมีส่วนร่วม (participation) และความมั่นคงปลอดภัย (security)

8. ควรมีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และอาสาสมัคร เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

9. ถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุจากเมืองอื่นทั่วโลกแล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของกรุงเทพมหานคร เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี อังกฤษ และหมู่บ้านปทุมมา หมู่บ้านคนอายุยืนของสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น

10. การจัดการเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ควรมีลักษณะพิเศษมีความเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบททางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ของประเทศไทย และควรคำนึงถึงสภาพของสิ่งปลูกสร้างในปัจจุบัน ข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ รายได้ ค่าครองชีพ สวัสดิการ และต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทยเพื่อให้กรุงเทพมหานคร เป็นมหานครที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในบริบทของประเทศไทยอย่างแท้จริงต่อไป

References

- Brown, P. (2014). Active aging: Roles of the aged groups and “capitals” utilized in elderly care Movement. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 31(3), 97-120. [In Thai]
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2019). *Situation of the Thai older persons 2019*. Retrieved from <https://thaitgri.org/?p=39387> [In Thai]
- Intrratsamee et al. (2017). *Cooperative learning between elderly people and care giver to develop inside and outside environment of the elderly people's home within provinces under responsibility regional health promotion center 6*. Ministry of Public Health, Department of Health, Regional Health Promotion Center 7, Khon Kaen.
- Jampangern, S. (2016). *Development guidelines for public park towards age friendly city in Bangkok*. Master's Thesis of Architecture, Thammasat University. [In Thai]
- Jarutach, T. (2018). *Age-friendly city. What does a friendly city look like for the elderly?*. Retrieved from <https://shorturl.asia/ZvRL5> [In Thai]
- Klinchart, R. (2017). Nurse's roles for participation in age-friendly community development. *Journal of Phrapokklao Nursing College*, 31(1), 189-197. [In Thai]
- Kokpol, O. (2009). *Your partner, public participation handbook for local administrators*. Charansnitvong Printing. [In Thai]
- Ministry of Social Development and Human Security, Department of older Persons. (2019). *Measures to drive the national agenda on the aging society: Sustainable change*. Author. [In Thai]
- Ngamkham, S., Suwannapong, N., Tipayamongkhogul, M., & Manmee, J. (2018). Access to health services for the elderly in Taweewattana district. *Kuakarun Journal of Nursing*, 25(2), 91-104. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *The number and rate of the elderly in the year 2008-2018*. Author. [In Thai]
- Bangkok Metropolitan Administration, Public Relations Office. (2022). *Policies of the governor of Bangkok (Mr. Chatchat Sitthiphan)*. Retrieved from <https://shorturl.asia/Orv7m> [In Thai]
- Office of the Public Sector Development Commission. (2017). *Participatory public administration: Techniques and methods and putting it into practice*. Author. [In Thai]
- Peek, C., Im-em, W., & Tangthanaset, R. (2015). *The state of Thailand's population report 2015: Features of Thai families in the era of low fertility and longevity*. The United Nations Population Fund and National Economic and Social Development Board. [In Thai]

- Plikamin, W., Intrawut, N., Boonnak, P., & Limmaneevijit, W. (2015). Organization of the care system and environment suitable for the elderly in an aging society. *Economic and Social Journal*, 52(3), 17-25. [In Thai]
- Pornsiripongse, S., Boonrugsa, T., & Ruedeejamroen, S. (2007). *Thai elderly...ageing with value and value Prestige*. *Journal of Language and Culture*, 26(1-2), 132-142. [In Thai]
- Raweesangsoon, S. (2016). *Guidelines for improving the quality of elderly care in Bangkok to support elderly society*. National Defence College, National Defence Program. [In Thai]
- Sirisamud et al. (2014). *Review of benefits package and device service access assistive devices for people with disabilities*. Public Health Systems Research Institute. [In Thai]
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2014). *Aging society: Implications for economic development*. Retrieved from <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html>. [In Thai]
- Sukto, A. (2019). *Travel patterns and public transport with the aging society*. Retrieved from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20210423152404.pdf [In Thai]
- Tayati, P., Disthaporn, C., & Onming, R. (2017). The model of Thai elderly learning management for information and communication technology literacy. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(3), 1456-1471. [In Thai]
- Thai Health Promotion Foundation. (2018). *Age-friendly city: What do you look like?*. Retrieved from <https://www.thaihealth.or.th/age-friendly-city-เมืองเป็นมิตรผู้สูง> [In Thai]
- Tiraphat, S., Buntup, D., Suthisukon, K., Thamma-aphiphol, K., & Chinchotikasem, D. (2018). *Developing age-friendly communities to strengthen active aging with appropriateness and sustainability: Phase 1- Defining the indicators of age-friendly communities*. Mahidol University, ASEAN Institute for Health Development. [In Thai]
- United Nations Population Fund. (2020). *Ageing in the twenty-first century: A celebration and a challenge*. Author. [In Thai]
- Walker, A. (2018). *How nurses can help create age-friendly communities*. Retrieved from <https://campaignforaction.org/nurses-can-help-create-age-friendly-communities>
- Wongseng, W., & Jadesadlug, V. (2015). *The roles and participation of the elderly in civil society in community development Bangkhae district, Bangkok*. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 1399-1415. [In Thai]
- World Health Organization. (2022a). *Active ageing: A policy framework*. Author.
- World Health Organization. (2022b). *Ageing and health*. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>

การพัฒนาแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

พวงทอง ศรีวิลัย¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้มความต้องการพัฒนาแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ (2) สร้างแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ และ (3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน

ผลการวิจัย พบว่า (1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้มความต้องการพัฒนาแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ พบว่า สภาพปัจจุบันของครู นักเรียน บุคลากร ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และความต้องการพัฒนาแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (2) รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ คือ SIEBN สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ผลการตรวจสอบรูปแบบ ความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ประโยชน์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ (3) ผลการศึกษการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ พบว่า ปีการศึกษา 2562 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยม ผู้เรียนมีผลการประเมินสมรรถนะเชิงบูรณาการอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 90.03 และความพึงพอใจ ที่มีต่อผลการการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ระหว่างปีการศึกษา 2561 กับ ปีการศึกษา 2562 นั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบ; เสริมสร้างสมรรถนะ; บูรณาการ; โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

พวงทอง ศรีวิลัย. (2566). การพัฒนาแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 117-127.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: phoungtong@swcm.ac.th

The Development of an Integrated Strengthening Capacity Model for Students with Special Needs in Srisangwan School, Chiang Mai

Phoungtong Sriwilai¹

Abstract

This research article aimed to (1) study current state and future trends, the need to develop an integrated strengthening capacity model for students with special needs in Srisangwan School, Chiang Mai (2) to create an integrated strengthening capacity model for students with special needs in Srisangwan School, Chiang Mai and (3) to study the results of using the integrated strengthening capacity model for students with special needs, Srisangwan School, Chiang Mai. This research study uses the mixed methods research methodology.

The research findings revealed that: (1) Current conditions of teachers, students, personnel, parents, and stakeholders Overall, at the level Moderate in all aspects. The need to develop an integrated capacity building model for students with special needs, Srisangwan School, Chiang Mai. Overall is at the highest level. (2) The result of creating the integrated strengthening capacity model for students with special needs in Srisangwan School, Chiang Mai, found that the development of an integrated strengthening capacity model for students with special needs in Srisangwan School, Chiang Mai has there components which are: SIEBN Model. For students with special needs, Srisangwan School, Chiang Mai. The results of the study of using of the development of an integrated strengthening capacity model for students with special needs in Srisangwan School, Chiang Mai found that Evaluation results for accuracy/suitability/feasibility/benefits by experts the overall was at the high level. (3) The result of using the development of an integrated strengthening capacity model for students with special needs in Srisangwan School, Chiang Mai found that; academic year 2019 Students had the results of the integrated competency assessment an excellent level of 90.03 percent. and the satisfaction towards the results of using the integrated competency building model for learners with special needs at Srisangwan Chiang Mai School.

Keywords: Model; Strengthening Capacity; Integrated; Srisangwan Chiang Mai School

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Sriwilai, P. (2023). The development of an integrated Strengthening capacity model for students with special needs in Srisangwan School, Chiang Mai. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 117-127.

¹ Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: phoungtong@swcm.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่เป็นสถานศึกษาภายใต้โครงการได้ร่วมพระบารมีของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เนื่องในโอกาสครบรอบ 100 พรรษา กระทรวงศึกษาธิการได้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านที่มีต่อพสกนิกรทุกหมู่เหล่า รวมถึง ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการไทย อย่างอนอกอนันต์หาที่สุดมิได้ จึงเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่เกิดการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความพิการทางด้านการร่างกายหรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ ที่มีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 อย่างเต็มรูปแบบ จึงมีนักเรียนมาจากทั่วประเทศเช่น จังหวัดสตูล ปัตตานี นครศรีธรรมราช ภูเก็ต ฯลฯ ทำการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อเป็นการสืบสานพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระกนิษฐาธิราชเจ้า ทรงเสด็จเยี่ยมนักเรียนโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ เป็นการส่วนพระองค์ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2550 ทรงมีกระแสพระราชดำริส่วเป็นแนวทางกับโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ 5 เรื่องหลัก คือ

1. ด้านวิชาการ ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ สนับสนุนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ให้เขาได้เรียนในสิ่งที่เขาต้องการเรียนและต้องการเป็นในอนาคต ทั้งในสายสามัญ และสายอาชีพ การส่งเด็กเรียนร่วมเป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากเด็กจะได้มีทักษะชีวิต ทักษะสังคม ทักษะอาชีพอย่างแท้จริง

2. ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการพยาบาล นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษควรจัดบริการสื่อเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เป็นรายบุคคล ทั้งเครื่องช่วยความพิการ กายอุปกรณ์ กิจกรรมบำบัด กายภาพบำบัด

อาชบำบัด รวมถึงการคัดกรองเพื่อผ่าตัดแก้ไขความพิการอย่างต่อเนื่อง เหมาะสม สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข มีสัมมาชีพ มีเกียรติภูมิแห่งตน และมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนพิการได้

3. ด้านสังคม อารมณ์ จิตใจ เมื่อเด็กๆ มีสภาพความพิการ ทำให้เขาขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าของตัวเองต่ำ หากมีครู บุคลากร ผู้บริหาร รวมถึงเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง สังคม ชุมชน เข้าใจให้โอกาสจะทำให้เขาสามารถมีพลังใจในการที่จะพัฒนาตนเองได้

4. ด้านอาชีพ ปลายสุดของการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ นั่นคือ การมีทักษะอาชีพ สามารถเลี้ยงตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระต่อครอบครัว ชุมชน สังคม มีชีวิตอย่างอิสระ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5. ด้านบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อให้เด็กพิการ สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ ประสบการณ์ ตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ได้อย่างไม่มีอุปสรรค และครู บุคลากร นักเรียนผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องพึงพอใจ และมีความสุข และในวันที่ 19 มกราคม 2558 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จทรงเปิดอาคาร 100 ปี บรมราชชนนีการุณย์ และป้ายชื่ออาคาร 110 ปี นวมินทรบรมราชชนนี รวมทั้งห้องสมุดเฉลิมราชกุมารี ทรงติดตามงาน ทรงงานตามพระราชดำริพร้อมเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาอย่างไรให้ต่อเนื่องสำหรับนักเรียนโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียนมีความตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน จนเกิดเป็นแรงบันดาลใจ จึงน้อมนำกระแสพระราชดำริของพระองค์ท่านมาปฏิบัติเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพเต็มขีดสุดแห่งตน พร้อมกับให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดจากเทคโนโลยีที่พัฒนารวดเร็ว (digital disruption) ให้เท่าทันและอยู่เป็น

อยู่ได้อย่างไม่เป็นภาระ มีชีวิตอิสระอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข มีสัมมาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงศึกษาการพัฒนา รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ศึกษาแนวโน้มในอนาคต การสร้างรูปแบบ และศึกษาผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการ
2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งสิ้น 150 คน ประกอบด้วย ครู จำนวน 40 คน บุคลากร จำนวน 20 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 10 คน นักเรียน จำนวน 40 คน ผู้ปกครอง จำนวน 25 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 15 คน

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่มีรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่
2. โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่สามารถนำรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
3. สถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษสามารถนำรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ไปประยุกต์ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการบริหารเชิงบูรณาการ

ลักษณะพื้นฐานของการบูรณาการ Kodner (2009) สรุปแนวคิดสำคัญของการบูรณาการที่แสดงให้เห็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของการบูรณาการ ได้แก่

1. การบูรณาการมีความเป็นระบบ (systematic) และสัมพันธ์กับการดูแลระยะยาว (continuum of care) ที่เป็นเหมือนแกนกลาง (backbone) ของการพัฒนาระบบบูรณาการ เพราะมีปัจจัยหลากหลาย นอกจากมิติของสาธารณสุข และการแพทย์เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะมิติทางสังคมศาสตร์ เช่น ผู้สูงอายุ การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ผู้พิการ ทำให้กระบวนการดูแลให้ทั่วถึงไม่สามารถทำได้โดยองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่เป็นการร่วมมือกันในการดูแลอย่างผสมผสาน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการดูแลอย่างครอบคลุม และต่อเนื่อง
2. การบูรณาการต้องการผลลัพธ์ที่ครอบคลุมและมุ่งประสิทธิผลที่ดีขึ้นของระบบ (comprehensive

goal and concern of effectiveness) การบูรณาการเกิดขึ้นเพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดจากการจัดการแบบแยกส่วนที่ทำให้เกิดความด้อยประสิทธิภาพของระบบวัตถุประสงค์ของการบูรณาการเพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลผลดีขึ้น เช่น การลดขั้นตอน การเพิ่มการเข้าถึงผลลัพธ์ที่ครอบคลุมนี้เป็นเป้าหมายร่วมของระบบที่มีความสำคัญต่อการบูรณาการในด้านที่จะทำให้แต่ละส่วนที่เข้ามาบูรณาการกันมีความเข้าใจตรงกัน อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางและแบบแผนปฏิบัติที่สอดคล้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

3. การบูรณาการต้องการการจัดการเป็นระบบ (systematic management) การบูรณาการเป็นการรวมกันเข้าของแต่ละส่วน แต่ละส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้องต่างมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และมีวัฒนธรรมของระบบนั้น รูปแบบความสัมพันธ์ และวัฒนธรรมนี้มีผลต่อการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการและความร่วมมือของแต่ละส่วน การบูรณาการต้องการวางแผนเพื่อออกแบบระบบการนำไปปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลเพื่อปรับปรุงระบบร่วมกัน ดังนั้นแล้วกระบวนการสื่อสารระหว่างแต่ละส่วนจึงมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนระบบบูรณาการ

4. การบูรณาการไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว แต่มีความหลากหลายขึ้นกับบริบท (context or environment based) การออกแบบระบบบูรณาการมีความเฉพาะเจาะจงกับบริบทที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการบูรณาการ คือ ความพร้อมของแต่ละส่วนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมวัฒนธรรมขององค์กร ทรัพยากร และกลุ่มเป้าหมายที่ดูแล (หรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความแตกต่างกันในแต่ละองค์กร (พื้นที่) การบูรณาการจึงอยู่บนพื้นฐานปัจจัยเหล่านี้

สำหรับการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการในโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ เป็นการบริหารกระบวนการ

จัดการพัฒนาผู้เรียนตามบริบทของโรงเรียนที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการในการพัฒนาผู้เรียนพัฒนาครู บุคลากร สื่อสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กพิการทางร่างกายทางการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพอาคารสถานที่ตลอดจนกระบวนการจัดระบบในการใช้เครือข่ายทางสังคมที่เข้ามาเกี่ยวข้องให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการจัดกิจกรรม ภารกิจ แนวคิดในการบริหารด้านต่างๆ อย่างหลากหลายวิธีการบริหารเชิงบูรณาการ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ผันผวนในปัจจุบัน จนสามารถพัฒนาผู้เรียน คณะครู ผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้อง และสถานศึกษาที่มีคุณภาพในระดับที่ชุมชนและสังคม ตลอดจนหน่วยบังคับบัญชาในระดับสูงเกิดความพึงพอใจ และภาคภูมิใจ

แนวคิดการพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบขึ้นอยู่กับการตัดสินใจที่เหมาะสมของรูปแบบหรือโมเดลที่เลือกใช้ อาจพิจารณาได้จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างปรัชญา หรือแนวคิดของรูปแบบกับประเด็นปัญหาของสิ่งที่ต้องการ ซึ่งการสร้างและพัฒนารูปแบบเพื่อให้รูปแบบมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาแบบอย่างเป็นระบบ

Keeves (1988) ได้กำหนดการพัฒนารูปแบบไว้สองขั้นตอนคือการสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ซึ่ง สมาน อัครวุฒิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด โดยมีการพัฒนาดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการ และข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบด้วยการวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2. การสร้างรูปแบบขั้นต้น ด้วยการจัดทำร่างรูปแบบจากข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และข้อสรุปที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบ ด้วยการพัฒนาความสอดคล้อง ความเหมาะสมของรูปแบบและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ

4. การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนารูปแบบ

แนวคิดการเสริมสร้างสมรรถนะ

สมรรถนะจะเป็นส่วนเสริมให้ตำแหน่งงานหนึ่งที่ถูกกำหนดด้วย Job Description (JD) และ Job Specification (JS)

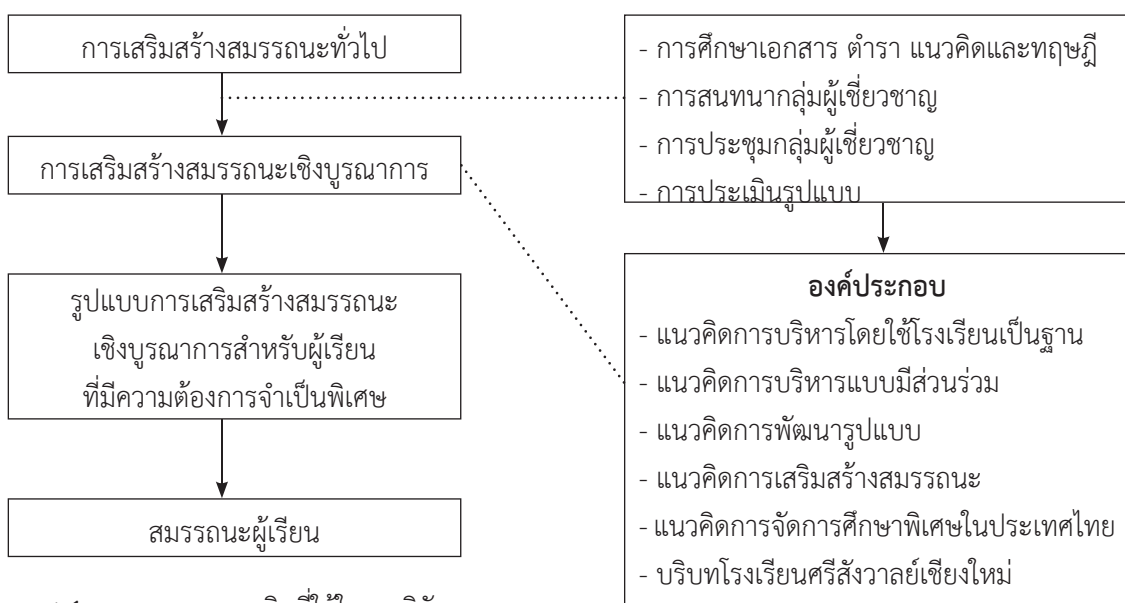
Wonghong (2007) กล่าวถึง สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมเป็นพฤติกรรมที่องค์กรต้องการจากข้าราชการ เพราะเชื่อว่าหากข้าราชการมีพฤติกรรมการทำงานในแบบที่องค์กรกำหนดแล้ว จะส่งผลให้ข้าราชการผู้นั้นมีผลการปฏิบัติงานที่จะส่งผลให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการไว้ ตัวอย่างเช่น การกำหนดสมรรถนะการบริการที่ดีเพราะหน้าที่หลักของข้าราชการ คือ การให้บริการแก่ประชาชน ทำให้หน่วยงานของรัฐบรรลุวัตถุประสงค์ คือการทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

Na Nan (2007) กล่าวถึงสมรรถนะ หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกโดยเกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรให้มีผลงานได้ตามเกณฑ์หรือโดดเด่นกว่ามาตรฐานที่กำหนด และเป็นการจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงออกจากบุคคลอื่นอย่างสมเหตุสมผล

จากการศึกษา ความหมายของสมรรถนะ สรุปได้ว่า สมรรถนะเป็นความรู้ ความสามารถ เฉพาะส่วนบุคคล ซึ่งจะแสดงออกมาหรือไม่ขึ้นอยู่กับโอกาสในการปฏิบัติงาน หรือการค้นหาตัวตนเพื่อให้พบกับสมรรถนะที่ซ่อนเอาไว้ออกมาใช้ ซึ่งสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย

การเสริมสร้างสมรรถนะในการวิจัยนี้ คือ การส่งเสริมความรู้ ความสามารถ ทักษะ และการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนอย่างหลากหลายให้มีความรู้ความสามารถการปฏิบัติงานในองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดได้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) ด้วยวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

1.1 วิธีดำเนินการ

(1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(2) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(3) สอบถามสภาพปัจจุบัน และแนวโน้มความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

1.2 เครื่องมือ

(1) แบบสัมภาษณ์ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ

(2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

1.3 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) และ ผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 300 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) จากนั้นใช้การสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับสลาก จำนวน 150 คน

1.4 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

2.1 วิธีดำเนินการ

(1) สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ

(2) ดำเนินการสนทนากลุ่ม (focus group)

(3) ร่างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

(4) ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน

2.3 เครื่องมือ ได้แก่ ข้อคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม และแบบตรวจสอบรูปแบบและคู่มือ ด้านความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และประโยชน์ ของรูปแบบ

3. ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

3.1 วิธีดำเนินการ

(1) ใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

(2) ประเมินความพึงพอใจจากการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์

เชียงใหม่ โดยผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน จำนวน 120 คน

(3) เผยแพร่และขยายผลการใช้รูปแบบ การเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์ เชียงใหม่

3.2 เครื่องมือ คือ แบบประเมินความพึงพอใจ รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์ เชียงใหม่

3.3 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 120 คน

3.4 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการบรรยายข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้มความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ พบว่า

1.1 สภาพปัจจุบันของครู นักเรียน บุคลากร ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

1.2 ความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ของครู นักเรียน บุคลากร ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด

2. รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ พบว่า รูปแบบมีองค์

ประกอบ คือ SIEBN (S : Student, I : Impairment, E : Empowerment, B : Barrier-Free, N - Network) ในการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ (1) ด้านความสามารถในการสื่อสาร (2) ด้านความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา (3) ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต (4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และ (5) ด้านความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างอิสระ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

ผลการตรวจสอบรูปแบบ ความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ประโยชน์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.75$, $\sigma = 0.38$)

3. ผลการศึกษาการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ พบว่า

3.1 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปีการศึกษา 2561 ภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 90.95 ปีการศึกษา 2562 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 93.05 จะเห็นได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยมทั้งสองปีการศึกษา แต่มีผลการพัฒนาความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.10 ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

3.2 ผู้เรียนมีผลการประเมินสมรรถนะเชิงบูรณาการ การศึกษา 2561 ภาพรวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 86.93 ปีการศึกษา 2562 ผู้เรียนมีผลการประเมินสมรรถนะเชิงบูรณาการ ภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 90.03 มีผลการพัฒนาความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.10

3.3 ความพึงพอใจของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีต่อผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้าง

สมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ระหว่างปีการศึกษา 2561 กับ ปีการศึกษา 2562 นั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

การอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ พบว่า (1) สภาพปัจจุบันของครู นักเรียน บุคลากร ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน (2) ความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ของครู นักเรียน บุคลากร ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อันเนื่องมาจากโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่มีการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานภายใต้เอกลักษณ์สถานศึกษา “การฟื้นฟูการเรียนรู้” โดยอิงสถานการณ์ของความยากลำบากในการพัฒนาผู้เรียน ยึดความแตกต่างของสภาพความพิการ (impairment) ที่มีสภาพความพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ จัดการเรียนรู้ที่เพิ่มขีดความสามารถ ส่งเสริมการใช้สื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก ลดอุปสรรคให้เข้าถึงการเรียนรู้ (barrier-free) เน้นหลักการมีส่วนร่วม (participation or collaboration or involvement) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครองตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (empowerment) จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้นบนรูปแบบที่ชุมชนภาคีเครือข่าย (network) มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษา

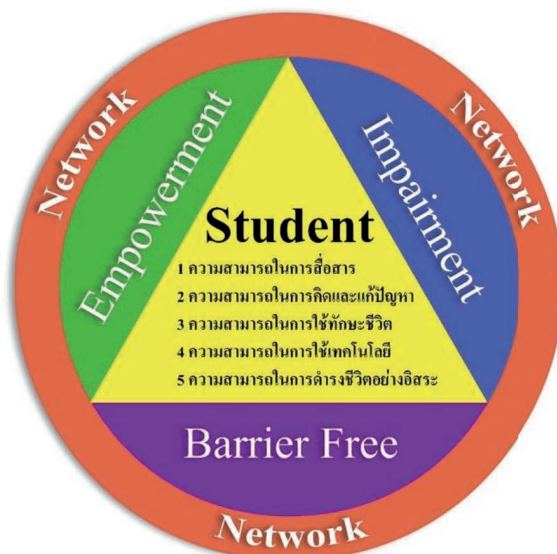
แนวโน้มในอนาคตความต้องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ซึ่งการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เน้นหลักการมีส่วนร่วมนั้น ยังไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงสมรรถนะผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การพัฒนาผู้เรียนที่ยึดความแตกต่างของสภาพความพิการ ซึ่งเป็นความต้องการพัฒนาอันดับสูงสุด เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เต็มขีดสุดแห่งตน เน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการสนับสนุนการบริหารจัดการได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับการพัฒนานโยบายโรงเรียนประชารัฐ และโรงเรียนร่วมพัฒนา และส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รู้คุณค่าแห่งตน เป็นพลเมืองที่ดีในสังคม และพลโลก

2. รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ SIEBN Model มีองค์ประกอบ คือ S หมายถึง Student, I หมายถึง Impairment, E หมายถึง Empowerment, B หมายถึง Barrier-Free, และ N หมายถึง Network ในการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ (1) ด้านความสามารถในการสื่อสาร (2) ด้านความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา (3) ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต (4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และ (5) ด้านความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างอิสระสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยใช้กระบวนการระดมความคิดเห็นจากครู นักเรียน บุคลากร ผู้ปกครอง ทุกภาคส่วนและเชื่อมโยงการบริหารจัดการองค์กรเชิงบูรณาการด้วย SIEBN Model เป็นกรอบแนวทางการบริหารในโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ เน้นการบริหารจัดการ

แบบมีส่วนร่วม (participative management) ภายใต้หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ เป็นแนวทางการบริหารจัดการสถาน

ศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษามีผลการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High performance Organization--HPO)

ภาพ 2 รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

3. ผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ มีดังนี้

3.1 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปีการศึกษา 2561 ภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 90.95 ปีการศึกษา 2562 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 93.05 จะเห็นได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยมทั้งสองปีการศึกษา แต่มีผลการพัฒนาความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.10 ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

3.2 ผู้เรียนมีผลการประเมินสมรรถนะเชิงบูรณาการ ปีการศึกษา 2561 ภาพรวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 86.93 ปีการศึกษา 2562 ผู้เรียนมีผลการประเมินสมรรถนะเชิงบูรณาการ ภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 90.03 มีผลการพัฒนาความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.10

3.3 ความพึงพอใจของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีต่อผลการการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ระหว่างปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562 นั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารจัดการโรงเรียนในแต่ละด้านตามโครงสร้างการบริหารแบบเชิงลึก

2. นำรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะเชิง

บูรณาการ (SIEBN) ทดลองใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการประเภทอื่นๆ

3. ศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาเฉพาะทางสำหรับนักเรียนพิการแต่ละประเภท

References

- Keeves, J. P. (1988). *Educational research, methodology, and measurement: An international handbook*. Pergamon.
- Kodner, D. L. (2009). All together now: A conceptual exploration of integrated care. *Healthcare Quarterly*, 13(Special), 6-15.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Na Nan, R. (2007). *Core competencies of chief administrators of the Tambon administrative organizations in Nan province*. Master's Independent Study of Public Administration, Chiang Mai University. [In Thai]
- Wonghong, D. (2007). *The competency development of senior governing officers in the administration section: The Office of the Permanent Secretary, The Ministry of Interior*. Master's Thesis of Arts in Political Science, Ramkhamhaeng University. [In Thai]

การพัฒนาแบบการบริหารเชิงสมดุล ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

เรีกรณ ล้อมลาย¹ รัตนา กาญจนพันธ์² สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง (2) สร้างและพัฒนาแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และ (3) ประเมินรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ตัวอย่างวิจัยที่ใช้ (1) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย จำนวน 12 คน และศึกษาแนวทางการบริหารเชิงสมดุลโดยสอบถามความคิดเห็นจากบุคลากรในคณะ สถาบัน และสำนัก จำนวน 346 คน เพื่อพัฒนาแบบการบริหารเชิงสมดุลด้วยการสอบถามความคิดเห็นเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและสอดคล้องของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่ม (2) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลโดยสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย จำนวน 520 คน และสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบสนทนากลุ่มและแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า (1) รูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ มีวิธีปฏิบัติของรูปแบบ 4 วิธี โดยการวางแผน การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และการพัฒนาปรับปรุง และพบว่า รูปแบบมีแนวทางการบริหารเชิงสมดุลในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (2) การพัฒนาแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้อง (CVI = 1.00) ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบ และ (3) การประเมินรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนา; รูปแบบการบริหารเชิงสมดุล; มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

เรีกรณ ล้อมลาย, รัตนา กาญจนพันธ์ และสุวัฒน์ วิวัฒนานนท์. (2566). การพัฒนาแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 128-141.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: roengron.ram@gmail.com

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

The Development of a Balanced Scorecard Model for Ramkhamhaeng University

Roengron Lormlai¹ Ratana Karnjanapun² Suwat Viwattananon³

Abstract

This research article aim to (1) the components of a balanced scorecard model for Ramkhamhaeng University (RU); constructs and develops (2) the model under study, and evaluates (3) the model constructed. The sample population used in the construction (1) of the balanced scorecard model consisted of twelve RU personnel using the technique of in- depth interviews. The guidelines for the balanced scorecard were studied by eliciting the opinions of 346 RU personnel in faculties, institutes, and offices. In the development of the balanced scorecard model, fifteen qualified persons and experts inspected the appropriateness and congruence of the model by giving their opinions and in focus group discussions. In the evaluation (2) of the constructed model, the opinions were elicited from 520 RU personnel and focus group discussions with eleven qualified persons and experts for the feasibility and usability of the model. The research instruments consisted of a semi-structured interview form, focus group discussions, and a questionnaire. The statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The results of the research revealed that (1) The balanced scorecard model for RU consisted of the principles and concepts of the model; objectives; and components. The practices of the model were conducted in four methods: planning; operating; follow-up and inspection, and improvement. It was found that the model exhibited the guidelines of a balanced scorecard overall and in each aspect at a high level. (2) The development of the model under study exhibited appropriateness at a high level with the content validity index (CVI) of 1.00, passing the inspection criteria. And (3) The evaluation of the constructed model exhibited feasibility and usability at the highest level.

Keywords: Development; Balanced Scorecard Model; Ramkhamhaeng University

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Lormlai, R., Karnjanapun, R., & Viwattananon, S. (2023). The development of a balanced scorecard model for Ramkhamhaeng University. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 128-141.

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: roengron.ram@gmail.com

² Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

³ Faculty of Education, Pathumthani University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการวางแผนเพื่อขับเคลื่อนให้สามารถบริหารจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Songmuang, 2016) ได้อย่างเหมาะสม สอนนโยบายภาครัฐในยุคไทยแลนด์ 4.0 และสอดคล้องกับ แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่มีเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ในการขึ้นสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศและเพื่อเป็นพลโลก มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 กำหนดให้เป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยแบบตลาดวิชา กล่าวคือ ให้เปิดรับสมัครบุคคลเข้าเป็นนักศึกษาโดยไม่จำกัดจำนวนและไม่มีการสอบคัดเลือก ทั้งนี้เพื่อแก้ไขการขาดแคลนสถานที่เรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องมาเข้าชั้นเรียนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม” และมีการขยายห้องเรียนสู่ภูมิภาค จำนวน 26 สาขาวิทยบริการฯ จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ จัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อการกระจายและขยายโอกาสทางการศึกษา จากการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2559 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 สรุปว่ามหาวิทยาลัยมีจุดเด่นด้านปรัชญาการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นการจัดการศึกษาแบบไม่จำกัด โดยมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงองค์ประกอบที่ 5 ด้าน การบริหารจัดการ คือ (1) การจัดทำแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยยังไม่สะท้อนความสำเร็จของประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย และยังไม่มี การจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินของมหาวิทยาลัยที่

เป็นระบบที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง (2) มหาวิทยาลัยไม่สามารถคำนวณต้นทุนต่อหน่วยของทุกหลักสูตรได้ จึงไม่สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ความคุ้มค่าของแต่ละหลักสูตร ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และโอกาสสำหรับการแข่งขันได้ และ (3) มหาวิทยาลัยยังไม่ได้มีการจัดทำแผนบริหารและแผนพัฒนาบุคลากรทั้งสายวิชาการ และสายสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากอยู่ระหว่างจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรโดยใช้ระบบสารสนเทศ จึงยังไม่สามารถนำมากำหนดเป็นแผนพัฒนาบุคลากรที่สมบูรณ์ได้ (Ramkhamhaeng University, 2017, pp. 6-7)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้มหาวิทยาลัยต้องมีการปรับและพัฒนาองค์กรในหลายด้าน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงสมดุล เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัยรามคำแหง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้รับบริการ อาจารย์ และบุคลากรของมหาวิทยาลัย และได้แนวทางในการบริหารเชิงสมดุลที่เหมาะสมและเป็นไปได้สำหรับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ ซึ่งสามารถนำรูปแบบการบริหารดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา พัฒนารูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มี 4 องค์ประกอบ

คือ ด้านการเน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ ด้านงบประมาณ ด้านกระบวนการจัดการภายใน และด้านการเรียนรู้ และการพัฒนา โดยมีวิธีปฏิบัติรูปแบบการบริหารเชิง สมดุลใน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การ ติดตามตรวจสอบ และการพัฒนาปรับปรุง

ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ศึกษาจาก บุคลากรที่สังกัดคณะ สถาบัน และสำนัก ของ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ครอบคลุมกลุ่มตำแหน่ง บริหาร วิชาการ และสนับสนุน จำนวน 3,482 คน เลือก ตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) และสุ่ม ตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้รูปแบบการบริหาร เชิงสมดุล นำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานให้มี ประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น
2. อาจารย์และบุคลากรมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แนวทางในการใช้การบริหารเชิงสมดุลที่เหมาะสม และเป็นไปได้สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ใน มหาวิทยาลัยและหน่วยงานทางการศึกษา
3. มหาวิทยาลัยและหน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ มีต้นแบบของการบริหารเชิงสมดุล ซึ่งสามารถนำ รูปแบบการบริหารดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ตามความ เหมาะสม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดพื้นฐานของการบริหารเชิงสมดุล

การบริหารเชิงสมดุล (Balanced Scorecard--BSC) เป็นเครื่องมือทางด้านการบริหารจัดการที่ช่วยในการบริหารงาน ประเมินผลองค์กร และช่วยให้องค์กร สามารถนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติใช้ได้จริง (strategic implementation) โดยเริ่มต้นจากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งเป็นขั้นของการกำหนดปัจจัย สำคัญต่อความสำเร็จ และจากนั้นก็เป็นการสร้างดัชนี

วัดผลความสำเร็จ (Key Performance Indicators--KPI) ขึ้นเพื่อเป็นตัวบ่งชี้ถึงเป้าหมายและใช้วัด ผลการดำเนินงานในส่วนที่สำคัญต่อกลยุทธ์ (De Waal, 2003)

การบริหารเชิงสมดุลเป็นแนวคิดของ Kaplan and Norton (1987) ได้ศึกษาและสำรวจถึงสาเหตุของ การที่ตลาดหุ้นของอเมริกาประสบปัญหา ในปี ค.ศ. 1987 และพบว่า องค์กรส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกานิยม ใช้แต่ตัวชี้วัดด้านการเงินเป็นหลัก ประกอบกับเกิด เหตุการณ์ลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง ต่อมา Kaplan and Norton (1992, 1996) และ Kaplan (2010) ตระหนัก ว่า เครื่องมือที่ใช้วัดประสิทธิภาพของบริษัทแบบเดิม นั้น มีจุดอ่อนและขาดความชัดเจน (เช่น พิจารณา เฉพาะตัวเลขสถานะการเงินของบริษัท ซึ่งเป็นด้าน เดียวของความสำเร็จและเป็นอดีต) ไม่ได้แสดงถึง ศักยภาพและแนวโน้มบริษัทในอนาคต จึงได้เสนอ แนวคิดในเรื่องของการประเมินผลองค์กร ให้พิจารณา ตัวชี้วัดใน 4 มุมมอง (perspectives) แทนการพิจารณา เฉพาะมุมมองด้านการเงินเพียงอย่างเดียว ซึ่งประกอบ ด้วย (1) มุมมองด้านการเงิน (financial perspective) (2) มุมมองด้านลูกค้า (customer perspective) (3) มุมมองด้านกระบวนการภายใน (internal process perspective) และ (4) มุมมองด้านการเรียนรู้และ การพัฒนา (learning and growth perspective) (Gumbus, 2005) ภาครัฐกิจในสหรัฐอเมริกาหลายราย ได้ใช้ Balanced Scorecard ในฐานะที่เป็นเครื่องมือ ในการแปลงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และต่อมาได้พัฒนา Balanced Scorecard จากเดิมที่เป็นเครื่องมือวัดผล องค์กรไปสู่การเป็นเครื่องมือบริหารจัดการ แปลง กลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักการพื้นฐานว่า กลยุทธ์ จะต้องแปลงเป็นผลงานให้มีความชัดเจนสามารถ ตรวจสอบได้ (Hladchenko, 2015)

ในระยะแรก Balanced Scorecard ได้ถูก ออกแบบมาเพื่อใช้ในระบบการประเมินผลการปฏิบัติ

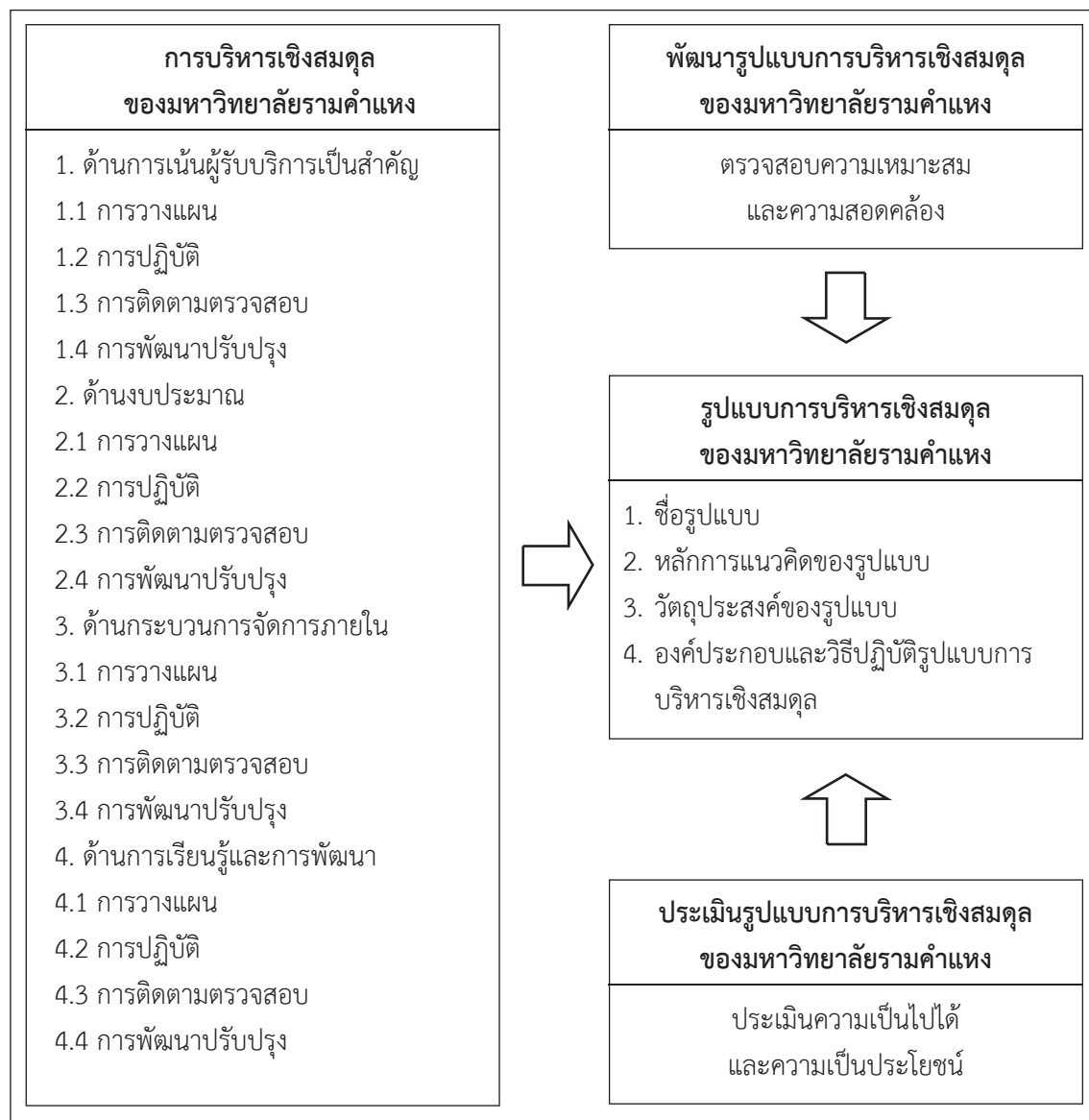
งานองค์กรเพียงอย่างเดียว โดยได้นำเสนอแนวคิดที่ให้องค์กรนำการประเมินผลผ่านทาง 4 มุมมอง ดังกล่าวต่อมาในองค์กรชั้นนำหลายแห่งได้นำระบบ Balanced Scorecard ไปใช้ในการบริหารจัดการและปรับกลยุทธ์องค์กร เพราะถ้าการวัดผลอย่างเดียวไม่ได้นำมาใช้ในการบริหารจัดการหรือการจัดทำกลยุทธ์ จะทำให้ผลที่ได้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงสมดุล การบริหารเชิงสมดุลยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลาย เป็นผลให้การบริหารเชิงสมดุลเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การบริหารนี้ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง (Jairak & Praneetpolgrang, 2013)

แนวคิดพื้นฐานของการบริหารจัดการคุณภาพ

ศึกษาตามแนวคิดของ Deming (1986), Hitoshi (1996), Office of the National Education Commission (2002, pp. 12-13) กล่าวว่า กระบวนการบริหารงานอย่างมีคุณภาพหรือวงจรคุณภาพ PDCA กับระบบการประกันคุณภาพภายในจัดเป็นเรื่องเดียวกันที่ผู้บริหารทราบกันดีเป็นกระบวนการปฏิบัติงานตามปกติของสถานศึกษา และเป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการต่างๆ ของการบริหารและการจัดการศึกษา การบริหารงานให้ประสบความสำเร็จนั้น

ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนักและเข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุน ร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งจะต้องมีการทำงานเป็นทีม ในการดำเนินการควรมีการเตรียมการเพื่อสร้างความพร้อมให้แก่บุคลากรและจัดให้มีกลไกในการดำเนินงาน หลังจากนั้นบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องต้องร่วมกันปฏิบัติงานตามขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ (1) การวางแผน (Plan-P) เป็นขั้นตอนการศึกษาปัญหาการกำหนดเป้าหมาย การแก้ปัญหา และการวางแผนแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน การวางแผนจะช่วยพัฒนาความคิดต่างๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมา ทำให้เกิดรายละเอียดที่พร้อมจะนำไปสู่การปฏิบัติ (2) การปฏิบัติตามแผน (Do-D) เป็นขั้นตอนการดำเนินการแก้ปัญหา หรือการนำวิธีการแก้ปัญหาไปปฏิบัติ (3) การตรวจสอบ (Check-C) เป็นขั้นตอนการเปรียบเทียบผลการแก้ปัญหาที่ได้จากการตรวจสอบแล้วว่า ได้ผลการกำหนดเป็นมาตรฐานการทำงานเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป หากพบว่า เกิดข้อบกพร่องขึ้น ให้ปฏิบัติตามการแก้ไขตามลักษณะของปัญหาที่ค้นพบ และ (4) การพัฒนาปรับปรุง (Act-A) เป็นขั้นตอนการแก้ไข ปรับปรุงหรือการพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นข้อบกพร่องให้เป็นไปตามมาตรฐาน ซึ่งอาจจำเป็น ต้องมีการวางแผนดำเนินงานใหม่ก็ได้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การสร้างรูปแบบการบริหารเชิงสมดุของ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ศึกษาองค์ประกอบการบริหารเชิงสมดุด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารเชิงสมดุจากประชากร ซึ่งเป็น

บุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 3,482 คน โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง .80-1.00 แล้ววิเคราะห์

เนื้อหา และศึกษาแนวทางการบริหารเชิงสมดุลจากตัวอย่างโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) ในคณะ สถาบัน และสำนัก อย่างเป็น สัดส่วน จำนวน 346 คน ด้วยการสอบถามความคิดเห็น โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .99 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระบบออนไลน์ Google Form วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้ว ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ด้วยตนเอง

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบ โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จากผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และบุคลากรภายนอก จำนวน 15 คน ตรวจสอบด้วยการสอบถามความคิดเห็นโดยใช้แบบตรวจสอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และ 4 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยระดับความเหมาะสม และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนความสอดคล้องของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องความตรงของเนื้อหา (Content Validity Index--CVI) ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และพัฒนารูปแบบด้วยการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) ด้วยการกำหนดประเด็นหลักในการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ได้ร่างข้อเสนอแนะโดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่ผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญเสนอแนะประเด็นความเห็นที่สอดคล้องและตรงกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป นำไปพัฒนาปรับปรุง

3. การประเมินรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของรูปแบบจากประชากร ซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 3,482 คน ในคณะ สถาบัน และสำนัก ได้ตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากกลุ่มผู้บริหาร หัวหน้างาน และบุคลากรสนับสนุน จำนวน 520 คน ด้วยแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ความเชื่อมั่นโดยรวมทั้งฉบับ เท่ากับ .93 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระบบออนไลน์ Google Form วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยระดับความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. การสร้างรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

1.1 รูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบและวิธีปฏิบัติของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุล ได้แก่ (1) ด้านการเน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ (วิธีปฏิบัติการบริหารด้านการเน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ โดยการวางแผน การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และการพัฒนาปรับปรุง) (2) ด้านงบประมาณ (วิธีปฏิบัติการบริหารด้านงบประมาณ โดยการวางแผน การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และการพัฒนาปรับปรุง) (3) ด้านกระบวนการจัดการภายใน (วิธีปฏิบัติการบริหารด้านกระบวนการจัดการภายใน โดยการวางแผน การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และการพัฒนาปรับปรุง) และ (4) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (วิธีปฏิบัติการบริหารด้านการเรียนรู้และพัฒนา โดยการวางแผน การปฏิบัติ

การติดตามตรวจสอบ และการพัฒนาปรับปรุง)

1.2 แนวทางการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า

2.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2 ความสอดคล้องของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีค่าความสอดคล้อง (CVI = 1.00) ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบ (CVI $\geq$.80)

3. การประเมินรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.1 ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด สรุปได้ว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ($\bar{X} \geq 3.51$)

3.2 ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด สรุปได้ว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ($\bar{X} \geq 3.51$)

การอภิปรายผล

1. รูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบและวิถีปฏิบัติของรูปแบบ อันเนื่องมาจากรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นรูปแบบเชิงบรรยายนำเสนอหลักการคำอธิบายด้วยการบรรยายความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด หลักการ แนวทางการดำเนินงาน มีสถานะเป็นเชิงข้อความ (semantic model) ที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการอธิบายในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Keeves (1988) และ Kanjanawasee (2002) รูปแบบจึงมีองค์ประกอบ

(1) หลักการแนวคิดของรูปแบบ ซึ่งนำเสนอเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย และบทบาท ภาระหน้าที่ การจัดการศึกษา ปัญหาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และองค์ประกอบของการบริหารเชิงสมดุล และวิถีปฏิบัติการบริหารที่มุ่งเน้นคุณภาพ (2) มีวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อความชัดเจน นำเสนอให้ทราบว่าเป็นการกำหนดองค์ประกอบและวิถีปฏิบัติของรูปแบบ และเป็นรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง (3) นำเสนอรายละเอียดองค์ประกอบและวิถีปฏิบัติของรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน หรือ 4 มิติ หรือ 4 มุมมอง และวิถีปฏิบัติ ของรูปแบบ 4 วิธี ในแต่ละองค์ประกอบพร้อมรายละเอียด จึงเป็นกลไกการขับเคลื่อนของรูปแบบ ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์องค์ประกอบและวิถีปฏิบัติจากการวิจัย และรายละเอียดวิธีการปฏิบัติ จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ Wisalaporn (2000) ที่กล่าวว่า รูปแบบเป็นกรอบความคิดที่สำคัญถูกกำหนดด้วยวิธีการสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือแนวคิด ทฤษฎี วิธีการ แนวทางภายใต้ระเบียบวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อการอธิบายและสอดคล้องกับ Khaemmani (2002) ที่สรุปว่ารูปแบบที่กำหนดขึ้นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา การบริหารหลักสูตรการสอน การพัฒนาเสริมสร้างทักษะต่างๆ ควรประกอบไปด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง หรือแนวทาง และองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อให้มีความเหมาะสม สอดคล้อง และครอบคลุมเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อธิบายคุณลักษณะความสัมพันธ์แบบจำลองที่เกิดขึ้นได้ และยังสอดคล้องกับ Asawapoom (2018) ที่ได้ให้นิยามของรูปแบบการบริหารว่าเป็นระบบและแนวทางในการบริหารที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และยังสรุปว่าองค์ประกอบหลักของรูปแบบ มี 2 องค์ประกอบใหญ่

คือ (1) กลไกของรูปแบบ (2) กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบซึ่งเป็นหลักสำคัญในการออกแบบ สร้างรูปแบบและเพื่อนำรูปแบบไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้นรูปแบบการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งมีหลักการ แนวคิด วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และองค์ประกอบวิธีปฏิบัติพร้อมรายละเอียดของรูปแบบที่ครอบคลุมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับ Silanookit (2018) ศึกษาพบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ ประกอบด้วย หลักการ แนวคิด วัตถุประสงค์ ลักษณะวิธีการบริหาร เช่นกัน

2. แนวทางการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อันเนื่องมาจากแนวทางการบริการเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้นำองค์ประกอบของการบริหารเชิงสมดุ 4 องค์ประกอบ ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี องค์ประกอบการบริหารเชิงสมดุ และจากการสังเคราะห์รูปแบบของการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย ด้านการเน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ ด้านงบประมาณ ด้านกระบวนการจัดการภายใน และด้านการเรียนรู้และพัฒนา ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าว สอดคล้องกับ แนวคิดของ Kaplan (2010), Nistor (2010), Philbin (2011), Li (2011), Negash (2011), Rahman and Hassan (2011), Al-Zwyalif (2012), Aljardali, Kaderi, and Levy-Tadjine (2012), Weerasooriya (2013), Chalaris, Chalaris, and Gritzalis (2014), Libing, Xu, and Ruiquan (2014) และ Zhang, Gao, Jiang, and Xing (2014) และรูปแบบการบริหารของ Trump University (Mackinnon, 2007), University of Washington (Hiller, 2012) และ University of Cadiz (Valderrama, Cornejo, & Bordoy, 2013) และได้นำวิธีปฏิบัติของแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์วิธีปฏิบัติการบริหารเชิงสมดุของ Kaplan

and Norton (1996), Kaplan (2010) และการบริการจัดการคุณภาพของ Deming (1986), Hitoshi (1996), Office of the National Education Commission (2002, pp. 12-13) ประกอบกับแนวทางการบริหารเชิงสมดุ ได้นำสภาพและปัญหาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ได้ทำการศึกษาที่กำหนดแนวทางสร้างความเข้าใจ ปรับแก้ พัฒนา ปรับปรุง ให้การดำเนินงานเป็นไปตามความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง จึงส่งผลให้การศึกษาความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง พบว่า แนวทางการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Nantaprecha (2012) ศึกษาพบว่า การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนงานประจำปีขององค์กร การสื่อสาร การติดตามประเมินผล การพัฒนาความรู้ ความสามารถของบุคลากรในองค์กร มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน และสอดคล้องกับ Umashankar and Dutta (2007) ศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารเชิงสมดุ ทำให้สถาบันมีโอกาสที่จะกำหนดมาตรการในการแปรรูปกิจการระดมความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ Wu, Lin, and Chang (2010) ศึกษาพบว่า มุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโตเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากและส่งผลต่ออีก 3 มุมมอง เช่นเดียวกับ Chimtengo, Mkandawire, and Hanif (2017) ศึกษาพบว่า กระบวนการภายในและการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัย และ Al-Zwyalif (2012) ศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยของประเทศจอร์แดนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้การบริหารเชิงสมดุในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และ Briqa'an and Alqurashi (2012) ศึกษาพบว่า คุณภาพของบุคลากรดีขึ้น ยกกระดับความรู้ ความเข้าใจ ของบุคลากรในการปฏิบัติงาน ยกกระดับผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น และควบคุมกลยุทธ์เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญ ทำให้บรรลุผลสำเร็จ และ Al-Hosaini and Sofian (2015) ศึกษาพบว่า การ

บริหารเชิงสมดุลนำมาใช้ในการบริหารงานเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ รวมทั้งใช้เป็นเครื่องมือเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการบริหารงาน และช่วยให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับความท้าทายที่เกิดขึ้นได้ การศึกษาแนวทางการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงอยู่ในระดับมาก

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความเหมาะสมและสอดคล้องของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความสอดคล้องผ่านเกณฑ์การตรวจสอบ อันเนื่องมาจากรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลได้ผ่านกระบวนการสร้างมาอย่างเป็นระบบ ด้วยการศึกษาค้นคว้า สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ ศึกษาแนวทางการบริหารเชิงสมดุลของบุคลากร ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Wisalaporn (2000) ที่มีหลักในการสร้างรูปแบบโดยยึดผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น การสร้างรูปแบบยังได้ยึดหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารเชิงสมดุล (Balanced Scorecard--BSC) ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ของ Kaplan and Norton (1996) และ Kaplan (2010) และกำหนดวิธีปฏิบัติด้วยระบบการบริหารจัดการคุณภาพตามแนวคิดของ Deming (1986), Hitoshi (1996), Office of the National Education Commission (2002, pp. 12-13) ประกอบกับการสร้างรูปแบบนั้นได้ กำหนดให้มีองค์ประกอบ (1) หลักการและแนวคิดของรูปแบบ (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (3) องค์ประกอบรูปแบบการบริหารเชิงสมดุล และ (4) วิธีปฏิบัติรูปแบบการบริหารเชิงสมดุล ซึ่งเป็นการนำเสนอกลไกของรูปแบบและกระบวนการดำเนินงานของรูปแบบที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Asawapoom (2018) ที่สรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบมีองค์ประกอบใหญ่ๆ คือ กลไกของรูปแบบและกระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ ผลการศึกษาครั้งนี้ จึงพบว่า รูปแบบการ

บริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบ

ส่วนความสอดคล้องของรูปแบบนั้น ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบ อันเนื่องมาจากหลักการแนวคิดของรูปแบบมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ต้องการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบการบริหารเชิงสมดุล เป็นกลไกการขับเคลื่อนของรูปแบบ และกำหนดวิธีปฏิบัติขององค์ประกอบซึ่งเป็นกระบวนการ แนวทางการดำเนินงานเพื่อให้การบริหาร การจัดการของมหาวิทยาลัยได้บรรลุตามกลยุทธ์ พันธกิจ และวิสัยทัศน์ แนวทางการดำเนินงานหรือกระบวนการดำเนินงานดังกล่าวนี้ กำหนดขึ้นจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยจากสภาพปัญหา ตลอดจนข้อเสนอนี้ อีกทั้งได้นำแนวทางการดำเนินงานไปสำรวจความคิดเห็นศึกษาแนวทางการบริหารเชิงสมดุลโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้น ยังได้ทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อพิจารณาค่าความสัมพันธ์ (Correlation--r) แบบเพียร์สัน (Pearson correlation) พบว่า มีค่า r ระหว่าง .826 ถึง .963 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทุกด้าน เพราะการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในทุกองค์ประกอบและทุกวิธีปฏิบัติมีความสัมพันธ์กันและเชื่อมโยงกันทุกรายการ ซึ่งเป็นไปตามหลักการของการบริหารแบบสมดุล สอดคล้องกับแนวคิดของ Kaplan and Norton (1996) และ Kaplan (2010) และรูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้สร้างขึ้นตามแนวทางวิทยาศาสตร์ ที่มีขั้นตอนที่เหมาะสม และกำหนดมโนทัศน์ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Keeves (1988) และ Steiner (1998) สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารเชิงสมดุลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความสอดคล้องผ่านเกณฑ์การตรวจสอบ

4. การประเมินรูปแบบการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหง อยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน อันเนื่องมาจากรูปแบบได้แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันตามแนวคิดของ Mayo and Brown (1999) เป็นรูปแบบที่นำเสนอแนวทางกระบวนการปฏิบัติที่ช่วยให้เห็นภาพระบบการทำงานต้องปฏิบัติอย่างไรเพื่อที่จะแปลงผลลัพธ์ที่ได้ในรูปแบบที่เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน (Ford, 2009) ประกอบกับการสร้างรูปแบบได้กำหนดขึ้นบนพื้นฐานของหลักการ แนวคิด ทฤษฎี การบริหารแบบสมดุและการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ โดยแนวปฏิบัติหรือกระบวนการนั้นได้แนวทางมาจากสภาพและปัญหาการบริหารของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผู้เกี่ยวข้องได้รับรู้กับสภาพและปัญหา ประกอบกับรูปแบบการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบความเหมาะสม ความสอดคล้อง และพัฒนารูปแบบมาเป็นลำดับแล้ว เป็นไปตามหลักการพัฒนารูปแบบของ Keeves (1988) ซึ่งได้ให้หลักการในการพัฒนารูปแบบเพื่อใช้ประโยชน์ คือ รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง กำหนดกลไกเชิงเหตุผลนำไปสู่การปฏิบัติ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้น รูปแบบการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงเป็นรูปแบบที่นำเสนอองค์ประกอบและวิธีปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้ สามารถนำข้อกำหนดที่เป็นวิธีปฏิบัติไปดำเนินการได้จริงอย่างเหมาะสม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติได้และมีความเป็นประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมตามวิธีการ ขั้นตอน จะส่งผลต่อผู้รับ

บริการ หน่วยงาน องค์กร ผู้เกี่ยวข้อง และสังคมสามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้ในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของ Guskey (2000) ประเมินรูปแบบว่ามีความเป็นไปได้และนำไปใช้ประโยชน์ รูปแบบการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. รูปแบบการบริหารเชิงสมดุของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการเน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ ด้านงบประมาณ ด้านกระบวนการจัดการภายใน และด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มีวิธีปฏิบัติการบริหารเชิงสมดุด้วยวิธีการวางแผน การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และการพัฒนาปรับปรุงนั้น คณะ สถาบัน และสำนักต่างๆ ในสังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง นำรูปแบบ แนวทางการบริหารไปประยุกต์ใช้ เพื่อรองรับการพัฒนาและการประเมินคุณภาพสู่มาตรฐานได้

2. คณะ สถาบัน และสำนักต่างๆ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ควรกำหนดนโยบายร่วมกัน เพื่อนำแนวทางตามรูปแบบการบริหารเชิงสมดุไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนร่วมกัน อันเนื่องมาจากรูปแบบดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงในองค์ประกอบและวิธีปฏิบัติการบริหารให้เป็นไปตามทิศทางเดียวกัน สนองตอบต่อวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย

3. สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สามารถนำรูปแบบการบริหารเชิงสมดุไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการได้ โดยนำวิธีปฏิบัติการบริหารไปกำหนดเป็นตัวชี้วัดในกระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษาได้

References

- Al-Hosaini, F. F., & Sofian, S. (2015). A review of balanced scorecard framework in Higher Education Institution (HEIs). *International Review of Management and Marketing*, 5(1), 26-35.
- Al-Zwyalif, I. M. (2012). The possibility of implementing balanced scorecard in Jordanian Private Universities. *International Business Research*, 5(11), 113-120.
- Aljardali, H., Kaderi, M., & Levy-Tadjine, T. (2012). The implementation of the balanced scorecard in Lebanese Public Higher Education Institutions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 98-108.
- Asawapoom, S. (2018). Revision of concepts and research methodology on models and model Ddevelopment. *Buabandit Journal of Educational Administration*, 18(1), 1-14. [In Thai]
- Briqa'an, A. M. A., & Alqurashi, A. A. (2012). *Governance and role of universities in the face of challenges*. Paper presented at the International Scientific Conference, Lebanon.
- Chalaris, I., Chalaris, M., & Gritzalis, S. (2014). *A holistic approach for quality assurance and advanced decision making for academic institutions using the balanced scorecard technique*. Paper presented at the Proceedings of the 18th Panhellenic Conference on Informatics.
- Chimtengo, S. A., Mkandawire, K., & Hanif, R. (2017). An evaluation of performance using the balanced scorecard model for the university of Malawis polytechnic. *African Journal of Business Management*, 11(4), 84-93
- De Waal, A. A. (2003). The future of the balanced scorecard: An interview with Professor Dr. Robert S. Kaplan. *Measuring Business Excellence*, 7(1), 30-35.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis*. MIT Press.
- Ford, A. (2009). *What is a model?*. Retrieved from <https://serc.carleton.edu/introgeo/models/WhatIsAModel.html>
- Gumbus, A. (2005). Introducing the balanced scorecard: Creating metrics to measure performance. *Journal of Management Education*, 29(4), 617-630.
- Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development*. Corwin.
- Hiller, S. (2012). *Library assessment trends in the U.S.A*. Retrieved December 5, 2019, from <https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/19902/ALA%202012.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hitoshi, K. (1996). *TQM promotion guide book*. Japanese Standards Association.

- Hladchenko, M. (2015). Balanced scorecard: A strategic management system of the higher education institution. *International Journal of Educational Management*, 29(2), 167-176.
- Jairak, K., & Praneetpolgrang, P. (2013). Applying IT governance balanced scorecard and importance performance analysis for providing IT governance strategy in university. *Information Management & Computer Security*, 21(4), 228-249.
- Kanjanawasee, S. (2002). *Appraisal theory* (3rd ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Kaplan, R. S. (2010). *Conceptual foundations of the balanced scorecard*. Harvard University Press.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1987). *Relevance lost: The rise and fall of management accounting*. Harvard Business School Press.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1992) The balanced scorecard: Measures that drive performance. *Harvard Business Review*, 70(1), 71-79.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). Using the balanced scorecard as a strategic management system. *Harvard Business Review*, 74(1), 75-85.
- Keeves, J. P. (1988). *Educational research, methodology, and measurement: An international handbook*. Pergamon.
- Khaemmani, T. (2002). *Pedagogical science: Knowledge to organize the learning process* (2nd ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Li, W. (2011). *Performance evaluation for private colleges and universities based on the balanced scorecard*. Retrieved from <https://ieeexplore.ieee.org/document/5707480/metrics>
- Libing, Z., Xu, Z., & Ruiquan, Z. (2014). *Application of the balanced scorecard in the University budget management*. Paper presented at the 2014 Conference on Information in Education, Management and Business (IEMB-14).
- Mackinnon, L. A. K. (2007). *7 steps to developing and using your own "Personal Balanced Scorecard" (PBSC)*. Trump University.
- Mayo, M. C., & Brown, G. S. (1999). Building a competitive business model. *Ivey Business Journal*, 63(3), 18-23.
- Nantaprecha, P. (2012). *Factors related to the effectiveness of the organizational operation based on balanced scorecards: A case study of the Community Organizations Development Institute (Public Organization)*. Master's Independent Study of Arts in Social Development Administration, National Institute of Development Administration. [In Thai]

- Negash, M. (2011). Resource allocation challenges in South African universities: A management accounting perspective. *International Journal of Critical Accounting*, 3(2), 265-292.
- Nistor, C. S. (2010). An empirical research about the contain of balanced scorecard concept in public sector. *Studia Universitatis Babes Bolyai-Negotia*, 55(3), 51-68.
- Office of the National Education Commission. (2002). *Community participation in educational management of educational institutions*. Author. [In Thai]
- Philbin, S. P. (2011). Design and implementation of the balanced scorecard at a University institute. *Measuring Business Excellence*, 15(3), 34-45.
- Rahman, A. A., & Hassan, M. A. A. (2011). *Implementing the balanced scorecard to facilitate strategic management in a public University*. Paper presented at the 1st Perpun International Conference and Workshop on Key Performance Indicators for Libraries, Universiti Teknologi Malaysia, Johor Bahru, Johor, Malaysia.
- Ramkhamhaeng University. (2017). *Internal quality assessment report, academic year 2016*. Author. [In Thai]
- Silanookit, C. (2018). *A model of quality cycle on administration of schools under the Bangkok Primary Education Service Area Office*. Doctoral Dissertation of Doctor of Philosophy in Social Sciences, Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Songmuang, J. (2016). *School administration in the 21st century*. Retrieved from <https://deepsouthwatch.org/node/8009> [In Thai]
- Steiner, L. (1998). Organizational dilemmas as barriers to learning. *The Learning Organization*, 5(4), 193-201.
- Umashankar, V., & Dutta, K. (2007). Balanced scorecards in managing higher education institutions: An Indian perspective. *International Journal of Educational Management*, 21(1), 54-67.
- Valderrama, T. G., Cornejo, V. R., & Bordoy, D. R. (2013). Balanced scorecard and efficiency: Design and empirical validation of a strategic map in the University by means of DEA. *American Journal of Operations Research*, 3(1), 30-52.
- Weerasooriya, R. (2013). Universities performance measurement in the balanced scorecard environment. *Financial Perspective and Mission and Strategy*, 13(2), 23-35.
- Wisalaporn, S. (2000). *From the Ramayana to assessment*. Parichart Stationery. [In Thai]
- Wu, H.-Y., Lin, Y.-K., & Chang, C.-H. (2010). Performance evaluation of extension education centers in universities based on the balanced scorecard. *Evaluation and Program Planning*, 34(1), 37-50.
- Zhang, J., Gao, S., Jiang, J., & Xing, H. (2014). *Application research of BSC theory in the salary design of teacher in College and University*. Paper presented at the Measuring Technology and Mechatronics Automation (ICMTMA), 2014 Sixth International Conference.

การพัฒนาทักษะการเชื่อมโยงความรู้ของครูด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

กมลชนก ผ่านสำแดง¹ ยศระวี วายทองคำ² ศุภนิต อารีหทัยรัตน์³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ (2) เปรียบเทียบความรู้ของครูก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และ (3) ศึกษาทักษะเชื่อมโยงความรู้ของครูหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูระดับปฐมวัย จำนวน 30 คน กำหนดสัดส่วนแบบชั้นภูมิตามขนาดของโรงเรียน จากนั้นดำเนินการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ (1) ชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ (2) แบบทดสอบความรู้ และ (3) แบบประเมินทักษะการเชื่อมโยงความรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัย พบว่า (1) ชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่ มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.30/82.11 (2) ผลการเปรียบเทียบความรู้ของครูก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ทักษะการเชื่อมโยงความรู้หลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 11.73$)

คำสำคัญ: ทักษะการเชื่อมโยงความรู้; การเรียนรู้ด้วยตนเอง; ชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

กมลชนก ผ่านสำแดง, ยศระวี วายทองคำ และศุภนิต อารีหทัยรัตน์. (2566). การพัฒนาทักษะการเชื่อมโยงความรู้ของครูด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 142-154.

¹ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kamolchanok.office@gmail.com

^{2,3} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Development of Teachers' Connecting Skills with Self-Directed Learning Through a Learning Package on the Internet

Kamolchanok Phansamdang¹ Yotravee Waythongkhum² Supanit Areehathairat³

Abstract

This research article aim to (1) a learning package on the Internet on the organization of experiences for kindergarten children in the new normal era; to compare (2) the teachers' knowledge prior to and after the study with self-directed learning through a learning package on the Internet; and (3) the teachers' connecting skills after the study with self-directed learning through a learning package on the Internet. The sample population consisted of thirty early childhood teachers. The method of simple random sampling was employed by drawing lots. The research instruments used to collect data consisted of (1) a learning package on the Internet on the organization of experiences for kindergarten children in the new normal era; (2) a knowledge test; and (3) an evaluation form of connecting skills. The statistics used in data analysis were mean ($\bar{X}$) and standard deviation (SD). The technique of dependent samples t- test was also employed.

The results of the research revealed that (1) The learning package on the Internet on the organization of experiences for kindergarten children in the new normal era exhibited an efficiency of 80.30/82.11. (2) The comparison of teachers' knowledge prior to and after the study with self-directed learning through a learning package on the Internet on the organization of experiences for kindergarten children in the new normal era found the average score after the study higher than prior to the study at the statistically significant level of .05. (3) The connecting skills after the study were found to be at a very good level ($\bar{X} = 11.73$).

Keywords: Connecting Skills; Self-Directed Learning; Learning Package on the Internet

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Phansamdang, K., Waythongkhum, Y., & Areehathairat, S. (2023). The development of teachers' connecting skills with self-directed learning through a learning package on the internet. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 142-154.

¹ Master of Education Program in Educational Communication and Technology, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: kamolchanok.office@gmail.com

^{2,3} Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

Office of the National Economics and Social Development Council. (2021) กล่าวว่าองค์การสหประชาชาติ ได้กำหนด 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development goals) ในการพัฒนาของโลกเพื่อให้ประเทศต่างๆ นำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมประเทศไทยมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยนำมาใช้ในการกำกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) เพื่อให้ทุกภาคส่วนร่วมสร้างสังคม ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเป้าหมายที่ 4 คือ การสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพรวมถึงการดำเนินการผ่านทางความร่วมมือระหว่างประเทศในการฝึกอบรมครูในประเทศกำลังพัฒนา โดย Ministry of Education (2017) ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า “การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรักความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ” (Ministry of Education, 2018, p. 138) เพื่อไปถึงเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนอกจากพ่อแม่ และบุคคลในครอบครัวแล้ว คือการให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูผู้สอน ผู้สอนระดับปฐมวัยและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญ

ยิ่งในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีพัฒนาการตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย การให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมด้วยความเข้าใจ ด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม จะช่วยให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาโครงสร้างทางปัญญาภายในของบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัวผสมผสานกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ให้มีกระบวนการเชื่อมโยงความรู้ เป็นแนวทางการจัดการศึกษาจากประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ทำให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดและทักษะที่ได้รับผลมาจากการพัฒนาแนวคิด ที่ผ่านมา ความสามารถในการบูรณาการช่วยส่งเสริมความเป็นอิสระทางความคิดและทักษะที่เป็นของนักเรียนเองโดยแท้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ คิดค้นสร้างและสรุปความรู้ด้วยตนเองและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในอนาคต (Aphaiwan, 2018) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 เป็นพื้นที่รอยต่อพรมแดน ไทย-มาเลเซีย มีการจัดการศึกษาหลายระดับ ทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของท้องถิ่น มีเด็กต่างชาติข้ามพรมแดนเพื่อเข้ามาศึกษาในพื้นที่ มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม พบปัญหาความเหลื่อมล้ำ ขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่ว่า ในโลกยุคดิจิทัลครูสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ตามความต้องการของตนเอง ด้วยการสืบค้น เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วไปบนเครือข่าย สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาสมรรถนะและความรู้ความสามารถของบุคลากรกระทรวงศึกษาธิการ ที่ต้องการให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานรองรับความเป็นรัฐบาลดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

จึงมีความสนใจที่จะสร้างชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อศึกษาความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ของครูด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของครู เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาการออกแบบการสอนเป็นแนวทางการออกแบบการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กอนุบาลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ที่จะช่วยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กอนุบาลให้เป็นไปอย่างราบรื่น และสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยมุ่งเน้นแนวทางการจัดกิจกรรมให้บูรณาการครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ของครูก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
3. เพื่อศึกษาทักษะเชื่อมโยงความรู้ของครูหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูระดับปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 117 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นครูระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30 คน กำหนดสัดส่วนแบบชั้นภูมิตามขนาดของโรงเรียน

จากนั้นดำเนินการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การเชื่อมโยงความรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ของครู, ทักษะการเชื่อมโยงความรู้ของครู

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางสำหรับครูหรือบุคลากรทางการศึกษาในการออกแบบชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. ครูสามารถออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียนและสามารถถ่ายทอดความรู้ เพื่อเป็นแบบอย่างในการประยุกต์ใช้กิจกรรมในสถานศึกษา เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่
3. สถานศึกษาสามารถประยุกต์รูปแบบชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกับรายวิชาอื่นๆ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้

เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่เกิดจากความก้าวหน้าของอินเทอร์เน็ตซึ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทฤษฎีการเชื่อมต่อหรือทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้นี้มีความเชื่อว่า การเรียนรู้มีการเลื่อนไหลไม่หยุดนิ่ง ความรู้ต่างๆ เกิดขึ้นใหม่ทุกนาที นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ อย่างรวดเร็วที่ล้วนกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนเรา อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงทิศทางของการเรียนรู้ด้วย Siemens George (2004) ผู้เสนอทฤษฎี Connectivism ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ว่า เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบเครือข่ายเป็นฐาน ที่ออกแบบมาสำหรับการเรียน

ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีอยู่ปัจจุบัน เป็นทฤษฎีที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบันที่เป็นยุคดิจิทัล เมื่อมีการเข้าถึง มีการเชื่อมโยงได้อย่างรวดเร็วทำให้ความรู้ที่มีอยู่นั้นอาจสั่นคลอน ความรู้ที่ทันสมัยในปัจจุบันกลายเป็นความรู้ที่ล้าสมัยในเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา จึงทำให้เราจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้ใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลา และความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่บนเครือข่ายอาจอยู่ในรูปสัญลักษณ์ ข้อความ รูปภาพ เสียง การแสดงความคิดเห็น หรืออารมณ์ความรู้สึกที่กระจายอยู่ทั่วไปในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยมีหลักการ ดังนี้ (1) การเรียนรู้และองค์ความรู้เกิดจากการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายของผู้คนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ยังมีผู้อื่นแสดงความคิดเห็นในเรื่องเดียวกันมากเท่าใด ความรู้นั้นก็จะมีความหนาแน่นมากขึ้น (2) การเรียนรู้เป็นการเชื่อมโยงระหว่างโหนด (node) หรือแหล่งข้อมูลที่สำคัญหลายๆ โหนด การเรียนรู้เกิดจากการมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างโหนดที่กระจัดกระจายอยู่เมื่อเรามองเห็นความสัมพันธ์ การเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นทันที (3) การเรียนรู้อาจมีในรูปแบบปกตินิยมที่มนุษย์จะใช้กันแบบทั่วๆ ไปก็ได้ คือ การป้อนข้อมูลเข้าหุ่นยนต์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การจดจำ และนำไปประมวลผล เช่น ให้ข้อมูลหุ่นยนต์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประมวลผลใบหน้าคน (4) ประสิทธิภาพของการสร้างองค์ความรู้เกิดจากความสามารถในการรับข้อมูลที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนที่ต้องมีความสามารถในการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม อาจเป็นทักษะการใช้งาน Google Search Engine ทักษะการค้นหาหนังสือที่ต้องการ ทักษะการค้นหาสถานที่เพื่อการเรียนรู้ที่ต้องการ ทักษะการคัดเลือกงานสัมมนาที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตนเอง เป็นต้น (5) การพัฒนาและสะสมองค์ความรู้ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องบำรุงรักษา เพื่อให้การเรียนรู้ต่อเนื่อง การหมั่นมองความ

สัมพันธ์ และการถกเถียงในประเด็นต่างๆ ของโหนดจะเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มเกลียวเชือกแห่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น (6) ความสามารถในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ ความคิด และมโนทัศน์ คือปัจจัยหลักที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ ความสามารถในการดูและสังเกตการณ์เชื่อมต่อของข้อมูลถือเป็นทักษะหลักการมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเกลียวเชือก เป็นทักษะสำคัญให้เกิดการเรียนรู้ (7) องค์ความรู้ที่ถูกต้องเกิดจากความสามารถในการรับทราบข้อมูลในปัจจุบันทันสมัย เป็นสิ่งสำคัญของการสร้างกิจกรรมในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้บังเกิดขึ้น และ (8) การตัดสินใจด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากการเลือกสิ่งที่จะเรียนรู้ผ่านข้อมูลสารสนเทศที่ได้รับอย่างมีวิจารณญาณและมีความรอบคอบ ขณะที่มีความตอบในตอนนี้นั้นคำตอบนั้นอาจผิดเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมของข้อมูลที่มีผลต่อการตัดสินใจ สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ อาจถูกเรียกได้ว่า ทฤษฎีเชื่อมโยงนิยม ทฤษฎีการเชื่อมต่อก็ได้ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนใช้ศึกษาข้อมูลในแหล่งสารสนเทศหลายแหล่งที่กระจัดกระจายอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แล้วผู้เรียนนำเนื้อหามาแลกเปลี่ยนความรู้ประกอบกับความคิดเห็นของกลุ่มคนที่มีความสนใจในด้านเดียวกันที่แสดงอยู่บนเครือข่าย จนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภายในตัวผู้เรียนที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ข้อมูลใหม่ ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นเองได้ การเชื่อมโยงความรู้ เป็นกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นภายในสมอง ที่เกิดขึ้นหลังจาก การศึกษาข้อมูล ข้อความจริง นำประสบการณ์เดิมที่เคยเจอ มาร่วมวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ สามารถบอกความสัมพันธ์และความหมายระหว่างข้อมูลต่างๆ ที่นำมาเชื่อมโยงกันได้ จากการศึกษาประเภทของทักษะการคิด พบว่า ทักษะการคิดการเชื่อมโยง (connecting) เป็นทักษะการคิดที่เป็นพื้นฐานของทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งทักษะ

การคิดเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นต่อการคิดทั่วๆ ไปในชีวิตประจำวัน และเป็นทักษะที่เป็นพื้นฐานของการคิดขั้นสูงที่ซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ (core thinking skills) เป็นทักษะที่มีกระบวนการไม่ซับซ้อนมากนัก และเป็นทักษะหลักที่บุคคลใช้เป็นประจำหรือใช้บ่อยๆ ในการดำรงชีวิตประจำวัน ด้วยการบอกความสัมพันธ์และอธิบายความหมายของระหว่างข้อมูลต่างๆ ที่นำมาเชื่อมโยงได้

การเรียนรู้ด้วยตนเอง

Knowles (1975) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนคิดริเริ่มการเรียนรู้เองโดยวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตน กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การติดต่อกับบุคคลหรือสื่อการเรียนรู้ การเลือกและเสริมแผนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนของตน ซึ่งอาจจะได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม

Khaemmani (2011) ได้นิยามการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า หมายถึง การให้โอกาสผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งครอบคลุมการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตน การตั้งวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้ การเลือกวิธีการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งความรู้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการประเมินตนเองโดยผู้สอนอยู่ในฐานะกัลยาณมิตร ทำหน้าที่กระตุ้นและให้คำปรึกษาผู้เรียนในการวินิจฉัยความต้องการ กำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบแผนการเรียนรู้ และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ แหล่งข้อมูล รวมทั้งร่วมเรียนรู้ไปกับผู้เรียน และติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

ชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

Tuntijarukone (2017) ได้สรุปความหมายของ

ชุดกิจกรรมไว้ คือ การนำสื่อการเรียนการสอนหลากหลายมารวบรวมไว้เป็นชุด จัดสื่อไว้เป็นระบบเพื่อประกอบในการเรียนและสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามเป้าหมายที่กำหนดซึ่งนักเรียนสามารถเลือกเรียนในเรื่องที่ตนเองสนใจ และได้ศึกษาค้นคว้า ทดลองและลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริงโดยไม่ต้องเสียเวลารอคอยเพื่อนคนอื่น เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นการตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เมื่อนำชุดกิจกรรมมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงเป็นการเรียนการสอนที่อาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วยสนับสนุนในการเชื่อมโยงระบบการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอย่างมีระบบ เตรียมการล่วงหน้าได้ กำหนดเนื้อหาบทเรียน ขั้นตอนการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การประเมินผลผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสะดวกสบาย มีอิสระในการศึกษาบทเรียนตามรูปแบบการศึกษาของตนเอง สามารถศึกษาได้ตลอดไม่จำกัดสถานที่ และเวลา เพียงเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ นอกจากนั้นแล้วการเรียนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตยังเป็นวิธีที่ประหยัด ขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถเดินทางมาศึกษา ณ ที่ตั้งได้อีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Boriboon (2010) ศึกษาเรื่อง “A Comparison of Learning Achievement and Analytical Thinking Skills of the Non-formal Education Students Studying at a Junior High School Level Between Using Learning Package and the Conventional Method” พบว่า (1) ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.75/84.80 (2) คะแนน

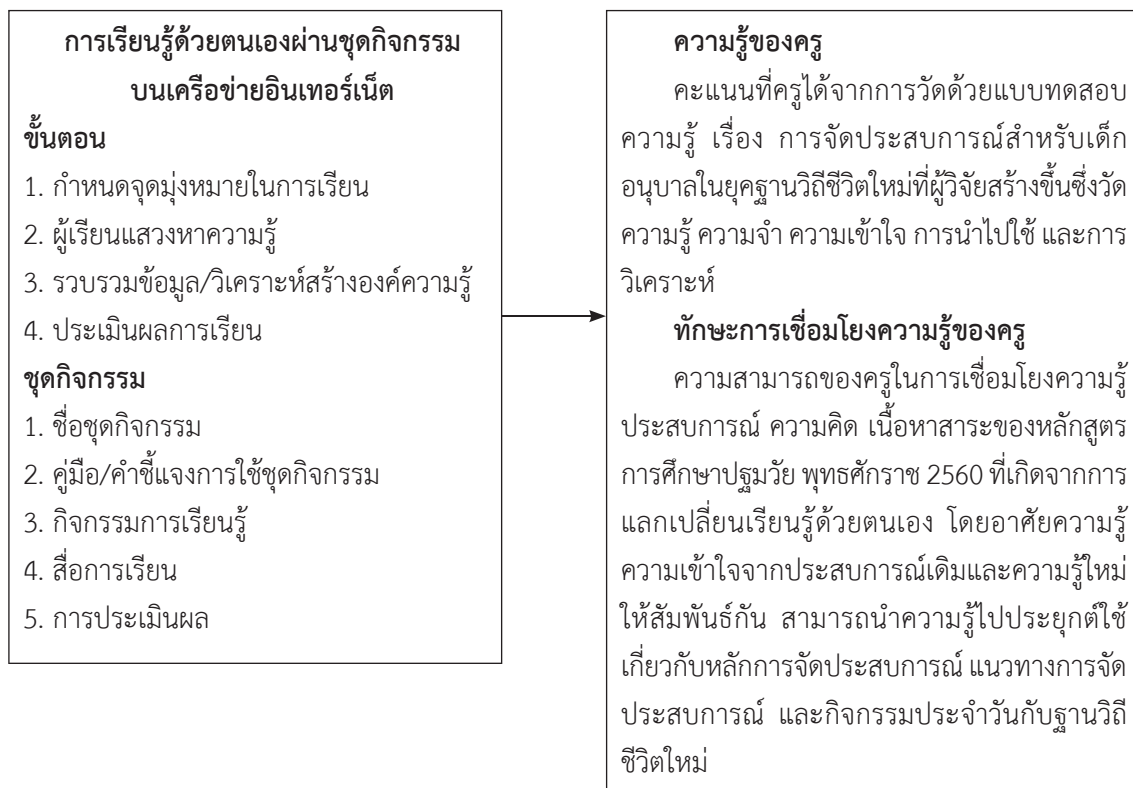
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ของ นักศึกษาที่จัดการเรียนรู้ จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สูงกว่านักศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (3) คะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักศึกษาที่จัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่านักศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Phumpuang,Thammetar,Natakuatoong, and Tantasanawong (2020) ศึกษาเรื่อง “The Development of E-Learning Model by Collaborative Learning on Social Media to Develop Information Literacy Skills for Undergraduate Students of Faculty of Education of Education” พบว่า การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งด้วยการเรียนรู้ร่วมกันผ่านสังคมออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศฯ ผลการประเมินกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียนอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.08$) ผลการประเมินชิ้นงานของผู้เรียน ผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 60 ขึ้นไป ทุกชิ้นงาน (ร้อยละ 82.13) และผลการ ประเมินทักษะการรู้สารสนเทศของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.15$) สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ด้วยทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ที่ต่างได้รับมาผ่าน

เครือข่ายสังคมออนไลน์ จนสามารถสรุปได้ เกิดเป็นความรู้ใหม่ ที่จะนำมาพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะการเรียนรู้สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

La-orkul and Tantrarungroj (2019) ศึกษาเรื่อง “Development of a Digital Literacy Learning Package Using Brainstorming Technique Through Interactive Infographics Design for Secondary School Students” พบว่า รูปแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการรู้ดิจิทัลที่ใช้เทคนิคระดมสมองด้วยการออกแบบอินโฟกราฟิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) สื่อการสอน (2) ผู้สอน (3) การระดมสมอง (4) อินโฟกราฟิกส์ และ (5) การวัดและประเมินผล มีขั้นตอน 5 ขั้นตอนได้แก่ (1) กิจกรรมการเรียนการสอน และ กระตุ้นด้วยคำถาม (2) กิจกรรมระดมสมองภายในกลุ่ม เพื่อตอบคำถาม (3) กิจกรรมแชร์คำตอบ ค้นหาข้อสรุป (4) กิจกรรมระดมสมองเพื่อสร้าง และ แชร์ ผลงาน และ (5) สรุปและประเมิน ผลการทดลองใช้รูปแบบการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการรู้ดิจิทัลฯ พบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะการรู้ดิจิทัลหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ความรู้ของครูที่เรียนด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ทักษะการเชื่อมโยงความรู้ของครูหลังการเรียนรู้อยู่ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับดี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตศึกษาประถม

ศึกษานราธิวาส เขต 2 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30 คน โดยกำหนดสัดส่วนแบบชั้นภูมิตามขนาดของโรงเรียน จากนั้นดำเนินการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) ชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ (2) แบบทดสอบความรู้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 และ (3) แบบประเมินทักษะการเชื่อมโยงความรู้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

ผลการวิจัย

ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมบนเครือข่าย

ข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก

อนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่

การหาประสิทธิภาพ	จำนวนตัวอย่าง (คน)	คะแนนเฉลี่ย		ประสิทธิภาพ	
		ระหว่างเรียน	หลังเรียน	E_1/E_2	
แบบเดี่ยว	3	8.66	24.00	78.78	80.00
แบบกลุ่ม	9	8.88	24.44	80.80	81.48
แบบภาคสนาม	30	8.83	24.63	80.30	82.11

จากตาราง 1 สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่ มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.30/82.11

ผลการเปรียบเทียบความรู้ของครูก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่ (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

การเปรียบเทียบความรู้ของครูก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในยุควิถีชีวิตใหม่

คะแนน	n	$\bar{X}$	SD	df	t	p
ก่อนเรียน	30	21.37	3.20	29	-6.507	.000*
หลังเรียน		24.93	3.44			

* $p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ครูที่เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในยุควิถีชีวิตใหม่ มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาทักษะเชื่อมโยงความรู้ของครูหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (ดูตาราง 3)

ตาราง 3

การศึกษาทักษะเชื่อมโยงความรู้ของครูหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ครู (คน)	รายการประเมิน (คะแนน)					คะแนน รวม	คะแนน ทักษะการ เชื่อมโยง ความรู้	ระดับ คุณภาพ
	ความ สามารถ ในการคิด	ความ สามารถ ในการหา ความสัมพันธ์ ของข้อมูล	ความ สามารถ ในการเชื่อมโยง ความรู้	ความ สมบูรณ์ ของเนื้อหา	ลักษณะ งาน			
30	82	67	66	71	66	352	11.73	ดีมาก

จากตาราง 3 พบว่า การศึกษาทักษะการเชื่อมโยงความรู้ของครูหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่องการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลบนฐานวิถีชีวิตใหม่ มีคะแนนทักษะการเชื่อมโยงความรู้ เท่ากับ 11.73 อยู่ในระดับดีมาก

การอภิปรายผล

1. ชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาล บนฐานวิถีชีวิตใหม่ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.30/82.11 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษา รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างชุดกิจกรรมตามหลักกระบวนการ และขั้นตอนตามการผลิตชุดกิจกรรมหรือชุดการสอน Brahmarong (2009) มี 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นการวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการศึกษาทฤษฎี เอกสาร ค้นหาความต้องการ ความจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องไปออกแบบในการผลิตชุดกิจกรรม (2) ขั้นการวางแผนการสอน เป็นการออกแบบการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่

ผู้เรียนต้องศึกษา แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตามความต้องการ ความสามารถ ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ที่จัดไว้ในชุดกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้อื่นบนอินเทอร์เน็ต ทำการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม สอดถามจากผู้รู้ด้วยตนเอง เพื่อทำความเข้าใจและสรุปด้วยตนเอง (3) ขั้นการผลิตสื่อการสอน เป็นการออกแบบการนำเสนอเนื้อหาในชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ร่วมกับวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง การออกแบบภาพประกอบให้สอดคล้องกับเนื้อหา ให้มีความทันสมัย น่าอ่าน ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด นิภาพ เชื่อมโยงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นำเสนอแหล่งการเรียนรู้ แบ่งหมวดหมู่เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย และนำเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขด้านสื่อและเนื้อหาให้มีการจัดรูปแบบของชุดกิจกรรม รูปแบบตัวอักษร ขนาด สี ปริมาณเนื้อหาให้มีความสอดคล้องกัน และ (4) ขั้นการทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอน เป็นขั้นตอนการหาประสิทธิภาพของชุดการสอน ก่อนที่จะนำไปใช้กับผู้เรียน ว่าชุดการสอนนั้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อหา สามารถนำไปใช้ในการศึกษาได้ ซึ่งมีการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญหลายครั้ง จนผ่านการประเมินจาก

ผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ La-orkul and Tantrarungroj (2019) ศึกษาพบว่า รูปแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการรู้ดิจิทัลที่ใช้เทคนิคระดมสมองด้วยการออกแบบอินโฟกราฟิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) สื่อการสอน (2) ผู้สอน (3) การระดมสมอง (4) อินโฟกราฟิกส์ และ (5) การวัดและประเมินผล มีขั้นตอน 5 ขั้นตอนได้แก่ (1) กิจกรรมการเรียนรู้การสอน และกระตุ้นด้วยคำถาม (2) กิจกรรมระดมสมองภายในกลุ่มเพื่อตอบคำถาม (3) กิจกรรมแชร์คำตอบ ค้นหาข้อสรุป (4) กิจกรรมระดมสมองเพื่อสร้าง และแชร์ผลงาน และ (5) สรุปและประเมิน ผลการทดลองใช้รูปแบบการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการรู้ดิจิทัล พบว่าคะแนนเฉลี่ยทักษะการรู้ดิจิทัลหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความรู้ของครูก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาล บนฐานวิถีชีวิตใหม่ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้ แสดงว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตามขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ผู้วิจัยได้เลือกไว้ 4 ขั้นตอน คือ (1) กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้วัตถุประสงค์ในการศึกษาชุดกิจกรรมนี้ โดยผู้เรียนเป็นผู้กำหนดระยะเวลา สถานที่ วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้เสร็จทันการนัดหมาย (2) ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม การแลกเปลี่ยน การแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในกลุ่ม ตามความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนเอง (3) รวบรวม

ข้อมูล/วิเคราะห์สร้างองค์ความรู้ซึ่งหลังจากผู้เรียนได้จากการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นำข้อมูลมารวบรวมวิเคราะห์ ลงข้อสรุปเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาในชุดกิจกรรมกับความรู้และประสบการณ์เดิมของตนเอง กับความรู้และประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ ตอบสนองต่อการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ตนเองได้ตั้งไว้ และ (4) ประเมินผลการเรียน เมื่อเปรียบเทียบความรู้ของครูก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แสดงให้เห็นว่า วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสทางการศึกษาถึงแม้จะจัดการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าไม่ได้ วิธีการนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัด ความสนใจของตนเองได้อย่างเต็มที่ ไม่จำกัดสถานที่หรือเวลาในการเรียน โดยผู้เรียนกำกับตนเอง ตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีวินัย มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง เพื่อให้ได้ความรู้นำมาประยุกต์ใช้ต่อไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Boriboon (2010) ศึกษาพบว่า (1) ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.75/84.80 (2) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ของนักศึกษาที่จัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สูงกว่านักศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และ (3) คะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักศึกษาที่จัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สูงกว่านักศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษาทักษะเชื่อมโยงความรู้ของครูหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตพบว่า การเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของครู ครูเลือกศึกษาได้ตามเวลา ตามความสนใจ และความถนัดของครูเอง โดยนอกจากเข้าศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ตามที่จัดไว้ให้แล้ว ครูยังเข้าศึกษาเอง

จากแหล่งเรียนรู้อื่นนอกเหนือจากที่จัดไว้ให้แต่มีการเผยแพร่ไว้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เปรียบเทียบ จัดลำดับความสำคัญ แสวงหาข้อมูลความรู้ ชักถามข้อสงสัยเพื่อลงข้อสรุปแล้วสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ ซึ่งครูสามารถเชื่อมโยงความรู้ประสบการณ์ ความคิด สาระการเรียนรู้ หลักการจัดประสบการณ์ แนวทางการจัดประสบการณ์ และกิจกรรมประจำวันที่ใช้กับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่เป็นแกนหลักร่วมกับประสบการณ์เดิม ไปประยุกต์ใช้บนฐานวิถีชีวิตใหม่ได้อยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยอาศัยการเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกันใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามาช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ติดตาม แลกเปลี่ยนความรู้จากการสนทนากลุ่มบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น สอดคล้องกับผู้เสนอทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ Siemens (2004) ที่กล่าวว่า ความรู้เกิดจากการสร้างโดยการเชื่อมต่อไหนความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ผ่านแหล่งข้อมูลสารสนเทศหลายๆ แหล่ง บนเครือข่ายที่มีการแชร์เนื้อหาความรู้ และแหล่งข้อมูล นำมาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมเกิดการสร้างความรู้ร่วมกันในกลุ่มเกิดเป็นความรู้ใหม่ สอดคล้องกับ

ผลการศึกษาของ Phumpuang, Thammatar, Natakatoong, and Tantasawanong (2020) ศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ด้วยทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ที่ต่างได้รับมาผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ จนสามารถสรุปได้เกิดเป็นความรู้ใหม่ที่จะนำมาพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะการเรียนรู้สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ก่อนการศึกษาชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ควรทำความเข้าใจถึงวิธีการใช้ให้เข้าใจอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถใช้ชุดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม
2. ชุดกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนี้เป็นชุดกิจกรรมที่ออกแบบในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้เรียนต้องสามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ มีความตั้งใจ มีวินัย และเห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเอง ที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

References

- Aphaiwan, S. (2018). *The development of the creative thinking of Matthayom Sueksa one students using connectivism learning activities in graphic design*. Master's Thesis of Education in Educational Communication and Technology, Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Brahmawong, C. (2009). Teaching set. In *Compilation of academic courses, curriculum development and instructional media* (Unit 14). Sukhothai Thammathirat Open University, The Office of the University Press. [In Thai]

- Boriboon, A. (2010). *A comparison of learning achievement and analytical thinking skills of the non-formal education students studying at a junior high school level between using learning package and the conventional method*. Master's Thesis of Education in Learning Management, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. [In Thai]
- Khemmani, T. (2011) Analysis, Synthesis, Creative and Critical Thinking Skills: Integration in Teaching-Learning Plan. *The Journal of the Royal Institute of Thailand*, 36(2), 188-204. [In Thai]
- Knowles, S. M. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. Association and Follett.
- La-orkul, K., & Tantrarungroj, P. (2019). Development of a digital literacy learning package using brainstorming technique through interactive infographics design for secondary school students. *Journal of Education, Faculty of Education, Srinakharinwirot University*, 20(2), 1-13.
- Ministry of Education. (2017). *Early childhood curriculum B. E. 2560*. Author. [In Thai]
- Ministry of Education. (2018). *A guide to the early childhood education curriculum B. E. 2017 for children aged 3-6 years*. Author. [In Thai]
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2021). *Thailand's SDG progress report 2016-2020*. Author. [In Thai]
- Phumpuang, K., Thammetar, T., Natakatoong, O., & Tantasanawong, P. (2020). The development of e-learning model by collaborative learning on social media to development to develop information literacy skills for undergraduate students of faculty of education of education. *Journal of Education, Naresuan University*, 22(1), 29-44. [In Thai]
- Siemens, G. (2004). *Connectivism: A learning theory for the digital age*. Retrieved from https://jotamac.typepad.com/jotamacs_weblog/files/Connectivism.pdf
- Tuntjarukone, S. (2017). *Development of learning activity packages for basic science process skills on life and the environment for grade 6 students*. Master's Thesis of Education in Curriculum and Instruction, Valaya Alongkorn Rajabhat University. [In Thai]

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษากรณีที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์

กานติศ ศิริสานต์¹ ณฐ สันตาสว่าง² สุเมธ รอยกุลเจริญ³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ วิเคราะห์กฎหมายไทย กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ รวมทั้งค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาและจัดทำกฎหมายคุ้มครองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีการ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ลดทอนผู้ทรงสิทธิชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มีข้อกฎหมายที่เป็นปัญหาไม่กำหนดคานียามชุมชน มาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เปรียบเทียบกับกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่นนอกจากที่ดินป่าไม้ กฎหมายระหว่างประเทศ (Hard Law) เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายภายในประเทศไทยรับรองคุ้มครองสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนพื้นเมืองอาศัยและทำกินยังชีพ สืบต่อวัฒนธรรมประเพณีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ประเทศอินเดีย ฟิลิปปินส์ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย มีกฎหมายกลางรับรอง สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ชุมชนวัฒนธรรมพื้นเมือง ชนเผ่า ในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้และในเขตอนุรักษ์

คำสำคัญ: สิทธิชุมชน; การใช้ประโยชน์; ทรัพยากรธรรมชาติ; เขตอนุรักษ์

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

กานติศ ศิริสานต์, ณฐ สันตาสว่าง และสุเมธ รอยกุลเจริญ. (2566). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษากรณี ที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์. *วารสารดุสิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 155-167.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: dr.kandids@hotmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ ศาลปกครองสูงสุด

Legal Problems Related to Holders of Community Rights in the Utilization of Natural Resources: A Case Study of Forest Land in the Conservation Area

Kandid Sirisarn¹ Nut Santaswang² Sumath Roygulcharoen³

Abstract

This research article aims to study the concept and theory of community rights in the utilization of natural resources, to analyze Thai law, international law and foreign law as well as finding solutions and formulating legislation to protect community rights to use forest lands in protected areas. The researchers used the qualitative research methodology by using 3 methods of data collection, namely documentary research, in-depth interviews and focus group discussion and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

Findings show that the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017), decreases holders of local community rights. The National Reserved Forest Act B.E. 2507 (1964), the National Park Act B.E. 2562 (2019) and the Wildlife Preservation and Protection Act B.E. 2562 (2019) pose legal problems in not determining the definition of community; measures of community protection certification not having community participation. Other types of law related to natural resources except forest land. International law (hard law) is a legal guideline that Thailand prescribes a law in Thailand for the rights protection certification of ethnic groups and local communities. They can reside, earn a living, inherit culture, traditions, conservation, and utilize forest land. India, the Philippines, the United States of America, and Australia have a general law for certification of community rights, traditional local communities, local culture, and tribes in the utilization of forest land and that in the conservation area.

Keywords: Community Rights; Utilization; Natural Resources; Conservation Area

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Sirisarn, K., Santaswang, N., & Roygulcharoen, S. (2023). Legal problems related to holders of community rights in the utilization of natural resources: A case study of forest land in the conservation area. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 155-167.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: dr.kandid@hotmai.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

³ Supreme Administrative Court

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลรายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2544 (ฉบับแรก) ถึงปี 2561 (ขณะศึกษา) รวม 18 ปี พบว่ามีเรื่องเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 10,942 เรื่อง แยกเป็นประเภทของสิทธิที่ได้รับการร้องเรียน รวม 26 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ได้รับเรื่องร้องเรียนมากที่สุด 5 กลุ่มแรก ได้แก่ (1) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม 2,428 เรื่อง คิดเป็น 22.19 เปอร์เซ็นต์ (2) สิทธิในชีวิตทรัพย์สินฯ 2,085 เรื่อง คิดเป็น 19.06 เปอร์เซ็นต์ (3) สิทธิชุมชนฯ 1,661 เรื่อง คิดเป็น 15.19 เปอร์เซ็นต์ (4) ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม 692 เรื่อง คิดเป็น 6.32 เปอร์เซ็นต์ และ (5) สิทธิด้านอื่นๆ/ไม่ระบุ 681 เรื่อง คิดเป็น 6.22 เปอร์เซ็นต์ ส่วนกลุ่มอื่นๆ คิดเป็น เรื่องร้องเรียนกลุ่มละไม่ถึง 5 เปอร์เซ็นต์ จากเรื่องร้องเรียนทั้งหมด

สิทธิชุมชน เป็นเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองคุ้มครองชุมชน มีสิทธิใช้และได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แต่ไม่มีกฎหมายรองรับสถานะชุมชนในการเป็นผู้ทรงสิทธิที่มีสิทธิและหน้าที่ใช้และได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ไม่ได้กำหนดค่านิยมชุมชนเอาไว้โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ซึ่งชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่อยู่อาศัย ทำกินเพื่อการดำรงชีพมายาวนานก่อนประกาศเป็นเขตอนุรักษ์ไม่สามารถใช้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญรับรองคุ้มครองโดยชอบด้วยกฎหมายและถูกดำเนินคดีมาตลอด ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและการดำเนินชีวิตของชุมชนหลายสิบหลายร้อยครอบครัว (Office of the National Human Rights Commission of Thailand, 1997) ถึงแม้สิทธิชุมชนจะรับรองคุ้มครองเอาไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 แต่ยังคงมีปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิ

ชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
2. เพื่อวิเคราะห์กฎหมายไทย ค้นหาผู้ทรงสิทธิชุมชนและการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์
3. เพื่อวิเคราะห์กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ ค้นหาผู้ทรงสิทธิชุมชนและการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์
4. เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาและจัดทำกฎหมายคุ้มครองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ วิเคราะห์กฎหมายไทย ผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พุทธศักราช 2550 และพุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ

พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 คำพิพากษาของศาลในประเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้ทรงสิทธิชุมชน วิเคราะห์กฎหมายระหว่างประเทศที่รับรองคุ้มครองผู้ทรงสิทธิชุมชนด้านสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และที่ดินป่าไม้ กฎหมายประเทศอินเดีย ฟิลิปปินส์ สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย คำพิพากษาของศาลในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้ทรงสิทธิชุมชน

2. ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 คน ประกอบด้วย (1) ผู้ทรงสิทธิชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ จำนวน 6 คน ได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน และตัวแทนชุมชนที่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ (2) นักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 3 คน ได้แก่ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และเลขานุการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (3) ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายอุทยานแห่งชาติ และกฎหมายรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือห้ามล่าสัตว์ป่า (4) ผู้ชำนาญคดีเกี่ยวกับที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ จำนวน 10 คน ได้แก่ ตำรวจกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พนักงานอัยการผู้ชำนาญคดีที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อม และตุลาการศาลปกครองสูงสุดแผนกคดีสิ่งแวดล้อม (5) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ จำนวน 3 คน ได้แก่ กรมป่าไม้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมควบคุมมลพิษ (6) กลุ่มผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนและสิทธิมนุษยชน จำนวน 3 คน ได้แก่ ศูนย์พิทักษ์และฟื้นฟูสิทธิชุมชนท้องถิ่น และ (7) กลุ่มผู้แทนอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาหรือนักวิชาการอิสระ จำนวน 4 คน ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

กำแพงเพชร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ของแนวคิดสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์นำมาเป็นหลักปฏิบัติในการรับรองคุ้มครองสิทธิชุมชน
2. ทำให้ทราบผู้ทรงสิทธิชุมชนในระบบกฎหมายไทย มาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ที่ต้องปรับปรุงแก้ไข
3. ทำให้สามารถนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันประเทศไทยให้ต้องบัญญัติกฎหมายภายในประเทศ และจุดเด่นที่นำมาเป็นแนวคิดสนับสนุนของกฎหมายต่างประเทศมาปรับปรุงมาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์
4. ทำให้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาและได้ร่างกฎหมายคุ้มครองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดพื้นฐานสิทธิชุมชนของไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรบนพื้นฐานของจารีตประเพณี และองค์กรทางสังคม (Sribuaiam, Temsiriwattanukul, & Tengaumnua, 2017) สิทธิชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติมีการอ้างถึงสิทธิใน 2 ลักษณะ คือ (1) สิทธิหน้าห่ม หมายถึง สิทธิของส่วนรวม ซึ่งใช้จัดการและควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรในท้องถิ่นหลายประเภท (2) สิทธิการใช้ หมายถึง สิทธิที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ซึ่งผู้ใช้ไม่สามารถผูกขาดสิทธิไว้ได้ตลอด สิทธินั้นจะหยุดไปเมื่อหยุดการใช้ประโยชน์ไปแล้ว (Intapuntee, 2011) สิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในระบบจารีตประเพณีดั้งเดิมพบการใช้ประโยชน์ 3 แบบ คือ (1) ป่าศักดิ์สิทธิ์

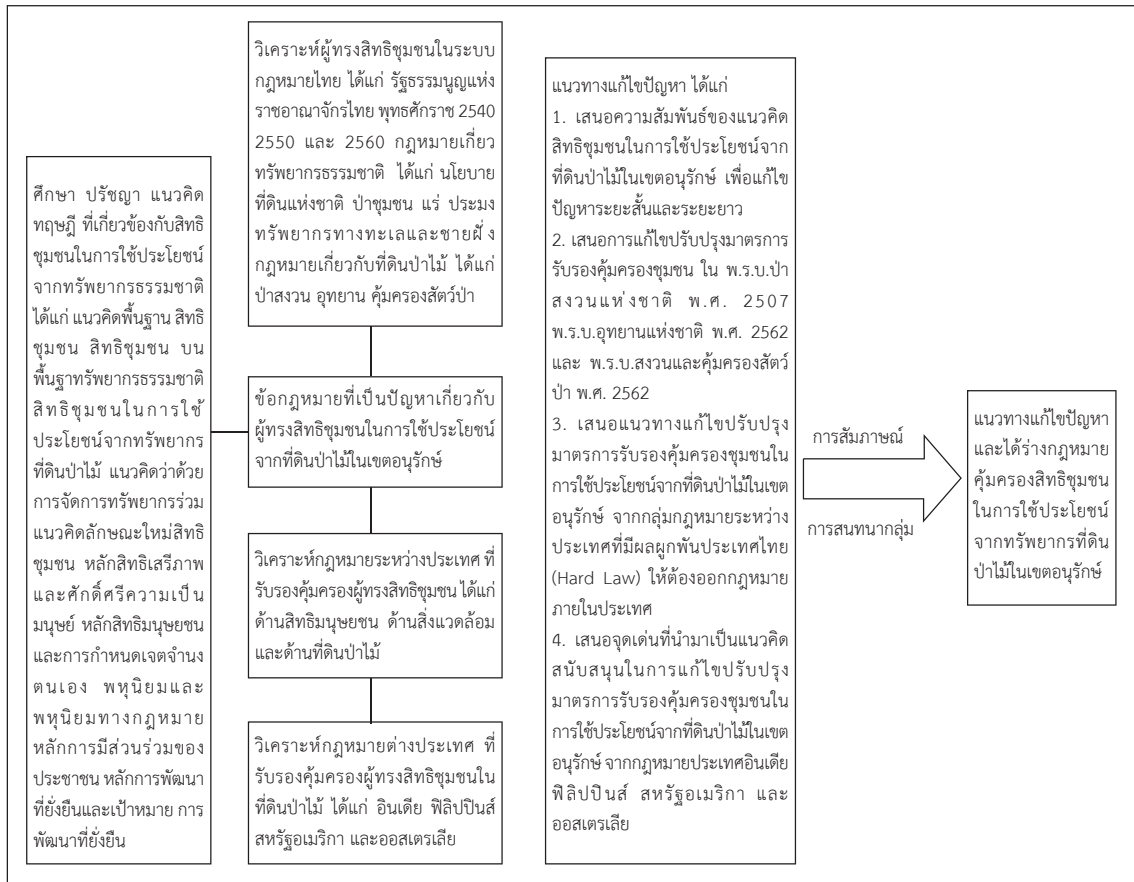
ชาวบ้านจะรักษาไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมและถูกหวงห้ามไม่ให้ใช้ผลผลิตจากป่าอย่างเด็ดขาด (2) ป่าต้นน้ำ เป็นป่าศักดิ์สิทธิ์เช่นกันเพราะเชื่อว่ามีผีขุนน้ำคุ้มครองอยู่ มีอยู่ไม่กี่แห่งที่อนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากของป่าได้บ้าง (3) ป่าใช้สอย เป็นป่าที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยกำหนดพื้นที่ป่าไว้ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์หรือเก็บของป่า (Kanchanapan, 2001) แนวคิดพื้นฐานสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้จึงเป็นสิทธิตามสภาพความเป็นจริงตามจารีตประเพณีของไทยโบราณ (Sribuaiam, Tamsiriwattanakul and Tengaumnuy, 2017) ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนแปลงเป็นกฎหมายที่กำหนดให้รัฐเป็นผู้มีสิทธิบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Prokati, 2007) กำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ จำกัดสิทธิการใช้ประโยชน์โดยการอนุญาตในรูปแบบสัมปทานป่าไม้เอกชน อนุญาตให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐใช้ประโยชน์บางประเภท อนุญาตให้ชุมชนใช้ประโยชน์ โดยจัดทำเป็นโครงการแบบมีกำหนดระยะเวลา ซึ่งแตกต่างจากการใช้ประโยชน์ตามระบบจารีตประเพณีดั้งเดิม และไม่ครอบคลุมถึงชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ โดยอาศัยแนวคิดว่าการจัดการทรัพยากรร่วม (Bunnag, 2011) พหุนิยมทางกฎหมาย (Boonmee, 2003) และแนวคิดลักษณะใหม่สิทธิชุมชน

ผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดสิทธิและ

เสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 43 (2) บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ หลักสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักสิทธิมนุษยชนและการกำหนดเจตจำนงตนเอง พหุนิยมและพหุนิยมทางกฎหมาย หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น สิทธิชุมชนจึงเป็นสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและสิทธิตามกฎหมายมหาชนที่รัฐมีอาจก้าวล่วงได้ (Singhaneti, 2004) ปรากฏตามหลักผู้ทรงสิทธิชุมชนในระบบกฎหมายไทย เชื่อมโยงกับกฎหมายระหว่างประเทศเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายภายในประเทศไทยรับรองคุ้มครองสิทธิชุมชนและเทียบเคียงกับจุดเด่นที่นำมาเป็นแนวคิดสนับสนุนจากกฎหมายต่างประเทศ นำมาปรับปรุงมาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์

Sribuaiam, Tamsiriwattanakul and Tengaumnuy (2017) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเสนอให้นำการจัดการร่วมโดยมีชุมชนเป็นฐาน (community-based co-management) มาเป็นฐานคิดในระบบกฎหมายไทยสำหรับการดำเนินการต่างๆ ในประเด็น แนวทางการใช้สิทธิของชุมชนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 การดำเนินการตามหน้าที่ของรัฐเพื่อประกันสิทธิชุมชน ตลอดจนสิทธิของชุมชนในการติดตามและเร่งให้รัฐดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 51 มาตรา 57 และมาตรา 58 เป็นต้น

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากรณีที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ เกิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ลดทอนผู้ทรงสิทธิชุมชนที่มีอยู่เดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มีข้อกฎหมายที่เป็นปัญหา ไม่กำหนดค่านิยมชุมชนหรือผู้ทรงสิทธิชุมชน

มาตรการรับรองคุ้มครองสิทธิชุมชนขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีมาตรการแก้ไขปัญหาคู่ครองที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ไม่มีมาตรการทางปกครองควบคู่กับโทษทางอาญา ส่งผลให้ชุมชนไม่มีกฎหมายรองรับไม่มีผู้ทรงสิทธิทำหน้าที่ตามกฎหมาย ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นโยบาย แผน และมาตรการของรัฐฝ่ายเดียวขาดการยอมรับจากชุมชน เกิดข้อพิพาทเป็นคดีสู่ศาลยุติธรรมและศาลปกครองจำนวนมาก การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ วิเคราะห์กฎหมายไทย กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ เพื่อค้นหาผู้ทรง

สิทธิชุมชนและการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ นำมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญาและจัดทำกฎหมายคุ้มครองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ จะช่วยให้ชุมชนมีกฎหมายรองรับ มีผู้ทรงสิทธิทำหน้าที่ตามกฎหมาย เกิดการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย เกิดการยอมรับนโยบาย แผน และมาตรการของรัฐ ช่วยลดข้อพิพาทระหว่างชุมชนกับรัฐ และส่งผลให้จำนวนคดีที่นำมาสู่ศาลยุติธรรมและศาลปกครองน้อยลง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) จะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี ตำรา บทความ วารสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ กฎหมายประเทศไทย กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ

2. การวิจัยภาคสนาม (field research) กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 คน ซึ่งแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สัมภาษณ์รายบุคคล ได้แก่ นักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 3 คน และผู้ชำนาญคดีเกี่ยวกับที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ จำนวน 10 คน ครั้งที่ 2 สัมภาษณ์กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงสิทธิชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ จำนวน 6 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ จำนวน 6 คน และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง ปรับปรุงจากการทบทวนวรรณกรรมและ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อใช้เป็นประเด็นการสนทนากลุ่มในการค้นหาความคิดเห็นที่หลากหลายจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ จำนวน 10 คน ได้แก่ กลุ่มผู้แทนภาครัฐ จำนวน 3 คน กลุ่มผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนและสิทธิมนุษยชน จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้แทนอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาและนักวิชาการอิสระ จำนวน 4 คน

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ของแนวคิดสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ สามารถนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาระยะสั้น นำแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันกำหนดเป็นกติการะดับธรรมนูญ โดยแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติคานียามชุมชนให้ครอบคลุมถึง บุคคล ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการใช้และได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ นำเอาแนวคิดพหุนิยมและพหุนิยมทางกฎหมายมาจัดทำกฎหมายคุ้มครองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้เป็นกฎหมายกลางใช้ควบคู่กับพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เป็นต้น ระยะยาว นำเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับมูลค่าเศรษฐกิจของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Bangchang & Srisaowalak, 2009) มาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการกำหนดแผนการบริหารจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ

2. ผู้ทรงสิทธิในระบบกฎหมายไทย ผลการวิจัยพบว่า การตัดคำนิยามชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ออก ส่งผลให้เกิดปัญหาการตีความผู้ทรงสิทธิชุมชน รัฐผู้ถือปฏิบัติตามกฎหมายไม่มีอำนาจใช้ดุลยพินิจในการตีความกฎหมายอย่างกว้างให้ชุมชนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมายความว่ารวมถึงชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมได้ เมื่อพิจารณาผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ พบข้อกฎหมายที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 สามารถนำกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่นนอกจากที่ดินป่าไม้ ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 มาเทียบเคียง ในการแก้ไขปรับปรุงมาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ คือ การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ กำหนดคำนิยามชุมชนหรือผู้ทรงสิทธิชุมชนในกฎหมาย กำหนดหมวดการมีส่วนร่วมของชุมชนในกฎหมาย นำความคิดเห็นของชุมชนไปประกอบการพิจารณา กำหนดมาตรการทางปกครอง กำหนดโทษทางปกครองควบคู่กับโทษทางอาญา เพิ่มเติมกระบวนการระงับข้อพิพาท เป็นต้น

3. กฎหมายระหว่างประเทศที่รับรองคุ้มครอง

ผู้ทรงสิทธิชุมชน ผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณากฎหมายระหว่างประเทศ (Hard Law) ที่รับรองคุ้มครองผู้ทรงสิทธิชุมชน ประกอบด้วย กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (Office of the National Human Rights Commission of Thailand, 2012) ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา ค.ศ. 1986 (Thitipatana, 2003) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965 (Human Rights, 2003) อนุสัญญาระหว่างการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมสาธารณะในการตัดสินใจ และการเข้าถึงความยุติธรรมในคดีสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1998 (Yuyuenyong, 2003) และอนุสัญญาระหว่างความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 (Office of Environmental Policy and Planning, 2003) นำมาเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ คือ ออกกฎหมายภายในประเทศรับรองคุ้มครองสิทธิบุคคลผู้เป็นชนกลุ่มน้อย กลุ่มเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มและชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่น การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ต้องคำนึงถึงสิทธิในการจัดการความมั่งคั่งแห่งทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนจะไม่ถูกลิดรอนวิถีแห่งการยังชีพ กำหนดลักษณะการใช้ประโยชน์ในกฎหมายในประเทศไทย โดยคำนึงถึงสิทธิในการมีที่อยู่อาศัย ทำกินและยังชีพ สิทธิในวัฒนธรรมและพิธีกรรมทางศาสนา เคารพการถือปฏิบัติของชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่นในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดตามประเพณีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ เป็นต้น

4. กฎหมายต่างประเทศที่รับรองคุ้มครองผู้ทรงสิทธิชุมชน ผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณากฎหมายต่างประเทศที่รับรองคุ้มครองผู้ทรงสิทธิชุมชน มีจุดเด่น

ที่นำมาเป็นแนวคิดสนับสนุนในการแก้ไขปรับปรุงมาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ดังนี้ ประเทศอินเดีย กำหนดกฎหมายกลางรับรองสิทธิชนเผ่าและผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในป่าในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ และการยอมรับสิทธิชนเผ่าเป็นสิทธิตามกฎหมาย (Tribal Development Department, n.d.) ประเทศฟิลิปปินส์ รัฐธรรมนูญรับรองและส่งเสริมสิทธิชุมชนวัฒนธรรมพื้นเมือง กำหนดนโยบายรับรองและส่งเสริมสิทธิชุมชนวัฒนธรรมพื้นเมือง (The Official Gazette is the Official Journal of the Republic of the Philippines, n.d.) กำหนดกฎหมายกลางรับรองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ กำหนดการจัดตั้งกองทุนรวมพื้นที่คุ้มครอง และกำหนดโทษตามกฎหมายจารีต (Officialgazette, 1997) โทษทางปกครองควบคู่กับโทษทางอาญา (Officialgazette, 1992) ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดกฎหมายกลางรับรองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ กำหนดการจัดตั้งกองทุนชนเผ่า และกำหนดเฉพาะมาตรการทางแพ่ง (United States Department of Agriculture, n.d.) ประเทศออสเตรเลีย กำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันจัดการป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ กำหนดกฎหมายกลางรับรองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ กำหนดว่าไม่สามารถประกาศเขตอุทยานในที่ดินที่ชาวอะบอริจินเป็นเจ้าของได้ หากไม่ทำข้อตกลงร่วมกันจัดการร่วมกับชาวอะบอริจิน กำหนดการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ เช่น ล่าสัตว์ เก็บไข่ ใช้พืชพื้นเมือง เพื่อจุดประสงค์ทางวัฒนธรรมต้องมีใบอนุญาต และกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาล่าสัตว์เถื่อนที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาที่ดิน (Australian Government Federal Register of Legislation, 2019)

5. การศึกษาที่ได้จากการวิจัยภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มมีความเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แยกหมวดสิทธิชุมชนเป็นหมวดเฉพาะ และบัญญัติค่านิยมบุคคลและชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม เป็นผู้ทรงสิทธิชุมชน ตามที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดค่านิยมชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นผู้ทรงสิทธิชุมชนในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 กำหนดมาตราแก้ไขปัญหาผู้ถือครองที่ดินป่าไม้ที่อยู่อาศัยหรือทำกินในเขตอนุรักษ์ การสำรวจการถือครองที่ดินประชาชนที่อยู่อาศัย หรือทำกิน กำหนดนโยบายช่วยเหลือในรูปแบบโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และดูแลสุขภาพธรรมชาติ กำหนดระยะเวลาตลอดอายุผู้ทรงสิทธิชุมชน และให้ตกทอดสู่ทายาท ควรแยกออกไปจัดทำเป็นกฎหมายกลางในการคุ้มครองสิทธิชุมชน กำหนดให้มีกองทุน กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยชุมชน และกำหนดหลักการว่าการรับรองคุ้มครองสิทธิชุมชนตามกฎหมายต่างๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีการรับรองคุ้มครองสิทธิชุมชนเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการรับรองคุ้มครองสิทธิชุมชนไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เป็นต้น

การอภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากรณีที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ พบว่า การตัดค่านิยมชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ออกเป็นการลดทอนผู้ทรงสิทธิชุมชนที่มีอยู่เดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มีข้อกฎหมายที่เป็นปัญหา สามารถนำเอาความสัมพันธ์ของแนวคิดสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ มาเป็นหลักปฏิบัติในการรับรองคุ้มครองสิทธิชุมชน และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาระยะสั้นและระยะยาว นำกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่นนอกจากที่ดินป่าไม้มาเทียบเคียงในการแก้ไขปรับปรุงมาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุดมีแนวคำตัดสินยอมรับกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นำกฎหมายระหว่างประเทศ (Hard Law) ที่รับรองคุ้มครองผู้ทรงสิทธิชุมชนมาเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ นำกฎหมายต่างประเทศที่รับรองคุ้มครองผู้ทรงสิทธิชุมชนที่มีจุดเด่นนำมาเป็นแนวคิดสนับสนุนในการแก้ไขปรับปรุงมาตรการรับรองคุ้มครองชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ โดยมีข้อค้นพบเป็นร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (ฉบับที่...) พ.ศ. ... หมวดสิทธิชุมชน และร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ พ.ศ. ... เป็นกฎหมายกลางในเชิงคุ้มครองสิทธิชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ให้ชุมชนมีกฎหมายรองรับ มีผู้ทรงสิทธิทำหน้าที่ตามกฎหมาย เกิดการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย เกิดการยอมรับนโยบาย แผน และมาตรการของรัฐ ช่วยลดข้อพิพาทระหว่างชุมชนกับรัฐ และส่งผลให้จำนวนคดี

ที่นำมาสู่ศาลยุติธรรมและศาลปกครองน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากรณีที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปัญหาผู้ทรงสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติหมวดสิทธิชุมชนเป็นหมวดเฉพาะ และบัญญัติคำนียามบุคคลและชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม เป็นผู้ทรงสิทธิชุมชน ในมาตรา 41 และมาตรา 43 ทำให้ไม่เกิดความสับสนในการตีความกฎหมายลูกที่รับรองคุ้มครองชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งมีปัญหาในการใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีชุมชนชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีมติคณะรัฐมนตรีให้การช่วยเหลือในเรื่องที่ดินทำกิน เป็นต้น

2. ปัญหาผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ควรแก้ไขพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 4 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 4 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรา 4 กำหนดคำนียามชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นผู้ทรงสิทธิชุมชน เพื่อแก้ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยทำกินอยู่ในป่าอนุรักษ์ที่ถือว่ากระทำผิดกฎหมายและถูกดำเนินคดีให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิชุมชนโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นต้น

3. ปัญหากฎหมายการกำหนดพื้นที่ป่าสงวนทับซ้อนที่อยู่อาศัยและทำกินของชุมชน ควรแก้ไขพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 6 เพิ่มข้อความว่า เมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรกำหนดป่า

อื่นใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อรักษาสภาพป่าไม้ของป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ให้กระทำโดยออกกฎกระทรวง โดยมีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้องและประชาชน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการเป็นต้น

4. ปัญหาชุมชนปฏิเสศ นโยบาย แผน มาตรการ และแนวทางในการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์ ควรแก้ไขพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 13/2 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีสัดส่วนผู้แทนชุมชนเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพราะว่าคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะมาตรการ และแนวทางในการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติต่อรัฐมนตรี พิจารณาให้ความเห็นชอบให้ใช้ กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขในการใช้พื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น

5. ปัญหาการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ในระดับจังหวัด ควรแก้ไขพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 10 ในจังหวัดใดที่มีป่าสงวนแห่งชาติ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติประจำจังหวัด โดยมีสัดส่วนผู้แทนชุมชนเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพราะว่าคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรการ ส่งเสริมการปลูกป่า แนวทางดังกล่าวต้องกำหนดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ด้วย ดำเนินการสอบสวนและวินิจฉัยคำร้องกรณีเสียหายหรือเสื่อมประโยชน์ มีหนังสือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ เป็นต้น

6. ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ในการใช้และได้รับประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ ควรแก้ไขพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 11 คณะกรรมการควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติ

ประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ กำหนดมาตรการในการควบคุมดูแล และส่งเสริมการปลูกป่า แนวทางดังกล่าวต้องกำหนดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน เพิ่มข้อความว่าโดยให้จัดทำเป็นโครงการอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นต้น

7. ปัญหาผู้ถือครองที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ควรแก้ไขโดยนำเอาหลักการที่กำหนดในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 64 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรา 121 คือ การจัดทำเป็นโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และดูแลทรัพยากรธรรมชาติ มากำหนดในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 โดยแก้ไขประเด็นการกำหนดระยะเวลาใช้สับปีเป็นตลอดอายุผู้ทรงสิทธิชุมชนและให้ตกทอดสู่ทายาท ควรแก้ไข พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 64 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรา 121 โดยกำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นผู้ทรงสิทธิชุมชนเท่านั้น เป็นต้น

8. ปัญหาจำนวนคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ และช่วยลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ควรแก้ไขโดยกำหนดมาตรการทางปกครองและบทกำหนดโทษทางปกครองควบคู่กับโทษทางอาญา เช่น การปรับทางปกครอง ยกเลิกใบอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ ในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เป็นต้น

9. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ทรงสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากรณีที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ ควรจัดทำเป็นร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์เป็นกฎหมายกลาง ซึ่งเป็นกฎหมายในเชิงคุ้มครองสิทธิชุมชน เป็นต้น

References

- Australian Government Federal Register of Legislation. (2019). *Aboriginal lands rights (northern territory) Act 1976*. Retrieved from <https://www.legislation.gov.au/Details/C2019C00117>
- Bangchang, O. N., & Srisaowalak, I. (2009). *Project for studying approaches to appraisal of economic values from environmental impacts to support the judicial process*. Office of the Court of Justice, Rapeepatanasak Research Institute. [In Thai]
- Boonmee, T. (2003). *Pluralism*. Office of the National Research Council of Thailand. [In Thai]
- Bunnag, C. (2011). *The concept of shared resource management: Foreign experiences and concepts in Thailand*. Reform Assembly Committee, Academic Network for Reform Working Group. [In Thai]
- Human Rights. (2003). *Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD)*. Retrieved from <http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/CERD.php> [In Thai]
- Intapuntee, P. (2011). *Community right towards natural resource exploitation and management: Case study of Karen communities in Um Phang Wildlife Sanctuary*. Master's Thesis of Laws, Thammasat University. [In Thai]
- Kanchanapan, A. (2001). *Community dimensions, local way of thinking about rights, powers and resource management*. Thailand Research Fund. [In Thai]
- Office of Environmental Policy and Planning. (2003). *Convention on biological diversity*. Retrieved from <https://qsds.go.th/newosrd/wp-content/uploads/sites/115/2021/02/Biological.pdf> [In Thai]
- Office of the National Human Rights Commission of Thailand. (1997). *Annual Report 1997*. Author. [In Thai]
- Office of the National Human Rights Commission of Thailand. (2012). *General international law principles on human rights treaties (UN International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR))*. Author. [In Thai]
- Officialgazette. (1992). *National integrated protected areas aystem act of 1992*. Retrieved from <https://www.officialgazette.gov.ph/1992/06/01/republic-act-no-7586>
- Officialgazette. (1997). *Indigenous peoples, rights Act, 1997*. Retrieved from <https://www.officialgazette.gov.ph/1997/10/29/republic-act-no-8371>
- Prokati, K. (2007). *The rights of individuals who form a community*. Winyuchon. [In Thai]
- Singhaneti, B. (2004). *Fundamentals of rights, liberties and human dignity under the constitution* (2nd ed.). Winyuchon. [In Thai]

- Sribuaiam, K., Temsiriwattanakul, T., & Tengaumnuy, T. (2017). *The relationship between human rights and the environment for sustainable protection of human rights related to the environment*. Office of the National Human Rights Commission of Thailand. [In Thai]
- The Official Gazette is the Official Journal of the Republic of the Philippines. (n.d.). *The constitution of the Republic of the Philippines*. Retrieved from <https://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution>
- Thitipatana, P. (2003). *Human rights and development, declaration on the right to development*. Office of the National Human Rights Commission of Thailand. [In Thai]
- Tribal Development Department. (n.d.). *Scheduled Tribes & Other Traditional Forest Dwellers (Recognition of Forest Rights) Act, 2006*. Retrieved from <http://himachalservices.nic.in/tribal/en-IN/index.html>
- United States Department of Agriculture. (n.d.). *U.S. Forest Service, National Forest Management Act (NFMA)*. Retrieved March 10, 2020, from <https://www.fs.usda.gov/emc/nfma>
- Yuyuenyong, P. (2003). *Convention on access to information public participation in decision-making and access to justice in environmental cases 1998 (Aarhus convention) and sustainable environmental justice*. Retrieved from <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=1538>

แผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ตามรูปแบบ SPEED Model ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน

ศุภาวดี สังขมาศ¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน ตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และเพื่อค้นหาผลของมิติความสำเร็จของแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน เป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้ประกอบการในวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันทั้งหมดจำนวน 63 คน ในจังหวัดนครนายก ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า แผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ตามรูปแบบ SPEED Model จะดำเนินการกำหนดแผนปฏิบัติการ ประกอบด้วย (1) แผนปฏิบัติการไลฟ์สดขายสินค้า (2) การเขียนเรื่องราวของสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ (3) การจัดอบรมมาตรฐานสินค้า OTOP (4) การจัดกิจกรรมตลาดนัดสินค้าชุมชน “เมืองมะดัน” และ (5) การออกแบบออกแบบตราสินค้า/บรรจุภัณฑ์ใหม่ ในส่วนมิติความสำเร็จของแผนปฏิบัติการ และ มิติด้านวัฒนธรรม คือ คนในชุมชนเกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.24 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.96 มิติด้านจิตใจ คือ คนในชุมชนรู้สึกภูมิใจในการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีอยู่มาก่อนให้เกิดประโยชน์มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.17 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.90 มิติด้านสังคม คือ คนในชุมชนมีความเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.14 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.90 และ มิติด้านเศรษฐกิจ คือ ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าในช่วงการทำกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.07 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.79

คำสำคัญ: แผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม; กลยุทธ์ระดับหน้าที่; ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน; SPEED Model
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ศุภาวดี สังขมาศ. (2566). แผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ตามรูปแบบ SPEED Model ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 168-182.

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

9 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: khatawut@pnru.ac.th

Participatory Action Plans for Functional Level Strategies Based on SPEED Model of Madan Processing Community Enterprise Operator

Khatawut Sangkhamart¹

Abstract

This research article aims to formulate a participatory action plan for Madan processing community enterprise entrepreneurs. According to the participatory action research process and to explore the results of the success dimensions of the Participatory Action Plan of Madan Processing Community Enterprise Entrepreneurs. The research is mixed method research between qualitative research and survey research. The population in the research are Entrepreneurs in Madan Processing Community Enterprise totaling 63 people in Nakhon Nayok Province using interview and questionnaire forms for data analysis with content analysis and descriptive statistical analysis.

The results of the research reveal that: concluded that Participatory Action Plan According to the SPEED Model, an action plan will be established consisting of (1) A Live action plan for selling products (2) Writing product stories through online media (3) OTOP product standard training (4) Organizing flea market activities community products “Mueang Madan” and (5) brand design/new packaging. In the success dimension section of the action plan. The cultural dimension is that people in the community have a culture or an economical way of life. Savings have an average value of 4.24 with an SD of 0.96. The psychological dimension is that people in the community feel proud in bringing local objects to their benefit. The mean was 4.17 with an SD of 0.90. The social dimension is that people in the community are kind. The mean value of caring for each other was 4.14 with an SD of 0.90 and the economic dimension was that the community had more income from selling products during the activity according to the action plan. The mean was 4.07 with a SD of 0.79.

Keywords: Participatory Action Plan; Functional Strategy; Community Enterprise Entrepreneurs; SPEED Model

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Sangkhamart, K. (2023). Participatory action plans for functional level strategies based on SPEED model of Madan processing community enterprise operator. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 168-182.

¹ Faculty of management science, Phranakhon Rajabhat University
9 Changwattana Road, Bangkhen, Bangkok, 10220, Thailand
Corresponding Author Email: khatawut@pnr.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกอบธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต่างมุ่งแข่งขันเพื่อแย่งชิงลูกค้า ผู้ประกอบการที่สามารถแสวงหาลูกค้าเพิ่มมากขึ้น และสามารถสร้างลูกค้าให้มีความพึงพอใจได้ ก็จะมีลูกค้าติดตามซื้อสินค้าหรือใช้บริการ (Schiffman & Kanuk, 2007) ดังนั้นหลายธุรกิจจึงไม่สามารถที่จะดำเนินธุรกิจได้ในรูปแบบเดิมๆ ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ธุรกิจสามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ รวมไปถึงผู้ประกอบการชุมชนจำเป็นต้องมีการปรับกลยุทธ์ทางธุรกิจเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งตอบสนองกับสถานะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้น ปัจจัยที่มีผลต่อการแข่งขันก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้ประกอบการและธุรกิจ ในการสร้างและรักษาความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) ให้คงอยู่เพื่อที่จะแข่งขันกับธุรกิจอื่นๆ ก็คือ การกำหนดกลยุทธ์ระดับธุรกิจเพื่อการแข่งขัน หากผู้ประกอบการไม่ให้ความสำคัญกับความสามารถในการแข่งขัน อาจส่งผลให้ธุรกิจไม่สามารถแข่งขันในภาวะปัจจุบันได้ จึงเป็นความท้าทายที่ผู้ประกอบการทุกระดับจะต้องเรียนรู้และปรับตัวรองรับความเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเป็นภัยคุกคามต่อธุรกิจ หรือแสวงหาโอกาสทางธุรกิจที่ท้าทาย และประกอบธุรกิจที่ยั่งยืนต่อไป

สำหรับกลยุทธ์ที่มองหาวิธีการว่าจะแข่งขันอย่างไร โดยมุ่งจะปรับปรุงฐานะการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้นภายในหน่วยธุรกิจเชิงกลยุทธ์ (Strategic Business Unit--SBU) เพื่อมุ่งการเพิ่มกำไรและขยายการเติบโตของธุรกิจให้มากขึ้น พร้อมทั้งระบุวิธีการที่ธุรกิจจำเป็นต้องดำเนินการในการแข่งขันกับธุรกิจอื่นๆ (Chandrachai, 2015) ก็คือกลยุทธ์ระดับธุรกิจโดยทั่วไปจะมีอยู่ 3 กลยุทธ์ คือ การเป็นผู้นำด้าน

ต้นทุนต่ำ (cost leadership) การสร้างความแตกต่าง (differentiation) และการจำกัดขอบเขตหรือการมุ่งเน้นหรือการรวมศูนย์ (focus strategy) (Porter, 1980) และ Sangkhamart (2019) สรุปผลจากงานวิจัยเรื่อง “A Model Development of Business Strategies for New of Entrepreneurs” ว่าส่วนรูปแบบกลยุทธ์ระดับธุรกิจ คือ ผู้ประกอบการต้องใช้ “ความเร็ว” ในการแข่งขันกับธุรกิจอื่น เพิ่มเติมในการประกอบธุรกิจจาก ทั้ง 3 รูปแบบที่ Porter (1980) ได้กำหนดไว้สำหรับคำว่าความเร็วนั้นจะใช้คำในภาษาอังกฤษว่า SPEED ซึ่งในผลวิจัยก็ระบุแยกย่อยคำนั้นออกเป็นกลยุทธ์ระดับหน้าที่ได้ 5 ประเด็น ประกอบด้วย (1) การสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ (S : Social Network) (2) การสร้างการรับรู้ให้กับสินค้า (P : Perception) (3) การทำให้ได้มากกว่าที่คิด (E : Extra) (4) การสร้างความตื่นเต้นให้กับสินค้า (E : Excitement) และ (5) การออกแบบธุรกิจให้เกิดประสิทธิภาพ (D : Design)

ทั้งนี้ การค้นหาแผนปฏิบัติสำหรับกลยุทธ์ให้กับชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาการแข่งขันสามารถนำมากำหนดแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนจนนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงตลอดจนเพื่อให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากเพราะเป็นการผลักดันการทำงานให้เกิดการยอมรับแนวทางแผนงานและพร้อมที่นำแนวทางนั้นไปดำเนินการได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวิธีการปฏิบัติงานของชุมชนโดยมีชุมชนในจังหวัดนครนายก ได้รวมตัวกันจำนวน 9 ชุมชนของตำบลท่าทราย และตำบลบางอ้อ อำเภอเมือง เพื่อสร้าง “เมืองมะดัน” ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมะดัน ซึ่งเป็นผลไม้พื้นถิ่นอีกประเภทที่ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก และชุมชนมีความต้องการยกระดับความสามารถในการแข่งขันจากผลิตผลพื้นถิ่น คือ มะดัน ให้สามารถเป็น

ผลไม้ที่มีชื่อเสียงและสามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่นๆ ได้
อีกชนิดของจังหวัดนครนายก

ดังนั้น การนำผลวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบ
กลยุทธ์ระดับธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่มา
สร้างผลประโยชน์ให้กับการเพิ่มความสามารถในการ
ประกอบธุรกิจให้กับชุมชน “เมืองมะดัน” ให้สามารถ
แข่งขันทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้าง
ประโยชน์ให้ชุมชนในเชิงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
ชุมชนทั้งหมดจึงมีความต้องการแผนปฏิบัติการทางการ
แข่งขันอย่างมีส่วนร่วมทางธุรกิจของตนเอง ร่วมกับ
ผู้วิจัยเพื่อกำหนดการหาแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
กับชุมชนที่สามารถปฏิบัติการได้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อกำหนดแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของ
ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันตาม
กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. เพื่อกำหนดผลของมิติความสำเร็จของแผน
ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการวิสาหกิจ
ชุมชนแปรรูปมะดัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดการจัดการ
เชิงกลยุทธ์ รูปแบบกลยุทธ์เพื่อความเร็ว (SPEED
model) แนวคิดการกำหนดแผนปฏิบัติการอย่างมี
ส่วนร่วม และ มิติความสำเร็จมิติตามแนวคิดของ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ
ด้านสังคม และ ด้านวัฒนธรรม

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง สำหรับ
การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงสำรวจ คือ
ผู้ประกอบการในวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันทั้งหมด
จำนวน 63 คน ประกอบด้วย ประธานกลุ่มจำนวน 1 คน
และสมาชิกในกลุ่มๆ ละจำนวน 6 คน ในตำบลท่าทราย
จำนวน 7 ชุมชน และตำบลบางอ้อ จำนวน 2 ชุมชน

3. ขอบเขตพื้นที่ เป็นการศึกษาในจังหวัด
นครนายก

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาการดำเนิ
การทำงานวิจัย เดือนมิถุนายน 2562 ถึงเดือน
พฤษภาคม 2563

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. สามารถวิเคราะห์และกำหนดแผนปฏิบัติการ
ตามกลยุทธ์ระดับธุรกิจตามรูปแบบกลยุทธ์เพื่อความ
รวดเร็ว (SPEED model) ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูป
ผลิตภัณฑ์มะดันเพื่อให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน
นำไปใช้ในการปฏิบัติงาน

2. สามารถวิเคราะห์ความสำเร็จ ตามแนวคิด
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทั้ง 4 ด้าน ของวิสาหกิจ
ชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์มะดัน เพื่อให้ชุมชนตระหนัก
ถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับชุมชน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์

กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็น 3 ขั้นตอน
ใหญ่ๆ ตามแนวคิดของ David (2007) ประกอบด้วย
3 กระบวนการ ดังนี้

1. การกำหนดกลยุทธ์ (strategies formulation)
เป็นการดำเนินการเพื่อกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรและ
ดำเนินการเลือกกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมต่อการนำไป
ปฏิบัติ มีขั้นตอนในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการให้ข้อมูล The Input
Stage เป็นขั้นตอนที่สรุปและประเมินปัจจัยภายในว่า
ปัจจัยใดบ้างที่เป็นจุดแข็งหรือจุดอ่อนและปัจจัย
ภายนอกใดบ้างที่เป็นโอกาสและอุปสรรค

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการจับคู่ The Matching
Stage เป็นขั้นตอน การจับคู่ระหว่างโอกาส กับ
อุปสรรค จากสภาพแวดล้อมภายนอกและจุดแข็งหรือ
จุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายในที่วิเคราะห์ได้จาก

ขั้นตอนการให้ข้อมูลซึ่งจะได้ทางเลือกกลยุทธ์ 4 แบบ จาก TOWS Matrix คือกลยุทธ์เชิงรุก SO กลยุทธ์แนวทางแก้ไข WO กลยุทธ์แนวทางตั้งรับ ST และกลยุทธ์ป้องกัน WT โดย TOWS Matrix จะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับองค์กรในแต่ละรูปแบบหรือสถานการณ์ได้ดี

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการตัดสินใจ (the decision stage) เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจเลือกทางเลือกกลยุทธ์ที่ได้จากขั้นตอนการจับคู่เพื่อตัดสินใจการนำกลยุทธ์ทางเลือกนั้นไปปฏิบัติ

2. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (strategy implementation) หลังจากองค์กรมีการกำหนดกลยุทธ์แล้ว จะต้องมีการแปลแผนกลยุทธ์ไปสู่แผนปฏิบัติการเพื่อให้กลยุทธ์ดำเนินการได้

3. การประเมินผลกลยุทธ์ (strategy evaluation) เมื่อได้ปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ จำเป็นต้องมีการประเมินความสำเร็จของกลยุทธ์ เพื่อควบคุมให้กลยุทธ์ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

รูปแบบกลยุทธ์เพื่อความเร็ว (SPEED model)

Sangkhamart (2019) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “A Model Development of Business Strategies for New of Entrepreneurs” เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินกลยุทธ์ระดับธุรกิจที่มีต่อการเติบโตของผู้ประกอบการในความรับผิดชอบของศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยมีผลการวิจัยสรุปว่า ผู้ประกอบการต้องใช้ “ความเร็ว” ในการแข่งขันกับธุรกิจอื่นในความเร็วจะใช้คำในภาษาอังกฤษว่า SPEED โดยแยกย่อยคำนั้นออกเป็นกลยุทธ์ระดับหน้าที่ได้ 5 ประเด็น ประกอบด้วย

1. การสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ (S : Social Network) คือ ซึ่งเป็นการกำหนดรูปแบบการประชาสัมพันธ์ธุรกิจให้กับลูกค้าในช่องทางที่ได้รับนิยามในปัจจุบัน ซึ่งจะสามารถกระจายข้อมูลการ

ประชาสัมพันธ์ได้รวดเร็ว

2. การสร้างการรับรู้ให้กับสินค้า (P : Perception) คือ ซึ่งเป็นกระบวนการของธุรกิจที่ต้องพยายามสร้างการรับรู้ในตัวของผู้บริโภคให้กับลูกค้าให้รับทราบให้ได้ และถูกต้องว่าธุรกิจคืออะไร

3. การทำให้ได้มากกว่าที่คิด (E : Extra) คือ ผู้ประกอบการในปัจจุบันต้องมีการกำหนดการดำเนินธุรกิจที่เป็นความท้าทายอยู่ตลอดเวลา ธุรกิจจึงจะสามารถสร้างความเหนือชั้นในการแข่งขันกับธุรกิจอื่น

4. การสร้างความตื่นเต้นให้กับสินค้า (E : Excitement) คือ ซึ่งผู้ประกอบการต้องสร้างความตื่นเต้นและความน่าสนใจให้กับลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเกิดความสนใจในธุรกิจ

5. การออกแบบธุรกิจให้เกิดประสิทธิภาพ (D : Design) คือ ซึ่งผู้ประกอบการต้องมีการออกแบบธุรกิจโดยผ่านการเขียนแผนธุรกิจที่ดี เพื่อให้ธุรกิจมีแนวทางการดำเนินธุรกิจให้เหมาะสม

แนวคิดการกำหนดแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกสุดคือการกำหนดความต้องการและจัดระดับความสำคัญ จากนั้นเรื่องนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงการดำเนินงานวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถาม ที่ว่าใครจะทำ ประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์โดยวิธีใดเช่นการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารงานการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญ ของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) สิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตคือความเห็นความชอบ และความคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

มิติความสำเร็จ

ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้กำหนดมิติความสำเร็จไว้ 4 ด้าน (Department of Corrections, 2017) ประกอบด้วย

1. มิติด้านเศรษฐกิจ คือ การพออยู่พอกินให้มีความขยันหมั่นเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจนสามารถพึ่งตนเองได้มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

2. มิติด้านจิตใจ คือ พอดีพอประมาณและพอใจในสิ่งที่มียอดในสิ่งที่ได้ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคงโดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ

3. มิติด้านสังคม คือ มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่มุ่งให้เกิดความสามัคคี

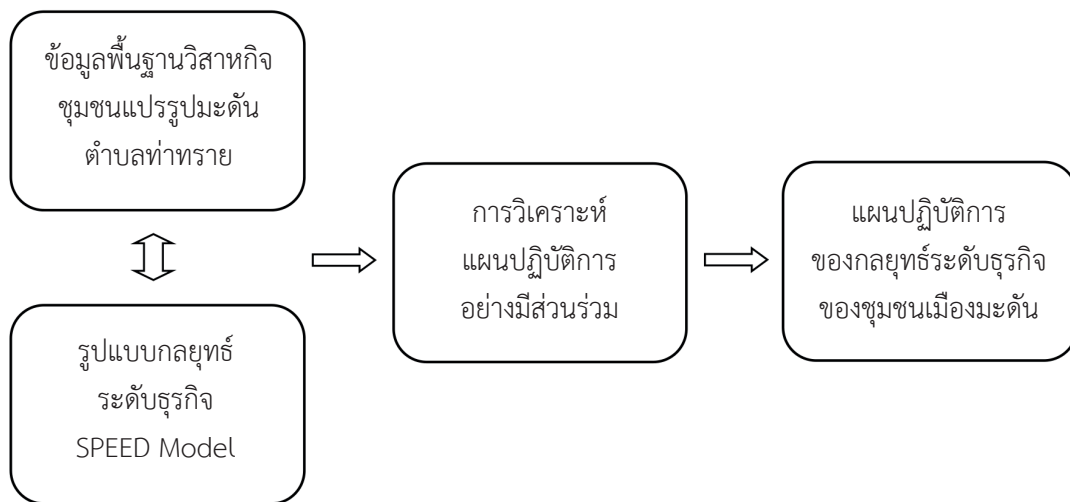
ร่วมมือกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอาเปรียบ และการมั่งร่ำรวยทำลายกัน

4. มิติด้านวัฒนธรรม คือ มุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน เกิดการทุจริต คอรัปชั่น

ชุมชนเมืองมะดัน

ชุมชนเมืองมะดัน เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่รวมตัวกันจำนวน 9 ชุมชน ในตำบลท่าทราย และตำบลบางอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งประกอบด้วย (1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านบางควายลุย (2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตและแปรรูปมะดัน (3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาและมะดัน (4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนใจสู้วิถีการถนอมอาหาร (5) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านโรงหิน (6) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลไม้ตำบลท่าทราย (7) กลุ่มทุ่งบัวฉัตร (8) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางอ้อ และ (9) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้อบแห้งบางอ้อ เพื่อสร้าง “เมืองมะดัน” ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากมะดัน ซึ่งเป็นผลไม้พื้นถิ่น และชุมชนมีความต้องการยกระดับความสามารถในการแข่งขันจากผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น เช่น ไข่เค็มมะดัน ปลาร้า น้ำมะดัน น้ำพริกมะดัน หมักรอบน้ำมะดัน ข้าวแต่นมมะดัน มะดันลอยแก้ว มะดันแช่อิ่ม ให้สามารถเป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงและสามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่นๆ ได้อีกชนิดของจังหวัดนครนายก

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการวิจัย (methodology) เป็นการศึกษาแบบผสม คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้คำถามเหมือนกันทุกคน เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง และการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ด้วยแบบสอบถาม เพื่อสอบถามระดับความคิดเห็น ใช้ประชากรในการวิจัยแบบเจาะจงของผู้ประกอบการทั้งจำนวน 9 ชุมชน ที่เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสินค้าจากมะดันทั้งหมด จำนวน 63 คน ทั้งนี้การวิจัยทั้ง 2 ส่วน ใช้กลุ่มประชากรและตัวอย่างกลุ่มเดียวกัน โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการขั้นตอน ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ของ

Kemmis and McTaggart (1988) เป็นกระบวนการดำเนินการ โดยขั้นตอนในการวิจัยเริ่มจากการวางแผนการดำเนินการวิจัย (planning 1) ศึกษาจากบริบทของวิสาหกิจชุมชนในระยะเวลาที่ผ่านมาเพื่อออกแบบรูปแบบการจัดกิจกรรมการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติกับชุมชนให้มีความเหมาะสมกับบริบทดังกล่าว จากนั้นจึงกำหนดวัน เวลา และ สถานที่ในการจัดกิจกรรมการประชุมกลุ่มครั้งที่ 1 (action 1) โดยในขั้นตอนนี้จะทำให้เกิดกระบวนการการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างผู้วิจัย และกลุ่มชุมชนผู้ให้ข้อมูลเพื่อนำมาสรุปผลเป็นข้อมูลสะท้อนกลับของการประชุมกลุ่ม ครั้งที่ 1 (reflecting 1) เมื่อได้ข้อมูลสะท้อนกลับแล้ว การดำเนินการวิจัยจะกลับมาที่การวางแผนอีกครั้ง (planning 2) โดยการวางแผนในครั้งนี้จะเป็นการใช้ข้อมูลสะท้อนกลับที่ได้จากครั้งที่ 1 มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการจัดประชุมกลุ่มในครั้งที่ 2 (action 2) ว่าจะมีการปรับปรุงให้ออกมาในรูปแบบใดเพื่อให้การดำเนินการประชุมกลุ่ม

เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยข้อมูลสะท้อนกลับที่ได้จากการประชุมกลุ่มครั้งที่ 2 นี้ (reflecting 2) จะทำให้เกิดผลลัพธ์ คือแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการ

หลังจากนั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า โดยการนำบันทึกการถอดเทปรายงานการประชุมกลุ่มให้กับชุมชนผู้ให้ข้อมูลผู้ทรงคุณวุฒิและผู้วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลมาประมวลผล และสรุปข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรม และคำตอบของชุมชนผู้ให้ข้อมูลในแบบสอบถาม ซึ่งจะนำเสนอในรูปแบบของการเขียนรายงานผลโดยเป็นการวิจารณ์สิ่งที่พบและวิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและเหตุใดจึงไม่เป็นเช่นนั้น พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะประกอบจนได้แผนปฏิบัติการกลยุทธ์ระดับธุรกิจตามรูปแบบ SPEED Model สำหรับผู้ประกอบการชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์แผนปฏิบัติการสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ ตามรูปแบบ SPEED Model ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ของมิติความสำเร็จของแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน

ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 1 จะวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 1 คือ เพื่อกำหนดแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน ตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2 จะวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 2 คือ เพื่อค้นหาผลของมิติความสำเร็จของแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์แผนปฏิบัติการสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ ตามรูปแบบ SPEED Model ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน

ในส่วนนี้จะเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เพื่อนำมาเปรียบเทียบหาความเหมือนของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ แล้วนำมาวิเคราะห์ในเครื่องมือ TOWS matrix แล้วนำผลที่ได้ไปกำหนดแผนปฏิบัติการสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ ตามรูปแบบ SPEED Model ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน ดังแสดงในภาพ 2 การวิเคราะห์ TOWS Matrix และภาพ 3 แผนปฏิบัติการสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ ตามรูปแบบ SPEED Model

TOWS Matrix	จุดแข็ง (Strength--S) S1 เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ S2 วัตถุดิบที่มีคุณภาพต้นทุนถูก S3 มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน S4 สินค้ามีราคาไม่แพง S5 ผ่านการรับรองคุณภาพ ได้รับเครื่องหมาย อย. S6 มีกระบวนการสร้างความพึงพอใจ S7 มีการแบ่งปันความรู้ในชุมชน	จุดอ่อน (Weakness--W) W1 ช่องทางการจัดจำหน่ายมีน้อย W2 มีกระบวนการผลิตที่ยากจำนวนที่ผลิตได้น้อย W3 สินค้าไม่เป็นที่รู้จัก W4 กลยุทธ์การตลาดยังไม่ดี W5 ผลิตภัณฑ์ไม่สวยงามไม่น่าสนใจ W6 การประชาสัมพันธ์ไม่มีประสิทธิภาพ
โอกาส (Opportunity--O) O1 มีหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนชุมชน O2 มีสื่อ Online และเทคโนโลยีสนับสนุน O3 คนไทยชอบอาหารทานเล่น O4 วัตถุดิบไม่แพง หาง่าย O5 นโยบายภาครัฐสนับสนุน O6 มีธุรกิจบริการจัดส่งสินค้าสนับสนุนการส่งสินค้า O7 นักท่องเที่ยวนิยมหาซื้อของฝาก	SO strategy S1O2 ประชาสัมพันธ์สินค้าที่มีคุณภาพผ่านช่องทางสื่อ Online S4O7 ชูประเด็นเป็นสินค้าดี ราคาไม่แพงเหมาะสำหรับซื้อเป็นของฝาก S2O2 จัดโปรโมชั่นกระตุ้นยอดขายและสื่อสารการส่งเสริมการขายผ่านช่องทางสื่อ Online S7O2 อบรรให้ความรู้ช่องทางสื่อ Online	WO strategy W1O2 เพิ่มช่องทางการขายผ่านการขายบนสื่อ Online W4O7 เพิ่มกลยุทธ์การตลาดสำหรับลูกค้าต่าง ๆ และนักท่องเที่ยว W6O2 สร้างการประชาสัมพันธ์ให้กับสินค้าบนสื่อ Online ให้สินค้าเป็นที่รู้จัก W5O1 ออกแบบผลิตภัณฑ์โดยขอสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่สนับสนุนอยู่
อุปสรรค (Threat--T) T1 มีการแข่งขันทางธุรกิจสูง T2 ผู้บริโภคทั่วไปไม่รู้จักสินค้าจากมะดัน T3 มีสินค้าทดแทนจำนวนมาก T4 วัตถุดิบนอกฤดูกาลมีราคาสูง T5 ลูกค้านลดลงจาก COVID 2019 T6 คู่แข่งขันลอกเลียนแบบได้ง่าย	ST strategy S1T2 นำสินค้าที่มีคุณภาพต่าง ๆ เพิ่มความน่าสนใจ เพื่อเจาะลูกค้าที่ยังไม่รู้จักสินค้าจากมะดัน S4T3 ทำการตลาดด้านราคาเพื่อแข่งขันกับสินค้าทดแทน S7T1 แบ่งปันความรู้ในการผลิต การใช้เทคโนโลยีเพื่อให้ชุมชนสามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่น ๆ S4T5 ชูประเด็นสินค้ามีราคาไม่แพง เพื่อตอบสนองให้ลูกค้าที่ได้รับผลกระทบจาก COVID 2019	WT strategy W1T1 เพิ่มช่องทางการขายสินค้า เพื่อให้แข่งขันกับธุรกิจอื่น ๆ W4T3 เพิ่มกลยุทธ์ทางการตลาดแข่งกับสินค้าทดแทน W6T2 เพิ่มการประชาสัมพันธ์ เจาะกลุ่มลูกค้าที่ยังไม่รู้จักสินค้าให้มากขึ้น W5T6 ออกแบบสินค้าให้เป็นเอกลักษณ์เพื่อลดการลอกเลียนแบบสินค้า

ภาพ 2 การวิเคราะห์ TOWS Matrix

แผนปฏิบัติการตามรูปแบบ SPEED Model				
เป้าประสงค์	กลยุทธ์ตาม TOWS Matrix	คำเป้าหมาย	โครงการ/กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
การสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ (S: social network)	S1O2 ประชาสัมพันธ์สินค้าที่มีคุณภาพผ่านช่องทางสื่อ Online S2O2 จัดโปรโมชั่นกระตุ้นยอดขายและสื่อสารการส่งเสริมการขายผ่านช่องทางสื่อ Online	- มีช่องทางสื่อ Online ที่สามารถเข้าถึงลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น	- กิจกรรมการขายผ่านการ Live สดขายสินค้า	- ทุกกลุ่มวิชาศึกษา
การสร้างการรับรู้ (P: perception)	W1O2 เพิ่มช่องทางการขายผ่านการขายบนสื่อ Online W6O2 สร้างการประชาสัมพันธ์ให้กับสินค้าบนสื่อ Online ให้สินค้าเป็นที่รู้จัก S4T5 ชูประเด็นสินค้ามีราคาไม่แพง เพื่อตอบสนองให้ลูกค้าที่ได้รับผลกระทบจาก COVID 2019 W6T2 เพิ่มการประชาสัมพันธ์ เจาะกลุ่มลูกค้าที่ยังไม่รู้จักสินค้าให้มากขึ้น	- มีการสร้างเรื่องเล่าข้อมูลของสินค้าเมืองมะดันครบทุกชุมชน	- กิจกรรมเขียนเรื่องราว/ความเป็นมาของสินค้ามันชุมชน และแผ่นพับ/สื่อการเผยแพร่ผ่านสื่อ Online	- ทุกกลุ่มวิชาศึกษา
การทำให้ได้มากกว่าที่คิด (E: Extra)	S1T2 นำสินค้าที่มีคุณภาพต่าง ๆ เพิ่มความน่าสนใจ เพื่อเจาะลูกค้าที่ยังไม่รู้จักสินค้าจากมะดัน S7T1 แบ่งปันความรู้ในการผลิต การใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ชุมชนสามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่น ๆ W1T1 เพิ่มช่องทางการขายสินค้า เพื่อให้แข่งขันกับธุรกิจอื่น ๆ	- เพิ่มคุณภาพของสินค้ามะดัน และการเข้าสู่มาตรฐานสินค้า OTOP จังหวัดนครนายก	- กิจกรรมอบรมมาตรฐานสินค้า OTOP จังหวัดนครนายก	- ทุกกลุ่มวิชาศึกษา
การสร้างความตื่นตัวให้กับสินค้า (E: excitement)	S4O7 ชูประเด็นเป็นสินค้าดี ราคาไม่แพงเหมาะสำหรับซื้อเป็นของขวัญ W4O7 เพิ่มกลยุทธ์การตลาดสำหรับลูกค้าต่าง ๆ และนักท่องเที่ยว S4T3 ทำการตลาดด้านราคาเพื่อแข่งขันกับสินค้าทดแทน W4T3 เพิ่มกลยุทธ์ทางการตลาดแข่งกับสินค้าทดแทน	- มีกลยุทธ์ทางการตลาดร่วมกัน ของกลุ่มวิชาศึกษา และจัดตั้งเป็นสินค้า “เมืองมะดัน”	- กิจกรรมตลาดนัดสินค้าชุมชน “เมืองมะดัน”	- ทุกกลุ่มวิชาศึกษา
การออกแบบธุรกิจหรือออกแบบสินค้าให้เกิดประสิทธิภาพ (D : design)	S7O2 อบรมให้ความรู้ช่องทางสื่อ Online W5O1 ออกแบบผลิตภัณฑ์โดยขอสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่สนับสนุนอยู่ W5T6 ออกแบบสินค้าให้เป็นเอกลักษณ์ เพื่อลดการลอกเลียนแบบสินค้า	- สินค้าของแต่ละชุมชน ได้รับการออกแบบตราสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ใหม่ อย่างน้อยชุมชนละ 1 ผลิตภัณฑ์	- กิจกรรมออกแบบตราสินค้า/บรรจุภัณฑ์ใหม่	- ทุกกลุ่มวิชาศึกษา

ภาพ 3 แผนปฏิบัติการสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ ตามรูปแบบ SPEED Model

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ของมิติความสำเร็จของ
แผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ
วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน

ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงมิติ ทั้ง 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1

การวิเคราะห์ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านเศรษฐกิจ

ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านเศรษฐกิจ	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าในช่วงการทำกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ	4.07	0.79	มาก
2. คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ดีขึ้น	4.02	0.85	มาก
3. คนในชุมชนมีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ	3.99	0.93	มาก
4. คนในชุมชนเห็นโอกาสจากการทำธุรกิจเพื่อให้ตนเองสามารถพ้นจากการเป็นหนี้	3.97	0.91	มาก
5. คนในชุมชนสามารถทำธุรกิจและมีรายได้ สามารถอยู่แบบพออยู่พอกิน	4.06	0.95	มาก
รวม	4.02	0.88	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิติด้านเศรษฐกิจ ในแต่ละรายการโดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.02 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.88 ในรายด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าในช่วงการทำกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ มีค่า

เฉลี่ย เท่ากับ 4.07 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.79 รองลงมา คือ คนในชุมชนสามารถทำธุรกิจและมีรายได้ สามารถอยู่แบบพออยู่พอกินมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.06 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.95 ตามลำดับ

ตาราง 2

การวิเคราะห์ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านจิตใจ

ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านจิตใจ	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเองและต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต	4.13	0.83	มาก
2. คนในชุมชนมีร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	4.09	0.87	มาก

ตาราง 2

การวิเคราะห์ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านจิตใจ (ต่อ)

ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านจิตใจ	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
3. คนในชุมชนรู้สึกภูมิใจในการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีอยู่มาก่อนให้ เกิดประโยชน์	4.17	0.90	มาก
4. คนในชุมชนรู้สึกได้รับการพัฒนาตนเอง	4.11	0.92	มาก
5. คนในชุมชนรู้สึกพึงพอใจในการดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น	4.02	0.73	มาก
รวม	4.10	0.85	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิติด้านจิตใจในแต่ละรายการ โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.10 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.85 ในรายด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คนในชุมชนรู้สึกภูมิใจในการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีอยู่ มาก่อนให้เกิดประโยชน์มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 4.17 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90 รองลงมา คือ คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง และต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริตมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.13 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 ตามลำดับ

ตาราง 3

การวิเคราะห์ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านสังคม

ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านสังคม	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. คนในชุมชนเกิดสังคมที่มีความสุขสงบ	4.05	0.86	มาก
2. คนในชุมชนมีความเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	4.14	0.90	มาก
3. คนในชุมชนไม่เกิดการเอารัดเอาเปรียบกัน	4.01	0.95	มาก
4. คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่	4.05	0.74	มาก
5. คนในชุมชนไม่เกิดความขัดแย้งกัน	4.06	0.90	มาก
รวม	4.06	0.87	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิติด้านสังคมในแต่ละรายการ โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.06 และมีค่า

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.87 ในรายด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คนในชุมชนมีความเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.14 และ

มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90 รองลงมาคือ 4.06 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.90 คนในชุมชนไม่เกิดความขัดแย้งกันมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ตามลำดับ

ตาราง 4

การวิเคราะห์ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านวัฒนธรรม

ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิติด้านสังคม	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. คนในชุมชนเกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม	4.24	0.81	มาก
2. คนในชุมชนเริ่มวิถีการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย	4.15	0.94	มาก
3. คนในชุมชนหยุดการสร้างหนี้ที่ไม่จำเป็นในครัวเรือนตัวเอง	4.08	0.96	มาก
4. คนในชุมชนรู้จักหาเงินลงทุนอย่างถูกวิธี	4.01	0.95	มาก
5. คนในชุมชนต้องการสร้างรายได้อย่างสุจริตเพื่อการชำระหนี้ ครัวเรือน	4.20	0.90	มาก
รวม	4.13	0.91	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิติด้านวัฒนธรรม ในแต่ละรายการโดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.13 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.91 ในรายด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คนในชุมชนเกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.24 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.96 รองลงมาคือ คนในชุมชนต้องการสร้างรายได้อย่างสุจริตเพื่อการชำระหนี้ครัวเรือนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.20 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.90 ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับกลยุทธ์ระดับพื้นที่ ตามรูปแบบ SPEED Model ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน และข้อค้นพบ สามารถนำมาสรุปและอภิปรายผลตามมิตีความสำเร็จของแผนปฏิบัติการ ได้ดังนี้

มิตีความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันมีความคิดเห็นมากที่สุดในประเด็นชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าในช่วงการทำกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaichana (2018) ได้ศึกษาเรื่อง “Implementing the Philosophy of Sufficiency Economy to Improve People’s Quality of Life” พบว่า การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของราษฎรที่ไม่สามารถประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ จนทำให้ไม่เกิดการนำไปใช้อย่างต่อเนื่องหรือไม่นำไปใช้เลย แต่หากมีความรู้ความเข้าใจสามารถปฏิบัติได้ก็จะเพิ่มรายได้ เพิ่มคุณภาพชีวิตของราษฎรได้ดีขึ้น

มิตีความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านจิตใจ จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันมีความคิดเห็นมากที่สุดในประเด็นการ

ตามแผนปฏิบัติการ ในประเด็นชุมชนรู้สึกภูมิใจในการนำวัตถุดิบท้องถิ่นที่มีอยู่ มาก่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pansurat (2014) ได้ศึกษาเรื่อง “The Quality-of-Life Development in Working According to Sufficiency Economy of the Officers in Umong Sup-District Municipality, Muang District, Lamphun Province” พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงาน คือ ความรู้สึกภาคภูมิใจในการทำงานจะทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ แต่หากขาดความมีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงานที่เป็นอีกปัจจัยของการปฏิบัติงานงานที่ทำจะไม่ราบรื่น

มิติความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านด้านสังคม จะเห็นได้ผู้ประกอบในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันมีความคิดเห็นมากที่สุดเมื่อดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ในประเด็นคนในชุมชนมีความเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kunpatarasakul (2014) ได้ศึกษาเรื่อง “The Influence of Application of Self-Sufficiency Economy Philosophy to the Way of Life and Working Happiness Quality of Life and Working Effectiveness of Employees in The Bathroom Design Company Limited” พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตด้านสังคม มีอิทธิพลทางบวกต่อความสุขในการทำงานเมื่อการทำงานมีความเอื้ออาทรช่วยเหลือกัน และคุณภาพชีวิตการทำงานโดยความสุขในการทำงาน มีอิทธิพลทางบวกต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน และประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน อีกทั้งคุณภาพชีวิตการทำงานก็มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน

มิติความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านด้านวัฒนธรรม จะเห็นได้ผู้ประกอบการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันมีความคิดเห็นมากที่สุดเมื่อดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ในประเด็นคนในชุมชน

เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chailimpamontri (2018) ได้ศึกษาเรื่อง “Sufficiency Economy in Everyday Life and Work: A Company” พบว่า การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานของพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง เมื่อพนักงานมีการตัดสินใจเรื่องงานและการดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ ประหยัดอดออมและยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริตในการดำเนินชีวิตและการทำงาน จะทำให้เกิดเป็นความเคยชิน และพร้อมรับฟังเหตุผลของผู้อื่นและรับผิดชอบในทุกการกระทำต่างๆ ของตนเอง

สรุปได้ว่า ผลของการวิจัยสามารถทราบแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับกลยุทธ์ระดับหน้าที่ตามรูปแบบ SPEED Model ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน ว่าควรเน้นในเรื่องใดเพื่อการแข่งขันของธุรกิจ และยังทราบว่ามิติของความสำเร็จเกิดขึ้นอย่างไรบ้างเพื่อนำไปเสริมให้ชุมชนเห็นถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตัวเอง

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดัน จะช่วยทำให้ผู้ประกอบการในชุมชนสามารถแข่งขันมีกระบวนการด้านธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถปฏิบัติได้ตามศักยภาพของชุมชนสำหรับการรวมกลุ่มกันในการร่วมกำหนดแผนปฏิบัติการ ก็มีส่วนช่วยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเกิดความสามารถในต่อช่องทางธุรกิจ ก่อให้ความเข้มแข็งของชุมชน และช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญในประกอบธุรกิจ

2. สำหรับด้านวิชาการหรือผู้ประกอบการหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถเห็นถึงกระบวนการทางการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่สามารถนำไปค้นหาวิธีการปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ และเห็นถึงความสำเร็จตามมิติของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปต่อยอดในการนำหลักวิชาไปใช้จริงกับชุมชนอื่น

References

- Chaichana, S. (2018). Implementing the philosophy of sufficiency economy to improve people's quality of life. *Ramkhamhaeng Journal of Public Administration*, 1(2), 17-50. [In Thai]
- Chailimpamontri, S. (2018). *Sufficiency economy in everyday life and work: A company*. Master's Thesis of Arts in Social Policy, Thammasat University. [In Thai]
- Chandrachai, A. (2015). *Towards business excellence handbook of strategic planning and BSC formulation* (14th ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Effective behavior in organizations*. Richard D. Irwin.
- David, F. R. (2007). *Strategy management: Concept and case* (11th ed.). Prentice-Hall.
- Department of Corrections. (2017). *Correctional Act B.E. 2560*. Author. [In Thai]
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner* (3rd ed.). Deakin University Press.
- Kunpatarasakul, S. (2014). *The influence of application of self-sufficiency economy philosophy to the way of life and working happiness quality of life and working effectiveness of employees in The Bathroom Design Company Limited*. Master's Thesis of Arts in Public and Private Management, Silpakorn University. [In Thai]
- Pansurat, V. (2014). *The quality-of-life development in working according to sufficiency economy of the officers in Umong sub-district municipality, Muang district, Lamphun province*. Master's Thesis of Arts in Public Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Porter, M. E. (1980). *Competitive strategy: Technique for analyzing industrial and competitors*. The Free Press.
- Sangkhamart, K. (2019). A model development of business strategies for new of entrepreneurs. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 10(1), 221-237. [In Thai]
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2007). *Consumer behavior* (9th ed). Prentice Hall.

การวิเคราะห์เปรียบเทียบโมเดลเชิงโครงสร้างบางส่วนคุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยของผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย

ธีทัต ตรีศิริโชติ¹ กฤษฎา เขียววัฒนสุข²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทย โดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย (เจนเนอเรชั่น) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยคือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่งผ่านช่องทางซูเปอร์มาร์เก็ตและมีการกลับมาซื้อซ้ำ จำนวน 482 คน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้สถิติอนุมานในการทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน (PLS-SEM)

ผลการวิจัย พบว่า การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มีความสอดคล้องในระดับดี การวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปร 4 เส้นทาง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จากผลที่ได้แต่ละรุ่นวัยจะได้อิทธิพลของคุณค่าตราสินค้าแตกต่างกันต่อความตั้งใจซื้อซ้ำ ดังนี้ Gen-X ได้อิทธิพลจากการรับรู้คุณภาพและความภักดีต่อตราสินค้า Gen-Y ได้อิทธิพลจากการรับรู้ตราสินค้า การรับรู้ถึงคุณภาพ และความภักดีต่อตราสินค้า Gen-Z ได้อิทธิพลจากความเชื่อมโยงต่อตราสินค้าและความภักดีต่อตราสินค้า และเมื่อพิจารณาทุกรุ่นวัย ได้อิทธิพลการรับรู้ตราสินค้า การรับรู้ถึงคุณภาพ ความเชื่อมโยงต่อตราสินค้าและความภักดีต่อตราสินค้า จะเห็นว่าปัจจัยด้านความภักดีต่อตราสินค้า จะมีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำจากผู้บริโภค ในทุกรุ่นวัย

คำสำคัญ: คุณค่าของตราสินค้า; ความตั้งใจซื้อซ้ำ; ผู้บริโภคแต่ละรุ่นวัย

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ธีทัต ตรีศิริโชติ และกฤษฎา เขียววัฒนสุข. (2566). การวิเคราะห์เปรียบเทียบโมเดลเชิงโครงสร้างบางส่วนคุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยของผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 183-197.

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
39 หมู่ 1 ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลคลองหก อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12110, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: teetut_t@rmutt.ac.th

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

A Comparative Analysis of Partial Structural Models on Brand Equity Affecting Consumers' Repurchase Intent on Thai Chili Paste Products in Each Generation

Teetut Tresirichod¹ Krisada Chienwattanasook²

Abstract

This research article aims to study the influence of brand equity on the repurchase intent of one brand of Thai chili paste, Classified by consumer groups in each age group (generation). The sample group used in the research was a group of 482 consumers who used to buy a certain brand of Thai chili paste through the supermarket channel and returned to buy it again. It was survey research, and a questionnaire was used as a tool for data collection. Inferential statistics were used to test the hypothesis by using partial least squares structure model analysis (PLS-SEM).

The results of the research reveal that: the conformity test of the structural equation model compared with the criteria was consistent at a good level. Based on the analysis of the influence of four path variables at the level of statistical significance of 0.05, the results showed that each generation had different influences on brand equity and repurchase intent as follows: Gen-X was influenced by perceived quality and brand loyalty. Gen-Y is influenced by brand awareness, perceived quality, and brand loyalty. Gen-Z is influenced by brand association and brand loyalty, and when considering all generations Influencing brand awareness, perceived quality, brand connectivity, and brand loyalty It can be seen that the factor of brand loyalty will affect the repurchase intentions of consumers in every generation.

Keywords: Brand Equity; Repurchase Intention; Each Generation of Consumer

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Tresirichod, T., & Chienwattanasook, K. (2023). A comparative analysis of partial structural models on brand equity affecting consumers' repurchase intent on Thai chili paste products in each generation. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 183-197.

¹ Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi
39 Moo 1, Rangsit-Nakornnayok Road, Klong 6, Thanyaburi, Pathumthani 12110, Thailand
Corresponding Author Email: teetut_t@rmutt.ac.th

² Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเริ่มต้นสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าคุณภาพ “ไม่ใส่สี ไม่ใส่ผงชูรส ไม่ใส่วัตถุกันเสีย” ชูแนวทางการทำธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์ ของน้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง ผู้เป็นเจ้าของและต้นตำรับสูตรน้ำพริกเผาไทยที่บรรจุใส่กระปุกแก้วเป็นรายแรกๆ ในประเทศ ถือเป็นแบรนด์และโลโก้ที่คุ้นหูคุ้นตาคนไทยมานานกว่าครึ่งศตวรรษ เพราะขึ้นชื่อเรื่องน้ำพริกเผา น้ำจิ้ม และน้ำพริกแกงสูตรต่างๆ ที่มีคุณภาพ มีรสชาติถึงเครื่องและเป็นเอกลักษณ์ เรียกได้ว่าเป็นเครื่องปรุงยอดฮิตติดประจำบ้านติดครัวคนไทย และได้รับความนิยมในตลาดต่างประเทศทั่วโลก การสร้างแบรนด์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่งในกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้รู้จักแบรนด์น้ำพริกเผาไทยจากภาพแบรนด์ที่เป็นเฉพาะของคนรุ่น Gen-Boomer และ Gen-X เป็นหลัก บริษัทต้องทำเร่งการสร้างภาพลักษณ์ใหม่หรือรีโปรดักส์ใหม่ เปลี่ยนฉลากหรือเปลี่ยนรูปลักษณ์ โดยการใช้สื่อออนไลน์ในการติดตลาดคนรุ่นใหม่ สร้างแคมเปญที่เกิดเป็นไวรัล คือ โฆษณาที่รูปภาพที่เคลื่อนไหวและพูดได้ถือเป็นความสำเร็จหนึ่งของน้ำพริกเผาไทยยี่ห้อนี้ จะเห็นได้ว่าการสร้างความเชื่อมั่นที่ครองใจผู้บริโภคมาอย่างยาวนานได้นั้นตราสินค้ามีผลต่อการตัดสินใจซื้อเป็นอย่างมาก (Forbes Thailand, 2022)

เมื่อเจาะลึกถึงผู้บริโภคแต่ละรุ่นวัย (Greenberg & Weber, 2008) ซึ่งใน 4 รุ่นวัยนี้มีพฤติกรรมบริโภคที่แตกต่างกัน ดังนี้ (1) รุ่นวัยเบบี้บูมเมอร์ (baby boomer) หรือรุ่นวัยบี (generation B) คนในรุ่นวัยนี้ส่วนมากเป็นคนรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือคนวัยเกษียณที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ขึ้นไป มีพฤติกรรมจริงจัง ประหยัด ใช้ชีวิตทุ่มเทให้กับการทำงาน ยึดติดกับธรรมเนียมและประเพณี ในด้านความเป็นผู้บริโภค คนในรุ่นวัยนี้จึงให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อสินค้าโดยมีราคาเป็นที่ตั้ง เนื่องจากเป็นวัยที่ไม่สามารถสร้างรายได้ด้วยตัวเองจึงต้องให้ความสำคัญกับการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ถูกและ

คุณภาพเหมาะสมที่สุด (2) รุ่นวัยเอ็กซ์ (generation X) (อายุ 40-54 ปี) ด้านของการใช้ชีวิตจะไม่เน้นการทำงานหนักเป็นหลัก แต่เพื่อในหลักความสมดุลในชีวิตมีความเชื่อมั่นและเป็นตัวของตัวเองสูง ให้ความสำคัญกับการศึกษาผลิตภัณฑ์จากรีวิวก่อนเลือกซื้อ มีความคล่องแคล่วในการใช้เทคโนโลยีเนื่องจากผ่านการทำงานกับคอมพิวเตอร์มาก่อน และปรับตัวเข้ากับสมาร์ทโฟนได้ดีและค่อนข้างติดโซเชียล ลูกคากลุ่มนี้นิยมการสะสมคูปองส่วนลดและโปรโมชั่น หรือบทความรีวิวการใช้งานและประโยชน์จากการใช้สินค้าและบริการจากแบรนด์ก่อนตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า (3) รุ่นวัยวาย (generation Y) (อายุ 23-39 ปี) ด้านการใช้ชีวิตรุ่นวัยวาย เป็นในรุ่นวัยที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชื่นชอบความรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นในด้านของบริการและการใช้ชีวิต มีความเชี่ยวชาญด้านการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีออนไลน์ เพราะการทำงานต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเป็นหลัก ชอบการแสดงความคิดเห็นอย่างการรีวิวสินค้าด้วยตัวเอง หรือการมีส่วนร่วมออกความเห็นบนโลกออนไลน์ ลูกคารุ่นวัยวาย ต้องการบริการที่รวดเร็ว เพราะในรุ่นวัยนี้ถือว่าเป็นผู้บริโภคที่ไม่ชอบรอนานและเปลี่ยนใจเร็วมากที่สุด หากร้านค้าพลาดไปแม้แต่วันทีเดียว ร้านค้าต้องมีการตอบสนองร้านค้าแบบทันทีทันใจ และสุดท้าย (4) รุ่นวัยซี (generation Z) (อายุ 10-22 ปี) รุ่นวัยซี ใช้เวลาไปกับการใช้งานอินเทอร์เน็ต สามารถเข้าถึงสื่อครอบคลุมทุกแพลตฟอร์มด้วยความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีมาตั้งแต่เกิด ด้วยความเป็นในรุ่นวัยที่มีทักษะการรู้ดิจิทัลจากประสบการณ์ตรง การสื่อสารกับคนในรุ่นวัยนี้จึงต้องใช้ตัวกลางอย่างผู้รีวิวสินค้า (influencer) เป็นผู้นำเสนอสินค้าแทนเจ้าของแบรนด์ผ่านแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันที่ทันสมัย คนในรุ่นวัยนี้เน้นความเป็นปัจจุบัน (real time) และน่าเชื่อถือได้จริง จากที่กล่าวแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นลักษณะการใช้ชีวิตของแต่ละรุ่นวัยที่แตกต่างกัน ซึ่งมีลักษณะความชอบและ

คุณลักษณะที่ต่างกัน และตลาดน้ำพริกเผาไทยก็ดำเนินธุรกิจมาอย่างยาวนาน จากรุ่นวัยเบบี้บูมเมอร์ จนมาถึงปัจจุบันซึ่งเป็นรุ่นวัยซี การที่ผู้ประกอบการน้ำพริกเผาไทยจะดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่องจำเป็นต้องรักษามาตรฐานของตราสินค้าให้คงอยู่และคุณภาพของสินค้า

ดังนั้น จากแนวโน้มการตลาดของน้ำพริกเผาไทยที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจในการซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์ จำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาคุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทย โดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย (เจนเนอเรชั่น) ซึ่งเป็นการศึกษาในบริบทของความตั้งใจในการซื้อซ้ำ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการรับรู้ตราสินค้า ด้านการรับรู้ถึงคุณภาพ ด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า และด้านความภักดีต่อตราสินค้า ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้ประกอบการน้ำพริกเผาไทยสามารถนำไปใช้ในการวางแผนนโยบายการผลิต และวางแผนการตลาดให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มผู้บริโภคตามยุคสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทย โดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย (เจนเนอเรชั่น)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย การรับรู้ตราสินค้า การรับรู้ถึงคุณภาพ ความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า
2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยประชากรที่ศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง จำนวน 482 คน

3. ขอบเขตด้านสถานที่ คือ ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง

4. ขอบเขตด้านเวลาที่ทำการศึกษา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงอิทธิพลของคุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำในสินค้ากลุ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยซึ่งเป็นอาหารที่มีความเฉพาะและมีความเป็นเอกลักษณ์ โดยทำการเปรียบเทียบจากผู้บริโภคในแต่ละเจนเนอเรชั่น ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตสินค้าในลักษณะใกล้เคียงกัน รวมถึงนักการตลาดสามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์
2. ผลจากการวิจัยจะสร้างองค์ความรู้สำหรับผู้ประกอบการและนักการตลาด ในด้านของกลุ่มสินค้าอาหารที่มีความเฉพาะและมีความเป็นเอกลักษณ์ จากการเปรียบเทียบผู้บริโภคในแต่ละเจนเนอเรชั่น จะให้ภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในการนำไปกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดและการสื่อสารกับผู้บริโภครุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรมบริโภคที่แตกต่างจากผู้บริโภคในรุ่นก่อน เพื่อรองรับและเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคทุกกลุ่มดียิ่งขึ้นในอนาคต

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า (brand equity)

เหตุผลที่ผู้บริโภคมีความตั้งใจที่จะจ่ายราคาที่แตกต่างกัน แม้จะเป็นสินค้าชนิดเดียวกันก็ตาม สิ่งสำคัญ คือ คุณค่าของตราสินค้า ที่ผู้บริโภคสัมผัสสินค้าได้ และเพราะอะไรที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้บริโภคยอมที่จะเสียเงินในราคาแพง (Chernatony & McDonald, 2003) ยี่ห้อหรือตราสินค้า เป็นสิ่งแรกที่ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า แสดงให้เห็นว่าตราสินค้ามีความสำคัญอย่างมาก สินค้าที่ผลิตจากโรงงานเดียวกันแต่มีตรา

สินค้าต่างกัน ความนิยมชมชอบของผู้บริโภคย่อมแตกต่างกัน ด้วยเวลาที่เปลี่ยนไปปัจจัยทางการตลาดย่อมเปลี่ยนไปด้วย และส่งผลต่อความสำคัญในการให้คุณค่าตราสินค้า คุณค่าตราสินค้าสามารถเหนือกว่าฝ่ายตรงข้ามตามมุมมองและกรอบแนวคิดของ Aaker (1996) นั้นในด้านการสร้างคุณค่าตราสินค้าได้รับความนิยมนมากกว่าของ Kotler and Keller (2012) สามารถทำให้เห็นภาพอย่างชัดเจน และเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติมากกว่า อีกทั้งยังนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์และวัดผลได้จริง

ในยุคต่อมา มีงานวิจัยของ Pappu, Quester, and Cooksey (2005), Washburn and Plank (2002), Yoo and Donthu (2001) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ Aaker (1996) ทั้งสิ้น โดยมีการกล่าวถึงมุมมองของทั้ง 4 ด้าน คือ (1) ความตระหนักถึงตราสินค้า (awareness) การที่ผู้บริโภคมีความสามารถในการจดจำเกิดจากความสำนึกได้โดยตนเองซึ่งสิ่งที่ทำให้จดจำได้นั้นจะมีทั้งชื่อและตราสัญลักษณ์ยี่ห้อของสินค้าและการบริการ ประเภทใดประเภทหนึ่งได้ โดยทั่วไปผู้บริโภคจะเริ่มต้นจากการที่ไม่รู้จักตราสินค้านั้นๆ จนกระทั่งผู้ขายทำการสื่อสารไปยังผู้บริโภค เมื่อได้ยินหรือพบเห็นชื่อ และตราสัญลักษณ์ยี่ห้อของสินค้านั้นบ่อยๆ ผู้บริโภคก็จะเริ่มมีการจดจำ และจำได้เป็นชื่อลำดับแรกในที่สุด โดยลำดับของการรับรู้ นั้นมักเริ่มจากการที่รู้จักตราสินค้า หลังจากนั้นจึงเริ่มจำได้และจะจำได้ เป็นชื่อแรกในที่สุด การตระหนักถึงตราสินค้าทำให้เกิดประโยชน์และส่งผลต่อกับการตลาดด้วยเช่นกัน (2) การรับรู้คุณภาพ (perceive quality) การสร้างตราสินค้าไม่เพียงแต่จะต้องมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในทางที่ดีแล้วอีกทั้งยังต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้าอีกด้วย จึงจะสามารถทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจและมีความตั้งใจที่จะจ่ายในราคาที่สูงขึ้นโดยผู้บริโภคนั้นยังมีแนวคิดที่จะจ่ายมูลค่าราคาส่วนเพิ่มให้กับสินค้าที่พวกเขาเคยมีประสบการณ์การใช่มาก่อน

เพิ่มขึ้น หากใช้แล้วสินค้านั้นมีคุณภาพที่ดีตรงกับ ความคาดหวังที่ตั้งไว้และยังมีราคาที่คุ้มค่ากับเงินที่จะเสียไป และผู้ผลิตเป็นผู้ขายสินค้าที่ถูกค่าคิดว่ามีคุณภาพสูงนั้นมีแนวโน้มที่จะได้กำไรสูงขึ้นตามไปด้วย (3) ความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า (association) หรือเรียกว่า การรับรู้ตัวตนของตราสินค้า (brand identity) เป็นการที่สร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์ เช่น คุณลักษณะ คุณสมบัติ หรือคุณประโยชน์แล้วเชื่อมโยงโดยสิ่งนั้นทำให้ผู้บริโภครับรู้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทใด เช่น นำเอาคุณลักษณะของสินค้ามาเป็นปัจจัยในการกำหนดจุดยืนของผลิตภัณฑ์ นำเอาราคาสินค้าหรือบริการของบริษัทที่ได้เปรียบกว่าคู่แข่งขึ้นโดยทั่วไป นำเอาลูกค้าหรือผู้ใช้เป็นตัวตั้ง และนำเอาแหล่งผลิตของสินค้ามากำหนดตำแหน่งของสินค้า จะเหมาะสมกับสินค้าที่มาจากประเทศนั้น หรือแหล่งผลิตที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น และ (4) ความภักดีต่อตราสินค้า (loyalty) เป็นความไว้วางใจ ความเหนียวแน่น ของผู้บริโภคต่อตราสินค้า ซึ่งมีผลต่อการซื้อสินค้าซ้ำ ถ้ามีความจงรักภักดีต่อตราสินค้าสูงจะเรียกได้ว่า มีทัศนคติที่ดีต่อตราสินค้า ทำให้ตราสินค้าขององค์กรนั้นมีคุณค่าและมีความหมายเชิงบวกในสายตาของผู้บริโภค

จากการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องทางด้านคุณค่าตราสินค้า (brand equity) งานวิจัยนี้ ได้สกัดตัวแปรที่ศึกษาจากแนวคิดของ Pappu, et al (2005), Washburn and Plank (2002), Yoo and Donthu (2001) ที่มีความทับซ้อนกันและเป็นบริบทที่งานวิจัยนี้ต้องการศึกษา สรุปได้เป็น 4 ตัวแปร ได้แก่ (1) การรับรู้ตราสินค้า (2) การรับรู้คุณภาพตราสินค้า (3) ความเชื่อมโยงต่อตรา และ (4) ความภักดีต่อตราสินค้า นอกจากนี้ Buil, De Chernatony, and Martinez (2013) ที่ศึกษาเรื่อง “Examining the Role of Advertising and Sales Promotions in Brand Equity Creation” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอและ

ทดสอบแบบจำลองให้เข้าใจถึงคุณค่าตราสินค้าได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงตรวจสอบผลกระทบของแบบจำลองต่อการตอบสนองของผู้บริโภค พบว่า คุณค่าตราสินค้ามีความสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ การรู้จักตราสินค้ามีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพที่รับรู้และความสัมพันธ์กับตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้านั้นได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่มาจากความสัมพันธ์กับตราสินค้า และยังพบว่า คุณภาพที่รับรู้มีความสัมพันธ์กับตราสินค้า และยืนยันว่าความภักดีต่อตราสินค้าเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้าโดยรวม ทำให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะจ่ายและซื้อสินค้าในราคาที่สูงขึ้นหากมีความชื่นชอบตราสินค้านั้นมากขึ้นด้วย

Sangsuphan and Chienwattanasook (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “Brand Equity and Service Marketing Mix Factors Affecting Repurchase Decision-Making of Coffee of Café Amazon Customers at Department Stores in Pathum Thani Province” พบว่า ปัจจัยคุณค่าของตราสินค้าได้แก่ด้านความภักดีต่อตราสินค้า ด้านการรับรู้ตราสินค้า และด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำของผู้บริโภค

แนวคิดความตั้งใจซื้อซ้ำ (repurchase intention)

Hellier, Geursen, Carr, and Richard (2003) กล่าวถึงนิยามของความตั้งใจซื้อซ้ำว่าคือลักษณะของการตัดสินใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจที่จะทำการซื้อสินค้าใดสินค้านั้น หรือบริการใดบริการหนึ่งซ้ำอีกครั้งจากการซื้อในครั้งต่อมา โดยทำการซื้อจากบริษัทเดิมหรือตราสินค้าเดิม ซึ่งการตัดสินใจซื้อในครั้งแรกแล้วเกิดความพึงพอใจต่อสินค้าหรือบริการนั้นๆ มักจะเป็นตัวชี้หรือทำให้สามารถคาดการณ์พฤติกรรมในการซื้อในครั้งต่อมาได้

ความตั้งใจซื้อซ้ำ (repurchase intention) เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริโภคแสดงออกในการเจาะจงที่จะซื้อ

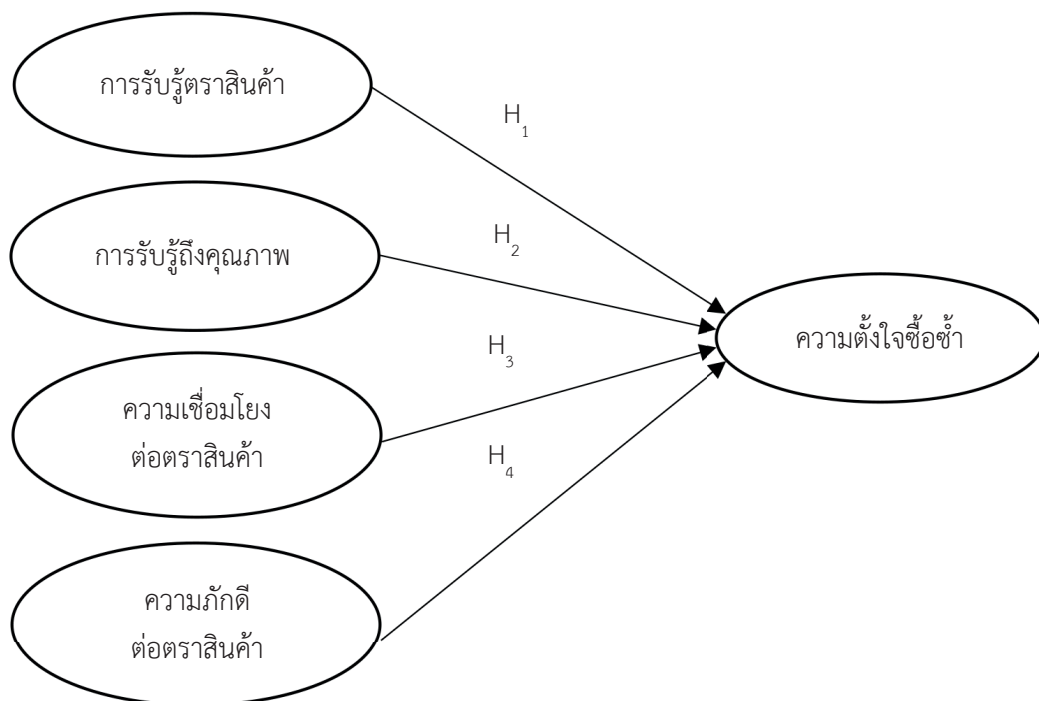
สินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งหรือตราสินค้าใดเป็นการเฉพาะ โดยทำการซื้อซ้ำในครั้งที่สองและในครั้งถัดไปอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเกิดมาจากการที่ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อสินค้านั้น และเกิดความประทับใจหรือมีความผูกพันต่อสินค้านั้น หรือมีทัศนคติที่ดีต่อสินค้านั้นแล้วจึงนำมาสู่การตัดสินใจที่จะซื้อซ้ำในครั้งต่อไป Hsu, Chang, Chu, and Lee (2014), Kim, Galliers, Shin, Ryoo, and Kim (2012) อธิบายว่าความตั้งใจซื้อซ้ำเป็นการตัดสินใจที่ผู้บริโภคมีความตั้งใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์หนึ่งกับผู้จำหน่ายหรือผู้ผลิตรายเดิม ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการเกิดความพึงพอใจในตัวผลิตภัณฑ์นั้น ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากการตัดสินใจซื้อในครั้งแรกที่เกิดขึ้นได้จากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของตัวผู้บริโภคเอง ความตั้งใจซื้อซ้ำของผู้บริโภคนั้น ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ (1) ความเต็มใจที่จะซื้อซ้ำอีกเมื่อมีโอกาส (willingness to buy) (2) แนวโน้มที่จะซื้อซ้ำตราสินค้าเดิมที่เคยซื้อ โดยการเจาะจงหรือพยายามค้นหาตราสินค้านั้นเพื่อซื้อซ้ำ (trend to repurchase) (3) การซื้อซ้ำในปริมาณที่มากขึ้นหรือมีความถี่เพิ่มขึ้น (repurchase more quantity) และ (4) การซื้อซ้ำในสินค้าประเภทเดิม (repurchase the same type of product) (Panthura, 2013)

Krongten and Rattanapongpinyo (2016) ได้ศึกษาเรื่อง “Factors Related to Customers Loyalty with Brand Café Amazon PTT Petrol Station in the Nakhon Pathom Municipality” พบว่า ระดับเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ สมรส อาชีพ และระดับรายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้าของร้านค้าเฟอเมซอน และยังพบว่า ปัจจัยในการสร้างตราสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความภักดีของลูกค้า

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าตราสินค้า ประกอบด้วย การรับรู้ตราสินค้า การรับรู้คุณภาพตราสินค้า ความ

เชื่อมโยงต่อตรา และความภักดีต่อตราสินค้า มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยโดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย (เจนเอเรชั่น) จึงกำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 คุณค่าของตราสินค้าในด้านการรับรู้ตราสินค้ามีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยเปรียบเทียบระหว่างผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย

สมมุติฐานที่ 2 คุณค่าของตราสินค้าในด้านการรับรู้ถึงคุณภาพมีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง เปรียบเทียบระหว่างผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย

สมมุติฐานที่ 3 คุณค่าของตราสินค้าในด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้ามีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำ

ผลิตภัณฑ์พริกเผาไทย เปรียบเทียบระหว่างผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย

สมมุติฐานที่ 4 คุณค่าของตราสินค้าในด้านความภักดีต่อตราสินค้ามีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทย เปรียบเทียบระหว่างผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากรที่ศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง

ซึ่งเป็นประชากรที่ผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน โดย Piriyaikul (2010) กล่าวว่าตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย PLS โดยวิธี Ordinary Least Squares (OLS) ไม่จำเป็นต้องแจกแจงปกติ ส่วน Hair, Anderson, Tatham, and Black (2010) กล่าวถึง จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) ใช้วิธีการคำนวณจากจำนวนตัวแปรที่ผู้วิจัยศึกษาคุณด้วย จำนวน 15-20 เท่าของตัวแปร จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ซึ่งในงานวิจัยนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น จำนวน 23 ตัวแปร ผู้วิจัยจึงใช้สูตรคำนวณ $23 \times 20 = 460$ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยอย่างน้อย 460 ตัวอย่าง ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยคัดเลือกเฉพาะผู้บริโภคที่มีความตั้งใจซื้อข้าวผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง โดยเก็บข้อมูลได้จริง จำนวน 482 ชุด ผู้วิจัยออกแบบแบบสอบถามทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ โดยกำหนดเป็นรุ่นวัย ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า ประกอบด้วย การรับรู้ตราสินค้า จำนวน 4 ข้อ การรับรู้ถึงคุณภาพ จำนวน 5 ข้อ ความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า จำนวน 4 ข้อ และความภักดีต่อตราสินค้า จำนวน 4 ข้อ และส่วนที่ 3 ความตั้งใจซื้อซ้ำ จำนวน 6 ข้อ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง IOC โดยแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเที่ยงตรง อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทั้งฉบับ และนำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไปทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ได้ค่าเท่ากับ 0.958 และ 0.950 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าผ่านเกณฑ์เกิน 0.707

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งสิ้น จำนวน 482 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 51.2 เพศชาย จำนวน 217 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4 และอื่นๆ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 ส่วนใหญ่ผู้บริโภคเป็น Gen-Z จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมาผู้บริโภค Gen-Y จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 41.9 และผู้บริโภค Gen-X จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 29.9 รองลงมาอาชีพรับจ้าง/ค้าขาย/อาชีพอิสระ จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 ส่วนโดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน จำนวน 15,000 บาท จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 40.7 รองลงมา มีรายได้ จำนวน 15,000-20,000 บาท มีจำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 26.3

ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง การทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูล โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ต่างๆ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Average Path Coefficient --APC) ค่าเฉลี่ยสัมประสิทธิ์ R² (Average R-squared --ARS) ค่าเฉลี่ยสัมประสิทธิ์ R² ที่ปรับ (Average Adjusted R²--AARS) ทั้ง 3 ค่านี้ใช้เปรียบเทียบความสอดคล้องโมเดลที่แตกต่างกัน ค่าเฉลี่ย Block VIF (Average Block VIF-- AVIF) สามารถยอมรับได้ ถ้ามีค่าไม่เกิน 5 (≤ 5) ค่าที่พึงประสงค์ (Ideally) ≤ 3.3 (Kock & Lynn, 2012) ค่าเฉลี่ย Full Collinearity VIF (Average Full Collinearity VIF--AFVIF) สามารถยอมรับได้ ถ้ามีค่าไม่เกิน 5 (มีค่า ≤ 5) ค่าโมเดล Fit (Tenenhaus GoF) ≥ 0.1 ระดับเล็ก ≥ 0.25 ระดับปานกลาง ≥ 0.36 ระดับมาก Sympton's Paradox Ratio (SPR) ยอมรับได้ถ้ามีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.7

ค่าที่ดีที่สุด คือ 1 R-squared contribution ratio (RSCR) สามารถยอมรับได้ ถ้ามีค่าไม่ต่ำกว่า 0.9 ค่าที่ดีที่สุด คือ 1 (Pearl, 2009; Wagner, 1982) Statistical Suppression Ratio (SSR) สามารถยอมรับได้ ถ้ามีค่าไม่ต่ำกว่า 0.7 ≥ 0.7 ค่าที่ดีที่สุด คือ 1 (MacKinnon, Yoon, Lockwood, & Taylor, 2006) Nonlinear Bivariate Causality Direction Ratio (NLBCDR) สามารถยอมรับได้ ถ้ามีค่าไม่ต่ำกว่า 0.7 ค่าที่ดีที่สุด คือ 1

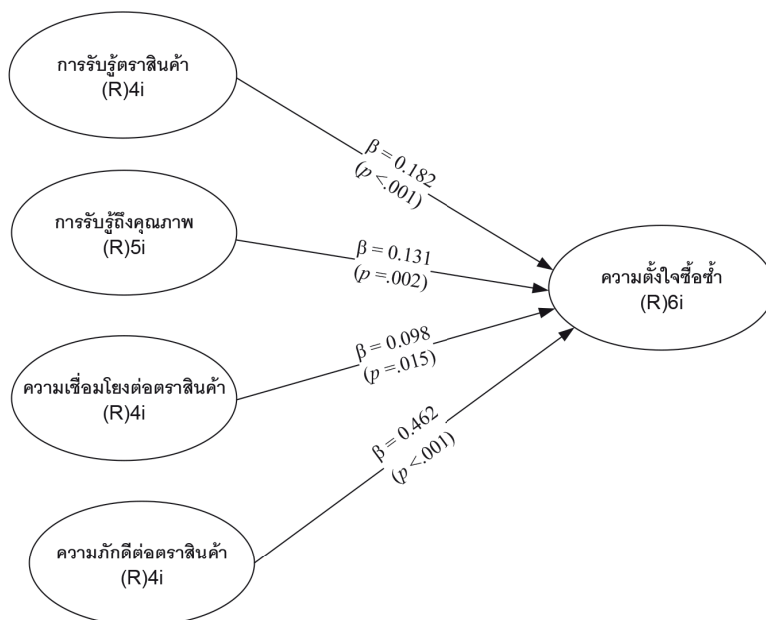
สรุปผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลและดัชนีคุณภาพ ความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างทั้ง Inner และ Outer โมเดล เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์พบว่ามีค่าสอดคล้องในระดับดี โดยมีค่า AVIF, AFVIF, SPR, RSCR, SSR และ NLBCDR มีค่าความสอดคล้องของโมเดลถึงระดับดี (reached the ideally level of model fit) คะแนนของ GoF มีค่า

มากกว่า 0.36 ซึ่งแสดงว่าโมเดลมีความสามารถในการอธิบายในระดับเข้มแข็งที่ยอมรับได้

ผลค่าความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงเชิงจำแนก ค่าสัมประสิทธิ์ R^2 ของตัวแปรแฝงความตั้งใจซื้อซ้ำมีค่าเท่ากับ 0.645 อยู่ในระดับสูง ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวมและค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's alpha มีค่ามากกว่า 0.7 ทุกตัวแปร ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ Q-squared ตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่า 0.1 ซึ่งแสดงว่ามีความตรงเชิงทำนาย (predictive validity) ในระดับดี

ผลค่าน้ำหนักรวมและค่าน้ำหนักไขว้เมื่อพิจารณาแบบจำลองนี้มีความเที่ยงตรงเชิงเหมือนเพราะทุกดัชนีวัดมีค่าสูงกว่า 0.7 ค่าน้ำหนักดัชนีวัดมีค่าระหว่าง 0.777 ถึง 0.885 และค่า AVE (ดูตาราง 2) ของแต่ละตัวแปรแฝงสูงกว่า 0.5 โดยมีค่าระหว่าง 0.648 ถึง 0.747

ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบสนองมูติฐานการวิจัย

ภาพ 2 ผลการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้างคุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่งทุกกลุ่มผู้บริโภค

ตาราง 1

ผลกระทบ ขนาดผลกระทบ และสมมุติฐาน จำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละเจนเนอเรชัน

	Direct Effect				Cohen's f^2
	Gen-X N=73	Gen-Y, N=202	Gen-Z, N=207	รวมทุก Gen	
การรับรู้ตราสินค้า -> ความตั้งใจซื้อซ้ำ	0.001	0.322**	-0.078	0.182**	0.125
การรับรู้ถึงคุณภาพ -> ความตั้งใจซื้อซ้ำ	0.330**	0.165**	0.071	0.131**	0.093
ความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า -> ความตั้งใจซื้อซ้ำ	0.158	0.095	0.163**	0.098**	0.071
ความภักดีต่อตราสินค้า -> ความตั้งใจซื้อซ้ำ	0.350**	0.310**	0.579**	0.462**	0.355

หมายเหตุ f^2 : เล็ก ≥ 0.02 ; กลาง ≥ 0.15 ; ใหญ่ ≥ 0.35

จากตาราง 1 ผลกระทบ ขนาดผลกระทบ และสมมุติฐาน จำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัย ผลการวิเคราะห์หาค่าสถิติ 4 เส้นทาง ประกอบด้วย เส้นทาง การรับรู้ตราสินค้า -> ความตั้งใจซื้อซ้ำ เส้นทาง การรับรู้ถึงคุณภาพ -> ความตั้งใจซื้อซ้ำ เส้นทาง ความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า -> ความตั้งใจซื้อซ้ำ และเส้นทาง ความภักดีต่อตราสินค้า -> ความตั้งใจซื้อซ้ำ สรุปได้ดังนี้

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ทุกกลุ่มผู้บริโภคนั้น คุณค่าของตราสินค้าในด้านการรับรู้ตราสินค้ามีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทย ให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.182 ($p < .01$) จึงยอมรับ สมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตาม Gen พบว่า กลุ่มผู้บริโภค Gen-Y ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.322 ($p < .01$) จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่กลุ่มผู้บริโภค Gen-X และ Gen-Z ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ .001 ($p = .5$) และ -0.078 ($p = .13$) ตามลำดับ จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 2 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ทุกกลุ่มผู้บริโภคนั้น คุณค่าของตราสินค้าในด้านการรับรู้ถึงคุณภาพมีผลต่อความตั้งใจ

ซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.131 ($p < .01$) จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตาม Gen พบว่า กลุ่มผู้บริโภค Gen-X และ Gen-Y ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.330 ($p < .01$) และ 0.165 ($p < .01$) ตามลำดับ จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่กลุ่มผู้บริโภค Gen-Z ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.071 ($p = .15$) จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 3 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ทุกกลุ่มผู้บริโภคนั้น คุณค่าของตราสินค้าในด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้ามีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์พริกเผาไทย ให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.098 ($p = .01$) จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตาม Gen พบว่า กลุ่มผู้บริโภค Gen-Z ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.163 ($p < .01$) จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่กลุ่มผู้บริโภค Gen-X และ Gen-Y ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.158 ($p = .08$) และ 0.095 ($p = .09$) ตามลำดับ จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 4 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ทุกกลุ่มผู้บริโภคนั้น คุณค่าของตราสินค้าในด้านความภักดีต่อตราสินค้ามีผลต่อความ

ตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทย ให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.462 ($p < .01$) จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตาม Gen พบว่า กลุ่มผู้บริโภค Gen-X, Gen-Y และ Gen-Z ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.350 ($p < .01$), 0.310 ($p < .01$) และ 0.579 ($p < .01$) ตามลำดับ จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

การอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง คุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง โดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านการรับรู้คุณค่าของตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่งโดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัยไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากน้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่งเป็นที่รู้จักของกลุ่มผู้บริโภคที่เป็น Generation Y มีลักษณะพฤติกรรมต้องการความมั่นคงในงาน จึงต้องการความสะดวกสบายในการกินอยู่ ไม่นิยมทำอาหารรับประทานเอง ซึ่งต่างจากผู้บริโภคใน Generation X มีลักษณะพฤติกรรมที่ให้ความสำคัญกับความสะดวกของการทำงานและการใช้ชีวิต จึงนิยมทำอาหารรับประทานเองมากกว่าการซื้อสำเร็จรูป ส่วน Generation Z มีลักษณะพฤติกรรมการรับประทานอาหารจานด่วน หรืออาหารประเภทขยะ จึงไม่รู้จักหรือนิยมรับประทานอาหารประเภทน้ำพริกสำหรับการจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภค ผลของกลุ่ม Gen-Y ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sangsuphan and Chienwatanasook (2020) ที่ศึกษาเรื่อง “Brand Equity and Service Marketing Mix Factors Affecting Repurchase Decision-Making of Coffee of Café Amazon Customers at Department Stores in Pathum Thani Province” พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุและด้านอาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อความตั้งใจ

ซื้อซ้ำของผู้บริโภคคาเฟ่ร้านกาแฟเมซอน ส่วนปัจจัยคุณค่าของตราสินค้า ได้ แก่ด้านความภักดีต่อตราสินค้า ด้านการรับรู้ตราสินค้า และด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้ามีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำของผู้บริโภคตามลำดับ สำหรับส่วนประสบการณ์ตลาดบริการด้านลักษณะทางกายภาพมีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำของผู้บริโภคคาเฟ่ร้านกาแฟเมซอน สาขาในห้างสรรพสินค้ามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านราคาและด้านการส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ อีกทั้งงานวิจัยของ Damjam and Panich (2019) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “Brand Equity Components Affecting the Buying Decision of Under Armour Sportswear Brand in Bangkok Metropolitan Region” ผลการทดสอบสมมุติฐานเกี่ยวกับคุณค่าของตราสินค้ามีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเสื้อกีฬายี่ห้อตราสินค้า Under Armour รายด้านนั้น พบว่าด้านการตระหนักถึงตราสินค้า ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านการรับรู้ถึงคุณภาพตราสินค้า และด้านความภักดีในตราสินค้า มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเสื้อกีฬายี่ห้อตราสินค้า Under Armour

2. ด้านการรับรู้ถึงคุณภาพตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทย ยี่ห้อหนึ่ง โดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัยไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากกลุ่มผู้บริโภคที่เป็น Gen-Z เป็นผู้บริโภครุ่นใหม่ที่ไม่ได้ใส่ใจกับส่วนประกอบของอาหารที่รับประทาน ถึงแม้ว่าน้ำพริกเผาไทยจะเป็นส่วนประกอบของอาหารที่คน Gen-Z รับประทานก็ตาม ดังนั้นปฏิเสธหรือไม่เห็นคุณค่าของคุณภาพตราสินค้า ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มผู้บริโภคใน Gen-X และ กลุ่มผู้บริโภค Gen-Y ที่เติบโตมากับอาหารพื้นบ้านของไทย ซึ่งน้ำพริกเผาไทยเป็นสินค้าที่กลุ่มผู้บริโภคกลุ่มนี้มองเห็นคุณค่าของคุณภาพตราสินค้า ที่วางจำหน่ายมาอย่างยาวนานจนเกิดความเชื่อถือในตัวสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ

Boriphonmongkoland and Chienwattanasook (2020) ที่ศึกษาเรื่อง “Perceived Product Quality and Service Quality that Affect Repurchase of Industrial Cleaner Products” พบว่า การรับรู้คุณภาพสินค้าด้านสินค้ามีความน่าเชื่อถือและด้านการทำงานของสินค้า ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำเครื่องทำความสะอาดอุตสาหกรรม ในขณะที่ด้านรูปปลักษณ์สินค้ามีลักษณะที่ดี ด้านสินค้ามีความคงทน ด้านความคงตัวและประสิทธิภาพไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำ ส่วนปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความเข้าใจและด้านการตอบสนอง ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำเครื่องทำความสะอาดอุตสาหกรรม ในขณะที่ด้านความเชื่อถือได้และด้านการให้ความมั่นใจไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง โดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัยไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มผู้บริโภคใน Gen-X และกลุ่มผู้บริโภค Gen-Y ไม่ได้สนใจถึงความเชื่อมโยงด้านรูปปลักษณ์ของตราสินค้าหรือแผนการตลาด ที่จะนำมาตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ ซึ่งแตกต่างจากผู้บริโภค Gen-Z ที่สนใจความเชื่อมโยงการรับรู้ตัวตนของตราสินค้าของผลิตภัณฑ์ที่ตนเองชื่นชอบเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษางานวิจัยของ Buil et al. (2013) ที่ศึกษาเรื่อง “Examining the Role of Advertising and Sales Promotions in Brand Equity Creation” พบว่า คุณค่าตราสินค้ามีความสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ การรู้จักตราสินค้ามีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพที่รับรู้และความสัมพันธ์กับตราสินค้า ความภักดีต่อตราสินค้าได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่จากความสัมพันธ์กับตราสินค้า และคุณภาพที่รับรู้มีความสัมพันธ์กับตราสินค้า ความภักดีต่อตราสินค้าเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผล

ต่อคุณค่าตราสินค้าโดยรวมขึ้นอยู่กับคุณค่าตราสินค้า โดยรวมนี้ทำให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะจ่ายและซื้อสินค้าในราคาที่สูงขึ้น รวมถึงมีความชื่นชอบตราสินค้ามากขึ้นด้วย และงานวิจัยที่น่าสนใจของ Chaibunharn and Hansanti (2019) ที่ศึกษาเรื่อง “Brand Identity and Brand Image Influencing Consumer Purchase Decision Towards Ford Pickup Truck in Bangkok” พบว่า ระดับความคิดเห็นในอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ตราสินค้ารถยนต์ Ford ประเภท Pick-up ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เช่นเดียวกัน ระดับการตัดสินใจซื้อรถยนต์ Ford ประเภท Pick-up ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน อัตลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ Ford ประเภท Pick-up อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพตราสินค้า ด้านวัฒนธรรมตราสินค้า และด้านภาพลักษณ์ส่วนตัว และภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ Ford ประเภท Pick-up ได้แก่ ด้านคุณสมบัติและด้านทัศนคติ

4. ด้านความภักดีต่อตราสินค้าที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยยี่ห้อหนึ่ง โดยจำแนกตามกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัยซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากผู้บริโภค Gen-X Gen-Y และ Gen-Z หรือทุกกลุ่มของผู้บริโภคที่จดจำผลิตภัณฑ์สินค้าจากการซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผารั้งแรก หากมีความประทับใจจะเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ส่งผลให้เกิดความภักดีในการซื้อซ้ำต่อผลิตภัณฑ์นั้นๆ ในการซื้อครั้งต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Krongten and Rattanapongpinyo (2016) ที่ศึกษาเรื่อง “Factors Related to Customers Loyalty with Brand Café Amazon PTT Petrol Station in the Nakhon Pathom Municipality” พบว่า ระดับความ

จงรักภักดีในตราสินค้าของร้านค้าเฟอเมซอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ สมรส อาชีพ ระดับรายได้และจำนวนการใช้บริการที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันในเรื่องความจงรักภักดีของลูกค้าต่อตราสินค้าของร้านค้าเฟอเมซอน และปัจจัยในการสร้างตราสินค้ามีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีของลูกค้าต่อตราสินค้าร้านค้าเฟอเมซอนเชิงบวกในระดับสูง

จากผลการอภิปรายข้างต้นจะเห็นได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้าในเชิงการตลาดของผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยในกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัยยังมีปรากฏน้อย ทั้งที่ผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไทยเป็นที่นิยมของคนไทยส่วนใหญ่ ผลการศึกษาจากงานวิจัยชิ้นนี้สามารถนำไปสร้างองค์ความรู้ พัฒนาธุรกิจ และใช้เป็นนโยบายในการวางแผนการตลาดของตราสินค้าเพื่อรองรับและเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคทุกกลุ่มในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการน้ำพริกเผาไทย ควรมีการวางกลยุทธ์ด้านกลุ่มผู้บริโภค โดยการจัดกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละรุ่นวัยประกอบด้วย ผู้บริโภค Gen-X Gen-Y และ

Gen-Z และให้ทำการตลาดในแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน ดังนี้

1. ด้านการรับรู้ตราสินค้า โดยผู้ประกอบการน้ำพริกเผาไทย จะยังคงสร้างการรับรู้ตราสินค้า โดยเน้นผู้บริโภค Gen-Y เพื่อให้จดจำตราสัญลักษณ์อย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการรับรู้ถึงคุณภาพ โดยผู้ประกอบการน้ำพริกเผาไทยจะต้องรักษารสชาติที่เป็นอยู่ให้มีคุณภาพดี โดยเน้นไปยังผู้บริโภค Gen-X และ Gen-Y ซึ่งมีมั่นใจและเชื่อมั่นในคุณภาพน้ำพริกเผาไทย

3. ด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า โดยผู้ประกอบการน้ำพริกเผาไทย จะต้องเน้นไปยังผู้บริโภค Gen-Z โดยการเน้นความเป็นสินค้าไทย ความโดดเด่นของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และสร้างความผูกพันกับตราสินค้าน้ำพริกเผาไทย

4. ด้านความภักดีต่อตราสินค้า ผู้ประกอบการน้ำพริกเผาไทย จะต้องให้ความสำคัญกับทุกกลุ่มผู้บริโภค โดยการรักษาคุณภาพน้ำพริกเผาไทย ในด้านรสชาติ ความสะอาด และสร้างไว้วางใจ ความมีมาตรฐานของสินค้า รวมถึงการให้บริการ

References

- Aaker, D. A. (1996). Measuring brand equity across products and markets. *California Management Review*, 38(3), 102-120.
- Boriphonmongkol, R., & Chienwattanasook, K. (2020). Perceived product quality and service quality that affect repurchase of industrial cleaner products. *Journal of Arts Management*, 4(1), 166-179. [In Thai]
- Buil, I., De Chernatony, L., & Martinez, E. (2013). Examining the role of advertising and sales promotions in brand equity creation. *Journal of Business Research*, 66(1), 115-122.
- Chaibunharn, J., & Hansanti, S. (2019). Brand identity and brand image influencing consumer purchase decision towards Ford pickup truck in Bangkok. *Modern Management Journal*, 16(1), 229-238. [In Thai]
- Chernatony, L., & McDonald, M. (2003). *Creating powerful brands in consumer: Service and industrial markets* (2nd ed.). Elsevier/Butterworth-Heinemann.
- Damjam, S., & Panich, T. (2019). Brand equity components affecting the buying decision of Under Armour sportswear brand in Bangkok metropolitan region. *Journal of Rangsit Graduate Studies in Business and Social Sciences*, 5(2), 143-156.
- Forbes Thailand. (2022). "Mae Pranom" Top secret effect to success of generation 3. Retrieved from <https://forbesthailand.com/sponsored-content/maepranom.html>
- Greenberg, E. H., & Weber, K. (2008). *Generation we: How millennial youth are taking over America and changing our world forever*. Pachatusan.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Prentice Hall.
- Hellier, P. K., Geursen, G. M., Carr, R. A., & Richard, J. A. (2003). Customers repurchase intention: A general structural equation model. *European Journal of Marketing*, 37(11/12), 1762-1800.
- Hsu, M. H., Chang, C. M., Chu, K. K., & Lee, Y. J. (2014). Determinants of repurchase intention in online group-buying: The perspectives of DeLone & McLean IS success model and trust. *Computers in Human Behavior*, 36, 234-345.
- Kim, C., Galliers, R. D., Shin, N., Ryoo, J., & Kim, J. (2012). Factor influencing internet shopping value and customer repurchase intention. *Electronic Commerce Research and Application*, 11(4), 374-387.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing management* (14th ed.). Pearson Education.

- Krongten, M., & Rattanapongpinyo, T. (2016). *Factors related to customers loyalty with brand Café Amazon PTT Petrol station in the Nakhon Pathom Municipality*. In The Proceeding of 9th National Kasetsart University Kampeangsan Campus Conference, Nakhon Pathom. [In Thai]
- MacKinnon, D. P., Yoon, M., Lockwood, C. M., & Taylor, A. B. (2006). *A comparison of methods to test the mediated and other intervening variable effects in logistic regression*. Unpublish Manuscript.
- Panthura, G. (2013). Consumers perceived value and repurchase intention of consumers toward OTOP food products. *NIDA Development Journal*, 53(3), 201-230. [In Thai]
- Pappu, R., Quester, P. G., & Cooksey, R. W. (2005). Consumer-based brand equity: Improving the measurement-empirical evidence. *Journal of Product and Brand Management*, 14(3), 143-154.
- Piriyakul, M. (2010, May 27-28). *Partial least square path modeling (PLS Path modeling)*. Paper Presentation in the 11th Academic Conference on Statistics and Applied Statistics, 2010, Chiang Mai, Thailand. [In Thai]
- Pearl, J. (2009). *Causality: Models, reasoning, and inference* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Sangsuphan, B., & Chienwattanasook, K. (2020). Brand equity and service marketing mix factors affecting repurchase decision-making of coffee of café amazon customers at department stores in Pathum Thani province. *Faculty of Humanities and Social Sciences Thepsatri Rajabhat Journal*, 11(1), 48-59. [In Thai]
- Wagner, C. H. (1982). Simpson's paradox in real life. *The American Statistician*, 36(1), 46-48.
- Washburn, J. H., & Plank, R. E. (2002). Measuring brand equity: An evaluation of a consumer-based brand equity scale. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 10(1), 46-62.
- Yoo, B., & Donthu, N. (2001). Developing a scale to measure the perceived quality of an Internet shopping site (SITEQUAL). *Quarterly Journal of Electronic Commerce*, 2(1), 31-47.

การสังเคราะห์องค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม

ภัทรพล ชุ่มมี¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีความวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม และ (2) ตรวจสอบความสอดคล้องเชิงประจักษ์ของโครงสร้างเชิงองค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเก็บข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสังคมในประเทศไทยจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 200 ราย เครื่องมือใช้แบบสอบถามออนไลน์จากระบบกูเกิลฟอร์ม (Google Forms) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของการสร้างมูลค่าเพิ่มพบว่ากลุ่มใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยทำให้สินค้ามีลักษณะเฉพาะตัว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.22 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 รองลงไปคือสินค้าของท่านตรงกับความต้องการของลูกค้ามีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.05 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.64 อันดับ 3 คือสินค้ามีความแปลกใหม่แตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่น มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.04 เมื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า ข้อคำถามทั้ง 4 ข้อ ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำตามที่กำหนด คือ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.50 และเมื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่า มีดัชนีวัดความสอดคล้องเหมาะสมดี ($\text{Chi-square} = 1.29, \text{df} = 1, p\text{-value} = .056, \text{RMSEA} = 0.027$)

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ; การสร้างมูลค่าเพิ่ม; ธุรกิจเพื่อสังคม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ภัทรพล ชุ่มมี. (2566). การสังเคราะห์องค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม. *วารสารดุชนิทัศน์ทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 198-210.

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุชนิทัศน์ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180, ประเทศไทย
 ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: atta9899@hotmail.com

Synthesis of Components for Value Creation in Social Enterprises

Pattarapon Chummee¹

Abstract

This research article aims (1) to study the components of value-added business for social enterprise and (2) to examine the empirical coherence of the component structure of value-added business for social enterprise. This research is quantitative research. Collect data with a specific sample. Data were collected from a total of 200 samples size. The tool used online questionnaires from the Google Forms system (Google Forms). The data were analyzed using mean analysis, exploratory factor analysis, and confirmatory factor analysis.

The results of the research reveal that: of mean value creation found that the group using creativity or research process made the product unique had the highest mean at 4.22 and the standard deviation at 0.64, followed by your product, meet the customer's needs with a mean of 4.05 and a standard deviation of 0.64. The third place is that the product is different from other manufacturers, with a mean of 4.04. When analyzing the factor analysis, the results found that all four questions met the minimum criteria of an element weight greater than 0.50, and when the confirmatory factor analysis found that, the conformity index was a good fit. (Chi-square = 1.29, df = 1, p -value = 0.056, RMSEA = 0.027)

Keywords: Factor Analysis; Value Added; Social Enterprises

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Chummee, P. (2023). Synthesis of components for value creation in social enterprises. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 198-210.

¹ Doctor of Business Administration Program, College of Innovation Management, Valaya Alongkorn Rajabhat University, Under the Royal Patronage

1 Moo 20, Phahonyothin Road, Khlong Nueng, Khlong Luang, Pathum Thani 13180, Thailand

Corresponding Author Email: att9899@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างมูลค่าเพิ่มสังคมหรือธุรกิจชุมชน ในระดับภูมิภาคจะเน้นไปตามพื้นที่อยู่อาศัยและในเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ ในภาคเหนือเน้นการรวมกลุ่มเพื่อทำธุรกิจชุมชน หรือ Social Enterprise ส่วนมากจะเน้นที่การรักษาวินัยวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและชนกลุ่มน้อย เป็นต้น ซึ่งถ่ายทอดผ่านงานหัตถกรรม (handicraft) เป็นงานช่างที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่ายๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและศาสนา สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Maejo University, 2010) ขาดการพัฒนาและวิจัยอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ได้แก่ การแนะนำผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ ตัวอย่างเช่นบริษัท Apple แนะนำโทรศัพท์มือถือใหม่ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้สร้างรายได้ให้แก่บริษัทจำนวนมากกว่า 53.4 พันล้านเหรียญฯ ด้านนวัตกรรมกระบวนการได้แก่ การปรับปรุงกระบวนการผลิตหรือช่องทางการจัดส่งแบบใหม่ๆ ได้แก่บริษัท Amazon ได้แนะนำบริษัทจัดส่งสินค้าสินค้าฟรีแก่ลูกค้ารายหลัก (prime member) ด้านนวัตกรรมการตลาด ได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ บรรจุภัณฑ์ ราคา และการส่งเสริมการขายใหม่ ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มตัวอย่างเช่น บริษัท Coca-Cola ได้แนะนำผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายทั้งรสชาติ และขนาดบรรจุภัณฑ์เป็นรายแรกของโลก และด้านนวัตกรรมองค์กร ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เช่นบริษัท Google ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน จากแบบอนุรักษนิยมเป็นรูปแบบสมัยใหม่ผ่อนคลาย ส่งผลต่อมูลค่าเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ และค่าจ้างรักภักดีของพนักงาน สร้างรายได้แก่บริษัทจำนวนมากกว่า 75.54 พันล้านเหรียญฯ เป็นต้น (Ohio University, 2021)

หากพิจารณาการทำธุรกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจชุมชน ในระดับภูมิภาคจะเน้นไปตามพื้นที่อยู่อาศัยและในเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ ในภาคเหนือเน้นการรวมกลุ่มเพื่อทำธุรกิจชุมชน หรือ Social Enterprise ส่วนมากจะเน้นที่การรักษาวินัยวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม และชนกลุ่มน้อย เป็นต้น ซึ่งถ่ายทอดผ่านงานหัตถกรรม (handicraft) เป็นงานช่างที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่ายๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและศาสนา สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเป็นจำนวนมากจะสื่อถึงวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น (Maejo University, 2010)

จึงสามารถกล่าวได้ว่านวัตกรรมของกิจการเพื่อสังคมประกอบด้วยนวัตกรรมด้านกระบวนการ นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมด้านการตลาดพบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คือการแนะนำสินค้าหรือบริการที่ใหม่หรือมีการปรับปรุงอย่างมีนัยสำคัญ โดยคำนึงถึงข้อกำหนดทางเทคนิค ส่วนประกอบและวัสดุ ซอฟต์แวร์ที่รวมเข้าด้วยกัน ความเป็นมิตรกับผู้บริโภคหรือลักษณะการทำงานอื่นๆ ด้านนวัตกรรม นวัตกรรมกระบวนการคือการดำเนินการตามวิธีการผลิตหรือการส่งมอบใหม่หรือการปรับปรุงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเทคนิค อุปกรณ์ และ/หรือซอฟต์แวร์ และ นวัตกรรมการตลาด หมายถึง การใช้วิธีการตลาดแบบใหม่ (Monroe-White & Zook, 2018)

ประเทศไทยมีศักยภาพในหลากหลายด้านตลอดรวมถึงมีความเข้มแข็งของชุมชน ได้รับการส่งเสริมด้านการประกอบการและการพึ่งพาตนเอง รวมถึงมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ธุรกิจเพื่อสังคมได้รับการพัฒนาและความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งจากภาครัฐและเอกชน มีการจัดตั้งองค์กรต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้ผู้ประกอบการเข้ามาดำเนินธุรกิจส่งผลให้เกิด

เงินทุนหมุนเวียนทั้งในชุมชนและในจังหวัด อีกทั้งยังสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ต้องพึ่งพาตนเอง รวมถึงตลอดถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มและนวัตกรรมให้แก่ผู้ประกอบการ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาตัวแปรและองค์ประกอบ ที่ส่งผลต่อนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของธุรกิจเพื่อสังคมเพื่อหาตัวแปรและพัฒนาธุรกิจเพื่อสังคม สร้างนวัตกรรมให้กับธุรกิจอันจะสามารถส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันในระดับประเทศและระดับนานาชาติได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องเชิงประจักษ์ของโครงสร้างเชิงองค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ศึกษาตัวแปรตามแนวความคิดของการศึกษาของ Gunday, Ulusoy, Kilic, and Alpan (2011), Nuryakin (2018) ประกอบด้วย ตัวแปรด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม ประกอบด้วยสินค้ามีความแปลกใหม่แตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่น มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยในพัฒนาสินค้า ใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยทำให้สินค้ามีลักษณะเฉพาะตัว สินค้าของท่านตรงกับความต้องการของลูกค้า และสินค้าของท่านยากต่อการลอกเลียนแบบ
2. ด้านประชากรและสถานที่ กำหนดดำเนินการศึกษาจากผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสังคมประเทศไทยในทุกภูมิภาค จำนวน 200 ราย โดยทำการแจกแบบสอบถามออนไลน์โดยใช้ Google form เนื่องจากสถานการณ์ระบาดอย่างรุนแรงของไวรัสโคโรนา 2019

โดยค้นหาข้อมูลประชากรจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2564 มีจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสังคมในประเทศทั้งสิ้น จำนวน 295 ราย ใช้สูตรการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน สุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 165 ราย เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูลจึงดำเนินการเก็บทั้งสิ้น จำนวน 170 ราย โดยเก็บจากธุรกิจเพื่อสังคมในประเทศไทยทุกภูมิภาค ประกอบกับมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยจึงไม่ได้สุ่มตัวแปรแต่อย่างใด แต่ผู้วิจัยกำหนดเก็บทุกกลุ่มตัวอย่างจนครบตามจำนวนที่กำหนดโดยใช้แนวคิดการเก็บตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อย หรือ Small Sample Size จากการศึกษา พบว่า ควรมีกลุ่มตัวอย่างประมาณ จำนวน 100-150 ราย สำหรับการวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์กรอบแนวคิดสมการโครงสร้าง ยิ่งไปกว่านั้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันควรมีกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำอย่างน้อย จำนวน 150 ราย ส่วนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำสำหรับการวิเคราะห์กรอบแนวความคิดสมการโครงสร้างควรมีขั้นต่ำอย่างน้อย จำนวน 200 ราย ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงกำหนดเก็บกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 ราย (Hoyle & Kenny, 1999) การสุ่มตัวตัวอย่างสุ่มแบบเจาะจงตามลำดับรายชื่อ

3. ด้านระยะเวลา กำหนดระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือนกันยายน 2564 ถึงเดือนมกราคม 2565

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบความสอดคล้องของตัวแปรในการวิจัย
2. ผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลด้านนวัตกรรมไปสร้างมูลค่าเพิ่มในสถานประกอบการได้
3. หน่วยงานและผู้สนใจโดยทั่วไปสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบนวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มธุรกิจเพื่อสังคมในประเทศไทยและกิจการของตนได้

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง การสร้างมูลค่าที่เน้นตัวผลิตภัณฑ์ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์เดิมหรือคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยอาศัยการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างเช่น การสร้างเครื่องหมายการค้า การปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นนวัตกรรม การสร้างผลิตภัณฑ์ทางเลือกสำหรับผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม หรือผลงานที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Chanakankorn, Toyama, & Suwanvihok, 2021; Chumme, & Chanprasert, 2021) ดังนั้น มูลค่าเพิ่ม สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ จำต้องได้และจำต้องไม่ได้โดยที่จำต้องได้ คือ การเพิ่มที่ตัวผลิตภัณฑ์ให้นอกเหนือจากมาตรฐานทั่วไป มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและไม่ยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถลอกเลียนแบบได้ ส่วนสิ่งที่จำต้องไม่ได้ คือ การบริการหรือการสร้างแบรนด์ (branding) ซึ่งเป็นสิ่งที่ยั่งยืน สร้างภาพลักษณ์ให้กับธุรกิจ และ สร้างความสำเร็จได้ในระยะยาว (Chatthama, 2015)

ทฤษฎีกำหนดใช้ ทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบการเพื่อสังคม (related perspective and theory for social entrepreneurship) ถึงแม้ว่าการประกอบการเพื่อสังคมจะได้รับความนิยมมากขึ้นในเชิงวิชาการ แต่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาไม่ว่า สถาบันการศึกษาหลายคณะวิชารวมไปถึงคณะบริหารธุรกิจได้เปิดวิชาหรือศูนย์ต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบการเพื่อสังคม ทั้งนี้ ในแนวความคิดและวิชาการประกอบการเพื่อสังคมนั้นยังถือว่าเป็นสาขาที่ยังเกิดใหม่ และยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างลึกซึ้งในเชิงการอธิบายและการพัฒนาทฤษฎีเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาอื่นๆ วรรณกรรมเชิงวิชาการต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นกรณีศึกษาซึ่งช่วยในการสอนและเป็นข้อแนะนำในการปฏิบัติสำหรับการประกอบการเพื่อสังคม (King Mongkut's University of Technology

Thonburi, 2017)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาของ Somkeat-kun and Ruengdet (2017) พบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่ม ดังนี้ (1) การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โดยต้องมีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของข้าวหอมไชยาฯ และมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามเหมาะสมในการจัดจำหน่าย และทำให้สินค้าสามารถเก็บไว้ได้นานโดยใช้เครื่องซีลสุญญากาศ ตลอดจนควรมีการจัดทำเรื่องราวบอกความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ให้ผู้บริโภคได้รับรู้และทราบถึงความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ และ (2) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ควรมีการแปรรูปผลผลิตข้าวหอมไชยาพันธุ์พื้นเมืองให้เป็นผลิตภัณฑ์ อุปโภคและบริโภคที่มีความหลากหลาย สอดคล้องกับการวิจัยของ Pongnaras, Klinraren, and Siri Wong (2017) พบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการประยุกต์ใช้นวัตกรรม เป็นการเพิ่มมูลค่าจากสมุนไพรพื้นบ้าน ให้อยู่ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่ปราศจากสารเคมี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร และช่องทางการจัดจำหน่าย เป็นการนำเสนอสินค้าแก่ผู้บริโภคโดยใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งทางตรง คือ การเป็นตัวแทนจำหน่ายด้วยตัวเองและช่องทางการจัดจำหน่ายทางอ้อม

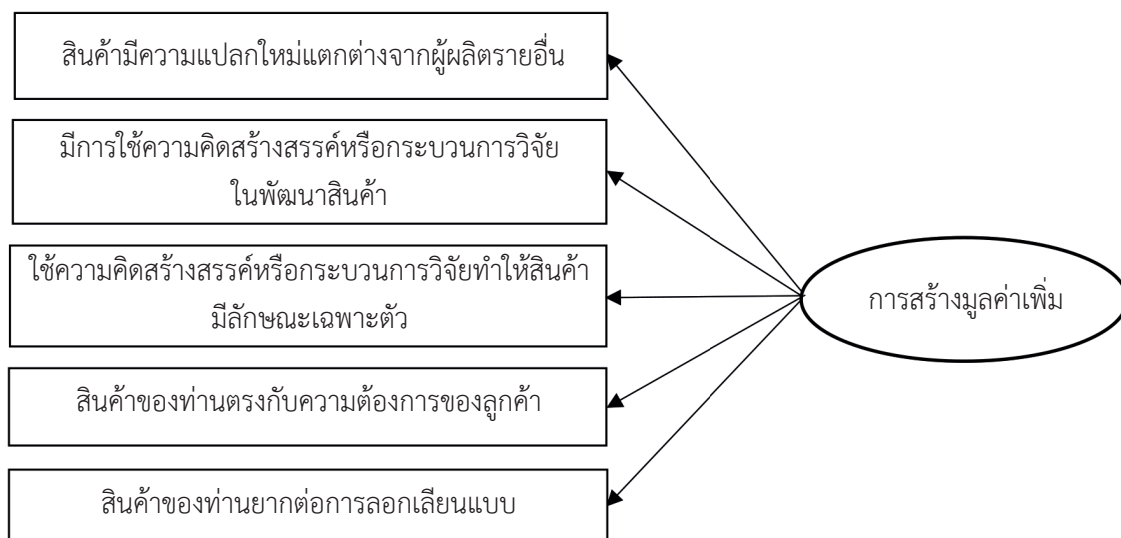
ยิ่งไปกว่านั้นในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มได้แก่การจัดทำแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวของจังหวัดยโสธรนี้ มุ่งเน้นการเชื่อมโยงการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) และคุณค่าเพิ่ม (value creation) ของกระบวนการผลิตตั้งแต่แหล่งวัตถุดิบ (ต้นน้ำ) กระบวนการผลิตและแปรรูป กลางน้ำตลอดจนการบริหารจัดการทางการตลาดเป้าหมาย (ปลายน้ำ) โดยมีระบบโลจิสติกส์และการคมนาคมขนส่งเป็นตัวกลางเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดย กระบวนการ

ต้นน้ำ มุ่งเน้นดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงการผลิตข้าวคุณภาพ ปลอดภัย มีโภชนาการสูงเพื่อสุขภาพโดยนำเอางานวิจัยและนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาดำเนินการให้มากขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนการขยายเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และจัดทำระบบข้อมูลและสารสนเทศข้าวอินทรีย์ กระบวนการกลางน้ำ มุ่งเน้นดำเนินการสนับสนุนให้สถาบันการเงิน ปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำระยะสั้น ให้กับสหกรณ์การเกษตร/กลุ่มผู้ผลิตข้าว เพื่อการรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกมาแปรรูปและจำหน่าย ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม สนับสนุนให้นำความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีอยู่แล้ว มาสร้างมูลค่าเพิ่มและคุณค่าเพิ่มจากการแปรรูปข้าว และสนับสนุนการ

พัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าข้าวที่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภค และสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ กระบวนการปลายน้ำ มุ่งเน้นดำเนินการสนับสนุนการเพิ่มช่องทางการตลาดในทุกระดับ สนับสนุนให้ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ สามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศด้านการตลาดที่จะนำมาวางแผนการผลิตและการตลาด และประชาสัมพันธ์เชิงรุก (Sangkaman, 2016)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

พัฒนามาจาก Gunday et al. (2011), Nuryakin (2018), Sutthinarakorn, Yanprechaset, Paiwithayasiritham, and Sungruga (2019) ที่ทำการศึกษาประเด็นด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มและนวัตกรรมในธุรกิจอินโดนีเซีย และประเทศไทย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำมาสร้างกรอบแนวความคิด ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากร คือ ผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย เก็บตัวอย่างแบบเจาะจงตามบัญชีรายชื่อ
2. กลุ่มตัวอย่าง กำหนดเก็บตัวอย่าง จำนวน 200 ราย ตามแนวคิดของวิเคราะห้กรอบแนวคิดสมการ

โครงสร้างที่ควรมีกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ จำนวน 200 ราย (Hoyle & Kenny, 1999)

3. เครื่องมือในการวิจัย กำหนดใช้แบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยโครงสร้างของแบบสอบถามแบ่งเป็น 7 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม และบริษัท ประกอบด้วย ข้อคำถามด้าน ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม อันได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในต่างประเทศ และความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ และข้อมูลด้านขนาดขององค์กร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านนวัตกรรมองค์กร ประกอบด้วย กระบวนการผลิตและคุณภาพของพนักงาน กระบวนการจัดส่งสินค้า การจัดการด้านพนักงานใหม่ รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการด้านการจัดการด้านทรัพยากรบุคคล การจัดการด้านข่าวสารข้อมูลใหม่ การจัดการโครงสร้างภายในองค์กรและอุปกรณ์สำนักงานใหม่ รวมถึงการปรับปรุงกลยุทธ์ให้การทำงานกับบริษัทที่ร่วมงานอื่นๆ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลนวัตกรรมกระบวนการ ประกอบด้วย การกำหนดและลดกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่า เพิ่มในด้านการจัดส่ง การลดต้นทุนผันแปรในกระบวนการจัดส่งสินค้า การเพิ่มคุณภาพในกระบวนการผลิต การลดต้นทุนการผลิต ต้นทุนด้านเทคนิค รวมค่าต้นทุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ และการลดกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในกระบวนการผลิต

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ง่ายต่อการใช้งาน การสร้างความแตกต่างในตัวผลิตภัณฑ์ การลดค่าใช้จ่ายในการผลิต และการเพิ่มคุณภาพในผลิตภัณฑ์ วัตถุดิบและกระบวนการผลิต

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านนวัตกรรมการตลาด ประกอบด้วย

ด้วยการปรับปรุงกระบวนการส่งเสริมการขายใหม่ การปรับปรุงช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าใหม่ การปรับปรุงกระบวนการกำหนดราคาใหม่ การปรับปรุงการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ และการปรับปรุงการบริหารจัดการการตลาดใหม่

ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านความได้เปรียบด้านการแข่งขัน ประกอบด้วย การมีกลยุทธ์ด้านต้นทุน การสร้างความแตกต่างในด้านสินค้าและบริการ และการตอบสนองอย่างรวดเร็วแก่ผู้บริโภค

ส่วนที่ 7 ข้อมูลด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม ประกอบด้วย สินค้ามีความแปลกใหม่แตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่น มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยในพัฒนาสินค้า ใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยทำให้สินค้ามีลักษณะเฉพาะตัว สินค้าของท่านตรงกับความต้องการของลูกค้า และสินค้าของท่านยากต่อการลอกเลียนแบบ

รูปแบบของข้อคำถาม

ส่วนที่ 1 รูปแบบข้อคำถามในแบบสอบถามมี ลักษณะข้อคำถามแบบปลายเปิด เป็นข้อคำถามที่ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้ตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 2-7 รูปแบบข้อคำถามแบบสอบถาม มี ลักษณะของข้อคำถามแบบปลายปิดและส่วนของคำตอบเป็นการประเมินค่าด้วยการวัดแบบลิเคิธสเกล ผู้วิจัยได้กำหนดใช้ระดับการวัด 5 ระดับ

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย กำหนดใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์เพื่อพรรณนาถึงสภาพโดยทั่วไปได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factors analysis) เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบนั้นเป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อใช้จัดหมวดหมู่ตัวแปรจำนวนมากให้เป็นหมวดหมู่ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถที่จะดำเนินการจัดหมวดหมู่ของตัวแปรต่างๆ ได้ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่ทราบว่า จะทำการจัดหมวดหมู่ได้อย่างไร และการ

วิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขั้นที่ 1 จะใช้กรณีที่ผู้ศึกษาทราบโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือคาดว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรควรจะเป็นรูปแบบใด หรือคาดว่าตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กันมาก และควรอยู่ในองค์ประกอบเดียวกัน หรือคาดว่ามีความสัมพันธ์กันบ้างหรือไม่มีความสัมพันธ์กัน ควรจะอยู่ต่างองค์ประกอบกัน หรือกล่าวได้ว่า ผู้ศึกษาทราบโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร (Prasitratthasini, 2008)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 166 ราย คิดเป็นร้อยละ 83 เป็นเพศหญิง จำนวน 34 ราย คิดเป็นร้อยละ 17 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 132 ราย คิดเป็นร้อยละ 66 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 68 ราย คิดเป็นร้อยละ 34 และ มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมี จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 15 และ ด้านอายุส่วนใหญ่พบว่า มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 127 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงไปที่อายุระหว่าง 30-40 ปี จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 17 และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีจำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 11 ตามลำดับ

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยของการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ชื่อตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับค่าคะแนน
- สินค้ามีความแปลกใหม่ (value 1)	4.04	0.60	มาก
- มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ (value 2)	3.03	0.61	มาก
- กลุ่มใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัย (value 3)	4.22	0.63	มาก
- สินค้าของท่านตรงความต้องการของลูกค้า (value 4)	4.05	0.64	มาก
- สินค้าของท่านยากต่อการลอกเลียนแบบ (value 5)	4.03	0.69	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.87	-	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยของการสร้างมูลค่าเพิ่ม กลุ่มใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัย ทำให้สินค้ามีลักษณะเฉพาะตัว (value 3) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.22 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 รองลงไปที่สินค้าของท่านตรงกับความต้องการของลูกค้า (value 4) มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.05 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.64 อันดับ 3 คือ สินค้ามีความแปลกใหม่แตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่น

(value 1) มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.04 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.60 อันดับ 4 คือสินค้าของท่านยากต่อการลอกเลียนแบบ (value 5) มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.03 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.69 และอันดับ 5 มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยในพัฒนาสินค้า (value 2) โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.03 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.61

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 1 นักวิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อคัดกรอง จัดกลุ่มตัวแปรตาม

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้การหมุนแกนปัจจัยแบบ Varimax สามารถแสดงได้ในส่วนต่อไป

ตาราง 2

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	
- สินค้ามีความแปลกใหม่ (value 1)	-	0.781
- มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ (value 2)	-	0.741
- กลุ่มใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัย (value 3)	0.169	-
- สินค้าของท่านตรงความต้องการของลูกค้า (value 4)	0.859	-
- สินค้าของท่านยากต่อการลอกเลียนแบบ (value 5)	0.816	-
Eigenvalue	1.683	1.091
Percent of Variance	33.666	21.817
Cumulative Percent	33.666	55.482

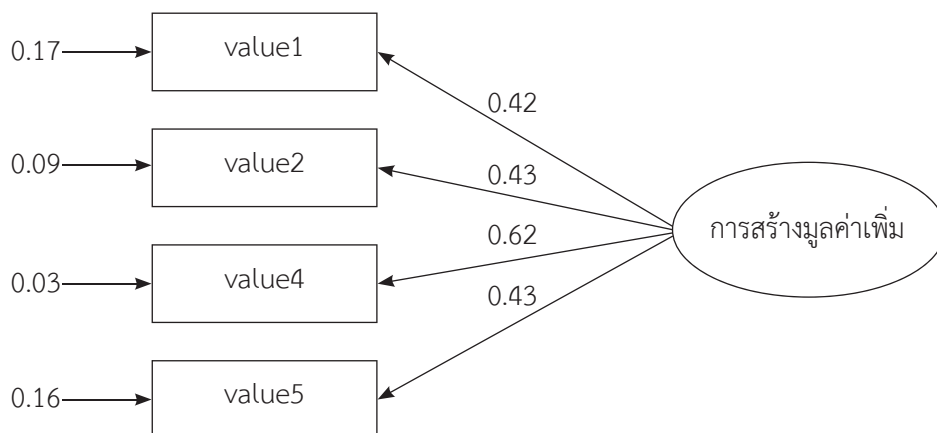
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มสามารถจัดกลุ่มตัวแปรได้ 2 กลุ่มตัวแปรย่อย พบว่า ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.50 ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำตามเกณฑ์ (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006) กำหนดสามารถนำตัวแปรทุกตัวไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ต่อได้ ยกเว้นองค์ประกอบด้านกลุ่มใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยทำให้สินค้ามีลักษณะเฉพาะตัว (value 3) มีค่าน้อยกว่า 0.50 จึงได้ดำเนินการตัดออกจากการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

หากพิจารณาค่า Eigenvalue พบว่า องค์ประกอบที่ 1 มีค่า เท่ากับ 1.683 และองค์ประกอบที่ 2 มีค่า เท่ากับ 1.091 แสดงว่ามีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์

องค์ประกอบได้ ยิ่งไปกว่านั้นองค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร คือตัวแปร value 3 value 4 และ value 5 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ ร้อยละ 33.666 ด้านองค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร คือตัวแปร value 1 และ value 2 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ ร้อยละ 21.817

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

เพื่อตรวจสอบโครงสร้างตามกรอบแนวความคิดในการวิจัยและยืนยันตัวแปรตามการทบทวนวรรณกรรมและตามผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิเคราะห์สามารถแสดงได้ในส่วนต่อไป

Chi-square = 1.29, df = 1, P -value = 0.056, RMSEA = 0.027

ภาพ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

จากภาพ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 2 สามารถนำเสนอผลการตรวจสอบโมเดลของตัวแปรแฝงด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า โมเดลตัวแปรแฝงที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 1.29, df = 1, p -value = 0.056, RMSEA = 0.027) แสดงว่าสินค้ามีความแปลกใหม่แตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่น (Value 1) มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยและพัฒนาสินค้า (value 2) สินค้าของท่านตรงกับความต้องการของลูกค้า (value 4) และสินค้าของท่านยากต่อการลอกเลียนแบบ (value 5) แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 4 ตัวแปร สามารถนำมาวัดตัวแปรการสร้างมูลค่าเพิ่มได้จริง ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อพิจารณาตามภาพ 2 พบว่าสินค้าของท่านตรงกับความต้องการของลูกค้า (value 4) น้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด เท่ากับ 0.62 (value 5) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.43 ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่าๆ กับมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยและพัฒนาสินค้า (value 2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.43 เท่ากัน และสินค้ามีความแปลกใหม่แตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่น (value 1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด เท่ากับ 0.42

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรแฝงการสร้างมูลค่าเพิ่มไปยังตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีค่า t มากกว่า 2.00 ยกเว้นทำให้สินค้ามีลักษณะเฉพาะตัว (value 3) ที่มีค่า t น้อยกว่า 2.00 ไม่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุ และ ผลการประเมินดัชนีวัดความสอดคล้องพบว่าค่า Chi-square เท่ากับ 1.29 ค่า df เท่ากับ 1 ค่า χ^2/df เท่ากับ 1.29 ค่า GFI เท่ากับ 1.00 ค่า NFI มีค่า เท่ากับ 1.00 ค่า NNFI เท่ากับ 1.00 ค่า CFI เท่ากับ 1.00 และค่า RMSEA เท่ากับ 0.027 จึงกล่าวได้ว่ากรอบแนวความคิดมีความเหมาะสมกลมกลืนดี (Schermerle-Engel, Moosbrugger, & Müller, 2003)

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคมจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่าข้อคำถามทั้ง 4 ข้อ ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำตามที่กำหนดคือมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.50 ยกเว้นข้อคำถามด้านการทำให้สินค้ามีลักษณะเฉพาะตัว (value 3) ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยกว่า 0.50 จึงได้ตัดออกจากวิเคราะห์ พบว่า ข้อคำถามด้านสินค้า

ของท่านตรงกับความต้องการของลูกค้ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด เท่ากับ 0.62 รองลงไปคือสินค้าของท่านยากต่อการลอกเลียนแบบ (value 5) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.43 ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่าๆ กับ มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการวิจัยในพัฒนาสินค้า (value 2) เนื่องจากการสร้างมูลค่าเพิ่มต้องพัฒนาสินค้าให้ทันสมัยต่อความต้องการของผู้บริโภค สะดวก ง่ายต่อการใช้งาน เหมาะสมกับผู้บริโภคในทุกช่วงวัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มประชากรกลุ่มใหญ่ที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภคด้วย เช่น การลดสารอาหารต่างๆ เช่น น้ำตาล หรือไขมันที่มากเกินไป

สอดคล้องกับการศึกษาของ Pongnaras et al. (2017) พบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการประยุกต์ใช้นวัตกรรม เป็นการเพิ่มมูลค่าจากสมุนไพรพื้นบ้าน ให้อยู่ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่ปราศจากสารเคมี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร และช่องทาง การจัดจำหน่าย เป็นการนำเสนอสินค้าแก่ผู้บริโภคโดยใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งทางตรง คือ การเป็นตัวแทนจำหน่ายด้วยตัวเอง และ ช่องทางการจัดจำหน่ายทางอ้อมคือ การมีตัวแทนจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การฝากขายตามร้านขายสินค้า การส่งผลิตภัณฑ์ทางไปรษณีย์ การกระจายผลิตภัณฑ์เข้าสู่โรงแรมและช่องทางด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องเชิงประจักษ์ของโครงสร้างเชิงองค์ประกอบของการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า มีดัชนีวัดความสอดคล้องเหมาะสม (Chi-square = 1.29, $df = 1$, p -value = 0.056, RMSEA = 0.027) อีกทั้งยังสามารถยืนยันตัวแปรสังเกตได้อีก 4 ตัวแปร ที่ใช้วัดตัวแปรแฝงด้านการสร้างมูลค่า ด้วยเหตุผลที่ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มของธุรกิจเพื่อสังคมต้องผลิตสินค้าให้

ยากต่อการลอกเลียนแบบมีจุดเด่นมีลักษณะเฉพาะตัว โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยส่งเสริมตัวสินค้านั้น รวมถึงต้องเน้นลักษณะที่โดดเด่นของสินค้าหรือแหล่งผลิตสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ เช่น ดินภูเขาไฟ หรือรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ สนับสนุนด้วยแนวทางการด้านสร้างมูลค่าเพิ่ม และทฤษฎีการประกอบการเพื่อสังคม (theory for social entrepreneurship) สอดคล้องกับการวิจัยของ Jacobsen, Stancu, Wang, Aschemann-Witzel, and Lähteenmäki (2021) ที่เสนอว่าการสร้างมูลค่าเพิ่ม ประกอบด้วย (1) กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการแบ่งประเภทที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค และ (2) กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ที่สนับสนุนการจัดการอาหาร การเข้าถึงข้อมูล ความบันเทิง ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส และสุดท้ายมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีการไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณในการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

1. พัฒนาผลิตภัณฑ์ในระดับองค์กรหรือผู้ประกอบการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ มีความแปลกใหม่เช่น มีการสร้างบรรจุภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ ที่ทันสมัย พัฒนาการส่งเสริมการขายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สร้างกลยุทธ์การตลาดรูปแบบใหม่ สร้างประสบการณ์ทางการตลาดร่วมกับผู้บริโภค

2. ในระดับชุมชน ควรมีการรวมกลุ่มกันผลิต จัดหาทรัพยากรที่ต้องใช้ในการผลิต ไม่ผลิตสินค้าที่ซ้ำๆ กัน แบ่งงานกันทำ ส่งเสริมให้มีแนวคิดสมัยใหม่ เปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นจากคนรุ่นใหม่ๆ เข้ามาร่วมสร้างแนวคิดสมัยใหม่ รวมถึงควรมีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ร่วมกับพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถสนองตอบต่อผู้บริโภคในแต่ละประเทศได้

References

- Chatthama, K. (2015). *A study of value-added approach in hostel development in Bangkok*. Master's Thesis of Architecture, Thammasat University. [In Thai]
- Chummee, P., & Chanprasert, S. (2021). A causal relationship model analysis of innovations affecting value added creation of social business. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12(14), 5866-5871.
- Chanakankorn, K., Toyama, M., & Suvanvihok, V. (2021). Factors affecting innovation and total factor productivity of the paper packaging industry in Thailand. *Sukhothai Thammathirat Open University Journal*, 34(1), 32-48. [In Thai]
- Gunday, G., Ulusoy, G., Kilic, K., & Alpkan, L. (2011). Effects of innovation types on firm performance. *International Journal of Production Economics*, 133(2), 662-676.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis* (6th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Hoyle, R. H., & Kenny, D. A. (1999). Statistical power and tests of mediation. In R. H. Hoyle (Ed.), *Statistical strategies for small sample research*. Sage.
- Jacobsen, L. F., Stancu, V., Wang, Q. J., Aschemann-Witzel, J., & Lähteenmäki, L. (2021). Connecting food consumers to organisations, peers, and technical devices: The potential of interactive communication technology to support consumers' value creation. *Trends in Food Science & Technology*, 109, 622-631.
- King Mongkut's University of Technology Thonburi. (2017). *Instruction manual for the development of teaching and learning management projects and extracurricular activities on entrepreneurship: Social entrepreneurship course*. Author. [In Thai]
- Maejo University. (2010). *Important of social enterprise*. Retrieved from <http://www.bablog.mju.ac.th/jamnian/wp-content/uploads/2010/08/SE.pdf> [In Thai]
- Monroe-White, T., & Zook, S. (2018). Social enterprise innovation: A quantitative analysis of global patterns. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 29, 496-510.
- Nuryakin. (2018). Mediating effect of value creation in the relationship between relational capabilities on business performance. *Contaduría y Administración*, 63(1), 1-21
- Ohio University. (2021). *The four types of innovation that add value to your business*. Retrieved from <https://www.creativityatwork.com/2016/12/02/how-you-can-benefit-from-business-innovation>

- Pongnaras, N., Klinraren, k., & Siriwong, P. (2017). *The application of innovation for creating value added and study the channel of distribution of SUMALEE brand, Nong Hua Reat District, Nong Bunmak amphoe, Nakhon Ratchasima province*. In Proceeding of the RMU Graduate Research Conference 2nd (GRC2017) (pp. 93-106). Rajabhat Maha Sarakham University. [In Thai]
- Prasitrathasin, S. (2008). *The analysis techniques of variable for sciences research and behavioral science: Principles method and application* (6th ed.). Samlada. [In Thai]
- Sangkaman, S. (2016). *Research report value creation for processed rice products: A case study of Yasothon province*. Chulalongkorn University, Social Research Institute [In Thai]
- Schermelleh-Engel, Moosbrugger, & Müller. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Somkeatkun, W., & Ruengdet, K. (2017). The creating added value for Chaiya Native Rice in Chaiya District, Surat Thani Province. *Research and Development Journal Loei Rajabhat University*, 16(56), 31-42. [In Thai]
- Sutthinarakorn, S., Yanprechaset, Y., Paiwithayasiritham., C., & Sungrugsa, N. (2019). Value creation of products and management innovation of community enterprise. *Dusit Thani College Journal*, 13(1), 270-283. [In Thai]

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย: ศึกษากรณีลูกขุน สำนองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ

ปฐิตา ชูเชิดปานรังษี¹ สุขสมัย สุทธิบัติ² สุเมธ รอยกุลเจริญ³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีของการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญา (2) ศึกษาสภาพปัญหาการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมในประเทศไทย (3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทยกับต่างประเทศ และ (4) เพื่อพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี การ ได้แก่ การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญามากที่สุดคือระบบลูกขุน เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติ จำนวนประชาชนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีเป็นหลัก และจากผลการวิจัยดังกล่าวจึงมีการร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... ขึ้น ซึ่งมีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย 9 หมวด 31 มาตรา และบทเฉพาะกาล โดยมีสาระสำคัญของบทบัญญัติประกอบด้วย คุณสมบัติของลูกขุน การได้มาซึ่งคณะลูกขุนในคดีอาญา องค์คณะและมติของลูกขุน อำนาจหน้าที่ของลูกขุน การพิจารณาและวินิจฉัยคดีของลูกขุน สิทธิการลาของลูกขุน อุทธรณ์และฎีกา ค่าตอบแทนและค่าจ้างในวันลา และบทกำหนดโทษ และจากการวิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์หากต่อไปในอนาคตประเทศไทยควรมีการพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทยโดยนำระบบลูกขุนมาใช้ ศาลยุติธรรมควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... ให้มีผลบังคับใช้ต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; ลูกขุน; สำนองผู้พิพากษา; ผู้พิพากษาสมทบ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ปฐิตา ชูเชิดปานรังษี, สุขสมัย สุทธิบัติ และสุเมธ รอยกุลเจริญ. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย: ศึกษากรณีลูกขุน สำนองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 211-225.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: puchita.ta@gmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ ศาลปกครองสูงสุด

Public Participation in Criminal Trials in Thai Courts of Justice: A Case Study of Jurors, Judges Pro Tempore, and Associate Judges

Puchita Chuchirdpanrangsi¹ Suksamai Sutthibodee² Sumath Roygulcharoen³

Abstract

The research article aim to (1) to study the theoretical concept of public participation in criminal proceedings, (2) to study the situation of criminal proceedings in the Thai courts of justice, and (3) to compare the Thai court's criminal proceedings with abroad and (4) to develop and improve the criminal justice system of the Thai Court of Justice. The researchers used the qualitative research methodology by using 2 methods of data collection, namely documentary research and in-depth interviews. And analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

The results of the research revealed that the most common form of promoting public participation in criminal proceedings is the jury system, considering the qualifications, the number of people who can take part and the means by which the public will be primarily involved in the trial. As a result of research finding, the Jury Act B.E. ... was drafted, which has an accompanying legal structure, consisting of 9 Chapters, 31 Sections and Transitory Provisions with synopsis of the provisions. The essence of the provisions includes: qualifications, the jury acquisition of a jury in a criminal case, the body and the resolution of the jury jurors jurisdiction, jury leave rights, appeal and petition to the Supreme Court, remuneration and wages on leave and penalties. According to the results of this study, Thailand has developed and improved the criminal system of the Thai Court of Justice by adopting the jury system. The suggestion which should be applied in the future is that Thailand should develop and improve the criminal system of the Thai Courts of Justice by adopting the jury system. The Court of Justice should encourage the Jury Act B.E.... to come into effect.

Keywords: Public Participation; Jurors; Judges Pro Tempore; Associate Judges

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Chuchirdpanrangsi, P., Sutthibodee, S., & Roygulcharoen, S. (2023). Public participation in criminal trials in Thai courts of justice: A case study of jurors, judges pro tempore, and associate judges. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 211-225.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: puchita.ta@gmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

³ Supreme Administrative Court

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมาย Civil Law หรือเรียกว่าระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Kamprasert & Janpradrap, 2019, p. 92) ซึ่งในระบบ Civil Law นั้น ศาลจะเป็นผู้ตัดสินว่าใครทำผิดกฎหมายหรือไม่โดยยึดตัวบทกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรในการตัดสิน หากในตัวบทกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ว่าการกระทำอย่างใดเป็นความผิดและต้องรับโทษจะไปเอาผิดเอาโทษไม่ได้ ประกอบกับประเทศไทยใช้ระบบนิติรัฐ (legal state) และหลักนิติธรรม (rule of law) ในการปกครองประเทศซึ่งเป็นการปกครองโดยยึดหลักกฎหมายเป็นใหญ่ ประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาคและได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างทัดเทียมกัน ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย (Mongkolnavin, 2012, pp. 4-5) ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดของรัฐที่ปกครองในระบบนิติรัฐ คือ รัฐจะต้องจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพตลอดเวลาและสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งองค์กรสามัญที่เป็นกลไกในการผลักดันงานด้านการยุติธรรมให้ก้าวไปสู่วิถีทางที่ควรจะเป็นนั้น คือ ตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ แต่ในทางปฏิบัติแล้วบทบาทของศาลนั้นโดดเด่นเป็นที่ยอมรับในฐานะเป็นผู้นำของกระบวนการยุติธรรม ศาลจัดเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจตุลาการอันเป็นหนึ่งในสามของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ในศาลยุติธรรมนั้น ผู้พิพากษา หรือ ตุลาการเป็นผู้ที่มีหน้าที่สำคัญยิ่งเพราะจะเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาตัดสินคดีเพื่อให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยความเป็นธรรมและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้

และเมื่อก้าวถึงกระบวนการยุติธรรมของไทยนั้นพบว่าในอดีตกระบวนการยุติธรรมของไทยยังมีลักษณะว่ารัฐมีมุมมองการใช้อำนาจมากกว่าการให้บริการด้าน

ความยุติธรรมและเป็นกระบวนการที่มีลักษณะปิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในองค์กร สถาบัน หรือกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติ ยกเลิก หรือการบังคับใช้กฎหมาย แต่อย่างไรก็ดี ปัจจุบันแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้มุ่งเน้นให้ภาคเอกชน หรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมนั้นสามารถดำเนินไปได้ด้วยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม (Suwanpanich, 2007, p. 3) โดยจะเห็นได้จากการที่ภาครัฐได้มีนโยบายแห่งรัฐที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในการสร้างช่องทางของการมีส่วนร่วมและสนับสนุนในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยได้กำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในมาตรา 78 ดังนั้น ในส่วนของศาลยุติธรรมในฐานะที่เป็นผู้นำของกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นการสนองแนวนโยบายแห่งรัฐด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ศาลยุติธรรมควรมีการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ให้ศาลได้เชื่อมโยงกับประชาชนในรูปแบบต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งรูปแบบที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนของการทำหน้าที่ร่วมกับผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เนื่องจากปัจจุบันพบว่าสภาพปัญหาการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมยังมีปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งเพราะพบว่าเมื่อก้าวถึงศาลกับประชาชน จะเห็นได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในระบบงานของศาล โดยประชาชนทั่วไปไม่พยายามที่จะมาเกี่ยวข้องศึกษา เพราะมีทัศนคติไปในทางที่ว่าศาลเป็นของสูง ไม่อยากเข้าใกล้หรือเกี่ยวข้อง ทำให้ศาลถูกมองว่าเป็นสิ่งที่น่ากลัว มีความสลับซับซ้อนทุกๆ ด้าน (Praneedpholgrang,

Tanyapongprarat, & Wilawan, 1993, p. 123) จึงทำให้กระบวนการอำนวยความสะดวกของศาลเป็นไปในลักษณะที่ประชาชนทั่วไปผู้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับศาลหรือไม่มีโอกาสได้ศึกษาหรือสัมผัสข้อเท็จจริงนั้นเข้าใจการทำงานของศาลได้ยาก และเมื่อกล่าวถึงอำนาจตุลาการกับการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่าอำนาจตุลาการนั้นมีข้อจำกัดในการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ทั้งๆ ที่อำนาจตุลาการเป็นอำนาจที่มีความสำคัญ เพราะการที่ตุลาการพิจารณาพิพากษาคดีจะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากตุลาการตัดสินใจผิดพลาดแล้วนอกจากผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยตรงแล้ว ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ญาติ หรือครอบครัวก็อาจจะได้รับผลกระทบไปด้วย ฉะนั้นในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญา ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับความสงบสุขเรียบร้อยของประชาชน มีอัตราโทษสูงถึงขั้นประหารชีวิตจึงต้องใช้ความระมัดระวังมากกว่าในคดีอื่น (Cholsaktrakul, 2018, p. 2) นอกจากนี้เมื่อศาลมีคำพิพากษาที่ไม่พ้นที่ศาลอาจต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยฝ่ายตุลาการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างมากต่อการใช้ดุลพินิจตัดสินตีความกฎหมายที่บิดผันต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายเอง การรับฟังพยานหลักฐานที่ขัดต่อหลักตรรกวิทยาและความเป็นธรรมตามธรรมชาติ จนในปัจจุบันอาจมีเป็นจำนวนมากที่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ต้องใช้ชีวิตในเรือนจำเพราะผลจากการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดของบรรดาตุลาการบางท่าน (Savikan, 2017, pp. 120-121) และนอกจากการถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงวิชาการแล้ว ยังอาจรวมไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์โดยอคติของผู้ที่เห็นว่าตนเสียหายและเสียประโยชน์ทางคดีจากผลของคำพิพากษานั้นๆ ประเด็นหนึ่งที่มักถูกนำมากล่าวถึงอยู่บ่อยครั้งในการวิพากษ์วิจารณ์ก็คือ ศาลยังไม่มีความเข้าใจอย่างเพียงพอในการรับฟังข้อเท็จจริงแห่งคดีเรื่องนั้นๆ หรือศาลฟังข้อเท็จจริงยังไม่สิ้นกระแสความ หรือศาลฟังข้อเท็จจริงผิดไปจากความเป็นจริงที่เกิดขึ้นใน

คดีเรื่องนั้นๆ จนบางครั้งมีการนำกระบวนการยุติธรรมของไทยไปเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมของบางประเทศที่ใช้ระบบลูกขุน โดยเห็นว่าระบบลูกขุนสามารถฟังข้อเท็จจริงได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กระบวนการยุติธรรมของไทยน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงโดยให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ช่วยศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดี ซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นเหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่ตลอดไปในสังคมไทย และเมื่อมาดูเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทยพบว่าปัจจุบันยังมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพียงรูปแบบเดียวคือรูปแบบผู้พิพากษาสมทบที่มีเฉพาะในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเท่านั้น จึงเห็นได้ว่าอำนาจตุลาการ ซึ่งเป็นอำนาจในการวินิจฉัยอรรถคดีจึงมีลักษณะเป็นระบบปิดที่ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนโดยแท้จริง (Cholsaktrakul, 2018, p. 3)

จากปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาดังกล่าวข้างต้น หากศาลยุติธรรมดำเนินการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาก็จะสามารถแก้ปัญหานี้ได้ และการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพก็ยังสามารถที่จะแก้ปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งที่พบในศาลยุติธรรมได้ คือ ปัญหาการพิจารณาคดีครอบงำคณะ ซึ่งปัญหานี้พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 บัญญัติว่า “การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะและผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีนี้จะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่น

อันมีอาจกล่าวได้ว่า” หลักการดังกล่าวนั้นแม้จะมี พระธรรมนุญศาลยุติธรรมบัญญัติถึงองค์คณะของ ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นแล้วว่าในคดีอื่นนอกจากคดีใน เขตอำนาจของศาลแขวงแล้ว ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น จะต้อง มี 2 คนขึ้นไป จึงจะเป็นองค์คณะในการพิจารณา พิพากษา แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาเนื่องจากกำลัง ผู้พิพากษาไม่เพียงพอการนั่งพิจารณาจึงมิได้ทำครบ องค์คณะ (Iamworameth, 2004, p. 2) และหลังจาก ใช้ระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง มาได้ระยะหนึ่ง ปรากฏว่าปริมาณคดีในแต่ละปี เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และลักษณะคดีก็ยุ่งยากและซับซ้อน มากขึ้น ประกอบกับอัตราค่าจ้างของทั้งผู้พิพากษาและ เจ้าหน้าที่ที่มีไม่เพียงพอ รวมทั้งงบประมาณในการ ดำเนินการก็มีจำกัด ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการดำเนิน การพิจารณาตามระบบดังกล่าว การพิจารณาคดีครบ องค์คณะนั้น เมื่ออัตราค่าจ้างผู้พิพากษามีไม่เพียงพอ และการขออัตราค่าจ้างเพิ่มก็ไม่อาจกระทำได้นี้เนื่องจาก จำนวนผู้พิพากษาที่สอบได้ใหม่มีจำนวนน้อยมาก ทำให้ การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะกระทำไม่ได้ยาก และ เมื่อนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะทุกคดีก็จะทำให้ พิจารณาคดีได้น้อยลง เหล่านี้เป็นเหตุที่ทำให้การนั่ง พิจารณาคดีครบองค์คณะกระทำไม่ได้เต็มที่ (Sattayabun, 2015, p. 12) นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตทาง ปฏิบัติการพิจารณาคดี พบว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งพบในการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีเกี่ยวกับ บทบาทของผู้พิพากษาและองค์คณะ คือ ผู้พิพากษานั่ง พิจารณาคดีไม่ครบองค์คณะตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีการ เข้าไปสังเกตการณ์ทั้งคดีที่อยู่ในวันนัดพร้อม วันไต่สวน มูลฟ้อง อยู่ระหว่างการพิจารณาในวันสืบพยาน และ กระทั่งวันพิพากษาคดี พบว่า มีการนั่งพิจารณาไม่ครบ องค์คณะในหลายคดี ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อหลักการ พิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และการพิจารณาคดีอย่าง มีประสิทธิภาพ อันอาจกระทบกระเทือนต่อการ ค้ำครองสิทธิของคู่ความในคดีด้วย (Kumtrai, 2016,

p. 211) จึงอยู่ที่ปัญหาเรื่องความจำกัดของจำนวน ผู้พิพากษาในศาลอาจเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้การนั่ง พิจารณาคดีไม่สามารถทำได้ครบองค์คณะเสมอไปใน ทางปฏิบัติ แต่การพิจารณาพิพากษาคดีโดยองค์คณะ ผู้พิพากษาที่ครบองค์คณะย่อมเป็นการช่วยลดความ เสี่ยงต่อความผิดพลาดและเป็นหลักประกันในเรื่อง ความเป็นกลางของความเห็นผู้พิพากษาในองค์คณะ (Boonbumrung, Worathanatchachakun, & Phollop, 2013, pp. 210-211) นอกจากนั้นยัง เป็นการตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิคู่ความในคดี ที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและมี ประสิทธิภาพด้วย

จากสภาพปัญหาในศาลยุติธรรมที่สำคัญทั้งสอง ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ศาลยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานที่ มีอำนาจในการพิจารณาและพิพากษารองคดีต้อง ดำเนินการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดี อาศัยรูปแบบอื่นที่สามารถแก้ปัญหาให้การพิจารณาคดี ครบองค์คณะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และสามารถแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาควบคู่กันไปด้วย โดย ศาลยุติธรรมอาจนำกระบวนการพิจารณาคดีที่ศาลไทยใน อดีตได้มีการเชื่อมโยงกับประชาชนในลักษณะให้ ประชาชนเข้ามาเป็นเจ้าของอำนาจตุลาการโดยการ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำหน้าที่ เป็นผู้พิพากษาร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพที่เรียกว่า “สำรองผู้พิพากษา” กลับมาใช้อีกครั้ง ซึ่งในขณะนั้น สำรองผู้พิพากษาเป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้ประชาชนได้ เข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการอย่างแท้จริง เป็น หลักการที่ดี เพราะเมื่อสำรองผู้พิพากษานั่งพิจารณา คดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพแล้ว การนั่งพิจารณานั้นก็ ถือเป็นองค์คณะซึ่งมีสิทธิออกเสียงตัดสินชี้ขาดคดีและ ลงลายมือชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งได้ เท่ากับว่ามีฐานะเป็นผู้พิพากษา นอกจากนั้นศาลยุติธรรม ไทยอาจนำกระบวนการพิจารณาคดีและแนวปฏิบัติของ

การพิจารณาคดีอาญาในต่างประเทศที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษามาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแนวทางการนั่งพิจารณาคดีแบบครบองค์คณะของศาลไทยก็จะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เพราะการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยแบ่งเบาภาระจากข้อจำกัดของศาลยุติธรรมในด้านอัตราค่าจ้างของผู้พิพากษาที่มีไม่เพียงพอกับปริมาณคดีที่มีจำนวนมาก

และเมื่อมาดูเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำหน้าที่ร่วมกับผู้พิพากษาของต่างประเทศนั้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบ Common Law หรือประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law ต่างก็เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนของการทำหน้าที่ร่วมกับผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งสิ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางประชาธิปไตยแล้ว แต่ทั้งนี้รูปแบบอาจจะแตกต่างกันไปบ้างแล้วแต่ที่มาและเหตุผลทางประวัติศาสตร์ อาทิ ประเทศที่ใช้ระบบ Common Law จะมีการให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในศาลยุติธรรมโดยผ่านช่องทางการเป็นลูกขุน ส่วนประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในศาลยุติธรรมโดยผ่านช่องทางการเป็นระบบผู้พิพากษาสมทบและบางประเทศก็เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีผ่านช่องทางการเป็นลูกขุนเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ Common Law เช่น ประเทศญี่ปุ่นได้มีการนำระบบลูกขุนมาประยุกต์ใช้ในศาลยุติธรรมที่เรียกว่า ระบบ Saiban-In หรืออาจกล่าวอีกนัยว่า “คณะลูกขุนในคดีอาญา” โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีอาญาร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพซึ่งคณะลูกขุนในคดีอาญาที่ประเทศญี่ปุ่นนำมาใช้นี้เป็น

ระบบผสมผสาน (mixed court) ระหว่างกระบวนการวิธีพิจารณาตามแบบ Common Law และวิธีพิจารณาแบบ Civil Law ซึ่งแนวทางการพัฒนากฎหมายของประเทศญี่ปุ่นในการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี นับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากสำหรับประเทศไทยที่จัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (civil law) และใช้กระบวนการพิจารณาในระบบกล่าวหา (accusatorial system) เนื่องจากระบบการยุติธรรมประเทศญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยอย่างมาก

จากสภาพปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ประชาชนของไทยสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญากับผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นรูปแบบระบบลูกขุน สำรองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย: ศึกษากรณีลูกขุน สำรองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ โดยผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาถึงสภาพปัญหาการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย และศึกษาเปรียบเทียบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทยกับต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ที่จะได้แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ของการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทยกับต่างประเทศ

4. เพื่อพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคติ
อาญาของศาลยุติธรรมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาครัฐและกระบวนการยุติธรรม แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคติ แนวความคิดของการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลยุติธรรม แนวคิดในการรื้อปรับระบบ แนวคิดการบริหารการเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้วยการรับมาใช้ของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทฤษฎีอำนาจอธิปไตย ทฤษฎีสัญญาประชาคม และมุ่งศึกษากระบวนการพิจารณาคติอาญาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีระบบลูกขุน สำรองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคติอาญาของศาลยุติธรรมไทยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อไป

2. ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคติในชั้นศาล ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ จำเลย และกลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย รวม 25 คน

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงแนวคิด ทฤษฎี ของการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคติอาญา

2. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงสภาพปัญหาการพิจารณาคติอาญาของศาลยุติธรรมในประเทศไทย

3. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงการพิจารณาคติอาญาของศาลยุติธรรมไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ

4. ทำให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนา

ปรับปรุงระบบการพิจารณาคติอาญาของศาลยุติธรรมไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่สำคัญของการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคติอาญา คือ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาครัฐและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจในขั้นตอนที่สำคัญของการทำงาน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมในการอำนวยความสะดวก ยอมรับหลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และแสดงออกโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางสถาบันและองค์กรทางการเมือง รวมทั้งองค์กรต่างๆ ที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญและถือเป็นหัวใจสำคัญอันเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้การบริหารจัดการองค์กรภาครัฐเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดกฎระเบียบตามที่หลักกฎหมายต่างๆ ได้เปิดช่องให้ประชาชนสามารถดำเนินการได้

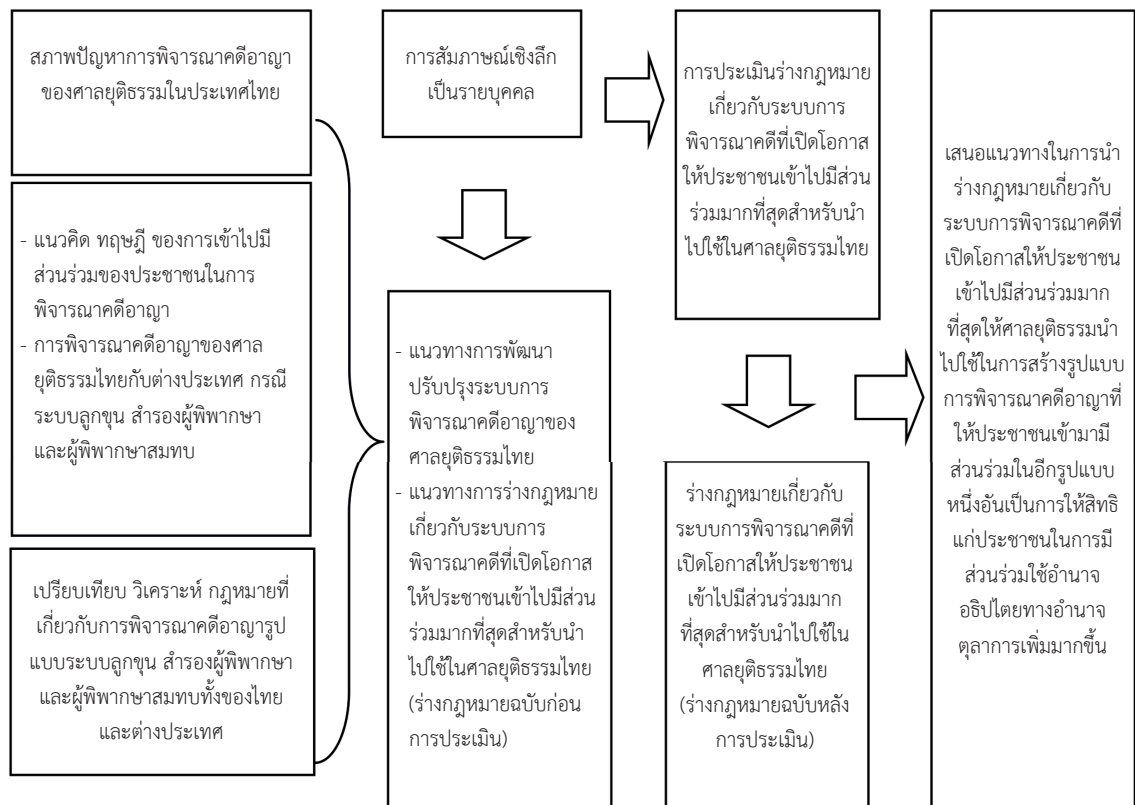
ในส่วนทฤษฎีที่สำคัญในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคติอาญากับผู้พิพากษาอาชีพ คือ ทฤษฎีอำนาจอธิปไตย ซึ่งทฤษฎีอำนาจอธิปไตย ยอมรับว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย อำนาจอธิปไตยทั้งหลายมีจุดเกาะเกี่ยวยึดโยงกับประชาชนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นอำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ดังนั้น การที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคติอาญากับผู้พิพากษาอาชีพก็เป็นการที่รัฐคืนอำนาจอธิปไตยในส่วนของอำนาจตุลาการกลับคืนสู่ประชาชน อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และแสดงออกโดยการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมรับรู้ ร่วม

ตัดสินใจในการพิจารณาคดีโดยประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง เป็นการเปิดช่องทางให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้นในกระบวนการยุติธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Cholsaktrakul (2018) ได้วิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ผลการวิจัยพบว่าระบบลูกขุนยังไม่มีเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับบริบทสังคม และวัฒนธรรมของไทย เพราะยังคงยึดมั่นต่อการมีสมัคพรคพวก ญาติมิตร จึงอาจกระทบต่อความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ระบบที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยคือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ เพราะเป็นระบบที่ให้

ประชาชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ร่วมกับผู้พิพากษาและกำหนดโทษได้ เป็นการให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจร่วมกับผู้พิพากษา ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในระบบผู้พิพากษาสมทบมีการไต่ตรองจากทั้งนักกฎหมาย และภาคประชาชน จะทำให้ได้คำพิพากษาที่มีความยุติธรรมและถูกต้องมากขึ้น ประกอบกับระบบผู้พิพากษาสมทบมีการใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์ในประเทศไทยอยู่แล้ว จึงน่าจะมีความเหมาะสมที่จะ นำมาประยุกต์ใช้กับศาลอาญา ซึ่งการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญาไทยนั้นจะต้องมีรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับจารีตประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยด้วย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

การพิจารณาคดีครอบครัวเป็นการดำเนินการ กระบวนพิจารณาที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดยมีความมุ่งหมายให้องค์คณะพิจารณาพิพากษาได้รับฟังและชั่งน้ำหนักพยานร่วมกันอันจะทำให้องค์คณะได้ร่วมกันฟังคำเบิกความ สังเกตอาการปฏิกิริยาตลอดจนซักถามพยานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องสมบูรณ์ตั้งแต่เริ่มต้นเนื่องไปจนเสร็จการพิจารณา และทำคำพิพากษา แต่ปัญหาการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยหลังจากใช้ระบบการนั่งพิจารณาคดีครอบครัวองค์คณะมาได้ระยะหนึ่ง ปรากฏว่าปริมาณคดีในแต่ละปีเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ปริมาณผู้พิพากษาไม่ได้สัดส่วนกับปริมาณคดี อัตรากำลังของผู้พิพากษามีไม่เพียงพอ และการขออัตราเพิ่มก็ไม่อาจกระทำได้นี้เนื่องจากจำนวนผู้พิพากษาที่สอบได้ใหม่มีจำนวนน้อยมาก ทำให้การนั่งพิจารณาคดีครอบครัวองค์คณะกระทำได้ยาก บางคดีการนั่งพิจารณาก็มิได้ทำครบองค์คณะ และเมื่อนั่งพิจารณาคดีครอบครัวองค์คณะทุกคดีก็จะทำให้พิจารณาคดีได้น้อยลง เหล่านี้เป็นเหตุที่ทำให้การนั่งพิจารณาคดีครอบครัวองค์คณะกระทำไม่ได้เต็มที่ ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาคดีครอบครัวองค์คณะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในการพิจารณาและพิพากษาอรรถคดีต้องดำเนินการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญารูปแบบอื่นที่สามารถแก้ปัญหาการพิจารณาคดีครอบครัวองค์คณะได้ โดยอาจนำกระบวนพิจารณาคดีและแนวปฏิบัติของการพิจารณาคดีอาญาในต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแนวทางการนั่งพิจารณาคดีแบบครอบครัวองค์คณะของศาลไทย ซึ่งรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษาก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการใช้อำนาจตุลาการอีกทางหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันศาลยุติธรรมไทยมีการให้ประชาชน

เข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเพียงรูปแบบเดียวคือรูปแบบผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์เท่านั้น ส่วนรูปแบบของต่างประเทศที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาคดีครอบครัวองค์คณะในศาลยุติธรรมไทยได้และเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาที่สุดเมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติ จำนวนประชาชนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี ก็คือระบบลูกขุน โดยรูปแบบระบบลูกขุนที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยและเป็นแบบอย่างแนวทางในการร่างพระราชบัญญัติลูกขุนมากที่สุดคือระบบลูกขุนแบบ Saiban-In ของประเทศญี่ปุ่น เพราะประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบ Civil Law เหมือนกับประเทศไทย อีกทั้งประเทศญี่ปุ่นใช้กระบวนพิจารณาในระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับประเทศไทยด้วย ซึ่งจะส่งผลทำให้ได้ร่างพระราชบัญญัติลูกขุนมีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยมากที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในการแสวงหาองค์ความรู้ ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผลการวิจัยเอกสารจะนำมาศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสังเคราะห์หารูปแบบที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญามากที่สุดเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นการเลือกที่มีลักษณะเฉพาะ โดยผู้วิจัยกำหนด

คุณลักษณะเฉพาะเจาะจง คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ จำเลย และกลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย รวม 25 คน

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (structured interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยกำหนดหัวข้อของการสัมภาษณ์ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในเรื่องสภาพปัญหาการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมในประเทศไทย พบว่า ศาลยุติธรรมไทยมีสภาพปัญหาในการพิจารณาคดีอาญา 4 ประการ คือ

- (1) ปัญหาความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี
- (2) ปัญหาการพิจารณาคดีครบองค์คณะ
- (3) ปัญหาของการพิจารณาคดีต่อเนื่อง
- (4) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญา

ผลจากการสัมภาษณ์เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมในประเทศไทย ซึ่งมี 4 ประการดังกล่าวข้างต้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า กลุ่มผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าหากมีการพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีอาญาโดยนำระบบลูกขุน สํารองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ มาประยุกต์ใช้ในศาลยุติธรรมไทย ทั้งสามรูปแบบจะช่วยแก้ไขสภาพปัญหาของการ

พิจารณาคดีในศาลยุติธรรมไทยสองประการคือ แก้ปัญหาในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญา และแก้ปัญหากลไกการพิจารณาคดีครบองค์คณะได้ แต่จะไม่ช่วยแก้ไขสภาพปัญหาของศาลยุติธรรมในเรื่องปัญหาความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและปัญหาของการพิจารณาคดีต่อเนื่อง แต่จะเป็นการทำให้สภาพปัญหาของการพิจารณาคดีทั้งสองปัญหานี้มีเพิ่มมากขึ้น

นอกจากสภาพปัญหาในการพิจารณาคดีอาญา 4 ประการดังกล่าวแล้ว ยังพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่ทั้งสามระบบมีเหมือนกันประการหนึ่งหากมีการนำระบบใดระบบหนึ่งมาใช้ในศาลยุติธรรม คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณซึ่งทั้งลูกขุน สํารองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ ไม่มีเงินเดือนประจำ แต่จะต้องมีค่าตอบแทนอย่างอื่นที่มิใช่เงินเดือน เช่น ค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าตอบแทนอย่างอื่นเป็นครั้งคราวเมื่อไปปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรมมีขีดจำกัดด้านงบประมาณ หากศาลยุติธรรมจะต้องเพิ่มงบประมาณเพื่อนำมาใช้กับระบบใดระบบหนึ่งคงต้องใช้งบประมาณอีกจำนวนมาก

ส่วนผลการวิจัยในเรื่องการพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย พบว่าระบบลูกขุน เป็นระบบการพิจารณาคดีอาญาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีมากที่สุด โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ จำนวนประชาชนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี ซึ่งในเรื่องคุณสมบัติพบว่าลูกขุนคือประชาชนธรรมดาที่ไม่ต้องมีความรู้ทางกฎหมายและมิได้กำหนดว่าต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางแต่อย่างใด เป็นการให้ประชาชนในทุกสาขาอาชีพสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทำหน้าที่ลูกขุนได้ ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปสามารถเข้าถึงการพิจารณาคดีได้มากกว่าระบบสํารองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบที่มีการกำหนดคุณสมบัติไว้เฉพาะ

เจาะจง ส่วนในเรื่องจำนวนประชาชนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ เมื่อเปรียบเทียบกับทั้งสามระบบพบว่า ระบบลูกขุนจะมีการกำหนดจำนวนประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ลูกขุนเป็นจำนวนมากกว่า สำนองผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ โดยระบบลูกขุนมีการกำหนดจำนวนลูกขุนในแต่ละคดีมีตั้งแต่ 4 คน จนถึง 12 คน ส่วนสำนองผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีเพียงคดีละ 1 คน ซึ่งทำให้มีเพียงประชาชนส่วนน้อยที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นผู้พิพากษาสมทบและสำนองผู้พิพากษาได้ นอกจากนี้ระบบลูกขุนจะมีการคัดเลือกคณะลูกขุนมาทำหน้าที่เป็นรายคดี และเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาคดีคณะลูกขุนในคดีนั้นก็พ้นหน้าที่ไป หากมีคดีใหม่ก็จะต้องมีการคัดเลือกคณะลูกขุนชุดใหม่ ระบบลูกขุนจึงเป็นการกระจายให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้จำนวนมาก กว่าสำนองผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ เพราะสำนองผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบเมื่อผ่านการคัดเลือกเข้ามาปฏิบัติหน้าที่แล้วจะต้องปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะพ้นวาระ และในส่วนเรื่องวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีของลูกขุนกับสำนองผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบพบว่าระบบลูกขุนมีวิธีการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่ง่ายที่สุดโดยเมื่อมีการจัดทำบัญชีรายชื่อของบุคคลที่จะทำหน้าที่ลูกขุนเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะมีการเลือกบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ลูกขุนเป็นรายคดีโดยวิธีการจับฉลากหรือออกหมายเรียกบุคคลตามลำดับที่ปรากฏในบัญชีรายชื่อดังกล่าว ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากกว่าระบบสำนองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ เพราะสำนองผู้พิพากษาใช้วิธีการเชิญบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้เฉพาะเจาะจงเข้ามานั่งพิจารณาความให้ครบองค์คณะ ส่วนผู้พิพากษาสมทบใช้วิธีการรับสมัครและสอบคัดเลือกโดยผู้สมัครต้องผ่านการอบรมภาควิชาการก่อน และหลังจากนั้นมี

การสอบทั้งข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์ ดังนั้น เมื่อพิจารณาทั้งคุณสมบัติ จำนวนประชาชนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีเปรียบเทียบกับทั้งสามระบบจึงพบว่าระบบลูกขุนเป็นรูปแบบที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญามากที่สุด

ส่วนรูปแบบระบบลูกขุนที่จะเหมาะสมกับศาลยุติธรรมไทย พบว่า ระบบลูกขุนที่จะเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีที่เหมาะสมกับศาลยุติธรรมไทยมากที่สุดนั้นควรนำระบบลูกขุนแบบ Saiban-In ของประเทศญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทย เพราะประเทศญี่ปุ่นอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (civil law) และใช้กระบวนการพิจารณาในระบกก้าวหาเช่นเดียวกับประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้ทำการร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... ขึ้น โดยนำระบบ Saiban-In ของประเทศญี่ปุ่นมาเป็นต้นแบบหลักในการร่าง อีกทั้งนำข้อค้นพบที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาประกอบเป็นแนวทางในการร่างด้วยและนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับเพิ่มเติม เพื่อให้ร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นผู้วิจัยได้จัดให้มีการประเมินร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... ขึ้น โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีและนักวิชาการทางด้านกฎหมาย อันได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และนักวิชาการทางด้านกฎหมาย จำนวน 12 คน ทำการประเมิน เพื่อแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... ให้เกิดความเหมาะสมและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... มีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย 9 หมวด 31 มาตรา และบทเฉพาะกาล

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบระบบการพิจารณาคดีที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดสำหรับนำไปใช้ในศาลยุติธรรมไทย คือ ระบบลูกขุน ส่วนระบบลูกขุนที่จะเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีที่เหมาะสมกับศาลยุติธรรมไทยมากที่สุดนั้นคือระบบลูกขุนแบบ Saiban-In ของประเทศญี่ปุ่น เพราะประเทศญี่ปุ่นอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (civil law) และใช้กระบวนการพิจารณาในระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับประเทศไทย อีกทั้งกระบวนการยุติธรรมประเทศญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยอย่างมาก และประการที่สำคัญการเป็นคนเอเชียเหมือนกันทำให้มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ ค่อนข้างจะคล้ายคลึงกับประเทศไทย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวขัดแย้งกับงานวิจัยของพรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งผลการวิจัยพบว่าระบบลูกขุนยังไม่มี ความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับบริบทสังคม และวัฒนธรรมของไทย เพราะยังคงยึดมั่นต่อการมีสมรรถพรคพวก ญาติมิตร จึงอาจกระทบต่อความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ระบบที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะวิเคราะห์ถึงบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยนำมาเป็นปัจจัยหลักในการเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทย แต่เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบที่เป็น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญามากที่สุด จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาครัฐและกระบวนการยุติธรรมมาปรับใช้กับระบบลูกขุน สรรองผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าทั้งสามรูปแบบเป็นการยอมรับหลักการอำนาจอธิปไตย

เป็นของประชาชน และแสดงออกโดยการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจในการพิจารณาคดีอันทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางองค์กรศาลยุติธรรม โดยประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง ซึ่งระบบลูกขุนจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางองค์กรศาลยุติธรรมมากที่สุด หากพิจารณาจากจากคุณสมบัติ จำนวนประชาชนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี

ซึ่งในเรื่องคุณสมบัติพบว่าลูกขุนคือประชาชนธรรมดาที่ไม่ต้องมีความรู้ทางกฎหมายและมีได้กำหนดว่าต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางแต่อย่างใด เป็นการให้ประชาชนในทุกสาขาอาชีพสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทำหน้าที่ลูกขุนได้ ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปสามารถเข้าถึงการพิจารณาคดีได้มากกว่าระบบสำรองผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่มีการกำหนดคุณสมบัติไว้เฉพาะเจาะจง ส่วนในเรื่องจำนวนประชาชนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ เมื่อเปรียบเทียบกันทั้งสามระบบพบว่าระบบลูกขุนจะมีการกำหนดจำนวนประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ลูกขุนเป็นจำนวนมากกว่าสำรองผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ และในส่วนเรื่องวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีของลูกขุนกับสำรองผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบพบว่าระบบลูกขุนมีวิธีการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่ง่ายที่สุด

นอกจากนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เพราะการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาการพิจารณาคดีครอบงำได้ และรูปแบบที่สามารถนำมาแก้ปัญหาการพิจารณาคดีครอบงำได้ได้อีกทั้งเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา

มีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีมากที่สุดคือระบบลูกขุน และรูปแบบระบบลูกขุนที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยและเป็นแบบอย่างแนวทางในการร่างพระราชบัญญัติลูกขุนมากที่สุดคือระบบลูกขุนแบบ Saiban-In ของประเทศญี่ปุ่น อันจะทำให้เกิดร่างพระราชบัญญัติลูกขุนที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. หากในอนาคตจะมีการพัฒนาปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการพัฒนาโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญาในรูปแบบระบบลูกขุน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าระบบลูกขุนเป็นรูปแบบที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญามากที่สุด และหากต่อไปประเทศไทยมีการนำรูปแบบการพิจารณาคดีแบบระบบลูกขุนมาใช้ในศาลยุติธรรมไทย ผู้วิจัยเสนอให้นำร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... ที่ผู้วิจัยได้ร่างขึ้นโดยนำข้อค้นพบจากการค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และให้ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการทางด้านกฎหมายได้ทำการประเมินแล้ว มาใช้ในศาลยุติธรรมไทย และเพื่อให้ร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... ที่ได้จัดทำขึ้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ศาลยุติธรรมควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... ให้มีผลบังคับใช้ต่อไปโดยศาลยุติธรรมเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อให้ความเห็นชอบและให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการให้มีการประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป
2. ควรตรากฎหมายลำดับรอง เมื่อร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... มีผลเป็นกฎหมายโดยการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จะมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 5 ปี นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ตามความในมาตรา 2 คณะกรรมการ

ตุลาการศาลยุติธรรมต้องดำเนินการออกระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ลูกขุน โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 10 แห่งร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ...

ศาลยุติธรรมโดยประธานศาลฎีกาควรต้องออกระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีของลูกขุน และผ่านความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 22 แห่งร่างพระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... เพื่อให้ศาลยุติธรรมที่มีการพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

3. ควรการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา กฎหมายคุ้มครองแรงงาน และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4. ควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน พระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... เป็นกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไปที่จะต้องทำหน้าที่ทางสังคมในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ด้วย ดังนั้นศาลยุติธรรมต้องมีการเตรียมการในการใช้บังคับกฎหมายซึ่งมีระยะเวลาในการเตรียมการเป็นระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ. ... นี้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตามความในมาตรา 2 ดังนั้น ผู้ที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกระทรวงยุติธรรมหรือศาลยุติธรรมก็ต้องเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ลูกขุนตามกฎหมายให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบลูกขุน ซึ่งในเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้มีการวางแผนในการดำเนินการออกเป็น 2 ระยะ คือ

(1) แผนระยะสั้น (ระยะ 5 ปี ก่อนมีการบังคับใช้

พระราชบัญญัติลูกขุน พ.ศ.) ศาลยุติธรรมควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของลูกขุนขึ้นมาเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้มีความรู้และทำความเข้าใจเรื่องการทำหน้าที่ลูกขุน โดยจัดทำในรูปแบบทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์และจัดทำเป็นรูปเล่มคู่มือ

(2) แผนระยะยาว ผู้วิจัยเสนอแนะให้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมจัดให้ทุกหลักสูตรในระดับปริญญาตรีมีรายวิชาที่ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการทำหน้าที่ลูกขุนโดยกำหนดให้เป็นรายวิชาบังคับในหลักสูตรปริญญาตรี 1

รายวิชา โดยให้มีเนื้อหาตามที่ระบุไว้ในคู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของลูกขุนดังกล่าวข้างต้น และเน้นเรื่องการปลูกฝังอุดมการณ์และบ่มเพาะคุณสมบัติของลูกขุนที่พึงประสงค์ เสริมสร้างแนวความคิด ระบบความคิด จริยธรรม และคุณธรรม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ลูกขุนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงการมีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีปรีชาญาณและอุดมคติในการทำงานเพื่อประชาชน โดยปราศจากอคติ มีจิตสำนึกในการทำงานในฐานะที่เป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ

References

- Boonbumrung, W., Worathanatchachakun, T., & Phollop, S. (2013). *Principles and theories of law of the civil procedures code vol.1*. Winyuchon. [In Thai]
- Cholsaktrakul, P. (2018) *Public participation in criminal trial*. Doctoral Dissertation of Laws, Sripatum University. [In Thai]
- Iamworameth, K. (2004). *The court system of judicial work, full completed body and continuous trial, a case study of the courts subordinated to office of the Director-General, Region 1-9*. Office of The Judiciary, Judicial Training Institute. [In Thai]
- Kamprasert, K., & Janpradrap, S. (2019). *Thai legal history and major legal system*. Ramkhamhaeng University Press. [In Thai]
- Kumtrai, D. (2016). Learning through trial observation: Principles and practice. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 9(1), 198-230. [In Thai]
- Mongkolnavin, U. (2012). Rule of law and the state of Thai society. *Chunniti*, 9(1), 3-14. [In Thai]
- Praneedpholgrang, S., Tanyapongprarat, S., & Wilawan, C. (1993) Court of justice and the participation of people. *Dunlaphaha*, 6(40), 120-125. [In Thai]
- Savikan, P. (2017). The judicial form of jury system in the changing world society. *Rajapark Journal*, 11(23), 120-121. [In Thai]
- Sattayabun, R. (2015). *The development of a full completed body and continuous judicial system in the court of justice in accordance with the policy of the president of the supreme court B.E 2557-2558: Case study the Courts Subordinated to the Office of the Director-General of Judges Region 1*. Office of The Judiciary, Judicial Training Institute. [In Thai]
- Suwanpanich, N. (2007). *Community participation in the process of community justice: A case study of the Office the Attorney General*. Doctoral Dissertation of Philosophy in Public Administration, Ramkhamhaeng University. [In Thai]

รูปแบบการบริหารองค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทย

ศิริวรรณ พัทธนิวัฒนากุล¹ ปิยะนุช เงินคล้าย²

สมศักดิ์ บุญปุ๋ อำนาจ บัวศิริ⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นขององค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทยในปัจจุบัน และเพื่อหาแนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาการบริหารองค์กรของคณะสงฆ์เงินนิกาย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ศึกษาวัดในสังกัดองค์กรคณะสงฆ์เงินนิกาย 4 แห่ง และข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอในลักษณะการบรรยายแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า (1) การบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทยทั้ง 6 ด้าน คือด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีปัญหาในแต่ละด้านน้อย ทั้งนี้ การบริหารงานปัญหาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการองค์กรของ อองรี ฟาโยล 14 ประการ แต่มีจุดอ่อนเรื่องการประชาสัมพันธ์ (2) ในด้านความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยระยะ 20 ปี พบว่าการบริหารงาน 6 ด้าน มีความสอดคล้องกันจำนวน 6 ยุทธศาสตร์ และไม่สอดคล้องจำนวน 4 ยุทธศาสตร์ และ (3) แนวทางในการพัฒนาการบริหารได้มาจากการทำการประชุมกลุ่ม คือ APESPA (เอเปสป่า)

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร; องค์กรคณะสงฆ์เงินนิกาย; ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ศิริวรรณ พัทธนิวัฒนากุล, ปิยะนุช เงินคล้าย, สมศักดิ์ บุญปุ๋ และอำนาจ บัวศิริ. (2566). รูปแบบการบริหารองค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 226-239.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kobangsa5@hotmail.com

² คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

A Model of the Chinese Buddhist Sangha Order Administration in Thailand

Siriwat Patcharaniwattanakul¹ Piyanush Ngernklay²

Somsak Boonpoo³ Amnaj Buasiri⁴

Abstract

This research article aims to study the present administration and problems of the Chinese Buddhist Sangha in Thailand, and to seek for the path and the appropriate model to develop the organization administration. The research was a quality research method studied from selected 4 temples. Structured in-depth interview including various sources of secondary data, interview and focus group discussion were conducted. Data analysis was administrated by content analysis method and presented by description following descriptive analysis.

The results of the research revealed that: (1) the 6 present administrative aspects of the Chinese Buddhist Sangha in Thailand, namely, administration, religion, public support, propagation, educational support, and public service have slowly been going on with a few problems. The administrative figure analyzed through 14 items of Henri Fayol's ideology was effective and efficient. However, the weak point of the administration was insufficient publicizing the organization and the missions done. (2) 6 missions of the Chinese Buddhist Sangha related to 6 strategies of the 20-year National Development Strategies following 12th National Economic and Social Development Plan while other 4 did not. (3) The guideline to develop the administration synthesized through the consideration of the focus group meetings was "APESPA".

Keywords: Administrative Model; Chinese Buddhist Sangha; The 20-year National Development Strategies

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Patcharaniwattanakul, S., Ngernklay, P., Boonpoo, S., & Buasiri, A. (2023). A model of the Chinese Buddhist Sangha order administration in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 226-239.

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: kobangsai5@hotmail.com

² Faculty of Political Sciences, Ramkhamhaeng University

³ Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁴ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์กรคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทยนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่ประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศจีน มีพระภิกษุจีนเดินทางเข้ามาในประเทศไทยแต่ส่วนใหญ่ไม่ได้จำพรรษาอยู่เป็นการถาวร ศูนย์กลางทางศาสนาของชาวจีนจึงเป็นลักษณะศาลเจ้า หรือที่พักพระสงฆ์แบบจีน แต่ยังไม่มีการสร้างวัดจีนตามแบบแผนขึ้น การสถาปนาองค์กรคณะสงฆ์จีนนิกายอย่างเป็นทางการเริ่มขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาคณะสงฆ์จีนนิกายขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2423 เมื่อพระสงฆ์ฝ่ายจีนมีมากขึ้น จึงมีการสร้างวัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ขึ้นเป็นศูนย์กลางการบริหารปกครองคณะสงฆ์จีนนิกาย คณะสงฆ์จีนนิกายมีการกำหนดรูปแบบการบริหารองค์กรมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นระบบที่ส่งเสริมสนับสนุนจุดด้อยให้เด่นขึ้นและที่เด่นอยู่แล้วก็จะจะเป็นจุดแข็งทางพระพุทธศาสนา มหายานจีนนิกายได้มากขึ้น ในอดีตวัดจีนและศาลเจ้าจีนก็มีบทบาทในการสงเคราะห์และช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติด้านต่างๆ (Satsanguan, 2000) จึงจำเป็นต้องคิดและหาวิธีการใหม่มุ่งไปสู่การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง ‘องค์กร’ เพื่อประสิทธิภาพและความเจริญเติบโตขององค์กรต่อไปในอนาคต การปรับตัวหรือปฏิรูปกิจการต่างๆ ขององค์กรเพื่อลดจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งเพื่อเป็นโอกาสที่วัดและพระสงฆ์หรือพระพุทธศาสนาทั้งหมดจะได้รู้ทันบทบาทในการพัฒนาและบทบาทของผู้นำการพัฒนาขึ้นใหม่โดยปรับตัว ปรับวิธีการ และปรับบทบาทนั้นให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน” (Phrarajaworametee, 2017)

สภาพปัญหาในปัจจุบันขององค์กรคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทยคือมีการเจริญเติบโตอย่างช้าๆ มีวัดจีนและที่พักสงฆ์เพียง 19 แห่ง ส่วนใหญ่มักตั้งอยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ในบางจังหวัดเป็นเพียงโรงเจ ศาลเจ้า สมาคม หรือมูลนิธิเท่านั้น เนื่องจากบุตรหลานชาวจีนในปัจจุบันไม่นิยมเรียน

ภาษาจีน ส่วนบิดามารดาไม่มีความรู้และทักษะที่จะอธิบายให้บุตรหลานฟังและเข้าใจถึงประเพณีวัฒนธรรมจีนที่ถูกต้อง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนา มหายานจีนนิกายไม่แพร่หลาย และวัดไทยหรือ “วัดพระพุทธศาสนานิกายเถรวาททั้งมหายานและธรรมยุตติกนิกาย” มีอยู่ในทุกหมู่บ้านและบางหมู่บ้านมีหลายวัด อีกประการคือชาวไทยเชื้อสายจีนต่างคิดว่าวัดไทยเป็นวัดพระพุทธศาสนาเหมือนกัน การทำบุญและทำนุบำรุงวัดเท่ากับทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเช่นกัน จึงไม่มีความจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานิกาย มหายานจีนนิกาย จากปีพุทธศักราช 2552 นับจากวัดบรมราชากาญจนานิกะอนุสรณ์ คณะสงฆ์จีนนิกายรังสรรค์ วัดเล่งเน่ยยี่ 2 เสริมสมบูรณ์ คณะสงฆ์มหายานจีนนิกายในประเทศไทย ยังไม่ได้มีโครงการในการสร้างวัดใหม่ขึ้นมาเลย ด้านองค์กรขาดกลไกและระบบรูปแบบบริหารจัดการพัฒนาและสืบสานสืบทอดที่ชัดเจนขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับระบบสังคมที่เปลี่ยนแปลง กำหนดกลยุทธ์โดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยง ตอบสนองผู้รับบริการไม่ได้อย่างเต็มศักยภาพหรือกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้แต่การปฏิบัติการล้มเหลว การจัดการกระบวนการที่ล้มเหลว รักษาบุคลากรที่ดีไว้ไม่ได้ ภาวะผู้นำล้มเหลว ความหยิ่งผยองและหลงตนเองของผู้นำสูงสุด ความอ่อนด้อยและขาดประสิทธิภาพ เป็นเหตุผลที่จะส่งผลให้องค์กรหยุดนิ่งไม่พัฒนาและเสื่อมถอยในที่สุด

รูปแบบการบริหารงานของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทยในปัจจุบันนั้นแม้มีรูปแบบการบริการเป็นไปตามพระราชบัญญัติการปกครองของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2) และ พ.ศ. 2561 ซึ่งคณะสงฆ์จีนนิกายยังคงรูปแบบบริหารและจัดการงานเช่นเดิม สายการบังคับบัญชายังคงมีเจ้าคณะใหญ่จีนนิกายเป็นประมุขสูงสุด ขึ้นตรงต่อสมเด็จพระสังฆราช มีภาระงาน 6 ด้าน ตามพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ ในอดีตและปัจจุบัน วัดจีนิกายหลายวัดได้ทำหน้าที่ในด้านการอบรมขัดเกลาให้กับคนในสังคม โดยใช้พระโพธิญาณของพระโพธิสัตว์ในการให้ความเมตตาต่อมวลมนุษยชาติร่วมกับการนำรูปแบบพิธีกรรมที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในมวลมนุษยชาติผ่านพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยมีวัดมังกรกมลาวาสและวัดบรมราชานุสรณ์ฯ เป็นศูนย์กลางในการใช้วัดเป็นสถานศึกษาซึ่งเป็นผลดีในการนำเด็กและเยาวชนจากทั่วประเทศเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรและพระภิกษุเพื่อสืบสานองค์กรคณะสงฆ์จีนิกายในสังคมไทย อีกทั้งการปรับบริบทด้านพิธีกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับการใช้ชีวิตของสังคมเมืองในยุคโลกาภิวัตน์” (Paitayawat, 2016)

ประเทศไทยได้ประกาศยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยระยะ 20 ปีไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายของประเทศในการขับเคลื่อนการพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน ซึ่งยุทธศาสตร์เหล่านี้จะนำไปสู่การปฏิบัติด้วยยุทธศาสตร์พัฒนาชาติของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ประเด็นการปฏิรูปจะต้องเกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ และใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อน สอดคล้องกับองค์กรคณะสงฆ์จีนิกายที่เป็นองค์กรทางศาสนาซึ่งมีหน้าที่หลักคือ การพัฒนาจิตใจของพุทธบริษัท เป็นแกนนำด้านจิตวิญญาณ คณะสงฆ์จีนิกายภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2535 และพุทธศักราช 2561 ส่งผลให้คณะสงฆ์ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน แต่คณะสงฆ์จีนิกายยังมิได้กำหนดยุทธศาสตร์การบริหารองค์กรตามภาระงาน 6 ด้าน คือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (4) ด้านการเผยแผ่ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กรให้ดี

กว่าแบบเดิมที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตามรูปแบบการบริหารองค์กรคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทยที่มีสภาพปัญหาจากระบบการบริหารเชิงโครงสร้าง ยังคงเป็นประเด็นปัญหาและเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมไปเสนอเพื่อนำไปใช้เป็นกรอบการสร้างยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การบริหารเพื่อมิให้องค์กรต้องสูญสิ้นหรือเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาแต่เจริญก้าวหน้าควบคู่กับพระพุทธศาสนาและสังคมไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและสภาพปัญหาการบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสอดคล้องของรูปแบบการบริหารองค์กรของคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทยกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยระยะ 20 ปี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและรูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษารูปแบบและสภาพปัญหาการบริหารงานในปัจจุบันขององค์กรคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทย ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยระยะ 20 ปีและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12
2. ขอบเขตด้านประชากร คือ พระสงฆ์ที่อยู่ในระดับผู้บริหาร ข้าราชการ ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการเกี่ยวกับคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทย
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา เริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบสภาพรูปแบบการบริหารงานขององค์กร คณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย และสภาพปัญหาในการบริหารงานที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2. ทราบความสอดคล้องของรูปแบบการบริหารงานขององค์กรของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย กับ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยระยะ 20 ปี ปี ตาม แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

3. ได้แนวทางการพัฒนาและรูปแบบที่เหมาะสม ในการบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์จีนนิกายใน ประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบที่สามารถ ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่า จะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและ ความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ปัจจัย หรือตัวแปรต่างๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตาม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการ กำหนดรูปแบบนั้นๆ เป็นหลัก ส่วนกระบวนการวิจัย เพื่อการพัฒนาแบบ สามารถสรุปได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ การสร้างหรือพัฒนาแบบ และการตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบ

Smith, Carroll, Kefalas, and Watson (1980) ได้ให้ความหมายของแบบจำลองไว้ว่า “รูปแบบ หมายถึง การย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลงเพื่อใช้ ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรม ต่างๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น แบบจำลอง ไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นตัวแทนของความจริง หรือ ปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น”

Willer (1986) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “รูปแบบ เป็นการสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) เกี่ยวกับ ชุดของปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการ (rationale) ของระบบรูปนัย (formal system) และมีจุดมุ่งหมาย เพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความ สัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง”

Procter (1981) ได้ให้ความหมายไว้ใน “Longman Dictionary of Contemporary English” ไว้ว่า รูปแบบมี 3 ลักษณะใหญ่ คือ “Model” ที่หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริงความหมายนี้ตรงกับ ภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองของเรือดำน้ำ หมายถึงสิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการ ดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบ หรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ หมายถึงแบบหรือรุ่น ของผลิตภัณฑ์ต่างๆ”

Fayol (1930) ได้เสนอทฤษฎีการบริหารภายใต้ หลักการทั่วไปไว้ 14 หลักการ ประกอบด้วย (1) การ แบ่งงานกันทำ (division of labor) (2) อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ (authority and responsibility) (3) การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (unity of command) (4) สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (line of authority) (5) การรวมอำนาจ (centralization) (6) การมีเป้าหมายเดียวกัน (unity of direction) (7) หลักความเสมอภาค (equity) (8) การออกคำสั่ง (order) (9) ความคิดริเริ่ม (initiative) (10) ความ มีระเบียบวินัย (discipline) (11) ค่าตอบแทน (remuneration of personnel) (12) ความมั่นคงใน งาน (stability of tenure of personnel) (13) ผล ประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ ขององค์กร (subordination of individual interests to the common interest) (14) ความ สามัคคี (spirit de corps)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ฝ่าย คือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งในปัจจุบันอยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม

Phratchepariyatmetee (2018) ได้นำเสนอถึงการบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์สมัยปัจจุบัน มีปัจจัยมาจาก 2 ประการสำคัญ คือ (1) ว่าด้วยเรื่องของความรู้ความสามารถเฉพาะตนของพระสังฆาธิการผู้ปกครองที่ถือเป็นเรื่องของศาสตร์ที่เป็นองค์ประกอบเฉพาะตัวบุคคลที่พึงมีและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปทั้งผู้บังคับบัญชาที่เหนือตน ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน และพุทธบริษัททั้ง 4 ที่มีส่วนร่วมในการจรรโลงสร้างสรรค์พัฒนา วัดหรือองค์กรคณะสงฆ์ในแต่ละระดับ (2) ว่าด้วยเรื่องทักษะหรือความชำนาญ ความเชี่ยวชาญทางการบริหารจัดการที่ถือเป็นศิลป์ ทั้งศิลป์ในเรื่องของการครองตน ครองคนและ ครองงาน ที่พระสังฆาธิการผู้ปกครองได้แสดงออกให้เป็นที่ยอมรับว่ามีความเก่ง ความดี จนเป็นที่เชื่อถือ เชื่อมั่นว่า ผู้ปกครองจำเป็นจะต้องมีความรู้ความสามารถทางการบริหารจัดการที่ถือเป็นเรื่องของศาสตร์ ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องมีทักษะความเชี่ยวชาญทางการบริหารจัดการเฉพาะตนซึ่งถือเป็นเรื่องของศิลป์ เมื่อนำทั้งสองส่วนมาผนวกเข้ารวมกันจะส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ให้ไปไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารหรือผู้ปกครองจะต้องมีสิ่งต่อไปนี้ (1) การมีภาวะผู้นำ (leadership) (2) การมีทักษะในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการ (decision making) (3) การมีทักษะในการสร้างแรงจูงใจ (motivation) (4) การมีทักษะการติดต่อสื่อสาร (communication) (5) การมีทักษะการ

บริหารความขัดแย้ง (conflict) สำหรับการบริหารจัดการวัด เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาส ซึ่งตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ระบุภาระงานในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการไว้ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ (Phratampariyatsopon, 2005)

ยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

ยุทธศาสตร์ชาติที่ใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 20 ปี ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ และสาระสำคัญของแต่ละยุทธศาสตร์ 20 ปี มีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน และความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อทำให้เกิดความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติโดยยึดหลักแนวทาง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” รวมทั้งการบริหารจัดการและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและกลไกพื้นฐานด้านความมั่นคง รวมถึงพัฒนากลไกการพัฒนาความมั่นคง ขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ การสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ กระจายอำนาจ และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรม

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ถูกถ่ายทอดมาสู่ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งได้จัดทำขึ้นโดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจาก แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 มีแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้คือ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ ยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 9 การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ที่ 10 ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Deeradorn (1983) ศึกษาเรื่อง “The Role of Mahayana Buddhist Sangha Towards Social Development: A Specific Case Study towards Chinese Sangha and Anamikaya Sangha in the Central Part of Thailand” พบว่า “พระสงฆ์มหายานส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าตนควรมีบทบาทในการพัฒนาสังคมหรือไม่ และพระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการยอมรับจากชาวนวน แต่ได้รับการยอมรับจากชาวจีน และไม่แน่ใจว่าจะได้รับการยอมรับจากชาวไทยหรือไม่ พระสงฆ์มหายานมีความยึดมั่นมากแต่ไม่แน่ใจว่าจะบรรลุตลอดชีวิตหรือไม่ รวมถึงไม่มั่นใจในอุดมคติการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ด้วย ด้านกิจกรรมการพัฒนาสังคมนั้นพระสงฆ์มหายานมีกิจกรรมน้อยทั้งในด้านการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาสวัสดิการสังคมและการพัฒนาอาชีพ ส่วนใหญ่จะเน้นกิจกรรมด้านการพัฒนาการศึกษามากที่สุด พร้อมกับมีพิธีกรรมที่นิยมมากที่สุดคือการประกอบพิธีก่อกองไฟ ส่วนกิจกรรมในการพัฒนาสังคมมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังบทบาทและความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทย ความหมายบทบาทมีความสัมพันธ์

กับอายุและความยึดมั่นในความเป็นพระสงฆ์มหายาน ความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทยจะมีความสัมพันธ์กับประเทศที่เกิดและความคาดหวังในบทบาทด้วย”

Anampoch (2013) ศึกษาเรื่อง “The Development of the Effective Management in Anamikaya Sangha in Thailand” พบว่า “ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อกระบวนการบริหารกิจการของคณะสงฆ์อนันมิกายในประเทศไทย” การปกครองคณะสงฆ์อนันมิกายหรือพระภิกษุมีสถานะเป็นองค์กรทางศาสนาเทียบเท่ากับมหาเถรสมาคม ภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช โดยแบ่งการบริหารจัดการเป็น 6 ด้าน ปัญหาและอุปสรรคของคณะสงฆ์อนันมิกายได้แก่ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรและศาสนทายาทในการเผยแผ่การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมการบริหารกิจการด้านการปกครอง เป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาองค์กรของคณะสงฆ์อนันมิกายในภาพรวม คือการขาดศาสนทายาท และการลดลงของศาสนทายาท ไม่มีมาตรการแผนการและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่รัดกุมและสอดคล้องกับสภาพสังคมในระยะยาว”

Sangkawichit (2015) ศึกษาเรื่อง “The Administration of Present Buddhist Sangha in Thailand” พบว่า ปัจจุบันคณะสงฆ์ประสบปัญหาโครงสร้างการปกครอง ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการปกครองที่มาจากสาเหตุที่รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์จำนวนมาก ซึ่งด้อยประสิทธิภาพการทำงานเพราะชราภาพและยังด้อยความรู้ความสามารถในการปกครองสงฆ์สืบเนื่องจากระบบกลไกคณะสงฆ์ไม่มีการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ปกครองคณะสงฆ์ การแก้ไขปัญหาลักษณะของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์โดยแยกสมณศักดิ์ออกจากตำแหน่งการปกครอง การให้พุทธบริษัทมีส่วนร่วม

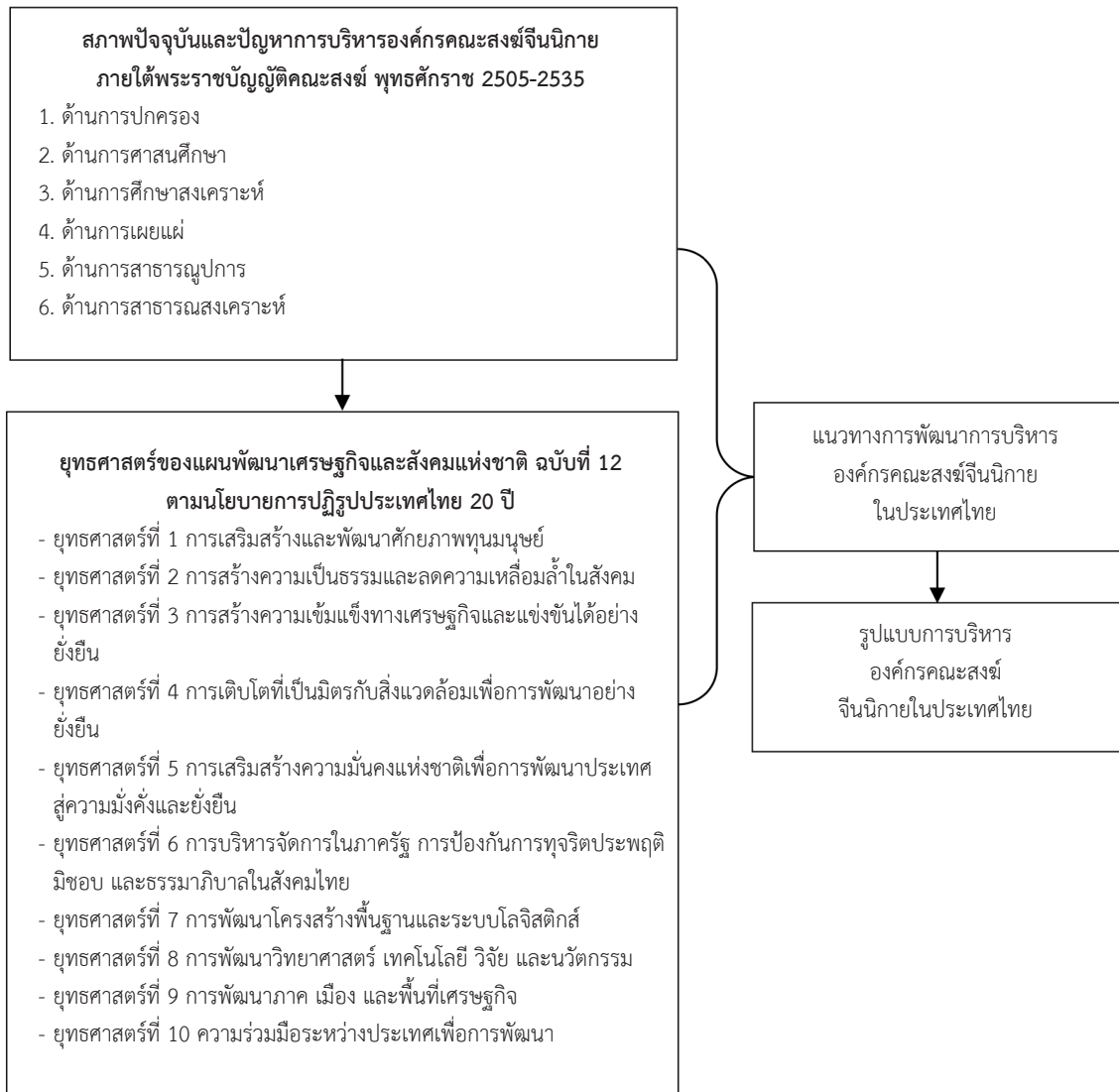
ในการวางกฎเกณฑ์ และการกำหนดหลักเกณฑ์ของ พระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์โดยคำนึงถึงการสร้าง ศาสนวัตถุที่จำเป็นต่อการใช้สอยและตามฐานะของวัด และกำหนดหลักเกณฑ์โดยการเน้นการสร้างศาสนวัตถุ ที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

Steyn and Niemann (2013) ศึกษาเรื่อง “Strategic Role of Public Relations in Enterprise Strategy, Governance and Sustainability: A Normative Framework “ พบว่า “การกำหนด กลยุทธ์องค์กรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนขึ้นอยู่กับความ สัมพันธ์ของการกำกับดูแล การจัดการธุรกิจอย่างยั่งยืน และความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งมีแนวทางการดำเนิน การที่สำคัญ 2 เรื่อง คือ (1) เน้นวิธีการตามแนวทาง Triple Bottom Line ซึ่งในการพัฒนากลยุทธ์จะต้อง มั่นใจได้ว่าองค์กรได้รับผลตอบแทนที่ดีทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (2) การดำเนินการที่ เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียซึ่งองค์กรจะต้องประเมิน ความคาดหวัง การสร้างความสัมพันธ์และสร้างความ ผูกพันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับองค์กร โดยเน้นเรื่อง การกำกับดูแล ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ทั้งนี้การประชาสัมพันธ์และการสื่อสารองค์กรจะเป็น

เครื่องมือที่ช่วยให้การดำเนินการเป็นไปในทิศทางที่ สอดคล้องกันและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กิจการ ดังนั้นบทบาทของประชาสัมพันธ์ต่อการจัดการธุรกิจ อย่างยั่งยืนจึงมีทั้งบทบาทในแง่การกำหนดกลยุทธ์และ บทบาทในการเป็นงานสนับสนุน”

Marcoulides and Heck (1993) ศึกษาเรื่อง “Organizational Culture and Performance: Proposing and Testing a Model” พบว่า “วัฒนธรรม องค์กรประกอบด้วยตัวแปรจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ (1) โครงสร้างองค์กรประกอบด้วย ความซับซ้อน การ อ้างเหตุผลการผลิตและการบริการ (2) งานขององค์กร ประกอบด้วย การคัดเลือก ประเมินผล จ่ายค่าตอบแทน ผลการปฏิบัติงานการสอนงาน การตัดสินใจและความ ทำหาย (3) ค่านิยมขององค์กร ประกอบด้วย ความเสี่ยง ความปลอดภัยประสิทธิภาพความเป็นมืออาชีพ ภาพลักษณ์และการตลาด การวิจัยและพัฒนา (4) บรรยากาศในองค์กร ประกอบด้วย บทบาทของ องค์กร การสื่อสาร การร่วมมือประสานงาน เทคโนโลยี และความเครียด (5) ทศนคติของพนักงาน ประกอบด้วย อดิ ความอดทน ซาตินิยม ความสุขในสังคม ความผูกพัน”

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการวิจัย คือ วัดในสังกัดองค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายที่เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จำนวน 4 วัด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 20 รูป/คน แบ่งเป็นพระสงฆ์ที่อยู่ในระดับผู้บริหาร 10 รูป และ

ฆราวาสผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการเกี่ยวกับคณะสงฆ์เงินนิกาย 10 คน ประกอบด้วย (1) เจ้าคณะใหญ่เงินนิกาย (2) รองเจ้าคณะใหญ่เงินนิกาย (3) ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขวา และผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายซ้ายเงินนิกาย (4) ปลัดขวา และปลัดซ้ายเงินนิกาย (5) รองปลัดขวา และรองปลัดซ้ายเงินนิกาย (6) ผู้ช่วยปลัดขวาและผู้ช่วยปลัดซ้ายเงินนิกาย (7) เลขานุการเจ้าคณะใหญ่เงินนิกาย

(8) เจ้าอาวาส หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าอาวาส วัดจีนิกาย (9) รองเจ้าอาวาส วัดจีนิกาย (10) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดจีนิกาย (11) ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการเกี่ยวกับคณะสงฆ์จีนิกายทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ในพื้นที่เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์ (interview) และแบบสนทนากลุ่ม (focus group) การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในลักษณะการบรรยาย (description) แบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

สภาพรูปแบบการบริหารงานปัจจุบันเกี่ยวกับระบบการบริหารงาน 6 ด้าน

1. งานด้านการปกครอง พบว่า องค์การคณะสงฆ์จีนิกายมีลำดับขั้นตอน มีโครงสร้างขององค์กรอย่างชัดเจนภายใต้การปกครองโดยตรงของสมเด็จพระสังฆราช ผู้บริหารสูงสุดของคณะสงฆ์จีนิกายคือเจ้าคณะใหญ่จีนิกาย และมีสายการบริหารในแนวตั้งจากบนลงล่าง ปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านนี้นั้นมีน้อยมากหรือแทบไม่มีปรากฏให้เห็นหรือตกเป็นข่าวทางสื่อต่างๆ

2. ด้านการศาสนศึกษา พบว่า มีการส่งเสริมให้สามเณรและพระภิกษุได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอย่างจริงจัง มีการจัดทำโครงการดาราใหม่ๆ เพื่อเป็นเครื่องช่วยในการศึกษาพระพุทธศาสนาฆราวาสในปัจจุบัน ปัญหาด้านนี้ก็ไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด มีแต่เพียงจำนวนสามเณรและพระสงฆ์ที่เข้ามาบรรพชายังมีจำนวนไม่มาก

3. ด้านการสาธารณูปการ พบว่า นับเป็นด้านที่มีกิจกรรมน้อยกว่าด้านอื่นๆ มีเพียงการก่อสร้างและซ่อมแซมศาสนสมบัติภายในวัด และการให้การ

สนับสนุนทุนทรัพย์แก่หน่วยงานที่เป็นของรัฐและเอกชน ปัญหาด้านนี้ไม่ค่อยปรากฏให้เห็นเด่นชัด

4. ด้านการเผยแผ่ พบว่า มีกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศตามจารีตที่เคยปฏิบัติมา ปัญหาที่พบในด้านนี้คือขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการเผยแผ่ที่เด่นๆ ของวัดต่างๆ ที่ได้ทำไปในหลายๆ ช่องทาง

5. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า มีการสนับสนุนในด้านนี้อย่างจริงจัง มีการมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียน นักศึกษา และสมทบทุนในการก่อสร้างอาคารจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ทางการศึกษามอบให้กับหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาต่าง และยังมีการให้ทุนสนับสนุนให้พระภิกษุและสามเณรเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ปัญหาด้านนี้คืองบประมาณอุดหนุนรายหัวจากทางสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติไม่พอ และขาดบุคลากรชำนาญการ

6. ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า องค์การคณะสงฆ์จีนิกายได้ปฏิบัติภารกิจงานบริการในด้านนี้โดยเฉพาะเมื่อมีวิกฤติการณ์ภัยพิบัติต่างๆ เกิดขึ้น ปัญหาในด้านนี้แทบไม่พบเนื่องจากงานต่างๆ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์จะทำตามงบประมาณที่มีในแต่ละปี จะมีเพียงปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ภาระงานขององค์กรเหมือนกับภาระงานด้านอื่นๆ สำหรับการวิเคราะห์การบริหารจัดการขององค์กรคณะสงฆ์จีนิกายพบว่าเป็นไปตามแนวคิดของ Henri Fayol ทั้ง 14 ประการ

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของการบริหารงาน 6 ด้าน ขององค์กรของคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทยกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 นั้นพบว่ามีการภารกิจของบริหารงาน 6 ด้าน ขององค์กรของคณะสงฆ์จีนิกายมีความสอดคล้อง จำนวน 6 ยุทธศาสตร์ ไม่มีความสอดคล้อง 4 ยุทธศาสตร์ เนื่องจากมีข้อจำกัดเพราะเป็นภารกิจที่

อยู่นอกเหนือขอบเขตการปฏิบัติของคณะสงฆ์เงินนิกาย ซึ่งเป็นองค์กรทางศาสนา

แนวทางการพัฒนาการบริหารองค์กรของคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทย และรูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารองค์กรของคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทย

จากการศึกษา พบว่า การบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายส่วนมากคล้ายคลึงไปกับหลักการบริหารจัดการองค์กรตามแนวคิดของ Henri Fayol ทั้ง 14 ประการ และพบว่า ภารกิจงานที่องค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ถึงปี พ.ศ. 2562 มีส่วนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 จำนวน 6 ยุทธศาสตร์ และไม่สอดคล้องจำนวน 4 ยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารงาน 6 ด้านจากการวิเคราะห์ภาระงาน 6 ด้าน การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ด้วยวิธีการ SWOT Analysis การวิเคราะห์การบริหารงานองค์กรด้วยหลักการบริหารจัดการองค์กรตามแนวคิดของ Henri Fayol ทั้ง 14 ประการ และการวิเคราะห์ความสอดคล้องของภาระกิจงานของการบริหารงาน 6 ด้าน กับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 นำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่ม (focus group discussion) เพื่ออภิปรายสรุปออกมาเป็นรูปแบบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารองค์กรของคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทย ได้รูปแบบ คือ APESPA

การอภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารงานและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารงาน ในภาพรวมมีรูปแบบอย่างเป็นทางการ ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังที่ (Pfiffner & Sherwood, 1962) กล่าวว่า องค์กรจะ

ต้องมีโครงสร้าง (structure) โดยมีการจัดแบ่งหน่วยงานภายในตามหลักความชำนาญเฉพาะ มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างภายในองค์กร มีแบบอย่างวิธีปฏิบัติที่เป็นแบบแผนคงที่แน่นอน นอกจากนี้ Putapoompitak and Inwarg (2011) กล่าวว่า องค์กรที่ดีต้องมีโครงสร้างอย่างมีรูปแบบ วางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในระเบียบแบบแผน หรือกำหนดไว้ในกฎหมาย มีสายบังคับบัญชา มีขั้นตอน มีการกำหนดหน้าที่ไว้อย่างเด่นชัด มีการแบ่งงานกันทำ ซึ่งในการบริหารขององค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายได้แบ่งภาระงานออกเป็น 6 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีผลความสำเร็จของงานแต่ละด้านด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

(1) ด้านการปกครอง เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535 และพ.ศ. 2561 การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kantitammo (2017) ศึกษาพบว่า ในระยะแรก พระพุทธเจ้าทรงปกครองพระสงฆ์ด้วยพระองค์เอง และมีการผ่อนคลายเป็นให้พระสงฆ์ช่วยปกครองบ้างจนถึงในยุคตอนปลายทรงมอบความเป็นใหญ่ให้หมู่พระสงฆ์ ในการบัญญัติพระวินัยเพื่อควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ให้เรียบร้อยดีงาม

(2) ด้านการศาสนศึกษา มีการส่งเสริมการศึกษา ด้านพระพุทธศาสนา โดยให้พระภิกษุและสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหลักพระธรรม มีผลการเรียนเกินร้อยละ 80 ของจำนวนผู้เข้าสอบ และได้จัดทำโครงการค่ายธรรมะสำหรับพระภิกษุและสามเณรนักเรียน การจัดทำโครงการตำรา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่ตำราความรู้ทางพระพุทธศาสนามหาชน

(3) ด้านสาธารณูปการ เป็นด้านที่มีการปฏิบัติเด่นชัดน้อยที่สุดเพราะงานส่วนใหญ่เป็นการซ่อมแซมบูรณะสิ่งชำรุดและก่อสร้างสิ่งต่างๆ ภายในวัด โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้สั่งการผู้ได้บังคับบัญชา สำหรับการสาธารณูปการภายนอกวัดเป็นเพียงการให้ทุนทรัพย์

สนับสนุนในการซ่อมสร้างศาสนสถานทั้งในและต่างประเทศเป็นครั้งคราวไป

(4) ด้านการเผยแผ่ ด้านนี้นับว่าทำได้ในระดับดี เนื่องจากในแต่ละปีจะมีผู้เข้ามาบรรพชาเป็นพระภิกษุและสามเณรเป็นจำนวนพอประมาณด้วยความสมัครใจ มีการไปเผยแผ่ศาสนานิกายมหายาน ณ ต่างประเทศ สอดคล้องกับ Khanlae (2017) ศึกษาพบว่า การสืบสานอนุรักษ์พิธีกรรมและการปฏิบัติของคณะสงฆ์อนัมนิกายต้องมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและสร้างความเข้มแข็งให้กับศาสนทายาท

(5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ องค์คณะสงฆ์จีนิกายได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญขึ้น 4 แห่ง มีการบริหารงานตามมาตรฐานของโรงเรียนสามัญทั่วไป มีการให้ทุนแบบให้เปล่าแก่พระภิกษุและสามเณรที่ประสงค์จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไปแบบไม่จำกัด ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Suntara (1997) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญ”

(6) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ องค์คณะสงฆ์จีนิกายมีบทบาทอย่างมากในการช่วยเหลืองานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ต่างๆ เช่นการมอบทุนทรัพย์ให้กับโรงพยาบาลของรัฐ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติในวาระต่างๆ ปัญหาที่พบบ่อยประมาณที่ใช้ในกิจการด้านนี้ไม่มีแน่นอนไม่สามารถกำหนดเป็นแผนการที่แน่นอนได้ ขึ้นอยู่กับรายรับที่ได้จากการทำบุญของพุทธศาสนิกชนในแต่ละปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Komlittipong (2007) ศึกษาพบว่า “งานด้านสาธารณะสงเคราะห์เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการและไม่มีกำหนดการเป็นที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับการสั่งการของเจ้าอาวาส”

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ การสัมภาษณ์บุคคล และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ของการบริหารงาน 6 ด้าน ด้วยวิธี SWOT Analysis จะเห็นได้ว่าองค์กรคณะสงฆ์จีนิกายบริหารองค์กรตามภารกิจ 6 ด้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แม้จะมีปัญหาเกิดขึ้นบ้างในแต่ละด้านแต่เป็นปัญหาขนาดเล็กที่ไม่เป็นปัญหาต่อการบริหารงานทั้ง 6 ด้าน

2. จากผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของการบริหารองค์กรในปัจจุบันกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยระยะ 20 ปี ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พบว่า การบริหารงานขององค์กรสอดคล้องกับด้านนี้ จำนวน 6 ยุทธศาสตร์จากจำนวน 10 ยุทธศาสตร์

3. จากการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทยในปัจจุบันและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารงาน และการวิเคราะห์ความสอดคล้องของการบริหารองค์กรของคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทยในปัจจุบันกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยระยะ 20 ปี ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์และนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่ม ได้สรุปเป็นรูปแบบการบริหารงานเพื่อเป็นแนวทางการบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์จีนิกายในอนาคต คือ APESPA (เอเปสปา)

ข้อเสนอแนะ

1. ต้องมีการประชาสัมพันธ์องค์กรให้มากกว่าที่เป็นอยู่เพราะเป็นจุดอ่อนอย่างหนึ่งขององค์กร อีกประการหนึ่งคือการประชาสัมพันธ์ภาระงานในการบริหาร โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ เพราะ

จะทำให้เป็นที่รู้จักแก่คนโดยทั่วไปและจะส่งผลถึงการเสาะหาศาสนทายาทที่จะมาสืบสานองค์กรคณะสงฆ์ จินนิกายให้ยั่งยืนต่อไป

2. ควรจัดตั้งหน่วยงานตามรูปแบบที่ได้เสนอแนะ (APESPA) เน้นให้มีการสื่อสารระหว่างวัดและสำนักสงฆ์ ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเรื่องการวางแผนงาน ประจำปีร่วมกันตลอดจนการประเมินผลการปฏิบัติงาน

เพื่อหาจุดบกพร่องที่ต้องแก้ไขและพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้น

3. ควรเร่งการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ เนื่องจากเป็นภารกิจที่สนองต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) และฉบับต่อไปในอนาคต เนื่องจากการให้การศึกษาแก่คนจะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

References

- Anampoch, O. (2013). *The development of the effective management in Anamikaya Sangha in Thailand*. Doctoral Dissertation of Philosophy in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Deeradorm, A. (1983). *The role of Mahayana Buddhist Sangha towards social development: A case study towards Chinese Sangha and Anamikaya Sangha in the Central Part of Thailand*. A Master's Thesis of Sociology, Thammasat University. [In Thai]
- Fayol, H. (1930). *Industrial and general administration*. McGraw-Hill.
- Kantitammo, S. (2017). *Future Thai Buddhist Sangha administration model*. Doctoral Dissertation of Philosophy in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Khanlae, K. (2017). *Model and conservation of continuing rites and practices of Anumnikaya Buddhist Sangha in Thailand*. Doctoral Dissertation of Philosophy in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Komlittipong, K. (2007). *The management of Buddhist Chinese Sangha in Thailand*. Doctoral Dissertation of Philosophy in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Marcoulides, G. A., & Heck, R. H. (1993). Organizational culture and performance: Proposing and testing a model. *Organization Science*, 4(2), 209-225.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2016). *The 12th National Economic and Social Development Plan (2017–2021)*. Author. [In Thai]
- Pitayawat, S. (2016). *Opening space of society and culture to propagate Mahayana Buddhism in the city of Chinese Buddhist Sangha: A case study of Watmangkornkamalaward (Leng-nei-yhee) Bangkok*. Suan Sunandha Rajabhat University, Research and Development Institute. [In Thai]

- Pfiffner, J. M., & Sherwood, F. P. (1962). *Administrative organization* (3rd ed.). Prentice Hall.
- Phrarajaworametee. (2017). *A strategic plan to reform Buddhist missions 2017-2020: Policy implementation*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press. [In Thai]
- Phratampariyatsopon. (2005). *Buddhist Sangha and Buddhism* (3rd ed.). Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press. [In Thai]
- Phrateppariyatmetee. (2018). *Strategy towards Buddhist Sangha organization management through process and effectiveness*. Retrieved from [http://ir.mcu.ac.th/content/2561/16.%20กลยุทธ์การบริหาร%20\(195-205\).pdf](http://ir.mcu.ac.th/content/2561/16.%20กลยุทธ์การบริหาร%20(195-205).pdf) [In Thai]
- Procter, P. (1981). *Longman dictionary of contemporary English*. Longman.
- Putapoompitak, W., & Inwarng, K. (2011). *Organizational theory and management*. Phitsanulok University Press. [In Thai]
- Sangkawichit, N. (2015). *The administration of present Buddhist Sangha in Thailand*. Master's Thesis of Arts in Buddhist Studies. Faculty of Fine Art. Thammasat University. [In Thai]
- Satsanguan, N. (2000). *Anthropology: Physical development and culture*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Smith, H. R., Carroll, A. B., Kefalas, A. G., & Watson, H. J. (1980). *Management: Making organizations perform*. Macmillan.
- Steyn, B., & Niemann, L. (2013). Strategic role of public relations in enterprise strategy, governance and sustainability: A normative framework. *Public Relations Review*, 40(2), 171-183.
- Suntara, T. (1997). *Mahayana Buddhism in Chinese Sangha and Anumnikaya Sangha*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press. [In Thai]
- Willer, D. (1986). *Scientific sociology: Theory and method*. Prentice Hall.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร

ธนวรรณ เกตุแก้ว¹ บุญมี พันธุ์ไทย²ชาญวิทย์ เทียมบุญประเสริฐ³ ศักดิ์สิทธิ์ ชัดติยาสุวรรณ⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว ความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับสังคม เจตคติต่อการทำงาน จิตอาสา และระดับจิตอาสาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร (2) ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยกับจิตอาสา และ (3) ศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสอบถามจำนวน 520 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิจัยเป็นสถิติเชิงพรรณนา และสถิติอนุมานใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยโปรแกรม LISREL

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในสมมุติฐานที่ 9 มีอิทธิพลต่อจิตอาสามากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวในสมมุติฐานที่ 7 มีอิทธิพลต่อจิตอาสา เท่ากับ 0.39 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และหลังจากใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้าง พบว่าดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าผลการวิเคราะห์ที่ได้ครั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: ปัจจัยต่อจิตอาสา; อิทธิพลต่อจิตอาสา; ความสัมพันธ์ต่อจิตอาสา

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ธนวรรณ เกตุแก้ว, บุญมี พันธุ์ไทย, ชาญวิทย์ เทียมบุญประเสริฐ และศักดิ์สิทธิ์ ชัดติยาสุวรรณ. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารดุชนิพนธ์จิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 240-253.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: tanawan@saha.ac.th

² โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันรัชต์ภาคย์

Factors Affecting Volunteering of First Year High Vocational Certificate Students at Vocational Colleges Under the Office of the Vocational Education Commission in Krungthep Maha Nakhon

Thanawan Gatgave¹ Boonmee Punthai²

Chanwit Tiamboonprasert³ Saksit Khattiyasuwan⁴

Abstract

This research article aim to (1) the level of factors in the aspects of family relationship, human-environment relations, relationship with friends, relationship with society, attitude towards volunteer work, and the level of volunteering of first year high vocational certificate students at public vocational colleges under the Office of the Vocational Education Commission in Krungthep Maha Nakhon. (2) the causal relationship model of the factors and volunteering of the students. and (3) the direct and indirect effects of factors affecting volunteering of the students. The researcher conducted the research using a quantitative research method. by distributing 520 questionnaires. The statistics used in the research were descriptive statistics. and inferential statistics using Structural Equation modeling (SEM) analysis using LISREL program.

The results of the research revealed that: The relationship factor of person and environment in Hypothesis 9 had the most influence on volunteerism, followed by the factor on family relationship in Hypothesis 7, had the greatest influence on volunteerism, equal to 0.39, which was a significant influence. Statistically significant at the 0.01 level and after using the package to check the consistency of the structural equation model. It was found that all indices passed the standard, Therefore, it can be concluded that the results of this analysis are consistent with the empirical data.

Keywords: Volunteer Factor; Volunteer Influence; Volunteer Relationship

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Gatgave, T., Punthai, B., Tiamboonprasert, C., & Khattiyasuwan, S. (2023). Factors affecting volunteering of first year high vocational certificate students at Vocational Colleges under the Office of the Vocational Education Commission in Krungthep Maha Nakhon. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 240-253.

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: tanawan@saha.ac.th

² Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University

³ Educational and Psychological Test Bureau, Srinakharinwirot University

⁴ Graduate School, Rajapark Institute

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มนุษย์ได้คิดและสร้างขึ้นมามีเพื่อใช้พัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการศึกษาของประเทศให้มีความเจริญงอกงาม โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา อย่างไรก็ตามความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีต้องคู่กับความเจริญทางด้านวัฒนธรรมของมนุษย์ แต่ความเป็นจริงปัญหาเกิดขึ้นเพราะความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจ ขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบ ไม่มีระเบียบวินัยเห็นแก่ตัว สร้างปัญหาให้กับครอบครัว สังคม เช่น พฤติกรรมการติดยา การติดเกม การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และปัญหาการขาดเรียน ฯลฯ ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกคนและทุกหน่วยงานต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการปลูกฝังการมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเสียสละ การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ส่งเสริมให้เยาวชน โดยเฉพาะนักศึกษา อาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปีที่ 1 มีจุดอ่อนในการช่วยเหลือผู้อื่น ไม่มีน้ำใจ เห็นแก่ตัว หรือทำประโยชน์ให้กับสังคมน้อยมาก (Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization, 2016) ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อตัวนักศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องนี้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องสร้างให้นักศึกษามีระเบียบวินัย มีน้ำใจช่วยเหลือส่วนรวม มีจิตอาสาทำทุกอย่างด้วยความเต็มใจ มีความกตัญญู และยึดถือคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ตนเองและวงศ์ตระกูล ตลอดจนต้องฝึกการทำงานอย่างเป็นระบบ ปัจจุบันมีการแข่งขันสูงในทุกด้าน จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้นักศึกษาเป็นคนที่มีความรู้ จิตอาสาและสิ่งที่จะตามมาคือมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ จิตอาสาและคุณธรรมที่บุคคลมีต่อสังคมส่วนรวมเป็นพฤติกรรมอาสาทำประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน (Office of the Education

Council, 2009) โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2559-2563) ด้านจริยธรรมและคุณธรรมของผู้เรียนในมาตรฐานที่ 1 ข้อที่ 6 ว่าผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยตัวชี้วัดสำคัญคือร้อยละของผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญตนเพื่อส่วนรวม มีส่วนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคนในเรื่องของจิตอาสาโดยเน้นไปที่การสร้างคุณธรรมให้กับคนทุกคน จึงมีการบรรจุเรื่องจิตอาสาลงไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ความสำคัญกับ “จิตอาสา” เป็นความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จักการเสียสละการร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือในการทำประโยชน์ เพื่อสังคม และส่วนรวม จิตสำนึกดังกล่าวจะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตอันจะเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เป็นการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ต้องเริ่มปลูกฝังจิตอาสากันตั้งแต่เด็กก่อนจะเติบโตเป็นเยาวชน เพราะเมื่อโตขึ้น ก็จะมีโดยอัตโนมัติว่าควรทำอะไรให้ส่วนรวมและประเทศชาติบ้าง และเห็นว่า เป็นเรื่องที่เร่งด่วน เพราะสังคมไทยยังขาดแคลนเยาวชนที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริง ซึ่งการสร้างเด็กรุ่นใหม่ที่มีจิตอาสาขึ้นมาก็เปรียบเสมือนการปลูกเมล็ดพันธุ์ใหม่ๆ ที่ดีให้กับสังคมไทยนั่นเอง (Ministry of Education, 2017) และนโยบายเกี่ยวกับอาชีวอาสา

สร้างค่านิยมสู่สาธารณชน จัดการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีทักษะฝีมือเข้าสู่โลกอาชีพและเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศเพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพซึ่งเน้นการผลิตกำลังคนในระดับฝีมือ ระดับช่างเทคนิคและระดับเทคโนโลยีให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของภาคการผลิตและยังปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กันไปและส่งเสริมให้นักศึกษามีจิตสำนึกในการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ มีจิตอาสา ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งสามารถนำความรู้และทักษะวิชาชีพไปให้บริการและช่วยเหลือสังคมส่วนแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (2555-2559) กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข (Ministry of Education, 2017)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อจิตอาสา โดยแบ่งเป็นปัจจัยด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสา ด้านความสัมพันธ์กับสังคม ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว และด้านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาของรัฐบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครมากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างและส่งเสริมให้เกิดจิตอาสาแก่นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับครอบครัว เจตคติต่อการทำงานจิตอาสา ความสัมพันธ์กับสังคม ความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม และจิตอาสาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัย

อาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยกับจิตอาสาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยต่อจิตอาสาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ดังนี้ เจตคติต่อการทำงานจิตอาสา ความสัมพันธ์กับสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับครอบครัว และความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ตัวแปรต้นกลาง คือ เจตคติต่อการทำงานจิตอาสา ความสัมพันธ์กับสังคม และความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม และตัวแปรตาม คือ จิตอาสา

2. ขอบเขตด้านประชากร ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษากับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จาก 18 วิทยาลัย และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 520 คน

3. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาระหว่าง ปี พ.ศ. 2562 ถึงปี พ.ศ. 2564

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยต่างๆ กับจิตอาสา

2. ได้ทราบอิทธิพลของปัจจัยที่สำคัญๆ ในการนำไปสร้างโครงการพัฒนาจิตอาสาให้กับนักศึกษาระดับ ปวส.

3. เป็นข้อเสนอแนะสถานศึกษาอาชีวศึกษาต่างๆ ใช้สำหรับสร้างจิตอาสาให้กับนักศึกษาต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์กับครอบครัว (family relationship)

Erikson (1963) สนใจที่จะนำความรู้ทางจิตวิทยาไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ กล่าวได้ว่าทารกแรกเกิดได้รับประสบการณ์ที่จะพัฒนาตนเองต่างกันด้วย ดังนั้น ความแตกต่างในเรื่องเพศนี้เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากตั้งแต่แรกเกิด และเมื่อโตขึ้นเขาก็จะมีอิทธิพลต่อครอบครัว สังคมต้องการเด็กแรกเกิดเพื่อสืบต่อให้สังคมดำรงอยู่ และเด็กแรกเกิดก็ต้องการสังคมเพื่อดำรงอยู่ต่อไป บิดามารดาจะเป็นผู้อบรมสั่งสอนบุตรของตน สิ่งที่บิดามารดาสอนนั้นก็ไดมาจากวัฒนธรรมของสังคมอีกที โดยการปฏิบัติตนและการแสดงออกระหว่างนักศึกษากับสมาชิกในครอบครัว มีความรักและความเข้าใจ มีความสามัคคีปรองดอง มีความเป็นประชาธิปไตย และบิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดี มีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น พฤติกรรมของจิตอาสา มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ สติปัญญา และประสบการณ์ทางสังคมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งแสดงพฤติกรรมที่ดีออกมา เช่น ความมีน้ำใจ ความเสียสละ ไม่เบียดเบียน เห็นประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตน ปฏิบัติตามหลักของศาสนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาประเทศสืบไป

ความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม (relationship of person to environment)

Bandura (1977) ได้กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม โดยอธิบายถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่าง 3 ส่วน คือ พฤติกรรมของคน (behavior)

อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม (environmental influences) และปัจจัยส่วนบุคคล (personal factors) โดยมีความสัมพันธ์กัน การเรียนรู้ทางสังคมนั้นสามารถเกิดได้โดยผ่านประสบการณ์ตรงของตนเอง และการเรียนผ่านประสบการณ์ของผู้อื่นก็คือตัวแบบ โดยพิจารณาจากผลของการกระทำนั้นๆ ว่าเกิดผลในทางบวกหรือทางลบ โดยแต่ละปัจจัยมีอิทธิพลต่อกันมากน้อยแล้วแต่กรณี ซึ่งการปฏิบัติตนต่อสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางกายภาพด้านสถานศึกษาและสิ่งแวดล้อมด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมีการรณรงค์ให้ทุกคนตระหนักเห็นโทษและประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม ดังนั้น บุคคลกับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ บุคคลต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เพราะมนุษย์มีความต้องการปัจจัยขั้นพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ นักเรียน นักศึกษา จะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของผลการกระทำที่เป็นบวกหรือลบจากประสบการณ์ในการดำรงชีวิต หากสิ่งใดทำแล้วเกิดผลในเชิงบวกก็จะเรียนรู้เพื่อนำไปสร้างพฤติกรรมต่อไป และหากสิ่งใดทำแล้วเกิดผลลบก็จะไม่ทำพฤติกรรมนั้นต่อไป

ความสัมพันธ์กับเพื่อน (relationship with friends)

Erikson (1963, p. 95) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมที่แสดงออก คือ การพูดจาติดต่อกันและการเล่น การเล่นเป็นสถานการณ์ที่ดีที่สุดในการศึกษาตน ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ พฤติกรรมของมนุษย์ได้จากการเล่นของเด็ก เวลาที่เด็กเล่นนั้นสิ่งที่น่าสนใจคือเด็กเล่นเกมประเภทไหน ในการเล่นเกมใช้ภาษาทั้งที่เป็นคำพูด

และไม่เป็นคำพูดอย่างไร เด็กได้พยายามดำเนินการเล่นกับเด็กคนอื่นให้เป็นไปในรูปแบบใดและใช้วิธีการใด มีผลต่อการกระทำของกันและกัน ส่งผลให้เด็กมีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน โดยการปฏิบัติตนและการแสดงออกของนักศึกษากับเพื่อนมีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันมีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนการให้คำปรึกษาหรือการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น เพื่อนมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันตามหน้าที่และบทบาท เช่น เพื่อนร่วมงานต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านการทำงานเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยมีกฎกติการ่วมกัน ส่วนกลุ่มเพื่อนที่อยู่ในวัยเดียวกันอาจเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรืออยู่หมู่บ้านเดียวกัน หากเขาเหล่านั้นมีความสนใจในสิ่งที่คล้ายกันก็จะเป็นเพื่อนกัน และทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือแบ่งปันกัน ทำให้มีผลดีต่อกันและกัน

ความสัมพันธ์กับสังคม (relationship with society)

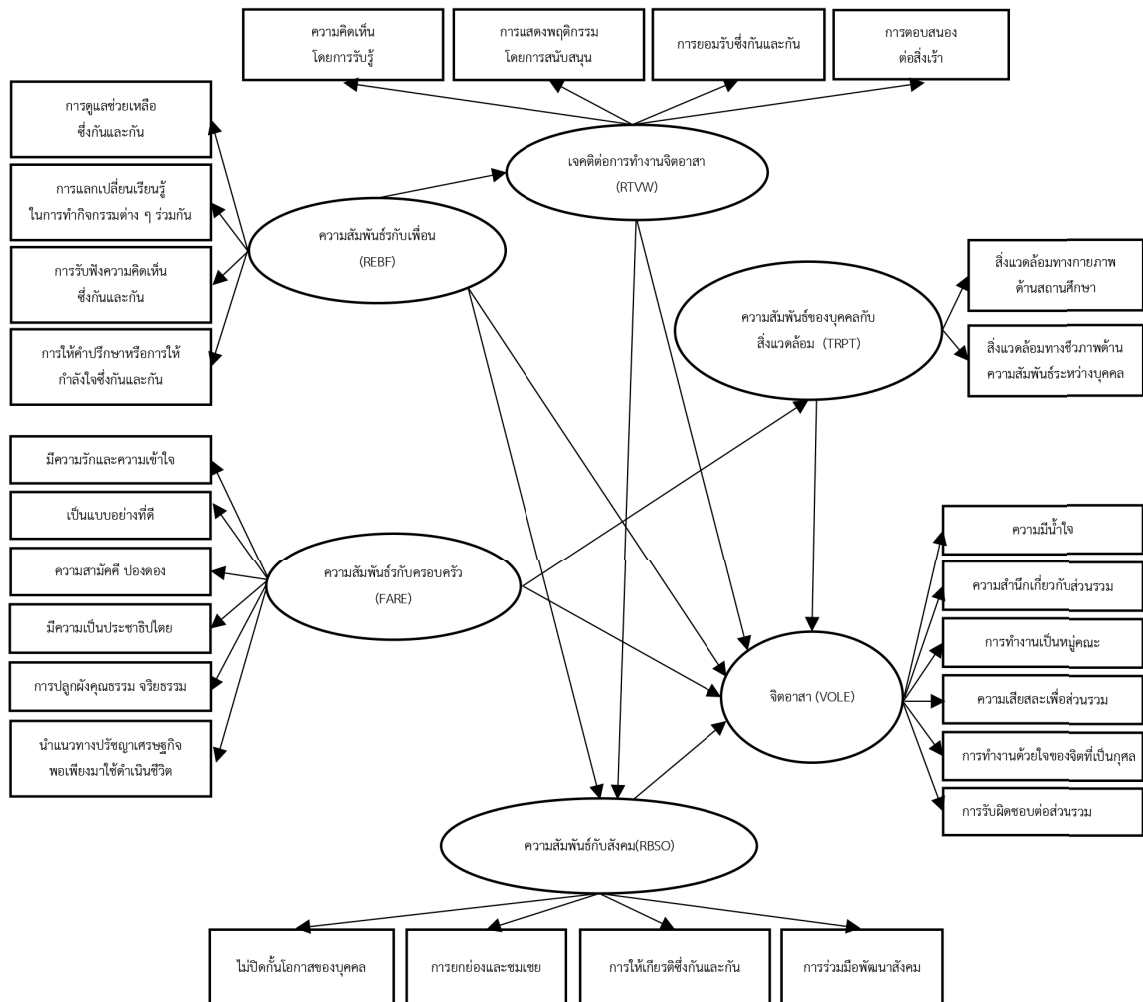
Sullivan (1953, p. 79) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นพฤติกรรมของบุคคล มีผลมาจากการที่บุคคลมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม เน้นเป้าหมายหลัก 2 ประการ ได้แก่ เป้าหมายเพื่อนำไปสู่ความพึงพอใจ (satisfaction) เน้นความต้องการทางสรีรวิทยา และเป้าหมายเพื่อสู่ความมั่นคง (security) เน้นความคงอยู่อย่างมีความสุขในสังคม ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติตนและการแสดงออกของนักศึกษากับสังคมมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่อสังคมมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่อสังคม ไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลที่อยู่ในองค์การเดียวกัน เช่น ส่งเสริมให้ศึกษาต่อไปในระดับชั้น เมื่อมีผู้ทำดีก็ยกย่องชมเชย โดยคำพูดหรือให้รางวัล มีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน และให้การร่วมมือพัฒนาสังคมอย่างเต็มที่ ดังนั้น บุคคลในสังคมมีสัมพันธภาพ

ต่อกันเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรม การกระทำด้านต่างๆ ให้เกิดขึ้น เน้นความมั่นคงและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มีปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ระหว่างบุคคล ทำความรู้จักซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่ ความเข้าใจอันดีต่อกัน นำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างบุคคล รวมทั้งมีการปรับตัวทางสังคม การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความเคารพในสิทธิผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับ ฟังพาซึ่งกันและกัน ทำให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคมมนุษย์

เจตคติต่อการทำงานจิตอาสา (attitude towards volunteer work)

จิตอาสา (volunteer) เป็นการทำกิจกรรมไม่หวังผลตอบแทน ทำเพื่อส่วนร่วมด้วยความเสียสละ มีน้ำใจ และทำด้วยใจของจิตที่เป็นกุศลด้วยความรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ทำมีจิตสำนึกที่ดี ซึ่งเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาเป็นการปฏิบัติตนและการแสดงออกในการมีส่วนร่วม การทำกิจกรรมต่างๆ ปฏิบัติตนเป็นจิตอาสาในการช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาสังคมให้เจริญงอกงาม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความคิดเห็นโดยการรับรู้ แสดงพฤติกรรมสนับสนุน มีการยอมรับซึ่งกันและมีการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ดังนั้น เจตคติต่อการทำงานด้านจิตอาสาของบุคคล คือ บุคคลที่มีเจตคติต่อการทำงานด้านจิตอาสาที่ดีหรือมองโลกในแง่บวก กับบุคคลที่มีเจตคติต่อการทำงานด้านจิตอาสาที่ไม่ดีหรือมองโลกในแง่ลบ ซึ่งเจตคติต่อการทำงานด้านจิตอาสาทั้ง 2 แบบนี้ ทำให้คนมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งชุมชนสังคมและประเทศชาติต้องการบุคคลที่มีเจตคติต่อการทำงานด้านจิตอาสาที่ดีหรือมองโลกในแง่บวกเพื่อนำมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง สามารถแข่งขันกับอารยประเทศที่พัฒนา

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

ตัวแปรสาเหตุมีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรผล (direct influence)

สมมุติฐาน 1 ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสา

สมมุติฐาน 2 ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติต่อการทำงานจิตอาสา

สมมุติฐาน 3 ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์กับสังคม

สมมุติฐาน 4 ด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสา มีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์กับสังคม

สมมุติฐาน 5 ด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสา มีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสา

สมมุติฐาน 6 ด้านความสัมพันธ์กับสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสา

สมมุติฐาน 7 ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสา

สมมุติฐาน 8 ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสา

อิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม

สมมุติฐาน 9 ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสา

ส่วนตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรผล (indirect influence) ได้แก่

สมมุติฐาน 10 ตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่านตัวแปรเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาและความสัมพันธ์กับสังคม

สมมุติฐาน 11 ตัวแปรด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสา โดยส่งผ่านตัวแปรความสัมพันธ์กับสังคม

สมมุติฐาน 12 ตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่านตัวแปรด้านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม

และตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรผล (direct influence and indirect influence) ได้แก่

สมมุติฐาน 13 ตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงและมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่านตัวแปรด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาและส่งผ่านตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับสังคม

สมมุติฐาน 14 ตัวแปรด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางตรงและมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่านตัวแปรความสัมพันธ์กับสังคม

สมมุติฐาน 15 ตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว มีอิทธิพลทางตรงและมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่านตัวแปรความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้ประเภทการวิจัยเชิงปริมาณ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Hair,

Black, and Babin (2010) คือ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 5-10 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ ที่ต้องประมาณค่าหรือจำนวนเส้นทาง (path) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิดในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด 61 พารามิเตอร์ ได้ตัวอย่าง 305- 610 คน ผู้วิจัยจะเก็บจากตัวอย่าง 520 คน เพื่อให้การกระจายแบบสอบถามไปยังวิทยาลัยต่างๆ ได้สัดส่วนที่เท่ากัน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากวิทยาลัย 10 วิทยาลัย จากวิทยาลัย 18 วิทยาลัย ผู้วิจัยได้เลือกสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย แบบไม่มีการแทนที่ จำนวน 10 วิทยาลัยเพื่อเป็นตัวแทนประชากรในการวิจัยครั้งนี้ จากนั้นใช้วิธีการติดต่อหัวหน้างานธุรการด้วยตนเองเพื่อแจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษา ปวส. 1 ตามจำนวนแบบสอบถามที่ให้ไป และขอความอนุเคราะห์รวบรวมแล้วส่งคืนให้กับผู้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยก่อนเก็บข้อมูลจริง นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่ามากกว่า 0.6 และได้ทำการทดลองใช้แบบสอบถาม (try-out) กับนักศึกษาจำนวน 50 คน ซึ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ค่า Item-Total Correlation สูงกว่า 0.2 (Field, 2005) หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) แบบ Kuder-Richardson (alpha coefficient) ของ Cronbach's Alpha ของทุกตัวแปร ล้วนเกิน 0.7 (Cronbach, 1970) หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) เพื่อยืนยันว่าตัวชี้วัดของตัวแปรแต่ละตัวนั้นวัดตัวแปรตัวเดียวกัน (Hair et al., 2010) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า ตัวชี้วัดของตัวแปรตัวเดียวกัน เกาะกลุ่มวัดตัวแปรตัวเดียวกัน จึงไม่การตัดข้อคำถามใดออก โดยมีค่า Factor Load ระหว่าง .590 ถึง .936

การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากส่งแบบสอบถามให้หัวหน้าฝ่ายธุรการ จำนวน 600 ชุด ช่วยแจกให้นักศึกษาตอบแล้ว ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้นจำนวน 520 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับเท่ากับ 87 เปอร์เซ็นต์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยทำการลงรหัสและป้อนข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบจำนวนของคำตอบที่ขาดหายไป (missing values) และแทนค่าของคำตอบที่ขาดหายไปในแต่ละตัวชี้วัดด้วยค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดแต่ละตัว

การตรวจสอบข้อสันนิษฐาน (assumptions) ของการใช้โปรแกรม LISREL ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น (assumptions) ของการใช้โปรแกรม LISREL ได้แก่ ค่าที่ออกนอกกลุ่ม (outliers) (Miles & Shevlin, 2001; Stevens, 1992) ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวชี้วัด (linearity) ผู้วิจัยได้ใช้ Scatter Plot ระหว่างตัวชี้วัดทีละสองตัวของแต่ละตัวแปร พบว่าทุกคู่ของตัวชี้วัดของแต่ละตัวแปรมีลักษณะความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง และการกระจายของข้อมูลแบบปกติ (normality) ตัวชี้วัดส่วนใหญ่มีการเบี่ยงเบนจากการ

แจกแจงแบบปกติไม่มากนัก ค่า Skewness มีค่าไม่ถึง 0 และ Kurtosis มีค่าไม่เกิน 3 (Joreskog, Olsson, & Wallentin, 2016) ซึ่งผู้วิจัยจึงใช้คำสั่ง Normal Score ใน PRELIS ในการปรับข้อมูลให้เข้าใกล้การกระจายข้อมูลแบบปกติก่อนการใช้โปรแกรม LISREL

การวิเคราะห์ความตรงแบบรวมศูนย์ และแบบแตกต่าง ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันในการตรวจสอบความตรงแบบรวมศูนย์ พบว่าค่า Lambda ของตัวชี้วัดทุกตัวมีค่าสูงกว่า 0.6 มีตัวชี้วัดเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่มีค่า 0.596 ซึ่งใกล้เคียง 0.6 มาก ถือว่ายอมรับได้ แสดงว่าตัวชี้วัดทุกตัวมีความตรงแบบรวมศูนย์สามารถใช้ในการวัดตัวแปรแฝงได้ดี ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงทุกตัวแปรมีค่าสูงกว่า 0.6 ส่วนผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดแล้ว (AVE) ส่วนใหญ่มีค่าผ่านเกณฑ์ 0.5 มีบางตัวแปรเท่านั้นที่มีค่าต่ำกว่า 0.5 แต่ก็ไม่มากนัก ถือว่ายอมรับได้ (Bagozzi & Yi, 1988) ส่วนความตรงแบบแตกต่าง (discriminant validity) พบว่า ทุกคู่ของตัวแปรมีผลความแตกต่างของค่า Chi-Square มากกว่า 3.84 นั่นคือตัวแปรมีความตรงแบบแตกต่างทุกตัวแปร (Phillips, 1981)

ผลการวิจัย

ตาราง 1

ค่าสถิติความสอดคล้องของโมเดลตามสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม (หลังปรับโมเดล)

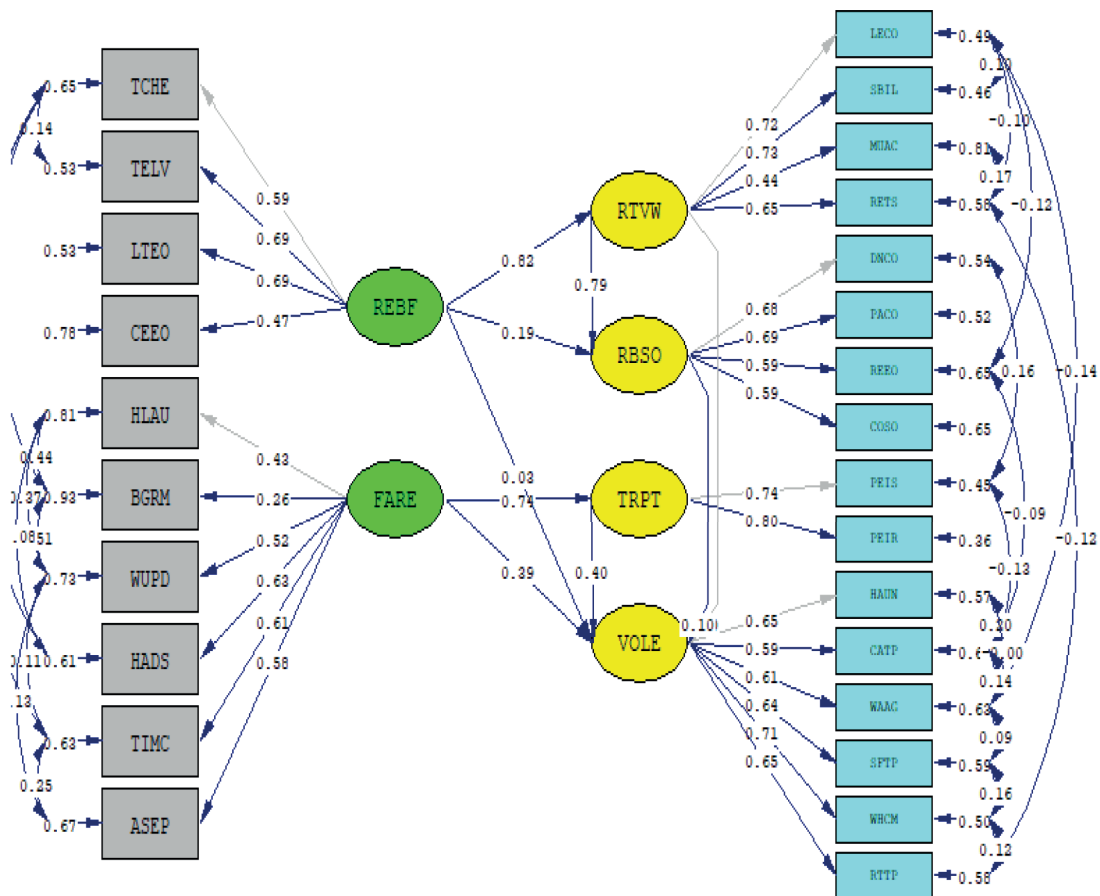
ค่าดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์	ผลการพิจารณา
Chi-square/df	< 5.00	770.51/258 = 2.99	ผ่านเกณฑ์
p-value of χ^2		0.00	ไม่ผ่านเกณฑ์
RMSEA < 0.08	0.06	ผ่านเกณฑ์	
SRMR < 0.08	0.05	ผ่านเกณฑ์	
GFI $\geq$ 0.95	0.90	ผ่านเกณฑ์	
CFI $\geq$ 0.95	0.97	ผ่านเกณฑ์	

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า โมเดลอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสา พบว่า มีค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 770.51 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 258 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p -value) เท่ากับ 0.054 ซึ่งหมายความว่าค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติค่าดัชนีความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.90 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว ค่าดัชนีความสอดคล้อง (AGFI) เท่ากับ 0.86 ไม่ผ่าน ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.97 ผ่าน ค่าดัชนีความสอดคล้อง (SRMR) เท่ากับ 0.05 ไม่ผ่าน ค่าดัชนีความสอดคล้อง (RMSEA) เท่ากับ 0.06 ผ่าน จึงสรุปได้ว่า โมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เนื่องจากผ่านเกณฑ์มากกว่าที่ไม่ผ่านเกณฑ์นอกจากนี้พบว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.03 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.82 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.19 ปัจจัยด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์กับสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.79 ปัจจัยด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.10 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.10 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.39

ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.74 ปัจจัยตัวแปรด้านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.40 ส่วนตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรผล (indirect influence) ได้แก่ ปัจจัยตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสา โดยส่งผ่านตัวแปรเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาและความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.15 ปัจจัยตัวแปรด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสา โดยส่งผ่านตัวแปรความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.08 ปัจจัยตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่านตัวแปรด้านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.30 และตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรผล (direct influence and indirect influence) ได้แก่ ปัจจัยตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงและมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสา โดยส่งผ่านตัวแปรด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาและส่งผ่านตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.15 ปัจจัยตัวแปรด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางตรงและมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่านตัวแปรความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.08 และปัจจัยตัวแปรด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว มีอิทธิพลทางตรงและมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่าน

ตัวแปรความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์

เส้นทางเท่ากับ 0.30

Chi-Square = 770.51, $df = 258$, $p\text{-value} = 0.054$, RMSEA = 0.062

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลหลังปรับ

การอภิปรายผล

ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อจิตอาสาที่มีอิทธิพลมากที่สุดรองลงมาด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลต่อจิตอาสา โดยแยกการอภิปรายผลดังนี้

ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อจิตอาสา ดังนี้

ความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Valtonen, Hacklin, Dillon, Vesisenaho, Kukkonen, and Hietanen (2012) ที่กล่าวว่าสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลทำให้บุคคลมีคุณธรรมจริยธรรมในจิตใจและรู้ว่าพฤติกรรมใดควรทำ พฤติกรรมใดไม่ควรทำ สำหรับความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bishop-Fitzpatrick (2015) ที่กล่าวว่าครอบครัว

เป็นสถาบันหนึ่งในสังคมและได้ชื่อว่าเป็นสังคมแรกของมนุษย์ซึ่งมีความสำคัญที่สุดในการก่อบุคลิกภาพและสุขภาพจิตของบุคคลเพราะมนุษย์จะเรียนรู้ในเรื่องการปรับตัวจากครอบครัวตั้งแต่แรกเกิดด้วยการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือผู้ให้การเลี้ยงดู ส่วนความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Magnusson and Endler (1977) ที่กล่าวว่าเพื่อนจะช่วยให้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่อาจไม่ได้รับจากครอบครัวหรือผู้ใหญ่ นักเรียน นักศึกษา จะเลือกคบเพื่อนที่ถูกใจแล้วนำเอาพฤติกรรมต่างๆ ของเพื่อนมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของตนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนั้นด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์กับสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Maslow (1970) ที่กล่าวว่าความรู้สึกของบุคคลต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือต่อต้านก็ได้ และด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Stevens (2008) ที่กล่าวว่าครอบครัวมีส่วนที่เสริมสร้างมนุษย์สัมพันธ์ให้เกิดกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ต้องเอื้ออาทร มีความเข้าใจซึ่งกัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดีก็จะส่งผลให้ทุกคนมีความสุข

ผลการวิจัยที่ไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ดังนี้

ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนไม่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสัมพันธ์กับสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะพฤติกรรมต่างๆ เช่น การพูด การกระทำหรือมีความคิดที่แตกต่างกันทำให้บุคคลในสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับสังคมและชุมชนนั่นเอง สำหรับเจตคติ

ต่อการทำงานจิตอาสาไม่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะเจตคติเป็นสภาวะความพร้อมทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความคิดความรู้สึกและแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งเป็นทางบวกหรือทางลบก็ได้นอกจากนี้ด้านความสัมพันธ์กับสังคมไม่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะบุคคลในสังคมไม่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันทำให้แต่ละบุคคลแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำด้านต่างๆ ที่ไม่พึงประสงค์ออกมาและทำให้สัมพันธภาพระหว่างบุคคลไม่มีปฏิสัมพันธ์ได้ต่อบระหว่างบุคคลจึงทำให้สังคมมีจิตอาสาลดลง ส่วนตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรผล (indirect influence) ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสา โดยส่งผ่านตัวแปรเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาและความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะการปฏิบัติตนของกลุ่มเพื่อนๆ อาจไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ อย่างชัดเจนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในหลายมิติ อาทิ เจตคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ จริยธรรมและคุณธรรมที่ส่งผลต่อจิตอาสาด้วย สำหรับตัวแปรด้านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสา โดยส่งผ่านตัวแปรความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ต่างๆ อาจเป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีเจตคติที่ดีและไม่มีละกันต่อกัน และด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตอาสาโดยส่งผ่านตัวแปรด้านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะหากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวไม่ดีขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ และขาดการอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามให้แก่ บุตร ธิดา สิ่งเหล่านี้จะมีผลทำให้บุตรกลายเป็นคนที่ขาดน้ำใจ

ต่อเพื่อน ต่อญาติพี่น้อง เห็นแก่ตัว สิ่งเหล่านี้จะทำให้เขาเติบโตเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ลบและขาดจิตอาสาและตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรผล (direct influence and indirect influence) ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านเจตคติต่อการทำงานจิตอาสาและความสัมพันธ์กับสังคมไปยังจิตอาสาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะเนื่องจากปัจจุบันเพื่อนมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันตามหน้าที่และบทบาท ดังนั้นจึงต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน ถ้าไม่มีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ไม่มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ไม่มีการให้คำปรึกษาหรือการให้กำลังใจซึ่งกันและกันความสำเร็จก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ สำหรับความสัมพันธ์กับครอบครัวที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะ ถ้าสมาชิกในครอบครัวไม่แสดงความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกัน บิดา มารดาไม่เป็นแบบอย่างที่ดีก็จะทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ในสังคมได้อย่างไม่สมบูรณ์แบบ และด้านเจตคติต่อการ

ทำงานจิตอาสาที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านความสัมพันธ์ของสังคมไปยังจิตอาสาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอาจเป็นเพราะเจตคติเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังให้บุคคลทุกคนเป็นผู้มีเจตคติที่ดีในเรื่องความคิดเห็น ความรู้สึก หากบุคคลมีเจตคติที่ดี บุคคลนั้นก็จะมีความสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

ข้อเสนอแนะ

1. สถานศึกษาต้องยกระดับจิตอาสา โดยการจัดกิจกรรม โครงการให้นักศึกษาได้มีความสัมพันธ์กันโดยตรง เช่น จัดโครงการคุณธรรม จริยธรรม เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมนักศึกษาให้มีจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น
2. ให้ต้นสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กำหนดนโยบาย กลยุทธ์ รูปแบบการพัฒนาเพื่อเป็นทิศทางในการพัฒนานักศึกษาไปสู่สังคมจิตอาสาและออกแบบแนวทางที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และสามารถนำไปใช้ในสังคมแบบมีส่วนร่วม
3. รัฐบาลควรจัดสรรทรัพยากรเพื่อส่งเสริมสนับสนุนเรื่องจิตอาสาเพราะจิตอาสา มีความสำคัญระดับชาติ

References

- Bagozzi, R. P., & Yi, Y. (1988). On the structural equations models. *Journal of the Academy of Marketing Sciences*, 16(1), 74-94.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bishop-Fitzpatrick, L. (2015). *Social functioning in adults with autism spectrum disorder: The role of biological stress response and psychosocial stress*. Doctoral Dissertation of Philosophy, University of Pittsburgh.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing* (3rd ed.). Harper & Row.
- Erikson, E. (1963). *Childhood and society* (2nd ed.). Norton.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. Sage
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Prentice Hall.
- Joreskog, K. G., Olsson, U. H., & Wallentin, F. Y. (2016). *Multivariate analysis with LISREL*. Springer.
- Magnusson, D., & Endler, N. S. (1977). *Personality at the crossroads: Current issues in interactional psychology*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). Harper & Row.
- Miles, J., & Shevlin, M. (2001). *Applying regression and correlation*. Sage.
- Ministry of Education. (2017). *Education development plan of the Ministry of Education, No. 12 (2017-2021)*. Author. [In Thai]
- Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). (2016). *Supporting documents for operation certification 2016-2020*. Author. [In Thai]
- Office of the Education Council. (2009). *Educational reform proposals in the second decade (2009-2018)*. Author. [In Thai]
- Phillips, J. L. (1981). *Piaget's theory: A primer*. W.H. Freeman.
- Stevens, J. (1992). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associate.
- Stevens, R. (2008). *Erik H. Erikson: Explorer of identity and the life cycle*. Palgrave Macmillan.
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. Norton.
- Valtonen, T., Hacklin, S., Dillon, P., Vesisenaho, M., Kukkonen, J., & Hietanen, A. (2012). Perspectives on personal learning environments held by vocational students. *Computers and Education*, 58(2), 732-739.

แนวทางการจัดการนวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่

วีณา กรแก้ว¹ นุจรี ภาคาสัตย์²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการนวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ (1) ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนวัตกรรมของบริษัทที่ได้รับรางวัลคุณภาพความเป็นเลิศด้านกระบวนการ/แบรนด์ระดับสากล จำนวน 3 องค์กร (2) ประธานสภาอุตสาหกรรมชลบุรี (3) ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และ (4) ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐด้านแรงงานสวัสดิการฝีมือแรงงานจังหวัดฉะเชิงเทรา/ชลบุรี/ระยอง ทั้งสิ้น จำนวน 8 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและตัวแทนกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นตรงกันกับประเด็นการจัดการนวัตกรรม 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (2) ด้านภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการ (3) ด้านการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และ (4) ด้านการจัดการความรู้ และการส่งเสริมการขับเคลื่อนนวัตกรรมยานยนต์สมัยใหม่จากภาครัฐ ดังนี้ (1) นโยบายการบูรณาการภาครัฐ (2) นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน และ (3) นโยบายด้านการศึกษา และแนวทางการสร้างการจัดการความรู้ขององค์กรยานยนต์ และขึ้นส่วนในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ ผู้ผลิตรถยนต์และขึ้นส่วนต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการจัดการความรู้ให้ทันต่อเวลาเพื่อให้เกิดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรภายใต้การออกแบบกระบวนการเรียนรู้

คำสำคัญ: การจัดการนวัตกรรม; เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก; อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

วีณา กรแก้ว และนุจรี ภาคาสัตย์. (2566). แนวทางการจัดการนวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 254-270.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนองค์กรและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: weena.buu@gmail.com

² วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

The Innovation Management Approach of the Modern Automotive Industry

Weena Kornkaew¹ Nucharee Pakasat²

Abstract

This research article aims to present an innovative management approach in the modern automotive industry. by using a qualitative research method. The sample group consisted of (1) 3 executives involved in innovation management of companies that received awards for quality, process excellence, and international brands (2) the Chairman of the Federation of Thai Industries, Chonburi (3) Representatives of the Board of Investment; and (4) a total of 8 executives of government agencies on labor and skilled labor welfare in Chachoengsao, Chonburi, and Rayong, and in-depth interviews were conducted with all of them to collect data.

The results of the research reveal that: In this regard, the researcher could summarize the research results according to the research objective. For the innovation management guidelines of the modern automotive industry, it was found that the executives and representatives of the sample group agreed on the 4 aspects of the innovation management issues, consisting of (1) human resource management (2) entrepreneurial leadership (3) digital transformation, and (4) knowledge management. To drive innovations in modern vehicles, the government should promote the following issues: (1) Policies for government integration (2) Policies to encourage investment and (3) Education policy. And guidelines for building knowledge management of automotive and parts organizations in the modern automotive industry Automobile and parts manufacturers must focus on timely knowledge management processes to enable product innovation. Affect organizational change under the design of the learning process.

Keywords: Innovation Management; Eastern Special Economic Development Zone;
Modern Automotive Industry

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Kornkaew, W., & Pakasat, N. (2023). The innovation management approach of the modern automotive industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 254-270.

¹ Doctor of Philosophy Program in Organization Development and Human Capability Management, Burapha University
169 Long Hard-Bangsaen Road, Saensuk, Muang, Chonburi 20131, Thailand
Corresponding Author Email: weena.buu@gmail.com

² Graduate School of Commerce, Burapha University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมยานยนต์เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยภาครัฐได้มุ่งเน้นการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 2 เป็นต้นมา โดยภายใต้แผนมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเกษตรกรรมเป็นการมุ่งเน้นเศรษฐกิจ ด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก จึงทำให้ในช่วงปี พ.ศ. 2555 และ 2559 ปริมาณการผลิตรถยนต์อยู่อันดับที่ 15 และ 12 ของโลก (Ministry of Industry, Thailand Automotive Institute, 2012) โดยในปี 2559 บริษัทในกลุ่มรถยนต์ ชิ้นส่วนและอะไหล่ตลอดห่วงโซ่อุปทานมีมากกว่า จำนวน 1,600 บริษัท มีมูลค่าการส่งออก จำนวน 923,377.60 ล้านบาท และการจ้างงาน จำนวน 500,000 คน เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน 750,000 คน ขยายตัวการเป็นฐานการผลิตยานยนต์และชิ้นส่วนในภูมิภาค อย่างไรก็ตามในส่วนของปัญหาในเชิงโครงสร้างเดิมของกับดักที่เป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมในอนาคต อาทิเช่น มีรายได้ปานกลาง ความไม่เท่าเทียมและความไม่สมดุลของการพัฒนาส่งผลทำให้ตัวบ่งชี้จากรายงานขีดความสามารถด้านนวัตกรรมของประเทศไทยที่ยังอยู่ในระดับต่ำในช่วงเวลา 10 ปี การเติบโตของ GDP อุตสาหกรรมเพียงร้อยละ 3 การลงทุนเพียง ร้อยละ 2 ส่งออก ร้อยละ 5.4 และผลิตภาพรวมเพียง ร้อยละ 0.7 (Ministry of Industry, 2016)

ดังนั้น เห็นว่าปริมาณตัวเลขการส่งออกที่เพิ่มขึ้นเป็นไปตามทิศทางการบรรลุเป้าหมาย Thailand 3.0 ในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อมาเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกไปตลาดโลกและเติบโต แต่ยังมีปัญหาในการที่จะหลุดพ้นจากกับดักที่เป็นอยู่ การปฏิรูปโครงสร้างเชิงเศรษฐกิจ ภาครัฐบาลจึงต้องกำหนดโมเดลพัฒนา 4.0 โดยมีเป้าหมายความมุ่งหวังทางเศรษฐกิจเป็น “ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสร้าง

มูลค่า” ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ (Chulalongkorn University Intellectual Property Institute (CUIP), 2017) ด้วยเหตุผลดังกล่าวการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมไทย 4.0 “มุ่งสู่อุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก” เพื่อการขยายตัวไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูงภายในปี 2579 (Ministry of Industry, 2016)

ดังนั้น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์กระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2560-2564 จึงได้นำประเด็นต่างๆ กำหนดทิศทาง การพัฒนาในการมุ่งเน้นการปฏิรูปเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน เพื่อรองรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ไปพร้อมกับเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มุ่งเน้นขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ซึ่งอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนเป็น 1 ใน 5 ที่เป็นเป้าหมายของการต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ตอบสนองความต้องการในอนาคต และการเติบโตกับสิ่งแวดล้อมรวมถึงการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยมีจุดเน้นเป้าหมายการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทั้งการกระตุ้นการลงทุนภาครัฐ การเตรียมพื้นที่การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ คัสเตอร์ยานยนต์และชิ้นส่วน ทบวงนโครงการศูนย์ทดสอบยานยนต์และยางล้อ (Office of Permanent Secretary, Strategy and Planning division, Strategy Group, 2016) สถานการณ์ยานยนต์ไฟฟ้าของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2559 มียอดจดทะเบียนใหม่ทั้งรถแบบผสม hybrid และรถยนต์ไฟฟ้ารวมกันไม่ถึง จำนวน 10,000 คัน เมื่อเปรียบเทียบกับรถยนต์ใหม่ทั้งหมดจดทะเบียนถึง จำนวน 2.9 ล้านคัน ขณะที่ผู้ผลิตในประเทศได้แสวงหาวิธีโดยการเปิดสายผลิตรถยนต์ไฟฟ้าแบบผสมเสียบปลั๊ก (PHEV) ขึ้นแล้วก็ตาม ดังนั้นหากพิจารณาศักยภาพของผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทยสามารถที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ในระดับสากลได้ แต่สิ่งที่สำคัญสำหรับการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจของผู้บริโภคในประเทศที่มีต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์สมัยใหม่

อาจยังไม่เพียงพอทั้งในด้านราคาที่สูงกว่าผู้บริโภคในประเทศต่างๆ รวมถึงสถานีอัดบรรจุที่มีน้อย ดังนั้นหนทางที่ผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้าต้องรองรับสถานการณ์ได้ คือ การปรับเปลี่ยนแผนการจัดจำหน่ายมุ่งเน้นการส่งออก แต่ในขณะเดียวกันผู้ผลิตยังคงต้องเผชิญกับการผลิตรถยนต์โดยรวมเกิดการชะลอตัวด้านการแข่งขัน รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีการรถยนต์เครื่องยนต์สันดาปให้เป็นรถยนต์ไฟฟ้าให้มีระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ยังมีประเด็นที่สำคัญของกลุ่มผู้ผลิตรถยนต์และชิ้นส่วนเดิมจำนวนมากที่ยังไม่อาจจะก้าวไปสู่การเป็นยานยนต์สมัยใหม่ได้ ที่จำเป็นต้องเร่งเครื่องค้นหาแนวทางการจัดการนวัตกรรมทั้งการลงทุนเลือกเทคโนโลยีและใช้ความชำนาญไปสู่ยานยนต์ที่ขับเคลื่อนบนความท้าทายของประชาคมโลก (National Science and Technology Development Agency, Policy Research Department, 2017)

ดังเห็นได้ว่า การปรับตัวของบริษัทผู้ผลิตรถยนต์และชิ้นส่วนรายใหญ่ที่มีศักยภาพการผลิตระดับสากลสามารถเผชิญต่อการแข่งขันกับนานาประเทศได้ โดยมียอดการส่งออกรถยนต์ไฟฟ้าไปยังต่างประเทศแสดงให้เห็นได้ว่าผู้ผลิตสามารถเผชิญกับความท้าทายด้วยบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงได้อย่างพลิกโฉมจากการลงทุนและเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงวิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารทุกระดับ รวมถึงบุคลากรในบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ได้มุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านไปสู่อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่เป็นไปในการประหยัดพลังงาน ลดมลภาวะตามมาตรฐานใหม่การประหยัดน้ำมันของรถ โดยผู้ผลิตนวัตกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ ซอฟต์แวร์ยานยนต์และอุปกรณ์สนับสนุนยานยนต์ ถือว่ามีความสำคัญต่อการสร้างความสามารถทางการแข่งขันให้แก่ประเทศต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ระดับโลก สอดคล้องกับ Apaitan, Ananchotikul, and Disyatat (2017) กล่าวว่าหากประเทศไทยใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยการมีผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็น

นวัตกรรมของตนเองรวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นพื้นฐานเอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมสามารถขับเคลื่อนไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูงได้ สอดรับกับแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ระดับโลก และการยกระดับดัชนีความสามารถทางการแข่งขันระดับโลก 4.0 หากผู้ผลิตยานยนต์สมัยใหม่สามารถค้นหาแนวทางการปรับเปลี่ยนการใช้พลังงานสร้างความอยู่รอด

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาต้นแบบความสำเร็จของผู้ผลิตยานยนต์สมัยใหม่ที่ได้รับรางวัลความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับระดับสากลจากอดีตสู่ปัจจุบันในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่กำหนดนโยบายและแนวทางการจัดการนวัตกรรมองค์กรเชิงปฏิบัติควรเป็นอย่างไร สามารถผลิตรถยนต์ไฟฟ้าต่อสู้กับคู่แข่งได้ในระดับสากล โดยการเปลี่ยนผ่านไปสู่อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ได้อย่างไร โดยบทบาทภาครัฐของแต่ละหน่วยงานที่เชื่อมโยงร่วมมือกันบูรณาการส่งเสริมการขับเคลื่อนตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้นั้นมีความคืบหน้าและการรับรู้ของหน่วยงานภาครัฐและความต้องการของผู้ประกอบการต่อภาครัฐเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อตอบคำถามในการวิจัยในครั้งนี้ว่า “แนวทางการจัดการนวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่มีลักษณะอย่างไร” โดยผลการศึกษาผู้วิจัยจะนำไปใช้สนับสนุนผลการวิจัยในเชิงปริมาณต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการนวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่

ขอบเขตด้านการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรม ภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรม การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลส่งผลการจัดการนวัตกรรม และ

การจัดการความรู้ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรม

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่ ประธานอุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทย จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายส่งเสริมการลงทุน จำนวน 1 คน และผู้บริหารสำนักงานแรงงาน จำนวน 3 คน รวมตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 8 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาในพื้นที่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และ ระยอง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2563 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 รวม 5 เดือน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

สามารถนำเสนอแนวทางการจัดการนวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรม

นวัตกรรมและแนวทางการปฏิบัติด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีความยั่งยืน การปฏิบัติทรัพยากรมนุษย์มีความต่อเนื่องและยั่งยืนสามารถรักษาลูกค้าได้เป็นพลังในการเสริมสร้างพลังของความพึงพอใจของลูกค้าในเพิ่มขึ้น (Wikhamn, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับ Ren and Jackson (2019) ที่กล่าวว่า ความยั่งยืนขององค์กรเป็นความท้าทายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงองค์กร (change management) อย่างท้าทายภายใต้การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของความขัดแย้ง โดยเฉพาะ การจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวแทน ในการเปลี่ยนผ่านในการสื่อสาร คือ Top-Down, Inside-Out, Outside-In, Bottom-Up ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการทำงาน ดังเช่น Wutthirong (2011) ได้นำเสนอแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์นำไปสู่การปฏิบัติในการสร้างนวัตกรรม การฝึกอบรม และการพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงานและการให้รางวัลผลตอบแทนส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรม

นวัตกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในองค์กร

แนวคิดว่าผู้นำเชิงผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรม

ภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างการจัดการนวัตกรรม ดังที่ Brettel, Chomik, and Flatten (2014) นำเสนอถึงภาวะผู้นำเชิงการเป็นผู้ประกอบการเป็นเรื่องความสัมพันธ์จากนโยบายองค์กรและการนำสู่การปฏิบัติภายใต้บรรทัดฐานการตัดสินใจในการดำเนินงานจึงเรียกได้ว่าเป็น “กลยุทธ์” ที่มีองค์ประกอบของนวัตกรรมและความเสี่ยง โดย Kremer, Villamor, and Aguinis (2019) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมจากการพัฒนาปรับปรุงจากความคิดสร้างสรรค์ การได้มาของหนทางความสำเร็จเกิดจากผู้นำ ที่เป็นเช่นนี้มีเหตุผลที่ว่า หากผู้นำไม่สนับสนุนพฤติกรรมของบุคลากรหรือไม่ส่งเสริมการจัดการนวัตกรรมแล้ว อย่างไรสักวันองค์กรต้องล้มเหลว ดังนั้น ผู้นำต้องมีลักษณะความเป็นผู้นำนวัตกรรมและผู้นำเชิงผู้ประกอบการ

แนวคิดการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรม

โดยผลการศึกษาของ Endl, Tost, Hitch, Moser, and Feiel (2021) พบว่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมมีผลกระทบต่อนวัตกรรมเป็นตัวชี้้นำการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การบริหารจัดการความแตกต่างของ value chain วัตถุดิบ (materials) ขององค์กรผลักดันให้เกิดนวัตกรรม โดยผู้ผลิตวัตถุดิบเป็นตัวขับเคลื่อนและนำเสนอแก่ผู้บริโภคปลายน้ำ (downstream) ผู้ผลิตลงทุนและอำนวยความสะดวกในฐานะผู้ขายวัตถุดิบให้แก่องค์กร (digital marketing) มีส่วนสำคัญต่อการจัดการนวัตกรรมซึ่งสอดคล้องกับ Frank, Mendes, Ayala, and Ghezzi (2019) ศึกษาการยกระดับดิจิทัล โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัล (technology-

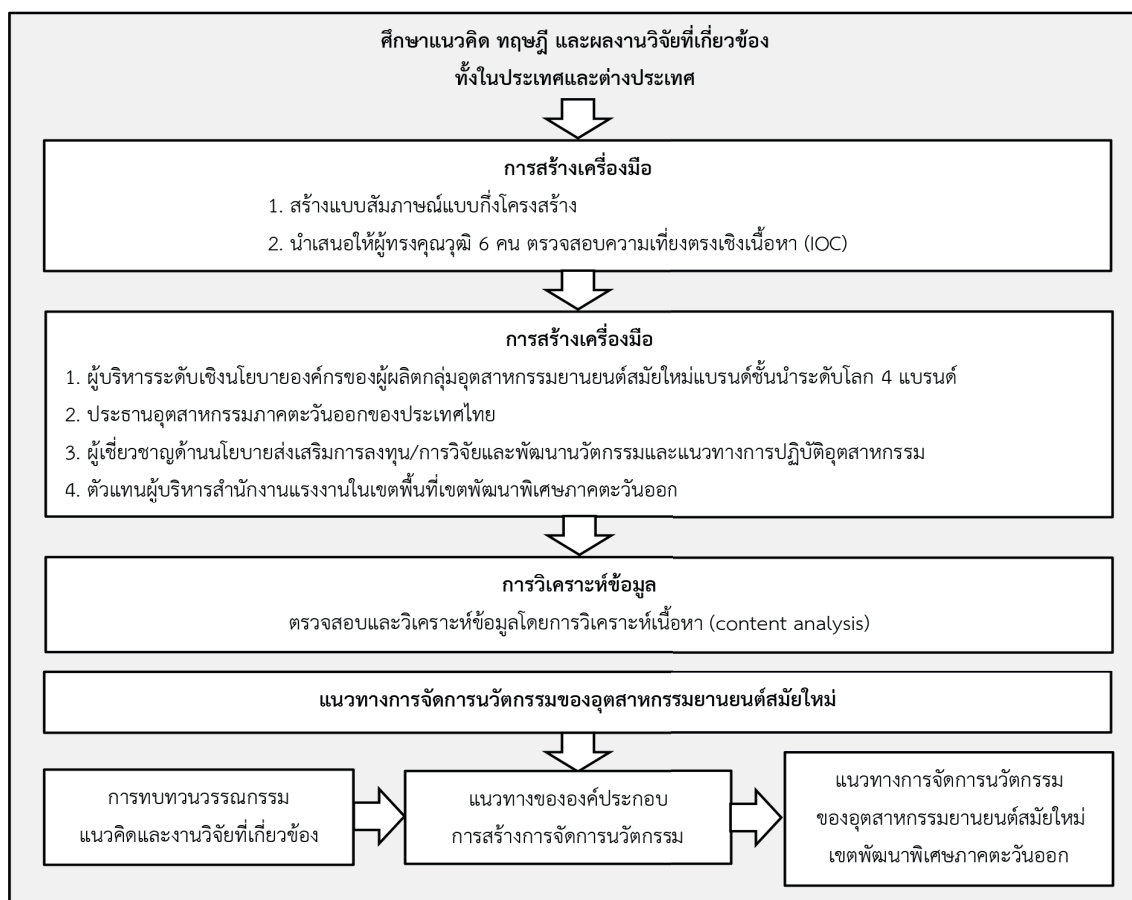
push) มาปรับปรุงพัฒนามูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้า (digital Marketing) ด้วยกระบวนการภายใน (adapting and substituting)

แนวคิดการจัดการความรู้ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรม

ผลการศึกษาของ Li, W., and Li, Y. (2018) พบว่า การมีส่วนร่วมจากวงจรความรู้ส่งผลให้เกิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพราะว่าการมีส่วนร่วม (collaborative management) การโยกย้ายความรู้ (knowledge migration) ทำให้เกิดการจัดการความรู้ทางวิศวกรรมเกิดขึ้น “knowledge engineering” และความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบที่อยู่ในตัวคน

เป็นการสนับสนุนการบูรณาการ (knowledge application สอดคล้องกับ Wu and Hu (2018) นำเสนอแนวคิดการจัดการความรู้จากนวัตกรรมแบบเปิด (open innovation) ในบทบาทของการออกแบบการจัดการนำสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นกระบวนการที่คนใหม่ขององค์กร มุ่งการให้ความสำคัญภายในและภายนอกองค์กรรวมถึงการอาศัยความร่วมมือในรูปแบบต่างๆ เพื่อใช้ในการปรับปรุงให้เกิดนวัตกรรมในองค์กร “นวัตกรรมต้องอาศัยความอยู่รอดของความร่วมมือรวมถึงการแลกเปลี่ยน เพื่อยกระดับขีดความสามารถขององค์กร”

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทนบริษัท โดยผ่านผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนวัตกรรมในบริษัทผู้ผลิตรถยนต์สมัยใหม่ในกลุ่มการผลิตรถยนต์และอะไหล่ที่เคยได้รับรางวัล/เป็นแบรนด์ระดับสากล จำนวน 4 แบรนด์ และกลุ่มตัวอย่างที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรม คือ ประธานอุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทย และ กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ตัวแทนผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายส่งเสริมการลงทุน จำนวน 1 คน รวมถึงกลุ่มตัวอย่างที่ 4 ตัวแทนผู้บริหารสำนักงานแรงงาน จำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลและได้รับการตอบรับสัมภาษณ์ ทั้งสิ้น จำนวน 8 คน

2. ระยะเวลาระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2563 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 รวม 5 เดือน

3. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้

(1) ค้นคว้าจาก หนังสือ บทความวิชาการงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสังเคราะห์การก่อให้เกิดการจัดการนวัตกรรม (2) สร้างแบบสัมภาษณ์ (3) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและองค์ประกอบของเนื้อหา โดยใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) และ (4) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

5. รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

6. การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ (1) ข้อมูลการสัมภาษณ์ถอดเทป (2) ดึงข้อมูลและระบุรหัส (3) จัดหมวดหมู่ข้อมูล (4) ตีความข้อมูลตามประเด็น และ (5) การเขียนสรุป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งหาคำตอบผลของการวิจัยเพื่อให้สามารถตอบคำถามการวิจัย “การจัดการนวัตกรรมในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่บริบทในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของประเทศไทยควรเป็นอย่างไร” ผ่านประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 กลุ่ม การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นประเด็นที่ 1 ค้นหาคำตอบแนวทางปฏิบัติขององค์กรในด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนวัตกรรมอย่างไร เพื่อให้ทราบว่ามีปัจจัยสำคัญอะไรบ้าง ประเด็นที่ 2 แนวทางการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงร่วมสร้างความสำเร็จนอกเหนือจากแนวทางการบริหารจัดการปัจจัยต่างๆ มีอะไรเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคาดหวังและความต้องการให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนอย่างไรบ้าง เพื่อสร้างแรงจูงใจการตัดสินใจเข้ามาลงทุนในโครงการเพิ่มหรือขยายการลงทุน ประเด็นที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการขยายผลของการแพร่กระจายนวัตกรรมแก่องค์กรขนาดกลางและขนาดย่อมที่ยังไม่สามารถสร้างนวัตกรรมได้จำเป็นต้องปรับตัวไปสู่การเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า นโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรที่เป็นองค์กรนวัตกรรมมีลักษณะการมุ่งเน้นการจัดการจัดการบุคลากรภายในที่มีความแตกต่างต้องแยกให้ความสำคัญในมิติเรื่องของบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาวัตกรรม เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิขององค์กรในด้านของนวัตกรรมที่อาจหลุดรอดไปสู่คู่แข่งชั้นทางการตลาดได้ ดังนั้นเองในส่วนของการสร้างนวัตกรรมนอกจากให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานแล้ว ยังต้องการให้ความสำคัญกับทรัพยากรสารสนเทศที่ถูกจัดเก็บไว้ในองค์กรซึ่งมีวิวัฒนาการในการพัฒนาสร้างนวัตกรรมผ่านการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการ

ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องขององค์กรที่ค้นหาความต้องการและความคาดหวังของลูกค้า เพื่อนำมาออกแบบและสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดที่รวดเร็ว ควบคู่กับคำว่า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ จึงสามารถสรุปได้ว่า บุคลากรในแทบทุกบาทของแต่ละตำแหน่งมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิจัยพัฒนาออกเป็นโมเดลต้นแบบ และต่อเนื่องมาจนถึงการเข้าสู่กระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับการออกแบบกระบวนการตามผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคคนสุดท้าย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า องค์กรที่เป็นองค์กรนวัตกรรม จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยการเริ่มต้นตั้งแต่บุคลากรเซ็นสัญญากับองค์กรและแนวทางนโยบายขององค์กรและการมีสิทธิมีเสียงบนพื้นฐานวัฒนธรรมของแต่ละองค์กรที่ยอมรับนับถือสู่ความร่วมมือ เพื่อเป้าหมายความสำเร็จเดียวกันในทุกปีเป็นพื้นฐานการแข่งขันวัฒนธรรมจึงเกิดการแข่งขันช่วยเหลือกันเอง ทำงานกันเป็นทีมพนักงานทุกคนมี Mindset ที่ดี และ Positive สิ่งสำคัญที่สุด คือ พนักงานที่ต้องปลูกฝังความเป็นเจ้าของ Ownership ต้องสร้างคนให้มีวัฒนธรรม ทำลายบนพื้นฐานของวัฒนธรรมการปรับปรุงที่ต่อเนื่อง โดยมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่สะท้อนให้ว่ามีผลความสำเร็จอย่างไร ใครเป็นผู้ที่มีขีดความสามารถในการบรรลุเป้าหมายที่เรียกว่า KPI แสดงให้เห็นการที่บุคลากรสามารถปฏิบัติงานที่มีเป้าหมายเดียวกันและสื่อสารกับทุกคนถึงเป้าหมายได้ โดยเฉพาะ Individual Skill ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องตาม Project หรือตามเป้าหมายที่ชัดเจนผ่านการนำเสนอรายงานผลประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน ประจำปีนำไปสู่การประเมินผลใน Profile

2. แนวทางการสร้างภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการขององค์กรในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในเชิงรุกเป็นการกำหนดทิศทางไปสู่

เป้าหมาย องค์กรประกอบของภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการขององค์กรต้องเริ่มต้นจากแผนธุรกิจ (business plan) ในการผลักดันนวัตกรรมให้เกิดขึ้น ดังนั้นจุดเริ่มขององค์กรเป็นการจัดตั้ง Item เพื่อการสร้างกิจกรรมโดยการคัดเลือกในการส่งเสริมกับเป้าหมายองค์กรโดยเลือกทำในสิ่งที่ชอบมาเป็น Individual Item เพื่อที่ปรับปรุง (improve) อาทิเช่น อะไรคือจุดขายบริษัท มีจุดที่สำคัญในการขับเคลื่อนลูกค้าอย่างไร บริษัทมองว่าอะไร คือสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคตในความเป็น Premium Product สิ่งที่ถูกค่าต้องการคือ อะไร ทำอย่างไรจึงแข่งขันได้ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการเป็นองค์กรที่มีนวัตกรรมจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้มุมมองของผู้บริหารและบุคลากรของบริษัทที่อยู่ประเทศอื่น เพื่อนำมาสร้างสิ่งที่ดีที่สุดให้ลูกค้า และพนักงานทุกคนต้องคิดถึงลูกค้า คือ คิดถึงความเสี่ยง ทุกคนในองค์กรต้องคิดบริหารความเสี่ยงให้ได้ว่า ถ้าทำอย่างนี้ลูกค้าจะไม่พอใจ และความคาดหวังสิ่งที่คิดและสิ่งที่อยากทำให้แก่ลูกค้าเป้าหมายที่ใกล้เคียงคือ อะไรทำอย่างไร สามารถบริหารจัดการความเสี่ยงจากการต่อสู้กับคู่แข่งในตลาดได้อย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับบรรลูปเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. แนวทางการสร้างการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลขององค์กรในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการผลิตรถยนต์ โดยนำเสนอแนวทางการปฏิบัติว่า องค์กรมีการมุ่งเน้นนำ digital มาใช้ในการปฏิบัติงาน ดังนั้นเอง พนักงานทั้งหมดนอกจากจะมี PC และ Notebook ยังมี E-Token ซึ่งสามารถลิงค์เข้า Server ได้ตลอดเวลา 24 ชม. มีระบบการเชื่อมต่อแต่ละ Server โดยที่ Authentication Autolyze ที่สามารถเข้าเช็ค Authentication ตามที่องค์กรได้กำหนดสิทธิ์การเข้าถึง Server ในแต่ละระดับ และสามารถ Communicate ในต่างประเทศกลุ่มบริษัทในเครือ Skype คุยแลกเปลี่ยนกัน เช่น การเกิดปัญหาใน

การทำงานสามารถพูดคุยกับ VP ของบริษัทในเครือที่อยู่ในแถบประเทศยุโรป และข้อมูลมีความน่าเชื่อถือรวมถึงสามารถนำข้อมูลที่มีความเชื่อมั่นจาก VP มาใช้ประเมินแนวทางการบริหารจัดการปัญหาและประชุมกับผู้ปฏิบัติงานในองค์กร โดยผลลัพธ์จากการประชุมสามารถนำมาประกอบการตัดสินใจโดยแนวปฏิบัติอีกองค์กรได้นำเสนอ กรณีศึกษา การออกแบบเพื่อที่ควบคุมสินค้าที่ Supplier ส่งมาทำอะไรให้สามารถวิ่งเข้าในกระบวนการ (process) และออกจากกระบวนการ บริษัทค้นหาวิธีจากข้อมูลทั้งในเรื่องโปรแกรมการฝึกอบรม องค์กรที่ให้ความใส่ใจเรื่องของระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เรียกว่าระบบ HRA ที่เป็นทั้ง HRM และ HRD มีองค์ประกอบของ Training Global ถือได้ว่าเป็น Digital Human Resource Management ด้วย สำหรับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการฝึกอบรม Training Global จัดเก็บข้อมูลลงในฐานข้อมูลและนำปัญหาต่างๆ ที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการควบคุมต้นทุนการผลิต และได้มีรูปแบบการเข้าถึงลูกค้าโดยตรง ผ่านสื่อเทคโนโลยีในการพูดคุยกับลูกค้า รู้ว่าลูกค้าคิดอย่างไร การมีระบบ digital marketing สามารถติดตามเช็คและตรวจดูว่ามีอะไรบ้าง บริษัทนำสิ่งเหล่านั้นกลับมาเพื่อนำมาลดความเสี่ยงจากนวัตกรรมนำเสนอรูปแบบการตลาดดิจิทัลใหม่

4. แนวทางการสร้างการจัดการความรู้ขององค์กรในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า องค์กรที่เป็นองค์กรนวัตกรรมมุ่งเน้นการสร้างความรู้ในหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น บริษัทได้เข้าไปร่วมพัฒนาอะไหล่และชิ้นส่วน การเป็นตัวแทนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการควบคุมการผลิตนำมาสร้างความรู้ สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้และนวัตกรรมกระบวนการผลิตจนสามารถได้รางวัลเหรียญทองระดับโลกอย่างต่อเนื่อง โดยสิ่งที่สำคัญทุกคนภายในองค์กรต้องมีการวางแผน

และเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เลือกเส้นทางเดินไปสู่จุดหมายและเลือกฝึกอบรมสู่เป้าหมายการสร้างการเรียนรู้ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า “ผู้บริหารมีหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (knowledge sharing)” บริษัทต้องมีการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้กับบริษัทในเครือทั่วโลก ดังนั้นการจัดการความรู้ขององค์กรจึงเกิดจากการฝึกอบรมภายในกลุ่มบริษัทในเครือ Training Global เพื่อให้เกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนกันภายในองค์กรนำมาพัฒนากระบวนการปรับปรุงพัฒนาการแก้ไขปัญหา การเรียนรู้ที่จะสร้างสิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา “มุ่งเน้นการสร้างโรงเรียนที่ใช้สอนและพัฒนาเรียนรู้ภายในองค์กร มุ่งเน้นการเป็นโรงเรียนสอนภายในองค์กรเพื่อการพัฒนาบุคลากร” คือ บุคลากรต้องมีการเรียนรู้และนำมาใช้ในการบูรณาการโดยการพัฒนาออกแบบเครื่องมือ มาสนับสนุนช่วยในการทำงานที่ยากให้เป็นงานที่ง่าย Exchange โดยสำหรับการบูรณาการความรู้จากภายนอกองค์กร ส่วนหนึ่งเกิดจากมุมมองของผู้บริหาร และบุคลากรของบริษัทในเครือที่อยู่ประเทศอื่น นำมาใช้บูรณาการทางความรู้ในการสร้างสรรค์การวิจัยพัฒนา เพื่อสร้างสิ่งที่ดีที่สุดให้ลูกค้าและการทำงาน ดังนั้น การบูรณาการความรู้มุ่งเน้นการสร้างประโยชน์เพื่อพัฒนางานและแก้ไขปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่ดีกว่าเดิม

5. แนวทางการสร้างการจัดการนวัตกรรมขององค์กรในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าและชิ้นส่วนหน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายของการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างไรบ้าง

ปัจจุบันรูปแบบอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าและชิ้นส่วนจึงต้องพลิกโฉมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งเกิดมาจากผลกระทบด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม พลังงาน และการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่สังคมโลกนำมาเป็นบรรทัดฐานของการต้องเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการบริโภคของประชากรโลกต่อความตระหนักและการให้

ความสำคัญอันหนึ่งอันเดียวกันในคำว่า รักษ์โลก ด้วยเหตุผลนี้เองผู้ผลิตสินค้าและบริการจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตนเองอย่างพลิกโฉมและรวดเร็วต่อการตอบสนองแก่ผู้บริโภคทั่วโลก โดยเฉพาะสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ถือว่า สินทรัพย์ของการดำเนินชีวิต คือ การมีพาหนะสำหรับการเดินทาง รวมถึงรถยนต์และยานพาหนะอื่นๆ ที่ใช้ในการดำเนินธุรกิจก็ต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ภาวะโลกร้อนที่ส่งผลกระทบรวมถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอื่นๆ ที่กำลังขยับเพิ่มความรุนแรงแก่ประชาคมโลก ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายของการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจังในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าและชิ้นส่วนรายเดิมที่กำลังจะลงทุนใหม่ และนักลงทุนรายใหม่ที่กำลังเข้ามาขอรับการส่งเสริมการลงทุน รวมถึงการขยายผลหรือการสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านขององค์กรที่ประสบความสำเร็จที่กำลังเปลี่ยนแปลงทั้งที่ได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนการสร้างนวัตกรรมทั้งแบบผสมผสานและพลิกโฉมของรถยนต์ไฟฟ้าที่สร้างรายได้ในการส่งออกให้แก่ประเทศไทยแล้ว ต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันตามกระแสโลกของประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างไร การส่งเสริมให้เกิดการซื้อขายผลิตภัณฑ์รถยนต์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมประเด็นที่ 2 แนวทางการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงร่วมสร้างความสำเร็จ มีอะไรเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคาดหวังจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนควรเป็นอย่างไร เพื่อสร้างแรงจูงใจการตัดสินใจเข้ามาลงทุนในโครงการเพิ่มหรือขยายการลงทุน ได้แสดงความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1. นโยบายการบูรณาการภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นกล่าวว่า “การปรับเปลี่ยนนโยบายตามทิศทางที่กำหนดข้างหน้าแต่ประเด็นของผลกระทบหรือแนวทางการส่งเสริมของกลุ่มอุตสาหกรรมเดิมต้องพิจารณาในการส่งเสริมการบูรณาการทั้งหมดของ

ภาครัฐ โดยภาครัฐต้องเข้าใจ supply Chain เพื่อคิดให้ครบในการบูรณาการหน่วยงานภาครัฐการส่งเสริมการลงทุนขับเคลื่อนไปสู่รถยนต์ไฟฟ้า ต้องสำรวจแหล่งผลิตแบตเตอรี่ในประเทศไทย วัตถุดิบตั้งต้นที่นำมาใช้ในการผลิต แหล่งแร่ธาตุจากการสำรวจข้อมูลของกระทรวงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมรวมถึงการศึกษาถึงปริมาณความเพียงพอต่อการสนับสนุนการก้าวไปสู่รถยนต์ไฟฟ้าหรือในอนาคตอย่างไร แผนการนำเข้าแร่ธาตุจากต่างประเทศหรือไม่ ต้นทุนอยู่ที่เท่าไรจึงสามารถตอบความสามารถในการแข่งขันของรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคตได้ภาครัฐต้องมีวัฒนธรรมความต่อเนื่องในการส่งเสริม” โดยผู้เชี่ยวชาญกล่าวเสริมว่า “ภาครัฐต้องจัดทำแผนบูรณาการส่งเสริมการลงทุนผลิตรถยนต์ไฟฟ้าตลอด supply Chain สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ระยะสั้นระยะกลางและระยะยาวและจัดทำแผนบูรณาการส่งเสริมการผลิตแบตเตอรี่” และผู้เชี่ยวชาญ”การให้ความสำคัญต่อแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชิงพื้นที่รองรับโครงข่ายการใช้รถยนต์ไฟฟ้า รวมถึงการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศเทคโนโลยีข้อมูลกลาง EEC ภาครัฐดิจิทัล โดยดำเนินการจัดทำงบประมาณของภาครัฐให้ครอบคลุมหน่วยงานทั่วถึงต่อการขับเคลื่อนเป้าหมายเชิงพื้นที่มากกว่างบประมาณประจำปี” โดยมีหน่วยงานภาครัฐที่ต้องสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานต่อการรองรับการใช้รถยนต์ไฟฟ้า การจัดให้มีสถานีอัดบรรจุไฟฟ้าและการพัฒนาระบบโครงข่ายไฟฟ้า รวมถึงหน่วยงานภาครัฐการนำร่องการใช้รถไฟฟ้า

2. นโยบายด้านการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นกล่าวว่า “สถาบันการศึกษาทุกระดับ พัฒนาหลักสูตรที่ทันสมัยตอบสนองความต้องการ และการใช้แรงงานฝีมือที่สอดคล้องกับการลงทุนใหม่ในเขตพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ รวมถึงการมีแผนการพัฒนาและคัดกรองคุณสมบัติด้านวิชาการและผ่านการปฏิบัติงานมากกว่าบทความงานวิจัยสำหรับในบางประเด็นที่

ไม่อาจเผยแพร่และเป็นความลับหรือปัญหาของภาคธุรกิจที่ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรอย่างจริงจัง การคัดกรองบุคลากรทางการศึกษาที่มีศักยภาพสามารถสร้างความร่วมมือกับองค์กรผู้ผลิตในทุกด้านได้ เช่น การบริหารจัดการ เทคโนโลยี วิศวกรรม นวัตกรรมกับบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้าและชิ้นส่วน Tier 1 และ Tier 2 โดยจำเป็นต้องบูรณาการหลักสูตร การส่งเสริมแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ ด้านภาษา วัฒนธรรมของนักลงทุนตามลักษณะการลงทุน เพื่อลดความขัดแย้งและการสื่อสารรับรู้เข้าใจในกฎหมายระเบียบข้อบังคับ แรงงานสัมพันธ์รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในการทำงานที่ดี” และสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นกล่าวว่า “การสร้างเครือข่ายโดยการให้ทุนการศึกษา ระดับปริญญาโท ระดับปริญญาเอกแก่บุคลากรในสถานประกอบบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้าและชิ้นส่วน Tier 1 และ Tier 2 ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างเครือข่ายและผู้บริหารในมุมมองความเป็นเจ้าของ

ประเด็นที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการขยายผลของการแพร่กระจายนวัตกรรมแก่องค์กรขนาดกลางและขนาดย่อมที่ยังไม่สามารถสร้างนวัตกรรมได้ต้องปรับตัวไปสู่การเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมสมัยใหม่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “คำว่า นวัตกรรม อยู่ในระดับ 3 เนื่องจากปัจจุบันยังขาด know how โดยปัจจุบันบริษัทขนาดใหญ่นำเข้าเทคโนโลยีจากบริษัทแม่ในต่างประเทศ” และ “ภาครัฐต้องดึงการลงทุนจากต่างประเทศให้นำเข้าเครื่องมือเทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา” และ “ต้องมีสนามทดสอบที่มีประสิทธิภาพ” และ “ประเทศไทยเร่งด้านการพัฒนาควบคุมการผลิตและการจัดการมาตรฐานคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั่วโลก”

ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “ประเทศไทยมีแหล่งผลิตอะไหล่ยานยนต์และชิ้นส่วนมากที่สุดมากกว่าเวียดนาม โดยสถานะเป็น supplier ผู้ผลิตอะไหล่/

ชิ้นส่วน” ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “ผู้ผลิตอะไหล่/ชิ้นส่วนอย่างเต็มรูปแบบส่วนใหญ่ไม่พร้อมที่ทำการผลิต ปัญหาด้านการลงทุนและการได้รับโอกาสการพัฒนา ร่วมกับผู้ผลิตขนาดใหญ่หรือขนาดกลางที่มีศักยภาพได้ทุกราย” ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “บริษัทที่อยู่ใน Tier1 จำเป็นใช้อะไหล่/ชิ้นส่วนจาก Supplier โดยต้องนำเข้าบางตัวจากต่างประเทศ เพื่อทำการผสมประกอบเป็นรถยนต์ไฟฟ้า”

จึงสรุปได้ว่า การแพร่กระจายนวัตกรรมให้ทั่วถึงในอุตสาหกรรมรถยนต์และชิ้นส่วน จำเป็นต้องพิจารณาทั้งความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กรเองเป็นหลักต่อการใช้อุปกรณ์ประกอบด้านต่างๆ สร้างการจัดการนวัตกรรมให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ในด้านของทรัพยากรที่สนับสนุนการดำเนินธุรกิจของแต่ละองค์กรมีขนาดการลงทุนไม่เท่ากัน ความรู้ความสามารถของบุคลากรที่แตกต่างกัน เทคโนโลยี ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่มีวงจำกัด อาจไม่สามารถทำให้การแพร่กระจายนวัตกรรมเกิดขึ้นได้ในเวลาสั้นๆ การได้รับโอกาสจากบริษัทขนาดใหญ่ในการร่วมพัฒนามีเพียงบางองค์กรเท่านั้น และผู้ผลิตรายใหญ่ยังจำเป็นต้องนำเข้าวัตถุดิบบางส่วนที่ในประเทศไทยยังไม่ได้ผลิตได้ ภาครัฐบาลจึงต้องบูรณาการส่งเสริมอย่างจริงจังและทั่วถึงแต่ละหน่วยงานไม่ซับซ้อนในการเป็นเจ้าของภาพตามภารกิจหลักของหน่วยงาน ควรมีการวัดประเมินความสำเร็จของการบูรณาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาอย่างจริงจัง โดยการใช้ศักยภาพการเป็นผู้เชี่ยวชาญการเป็นแหล่งผลิตอะไหล่ยานยนต์และชิ้นส่วนมากที่สุดในการแสวงหาโอกาสจากจุดแข็งของผู้ประกอบการชิ้นส่วน/อะไหล่ การมุ่งใจด้วยวิธีใดที่ทำนายต่อการชักจูงผู้ผลิตยานยนต์มาเป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลงในการสร้างรากฐานสร้างสรค์นวัตกรรมแก่องค์กร ชิ้นส่วนขนาดกลางและขนาดย่อมที่อาจได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงการไปสู่อุตสาหกรรมไฟฟ้าอย่างเต็มรูปแบบได้อย่างไร

การอภิปรายผล

แนวทางการสร้างจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรยานยนต์และชิ้นส่วนในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ องค์กรขนาดใหญ่ในทุกภาคธุรกิจต่างต้องการให้มีบุคลากรที่มีศักยภาพมาร่วมขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์กร การแสวงหาวิธีการสรรหาบุคลากรเพื่อให้ได้มาซึ่งคนที่มีประสิทธิภาพจึงเกิดมาเป็นระยะเวลายาวนาน ขณะเดียวกันทุกองค์กรได้ปรับเปลี่ยนวิธีการบ่มเพาะและสร้างบุคลากรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในอนาคต จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาฝึกอบรมและการประเมินผลของบุคลากรตั้งแต่แรกเข้า และมีการติดตามสื่อสารให้บุคลากรได้รับรู้ถึงจุดหมายปลายทางของความก้าวหน้าในการทำงานที่จำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถเจริญก้าวหน้าภายในองค์กร พร้อมทั้งการมุ่งใจด้วยรางวัลและผลตอบแทนจนทำให้บุคลากรรับรู้แนวทางการปฏิบัติด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีความต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับ Wikhamn (2019) กล่าวว่า การปฏิบัติทรัพยากรมนุษย์มีความสอดคล้องกับ Simsit, Vayvay, and Ozturk (2014) กล่าวว่า การจัดการนวัตกรรมเป็นเครื่องมือเชิงกระบวนการที่ทำให้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ถูกแก้ไขปัญหา สมาชิกภายในองค์กรมีส่วนร่วมกำหนดและรับรู้กระบวนการจัดการนวัตกรรมแต่ละขั้นตอนวงจรการสร้างกรอบปัญหาหลักและการตรวจสอบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นทั้งในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการและวิธีการใหม่ การศึกษาของ Karayev and Naghiyev (2012) พบว่า ระบบมาตรฐานการจัดการนวัตกรรม เพื่อวัดความสำเร็จของการจัดการนวัตกรรมขององค์กร นวัตกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องและยั่งยืนสามารถรักษาลูกค้าได้ โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า “องค์กรที่เป็นองค์กรนวัตกรรม ต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยการเริ่มต้นตั้งแต่บุคลากร

เซ็นต์สัญญากับองค์กรและแนวนโยบายขององค์กร และการมีสิทธิมีเสียงบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่ยอมรับนับถือมีความร่วมมือเพื่อเป้าหมายเดียวกันบนพื้นฐานการแข่งขันช่วยเหลือกันเองทุกคนมี mindset ที่ดี พนักงานต้องได้รับการปลูกฝังความเป็นเจ้าของ ownership มีวัฒนธรรมท้าทายบนพื้นฐานของวัฒนธรรมการปรับปรุงที่ต่อเนื่อง”

แนวทางการสร้างภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการ องค์กรยานยนต์และชิ้นส่วนในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ ผู้ผลิตรถยนต์และชิ้นส่วนต้องให้ความสำคัญต่อผู้นำซึ่งถือว่าเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างๆ ในการบริหารจัดการองค์กรที่ไปสู่การบรรลุเป้าหมายได้ หนทาง การนำไปสู่การปฏิบัติจำเป็นต้องเกิดจากการมีนโยบายที่ชัดเจนของผู้บริหารที่กำหนดแนวทางการบริหารความเปลี่ยนแปลงภายใต้เงื่อนไขความอยู่รอด ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทุกองค์กรต่างตื่นตัวในการรักษาความสามารถทางการแข่งขันของตนให้อยู่เหนือคู่แข่ง องค์กรต่างๆ แสวงหาวิธีการค้นคิดสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อผู้บริโภคซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Dela Cruz (2016) ที่ชี้ประเด็นของภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการเป็นปรากฏการณ์ใหม่ภายใต้การมุ่งเน้นด้านการตลาด ความเป็นผู้ประกอบการที่มุ่งเน้นการวางแผนเชิงรุกที่อยู่บนพื้นฐานของการใช้ประโยชน์ที่เกิดจากฐานความรู้ที่เรียกว่า Knowledge Based Approach นำมาสร้างนวัตกรรมภายใต้สภาพแวดล้อมแปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า “การพัฒนาเปลี่ยนแปลงในเชิงรุกไปสู่เป้าหมาย ผู้นำต้องเริ่มต้นจากแผนธุรกิจ ผลักดันนวัตกรรมจัดตั้ง Item สร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมกับเป้าหมายองค์กร เพื่อการปรับปรุง (improve) อาทิเช่น อะไรคือจุดขายบริษัทมีจุดที่สำคัญ ในการขับเคลื่อนลูกค้าอย่างไร บริษัทมองว่าอะไรคือสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคตในความเป็น Premium Product สิ่งที่ถูกค่าต้องการคืออะไร ทำอย่างไรจึงแข่งขันได้” และ “ทุกคนต้องคิดถึงลูกค้า

คือ คิดถึงความเสี่ยงและแนวทางการบริหารความเสี่ยงจากสิ่งที่ลูกค้าจะไม่พอใจ และความคาดหวังสิ่งที่คิดและสิ่งที่อยากทำให้แก่ลูกค้าสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงจากการต่อสู้กับคู่แข่งในตลาดอย่างไร เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึง “การเป็นองค์กรที่เป็นผู้นำนวัตกรรมมีบทบาทเพื่อสร้างสิ่งที่ดีที่สุดให้ลูกค้า บุคลากรทุกคนต่างมุ่งไปที่ผู้บริโภคคนสุดท้าย (end user)”

แนวทางการสร้างการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลขององค์กรยานยนต์และชิ้นส่วนในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ ผู้ผลิตรถยนต์และชิ้นส่วนในอุตสาหกรรม Automotive Industry ต่างให้ความสำคัญการสร้างความปลอดภัยสูง โดยต้องศึกษาความต้องการ การวิเคราะห์ การออกแบบ การปรับปรุงพัฒนาการทดสอบ และการบำรุงรักษาเป็นวงจรของอุตสาหกรรมภายใต้เวลาการขนส่ง Automotive มีการปรับเปลี่ยนทั้งในด้านการออกแบบ Digital อย่างต่อเนื่อง ทั้งระบบ วิศวกรรม (engineering) การผสมผสานกับความปลอดภัยของกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้วย Digital transformation จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลขนาดใหญ่ในทุกกระบวนการขององค์กรนำมาใช้บริหารความแตกต่างผลิตภัณฑ์นวัตกรรมแบบเปิดขับเคลื่อน Digital Transformation และระบบเทคโนโลยีการสื่อสาร (digital communication) ทันต่อความต้องการของลูกค้า (digital marketing) เป็นศูนย์กลางที่ต้องให้ความใส่ใจปรับเปลี่ยนกระบวนการภายในอย่างเร่งด่วนต่อการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เปลี่ยนแปลงการทำงานต้องสัมพันธ์กับตลาด (digital communication) ซึ่งสอดคล้องกับ Burchardt and Maisch (2019) กล่าวว่า ซอฟต์แวร์ (software) เป็นสิ่งที่ยืนยันความยั่งยืนของธุรกิจจากโอกาสและศักยภาพของ digitalization กำหนดโอกาสทางการตลาดใหม่ (new market) และ Intelligence or Blockchain เป็นเหตุผลของการสร้างอัตราเร่งของ

นวัตกรรมกระบวนการ (innovation process) กับคุณภาพโดยมีความคล่องตัว (agile) จากการวิเคราะห์ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ Big Data Analysis มีระบบเทคโนโลยีทรัพยากรมนุษย์ (digital human resource management) วิเคราะห์สมรรถนะหลักที่จำเป็น เพื่อการฝึกอบรมทำให้เกิดสติปัญญา (intelligence) สร้างความสำเร็จของดิจิทัล (digital)

แนวทางการสร้างการจัดการความรู้ขององค์กร ยานยนต์และชิ้นส่วนในอุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ ผู้ผลิตรถยนต์และชิ้นส่วนต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการจัดการความรู้ที่ทันต่อเวลาเพื่อให้เกิดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การแบ่งปันความรู้ของบุคลากรภายในองค์กรที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรภายใต้การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ภายในสอดคล้องกับแนวคิดของ Garicano and Rossi-Hansberg (2015) สอดคล้องกับ Pakasat and Piriya-parin (2015) ได้กล่าวว่า ความรู้จากการเรียนรู้ ความเชี่ยวชาญสารสนเทศ เทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการและผลิตภัณฑ์มีความยั่งยืนได้หรือไม่ จำเป็นต้องคิดอยู่เสมอว่า นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจะถูกแทนที่ด้วยนวัตกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ตามแนวคิดของ Wu and Hu (2018) มุมมองเชิงการปรับปรุงพัฒนา ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความรู้ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การทดสอบการใช้ความรู้และผลกระทบของการวิเคราะห์ ดังนั้นบุคลากรทุกระดับต้องแสวงหาแนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลงพัฒนางานตนเองพัฒนานวัตกรรม สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น “การสร้างความรู้ในหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น บริษัทได้เข้าไปร่วมพัฒนาอะไหล่และชิ้นส่วน การเป็นตัวแทนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการควบคุมการผลิตนำมาสร้างความรู้ สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ และนวัตกรรมกระบวนการผลิตจนสามารถได้รางวัลเหรียญทองระดับโลกอย่างต่อเนื่อง โดยสิ่งที่สำคัญ

ทุกคนภายในองค์กรต้องมีการวางแผนและเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เลือกเส้นทางเดินไปสู่ จุดหมายและเลือกฝึกอบรมสู่เป้าหมายการสร้าง การเรียนรู้” และ “ผู้บริหารมีหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (knowledge sharing) บริษัทต้อง สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้กับบริษัทในเครือ ทั่วโลก โดยสำหรับการบูรณาการความรู้จากภายนอก องค์กร ส่วนหนึ่งเกิดจากมุมมองของผู้บริหารและ บุคลากรของบริษัทในเครือที่อยู่ประเทศอื่น นำความรู้ ในการสร้างสรรค์การวิจัยพัฒนา เพื่อสร้างสิ่งที่ดีให้ ลูกค้าและการทำงาน ดังนั้น การบูรณาการความรู้ มุ่งเน้นการสร้างประโยชน์เพื่อพัฒนางานและแก้ไข ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่เพื่อให้ เกิดความรู้ใหม่ที่ดีกว่าเดิม”

แนวทางการสร้างการจัดการนวัตกรรมของ องค์กรหน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า แนวทางการสนับสนุนจาก บัณฑิตภายนอกที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงร่วมสร้าง ความสำเร็จ มีอะไรเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคาดหวังและ ความต้องการจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุน ควรเป็นอย่างไร เพื่อสร้างแรงจูงใจการตัดสินใจเข้ามา ลงทุนในโครงการเพิ่มหรือขยายการลงทุน ดังต่อไปนี้

1. นโยบายการบูรณาการภาครัฐ ได้แก่ (1.1) นโยบายแนวทางการพัฒนารถยนต์ไฟฟ้าที่สร้างความ เชื่อมั่นและการตัดสินใจต่อการลงทุน (1.2) นโยบาย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชิงพื้นที่รองรับโครงข่าย การใช้รถยนต์ไฟฟ้า (1.3) นโยบายการจัดตั้งศูนย์ เทคโนโลยีข้อมูลกลาง EEC แก่นักลงทุนที่ทันสมัย (1.4) นโยบายแผนบูรณาการผลิตรถยนต์ไฟฟ้าตลอด supply chain สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ พิเศษระยะ 15 ปี (1.5) นโยบายการส่งเสริมรถยนต์ และชิ้นส่วนเดิมที่ได้รับผลกระทบเปลี่ยนผ่านไปสู่ รถยนต์ไฟฟ้า (1.6) นโยบายจัดทำแผนบูรณาการ ส่งเสริมการผลิตแบตเตอรี่ และ (1.7) นโยบายการ

วางแผนด้านพลังงาน

2. นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน ได้แก่ (2.1) นโยบายส่งเสริมการลงทุนอย่างพลิกโฉมเพื่อ ชักจูงนักลงทุน (2.2) นโยบายการส่งเสริมการร่วม พัฒนาระหว่างผู้ผลิตยานยนต์และชิ้นส่วน Tier 1 Tier 2 และ Tier 3 (2.4) นโยบายการส่งเสริม supplier ให้ เป็นผู้ส่งออก และ (2.5) นโยบายการส่งเสริมนำเข้า เทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ เพิ่มขึ้น

3. นโยบายด้านการศึกษา ได้แก่ (3.1) พัฒนา หลักสูตรที่ทันสมัยตอบสนองความต้องการสร้าง นักบริหารระดับผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์การบริหาร จัดการนวัตกรรม ภาษาและวัฒนธรรมข้ามชาติ ด้าน วิศวกรรมและเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับการลงทุนใหม่ (3.2) นโยบายการจัดตั้งศูนย์การให้คำปรึกษาโดยเป็น บุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ผ่านการเป็น ผู้บริหารในภาคอุตสาหกรรมไม่น้อยกว่า 10 ปี ถ่ายทอด ความรู้ส่งเสริมการให้บริการครบวงจร one stop service ด้านการลงทุน ด้านบุคลากร ด้านบัญชีและภาษี ด้านกฎหมาย ด้านนวัตกรรม ด้านวิศวกรรมและ เทคโนโลยีดิจิทัล และ (3.3) นโยบายการสร้างเครือข่าย โดยการให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโท ระดับ ปริญญาเอกแก่บุคลากรบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้าและ ชิ้นส่วน Tier 1 และ Tier 2 เพื่อสร้างเครือข่ายและ ผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะที่ได้รับจากองค์กร ที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการนวัตกรรมซึ่งเป็น ผู้ผลิตรถยนต์และชิ้นส่วนที่อยู่ในอุตสาหกรรมยานยนต์ สมัยใหม่ สามารถใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ผู้บริหารของ องค์กร ควรส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมการปรับปรุงอย่าง ต่อเนื่อง เช่น สร้างนวัตกรรมผ่านการขับเคลื่อน วัฒนธรรมการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องขององค์กรที่

ค้นหาความต้องการและความคาดหวังของลูกค้า เพื่อนำมาออกแบบและสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดที่รวดเร็วควบคู่กับคุณภาพผลิตภัณฑ์ โดยมีบันทึกข้อมูลรายบุคคลในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่สะท้อนให้ว่ามีผลสำเร็จอย่างไร ใครเป็นผู้ที่มีขีดความสามารถในการบรรลุเป้าหมายการปฏิบัติงาน รวมถึงการจ่ายโบนัสแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานและการเรียนรู้ข้ามสายงานร่วมกันพัฒนากับสายงานในองค์กรเดียวกันทำให้องค์กรประสบความสำเร็จจึงควรได้รับผลตอบแทนนอกเหนืองานประจำ มีแผนการสื่อสารความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกร่วมกัน ผลักดันความสำเร็จการปรับปรุงกระบวนการทำงาน ออกแบบและค้นหาเพื่อการเรียนรู้สื่อสารแลกเปลี่ยน ต้องปูพื้นฐานทุกเรื่องในการฝึกอบรมพัฒนาที่ผู้นำต้องเป็นและผู้เชี่ยวชาญต้องรู้ โดยติดตามได้จากระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีรายละเอียดทะเบียนรายบุคคลรวมถึงการพัฒนาฝึกอบรมให้มีสมรรถนะที่หลากหลาย Multiple Skill

2. ด้านภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการ ผู้นำทุกระดับขององค์กรต้อง พัฒนาเปลี่ยนแปลงในเชิงรุกเป็นการกำหนดทิศทางไปสู่เป้าหมายผลักดันนวัตกรรมให้เกิดขึ้น คิดถึงความเสี่ยง ทุกคนในองค์กรต้องคิดบริหารความเสี่ยงให้ได้สามารถบริหารจัดการความเสี่ยงจากการต่อสู้กับคู่แข่งในตลาดได้อย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อกำหนดทิศทางไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทุกคนต่างมุ่งไปที่ผู้บริโภคคนสุดท้าย (end user) ทุกคนต้องแสวงหาสิ่งที่ลูกค้าพอใจและเรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ลูกค้าไม่ต้องการ และความคาดหวังสิ่งที่คิด สิ่งที่ยากจะทำและทำได้ ให้ความสำคัญกับกระบวนการ ต้นทุนและคุณภาพในการนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด

3. ด้านการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล ควรเริ่มจากองค์กรต้อง มุ่งเน้นนำ Digital มาใช้ในการปฏิบัติงานซึ่งสามารถคลิกเข้า Server มีระบบการเชื่อมต่อแต่ละ Server Communicate ทั้งในต่างประเทศกลุ่มบริษัท

ในเครือ Skype แลกเปลี่ยนกัน เช่น ปัญหาในการทำงานสามารถนำข้อมูลที่มีความเชื่อมั่นมาใช้ประเมินแนวทางการบริหารจัดการปัญหาและประชุมกับผู้ปฏิบัติงาน รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการฝึกอบรม Training Global มีการจัดเก็บในฐานข้อมูลและนำปัญหาต่างๆ ที่ได้ใช้ความรู้และการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการควบคุมต้นทุนการผลิตสร้างนวัตกรรม การใช้ Digital Marketing ติดตามว่ามีกระตุกอะไรบ้าง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของการเข้าถึงลูกค้าโดยตรง

4. ด้านการจัดการความรู้ ควรเริ่มจากองค์กรต้องร่วมพัฒนาอะไรและขึ้นส่วน การเป็นตัวแทนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการควบคุมการผลิต นำมาสร้างความรู้ สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้และนวัตกรรมกระบวนการผลิต โดยทุกคนภายในองค์กรต้องมีการวางแผนและเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้กับบริษัทในเครือทั่วโลก แลกเปลี่ยนกันภายในองค์กรนำมาพัฒนากระบวนการปรับปรุงพัฒนาการแก้ไขปัญหา การเรียนรู้ที่จะสร้างสิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา บุคลากรต้องเรียนรู้และนำมาใช้ในการบูรณาการโดยการพัฒนาออกแบบเครื่องมือ มาสนับสนุนการทำงานที่ยากให้เป็นงานที่ง่าย และแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่ดีกว่าเดิม

5. ด้านนโยบายภาครัฐ เพื่อสร้างโอกาสในการแข่งขันระดับสากลของผู้ผลิตรถยนต์สมัยใหม่ จำเป็นต้องใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านการสร้างเครือข่ายในทุกรูปแบบ อาทิเช่น ภาควิชาการศึกษาศึกษาผู้ผลิตที่มีบริษัทในเครือที่อยู่ในต่างประเทศผ่านการส่งเสริมของภาครัฐในการเชื่อมโยงด้วยสิทธิประโยชน์ได้อย่างไร ร่วมกันสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ คุณภาพ ระยะเวลา นำไปสู่การมีต้นทุนที่สามารถต่อสู้นานาชาติได้ แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้ผลิตในอุตสาหกรรมอีกจำนวนมากที่ต้องเผชิญที่ยังขาดโอกาสหรือแสวงหาแนวทางการหลุดพ้นในมิติแห่งอนาคตได้อย่างไร

References

- Brettel, M., Chomik, C., & Flatten, T. C. (2014). How organizational culture influences innovativeness, proactiveness, and risk-taking: Fostering entrepreneurial orientation in SMEs. *Journal of Small Business Management*, 53(4), 868-885.
- Burchardt, C., & Maisch, B. (2019). Digitalization needs a cultural change: Examples of applying agility and open innovation to drive the digital transformation. *Procedia CIRP*, 84, 112-117.
- Chulalongkorn University Intellectual Property Institute (CUIP). (2017). *Technology and industry trend analysis report new automotive industry: Intellectual property innovation driven enterprise (IP IDE center)*. Author. [In Thai]
- Dela Cruz, A. L. (2016). *Understanding entrepreneurial leadership and roles: An exploratory study of Filipino American entrepreneurs managing a sustainable business venture in Alaska*. Capella University.
- Apaitan, T., Ananchotikul, N., & Disyatat, P. (2017). *Structural transformation in Thailand: A perspective through product innovation*. Retrieved from https://www.pier.or.th/files/conferences/2017/pier_symposium_2017_1_1_paper.pdf
- Endl, A., Tost, M., Hitch, M., Moser, P., & Feiel, S. (2021). Europe's mining innovation trends and their contribution to the sustainable development goals: Blind spots and strong points. *Resources Policy*, 74, 1-11.
- Frank, A. G., Mendes, G. H., Ayala, N. F., & Ghezzi, A. (2019). Servitization and Industry 4.0 convergence in the digital transformation of product firms: A business model innovation perspective. *Technological Forecasting and Social Change*, 141, 341-351.
- Garicano, L., & Rossi-Hansberg, E. (2015). Knowledge-based hierarchies: Using organizations to understand the economy. *Economics*, 7(1), 1-30.
- Karayev, R., & Naghiyev, M. (2012). Cognitive approach in development of innovation management models for company. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 58, 812-819.
- Kremer, H., Villamor, I., & Aguinis, H. (2019). Innovation leadership: Best-practice recommendations for promoting employee creativity, voice, and knowledge sharing. *Business Horizons*, 62(1), 65-74.
- Li, W., & Li, Y. (2018). A study on the collaborative management method of product design cycle knowledge. *Multimedia Tools and Applications*, 77(21), 27877-27894.

- Ministry of Industry. (2016). *Strategy for the development of Thai industry 4.0 for 20 Year (2017-2036)*. Author. [In Thai]
- Ministry of Industry, Thailand Automotive Institute. (2012). *Master plan for automotive industry 2012-2016*. Author. [In Thai]
- National Science and Technology Development Agency, Policy Research Department. (2017). *Electric vehicle industry study report*. Author. [In Thai]
- Office of Permanent Secretary, Strategy and Planning division, Strategy Group. (2016). *Strategic plan of the Ministry of Industry 2017-2021 (revision for the fiscal year 2020)*. Author. [In Thai]
- Pakasat, N., & Piriyparin, T. (2015). A causal relationship model of product innovation. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 8(2), 141-161. [In Thai]
- Ren, S., & Jackson, S. E. (2019). HRM institutional entrepreneurship for sustainable business organizations. *Human Resource Management Review*, 30(3), 1-18.
- Simsit, Z. T., Vayvay, O., & Ozturk, O. (2014). An outline of innovation management process: Building a framework for managers to implement innovation. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 150, 690-699.
- Wikhamn, W. (2019). Innovation, sustainable HRM and customer satisfaction. *International Journal of Hospitality Management*, 76(6), 102-110.
- Wu, I., & Hu, Y. (2018). Open innovation-based knowledge management implementation: A mediating role of knowledge management design. *Journal of Knowledge Management*, 22(8), 1736-1756.
- Wutthirong, P. (2011). Five Innovation organizations of Thailand: The differences in similarity of human resource management. *NIDA Development Journal*, 51(3), 35-57. [In Thai]

การบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน

สุชาติ อำนาจวิภาวีย์¹ ศิริวัฒน์ เปลียนบางยาง²
เพ็ญศรี นิธินัง³ จิระพันธ์ สกุนา⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2) ศึกษากรอบนโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และ (3) เสนอแนวทางการบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐ ในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 14 คน กลุ่มหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 4 คน และกลุ่มนักวิชาการ จำนวน 2 คน รวมบุคลากรที่สัมภาษณ์ทั้งหมด จำนวน 20 คน

ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีปัญหา 5 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการตลาด ด้านการลงทุน ด้านเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (2) นโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จะช่วยส่งเสริมผู้ประกอบการ SMEs ทั้งในด้านนวัตกรรม การตลาด ด้านการลงทุน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรู้จักนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในธุรกิจ การส่งเสริมการขายผ่านแพลตฟอร์มหรือขายออนไลน์ รวมทั้งส่งเสริมการวางแผนทางการเงินและการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และ (3) แนวทางการบูรณาการ การนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐ ในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืนโดยการจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่กำกับ ดูแล และติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบูรณาการนโยบายของภาครัฐ; วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม;
การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

สุชาติ อำนาจวิภาวีย์, ศิริวัฒน์ เปลียนบางยาง, เพ็ญศรี นิธินัง และจิระพันธ์ สกุนา. (2566). การบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 271-282.

¹ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 96 หมู่ 3 ถนนพหลโยธินสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: suchat.arnat01@gmail.com

^{2,3,4} วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

The Integration of Government Policy Implementation in Sustainability of Small and Medium-Sized Enterprises Development

Suchat Amnatwipavee¹ Siriwat Plainbangyang²

Pensri Chirinang³ Jirapan Sakuna⁴

Abstract

This research article aims to study (1) the problems of Small and Medium-Sized Enterprises. (2) Study the Government's policies to promote Small and Medium-Sized Enterprises and (3) Propose guidelines for the integration of government policy implementation in the sustainability of Small and Medium-Sized Enterprises development. This uses qualitative research methods, Collecting data from in-depth interviews. Key informant interviews are the public sector of 14 people, the private sector of 4 people, and the academics of 2 people, including 20 interviewed personnel.

The results of the research reveal that (1) problems of Small and Medium-Sized Enterprises consist of 5 problems as follows: marketing, investment, technology, management, and government support. (2) Government policies to promote Small and Medium-Sized Enterprises will promote SMEs in innovation, marketing, and investment. It encourages entrepreneurs to know how to apply technology in their businesses. Promotion through the platform or online including promoting financial planning and to access funding sources and (3) Approaches for the integration of government policy implementation in the sustainability of Small and Medium-Sized Enterprises development by establishing a central agency to promote, support, and develop Small and Medium-Sized Enterprises. It is the main unit responsible for supervising and monitoring the operations of the relevant departments to operate the assigned to be efficiently.

Keywords: The Integration of Government Policies; The Small and Medium-Sized Enterprises; Development of Small and Medium-Sized Enterprises

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Amnatwipavee, S., Plainbangyang, S., Chirinang, P., & Sakuna, J. (2023). The integration of government policy implementation in sustainability of small and medium-sized Enterprises development. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 271-282.

¹ Doctor of Public Administration Program in Public Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

96 Moo 3 Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand

Corresponding Author Email: suchat.amnat01@gmail.com

^{2,3,4} Rattanakosin College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium-Sized Enterprises--SMEs) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ มีบทบาทอย่างมากต่อการจ้างงานของประเทศอีกทั้งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมวลรวมของประเทศ (Phokatrakul, 2019) แต่ปัจจุบันในสภาวะเศรษฐกิจโลกยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดจากการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา ควบคู่กับภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ ทำให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้รับผลกระทบอย่างมาก ดังนั้น ผู้ประกอบการ SMEs จึงต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้กิจการอยู่รอด หากภาครัฐไม่เข้ามาให้การช่วยเหลือ SMEs จะส่งผลให้เกิดปัญหาเรื้อรังทางเศรษฐกิจในที่สุด ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องให้ความสำคัญกับกิจการ SMEs มากขึ้น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนในทุกๆ ด้านอย่างครบวงจร และต่อเนื่อง เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับ SMEs สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ ดังนั้น นโยบายของภาครัฐจึงเป็นสิ่งสำคัญในการผลักดันให้ผู้ประกอบการ SMEs เกิดความเข้มแข็งในการประกอบธุรกิจได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

สิ่งที่ผ่านมา พบว่า หน่วยงานรัฐทุกหน่วยงานได้มีการปฏิบัติตามพันธกิจของแต่ละหน่วยงาน เพื่อยกระดับ SMEs ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567) นโยบายกระทรวงอุตสาหกรรม แผนการส่งเสริม SMEs ฉบับที่ 4 ของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) แต่สิ่งที่สำคัญ คือ ภาครัฐยังขาดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นระบบ และขาดหน่วยงานกลางที่จะเข้ามาประสานความต้องการของภาคเอกชน

ไปเสนอภาครัฐ ซึ่งผลดำเนินการส่งเสริมผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise--SMEs) ที่ผ่านมากกว่า 18 ปี ของรัฐบาลและ สสว. กับพบว่ายังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเหตุผลของรัฐบาลในการออกกฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้อย่างแท้จริง รวมถึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการ SMEs ได้อย่างทั่วถึงและตรงตามความต้องการได้ ทั้งนี้ จากการศึกษาผลการพิจารณาศึกษา เรื่อง การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อบริหารการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก และขนาดย่อม ของคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาการศึกษาการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อบริหารการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และขนาดย่อม สภานิติบัญญัติ ครั้งที่ 42/2561 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในส่วนหนึ่งของผลการประชุมดังกล่าวได้มีข้อมูลที่เป็นการรายงาน ผู้วิจัยได้พบว่าสภาพปัญหาในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของที่ผ่านมาในภาพรวมที่สำคัญมี 3 ประการซึ่งสรุปได้ คือ

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการ กล่าวคือ การดำเนินงานด้านนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาพรวมของประเทศยังไม่อาจดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีหลายส่วนราชการและหลายหน่วยงานดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างทำถึงแม้ว่าในส่วนอง สสว. จะมีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของ สสว. ก็ตาม แต่ส่วนราชการและหน่วยงานอื่นต่างก็มีหน้าที่หรือลักษณะงานส่งเสริมผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในทำนองเดียวกัน ไม่มีความประสานคล่องกัน ขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน

2. ปัญหาการขาดข้อมูลเชิงประชากรของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีอยู่ทั่วทุกพื้นที่ของประเทศว่ามีจำนวนที่แท้จริงเท่าใด

ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ประกอบการ SMEs ทั่วทั้งประเทศ จากทุกกระทรวงหรือหน่วยงานต่างๆ จึงเป็นเรื่องยากที่จะขับเคลื่อนและพัฒนา SMEs ทั้งหมดได้

3. ปัญหาการขาดบุคลากรด้านการบริหารธุรกิจบุคลากรในหน่วยงานของรัฐยังไม่มีประสบการณ์ด้านการบริหารธุรกิจ และจำนวนของบุคลากรมีไม่มากพอในการรองรับความต้องการของผู้ประกอบการทั้งประเทศ ซึ่งผู้ประกอบการต้องการให้บุคลากรของภาครัฐมีความรู้และประสบการณ์ในการประกอบธุรกิจที่แท้จริงที่สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการได้ (Secretariat of the Senate, 2018)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทำการวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน โดยผู้วิจัยศึกษาบริบทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมว่ามีสภาพปัญหาในการประกอบกิจการ หรือต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือส่งเสริมด้านใดบ้างเพื่อพัฒนากิจการของผู้ประกอบการให้เติบโต รวมถึงศึกษาเกี่ยวกับนโยบายวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานหลักของภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีความสอดคล้องตามนโยบายของรัฐหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถแสวงหาแนวทางการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถประสานและพัฒนาร่วมกันได้อย่างไรเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนให้มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความยั่งยืนและเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
2. เพื่อศึกษานโยบายของภาครัฐในการส่งเสริม

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

3. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐ ในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่ผู้ประกอบการการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประสบอยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วยปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการลงทุน ปัญหาด้านเทคโนโลยี ปัญหาด้านการบริหารจัดการ และปัญหาด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และศึกษาเกี่ยวกับนโยบายของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้สามารถอยู่รอดและเติบโตได้อย่างแข็งแกร่ง และมีกิจการที่เติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย นโยบายด้านนวัตกรรม นโยบายด้านการตลาด และนโยบายด้านการลงทุน รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการบูรณาการ การนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐ ในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษาใช้การวิจัยแบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ (1) ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐในระดับตำแหน่งรองผู้อำนวยการขึ้นไป จำนวน 14 คน (2) ตัวแทนจากสมาคมที่เกี่ยวข้องกับ SMEs จำนวน 4 สมาคม และ (3) นักวิชาการ จำนวน 2 คน และวิธีการสนทนากลุ่ม คือ ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐในระดับตำแหน่งรองผู้อำนวยการขึ้นไป จำนวน 14 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ได้กำหนดให้พื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน มีนาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบและเข้าใจถึงความเป็นมาและสภาพปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย
2. เพื่อทราบและเข้าใจกระบวนการดำเนินงานของภาครัฐในการพัฒนา ส่งเสริม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทุกระดับ
3. เพื่อให้ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถนำผลการศึกษาด้านสภาพปัญหาและกระบวนการดำเนินงานของภาครัฐมาวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์หรือแนวทาง เพื่อให้สามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างแท้จริง รวมทั้งสามารถนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้โดยการนำแนวทางมาบูรณาการจากผลการวิจัยในครั้งนี้เพื่อการดำเนินงานร่วมกันให้สัมฤทธิ์ผลและเป็นรูปธรรมต่อไป ทั้งนี้เพื่อเพิ่มศักยภาพและความยั่งยืนในการประกอบธุรกิจแก่ผู้ประกอบการ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

คำว่า “นโยบาย” (policy) มาจากศัพท์ว่า “นย + อุบาย” หมายถึง แนวทางหรืออุบายที่ชี้ทางไปสู่วัตถุประสงค์ ส่วนคำว่า “Policy” หมายถึง แนวทางปฏิบัติของบ้านเมืองหรือหมู่ชน มาจากรากศัพท์ภาษากรีกคือ “Polis” หมายถึง เมืองหรือรัฐ ดังนั้นนโยบายจึงหมายถึง หลักการและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวทางดำเนินการ (Nimpanich, 2009) ในขณะที่ Anderson (1994) ให้ทัศนะเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะไว่ว่านโยบายสาธารณะ คือ แนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำของรัฐในการแก้ไขปัญหาของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับ สิ่งใดที่ต้องกระทำให้สำเร็จ มีสิ่งซึ่งรัฐบาลเพียงแต่ตั้งใจจะกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น การกระทำจะก่อให้เกิดผลของ

นโยบาย แนวความคิดเกี่ยวกับผลของนโยบายนี้ทำให้นโยบายแตกต่างจากการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆ กล่าวคือการตัดสินใจของรัฐบาลอาจแสดงออกถึงความตั้งใจหรือ ข้อเสนอของรัฐบาลที่จะกระทำเท่านั้นโดยในความเป็นจริงอาจไม่เกิดการกระทำขึ้นเลยก็ได้ แต่ในด้านนโยบายสาธารณะนั้นจะต้องปรากฏการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน นอกจากนี้ Easton (1953) ได้กล่าวเสริมเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะว่า เป็นการแจกแจงคุณค่าต่างๆ อย่างถูกต้องตามกฎหมายให้แก่สังคมโดยรวม บุคคลและองค์การที่สามารถใช้อำนาจดังกล่าวได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายได้แก่ รัฐบาล และหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาล ดังนั้น การกระทำต่างๆ ของรัฐบาลไม่ว่าด้านใด ย่อมก่อให้เกิดผลในการแจกแจงคุณค่าต่างๆ ของสังคมนั้นๆ

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการนโยบาย การประกาศนโยบายของรัฐบาลหรือสถาบันต่างๆ ซึ่งเป็นการกระทำให้ปรากฏขึ้นของรัฐบาลในการแก้ปัญหา หากไม่มีการนำนโยบายไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับสิ่งที่กำหนดไว้ นโยบายก็จะไม่เกิดประโยชน์ โดย Ketsuwan (2007) ได้ให้ทัศนะของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการจัดวิธีดำเนินการหรือกระบวนการนำการตัดสินใจที่อยู่ในรูปแบบต่างๆ ไปปฏิบัติ ได้แก่ กฎหมาย คำตัดสินของศาล คำสั่งผู้บริหาร หรือการออกกฎหมายตามระบอบรัฐสภา หรือมติและคำสั่งของคณะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี

หลักสำคัญที่สุดของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือจำเป็นต้องมีเครื่องมือหรือองค์กรและการจัดการ (organization and management) หรือหากมองในมิติที่กว้างขึ้นหมายถึงการปกครองและการบริหาร (governance) ในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติต้องมีการกำหนดงบประมาณและบุคลากร

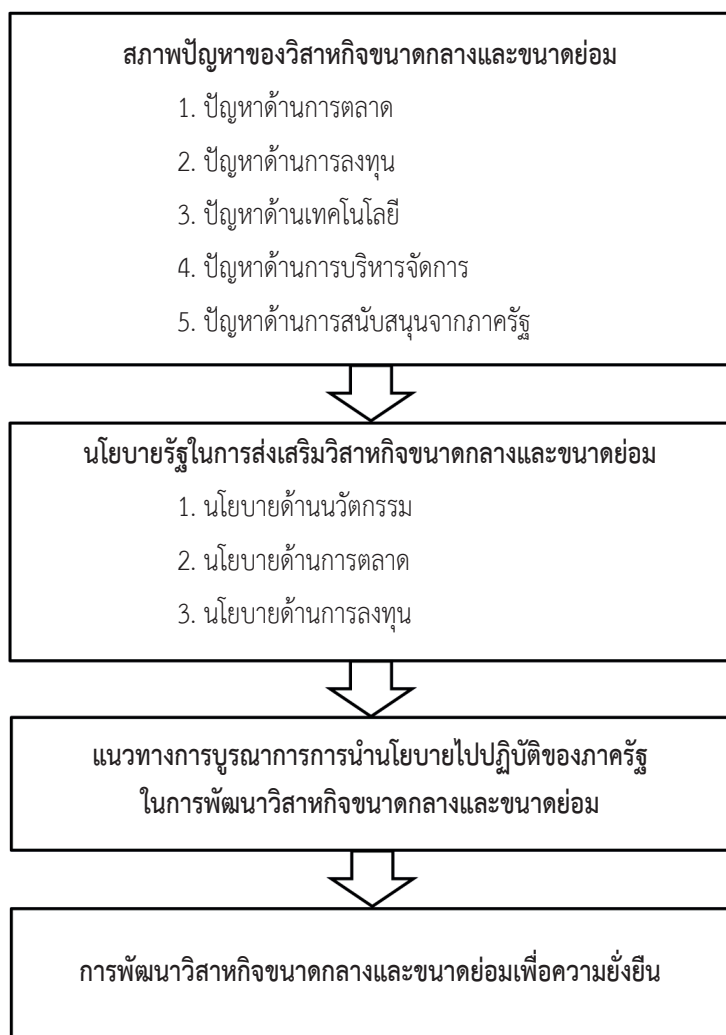
ไว้ด้วย ซึ่งความสำคัญกระบวนการประยุกต์ใช้ กลไกต่างๆ ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในนโยบายต้องมีอำนาจสามารถ ตัดสินใจได้ ทั้งนี้การกำหนดนโยบายต้องสมเหตุสมผล และมีความเป็นธรรม ถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมายของนโยบาย หรือสอดคล้องกับความต้องการ หรือผลประโยชน์ของคนแต่ละกลุ่มโดยตรง (Anderson, David, & Bullock, 1984)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดการวิจัย โดยได้ทำการ ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมว่าในปัจจุบัน ผู้ประกอบการประสบ ปัญหาในการดำเนินธุรกิจอย่างไรบ้าง ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือ ส่งเสริมด้านใด และเมื่อปัญหาเหล่านั้น เกิดขึ้นแล้วภาครัฐสามารถหาแนวทางการ หรือ มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมได้หรือไม่ โดยผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษานโยบาย ของรัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด ย่อม เพื่อทราบนโยบายแต่ละด้าน รวมถึงวิธีการดำเนิน งานแนวทาง การนำนโยบายไปปฏิบัติของหน่วยงาน ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งนโยบายต่างๆ ที่ รัฐกำหนดขึ้นเพื่อช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมสามารถแก้ไขปัญหาและมีความสอดคล้อง ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการหรือไม่ ประกอบกับการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้มุ่งเน้น ไปที่ทฤษฎีการบูรณาการมาปรับใช้การดำเนินงานของ รัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

เนื่องจากปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่ มีงบประมาณในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวจะต้องร่วมมือช่วยกัน เพื่อผลักดันวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้ได้รับ การพัฒนาและเติบโตไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจน นำแนวคิดการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด ย่อมให้มีความยั่งยืนมาปรับใช้เพื่อเป็นการให้ความ สำคัญทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมแก่ผู้ ประกอบการ เนื่องจากธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในไทยมีจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับวิสาหกิจ ทั้งประเทศ จึงเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศให้เติบโตซึ่งนับว่าเป็นกำลังสำคัญในระบบ การผลิตในห่วงโซ่อุปทาน (supply chain)

ดังนั้น ภาครัฐจะมีแนวทาง มาตรการอย่างไรที่จะ สามารถนำนโยบายมาบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงาน มากขึ้นเพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมให้ครอบคลุมทุกระดับการ เติบโต เป็นผู้นำในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศให้เติบโตอย่างยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง และสามารถอยู่รอดและเติบโตได้อย่างแข็งแกร่ง ภายใต้ บริบทการแข่งขันทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทยจะต้องมี ความรู้ มีทักษะในการประกอบธุรกิจ สามารถพัฒนา ผลิตภัณฑ์หรือบริการให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน สร้าง มูลค่าเพิ่ม สามารถแข่งขันได้ทั้งตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาด ย่อมไทยเติบโตเป็นพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของ ไทยที่สำคัญของประเทศ อีกทั้งเพื่อให้กิจการของ ผู้ประกอบการเติบโตอย่างยั่งยืน โดยสามารถสรุปเป็น กรอบแนวคิดได้ ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง การบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน ผู้ศึกษาวิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม (focus group)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จากการเลือกหน่วยในการวิเคราะห์เพื่อให้สามารถศึกษาข้อมูลในเชิงลึกและวิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตาม

วัตถุประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืนโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ

1.1 กลุ่มหน่วยงานภาครัฐผู้ที่มีนโยบายไปปฏิบัติและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยสัมภาษณ์บุคลากรที่มีตำแหน่งรองผู้อำนวยการขึ้นไปจำนวน 14 คน

1.2 กลุ่มหน่วยงานภาคเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการประกอบกิจการ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูล

หลักที่มีความรู้ ความเข้าใจมีประสบการณ์ในด้าน SMEs มาเป็นระยะเวลานาน และเข้าใจถึงสภาพปัญหาในการประกอบธุรกิจ SMEs และเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ จำนวน 4 คน

1.3 กลุ่มนักวิชาการ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความรู้ ความเข้าใจหลักการในด้าน SMEs จำนวน 2 คน รวมบุคลากรที่สัมภาษณ์ทั้งหมด จำนวน 20 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และการประเมินผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

2.1 การเก็บและรวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐกลุ่มตัวแทนจากสมาคม และนักวิชาการ และคณะกรรมการวิสามัญที่มาให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม

2.2 การเก็บบันทึกและรวบรวมข้อมูล จากการสนทนากลุ่ม (focus group) ในการประชุมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้างต้น การบันทึกวันเวลาและวาระการประชุม ตลอดจนผลและรายงานการประชุม เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริง และนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2.3 การเก็บและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviewing) โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้นำภาคเอกชน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามปลายเปิดซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลและอธิบายขยายความพรรณนาตามข้อเท็จจริง เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง กับประเด็นของปัญหาและคำถามของการวิจัย ที่จะไปสู่เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐ ในการพัฒนาวิสาหกิจ

ขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืนโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาและจากการสังเกตเพื่อให้สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

1.1 ด้านการตลาด ผู้ประกอบการ SMEs ขาดความรู้ความเข้าใจทางการตลาด ไม่มีความสามารถในการทำการตลาดเอง ทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ ขาดการสร้างแบรนด์สินค้า จึงทำให้เสียเปรียบต่อคู่แข่ง

1.2 ด้านการลงทุน ผู้ประกอบการ SMEs ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของสถาบันการเงินได้ เนื่องจากผู้ประกอบการไม่มีความพร้อมในการจัดข้อมูลการทำธุรกิจ ได้แก่ การจัดทำระบบบัญชี การทำแผนธุรกิจ และขาดหลักทรัพย์ในการค้ำประกัน

1.3 ด้านเทคโนโลยี ผู้ประกอบการ SMEs ยังขาดการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ในการเพิ่มผลิตภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ ยังคงพยายามแข่งขันด้วยความได้เปรียบด้านแรงงาน วัตถุดิบ และประสิทธิภาพในการผลิตเป็นหลัก

1.4 ด้านการบริหารจัดการ ผู้ประกอบการ SMEs ขาดวิสัยทัศน์เชิงธุรกิจและขาดการบริหารกิจการที่เป็นระบบ ได้แก่ การบริหารจัดการสินค้าในคลัง การดำเนินธุรกิจไม่สอดคล้องตามแผนธุรกิจ ส่งผลให้การจัดการและการบริหารไม่มีประสิทธิภาพ

1.5 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้ประกอบการประสบปัญหาในการเข้าถึงช่องทางบริการของรัฐ โดยยังขาดความรู้ความเข้าใจในบริการของรัฐว่าหน่วยงานใดของรัฐ ให้บริการสนับสนุนด้านใดบ้าง อีกทั้ง

กฎระเบียบของหน่วยงานภาครัฐที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนครุภัณฑ์ทำให้ภาครัฐให้การสนับสนุนค่อนข้างลำบาก

2. นโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2.1 นโยบายด้านนวัตกรรม

(1) ด้านระบบการผลิต มีการส่งเสริมเครื่องจักร

(2) ด้านการสร้างและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ภาครัฐได้เชื่อมโยง SMEs กับนักธุรกิจหรือคู่ค้าจริง ที่สามารถทำให้ผู้ประกอบการมียอดขายสูงขึ้นและขายได้จริง

(3) ด้านมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ สนับสนุนให้บริการวิเคราะห์ทดสอบผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตให้มีคุณภาพ

(4) การส่งเสริมด้านบรรจุภัณฑ์ ส่งเสริม SMEs ด้านการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

2.2 นโยบายด้านการตลาด

(1) การสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขัน โดยการส่งเสริมการออกงานแสดงสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นการสร้างทำให้เกิดการจับคู่ธุรกิจร่วมกัน

(2) การเพิ่มช่องทางการตลาดทางออนไลน์ โดยการสร้างแพลตฟอร์มทางธุรกิจ การจับคู่ทางธุรกิจ

2.3 นโยบายด้านการลงทุน

(1) การช่วยเพิ่มเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยรัฐให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่สถาบันการเงินและสถาบันการเงินไปให้สินเชื่อแก่ SMEs ในอัตราดอกเบี้ยผ่อนปรน รวมถึง การยกเว้นภาษีในการนำเข้าเครื่องจักร

(2) ด้านการช่วยพัฒนาความรู้และทักษะในการดำเนินธุรกิจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการจัดอบรมเรื่องของบัญชีให้กับผู้ประกอบการ

3. การบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของ

ภาครัฐ ในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน

3.1 ความสามารถในการบูรณาการร่วมกันของนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หน่วยงานภาครัฐแต่ละหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้ประกอบการ ต่างมีภารกิจหลัก มีการวางกลยุทธ์ เป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาผู้ประกอบการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าหน่วยงานมีศักยภาพในการสนับสนุนส่งเสริม และพัฒนาผู้ประกอบการ เพียงแต่ขาดการเชื่อมโยงระหว่างกัน

3.2 การบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไปปฏิบัติ

ที่ผ่านมาผลการดำเนินงานด้านนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาพรวมของประเทศยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีเอกภาพ เพราะมีหลายส่วนราชการและหลายหน่วยงานดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างทำ จึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการ SMEs ได้อย่างทั่วถึงและตรงตามความต้องการได้

ดังนั้น การดำเนินงานจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามพบว่ามีเพียงบางหน่วยงานราชการที่มีศักยภาพ สามารถดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในทิศทางที่ดี หากมีการบูรณาการร่วมกันอย่างจริงจัง โดยมีการวางแผนร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนในเป้าหมายเดียวกัน ก็สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ได้

แนวทางการบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการการนำนโยบายไปปฏิบัติของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้

เสนอแนวทางการบูรณาการการในเชิงนโยบายของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความยั่งยืนเพื่อให้สามารถดำเนินงานบูรณาการร่วมกันได้อย่างมีศักยภาพ จึงต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่กำกับ ดูแล และติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

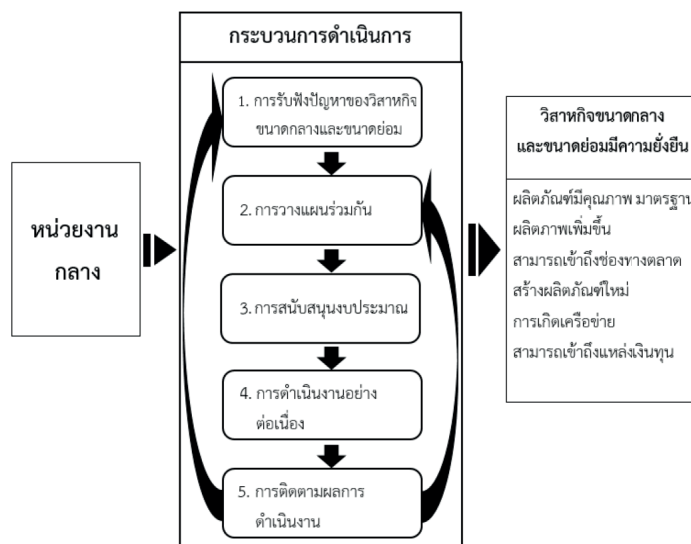
มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการด้านต่างๆ เช่น การแจกจ่ายงบประมาณไปยังหน่วยงานต่างๆ การจัดทำแผนปฏิบัติการ แผนส่งเสริมร่วมกัน บูรณาการงบประมาณ เป็นต้น โดยทำหน้าที่ดูแล กำกับ ติดตามในเชิงนโยบาย

ทั้งนี้ ต้องมีการแต่งตั้งคณะทำงาน โดยมีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริม สนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าร่วมบูรณาการด้านการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

โดยมีกระบวนการดำเนินงานพัฒนา ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เมื่อมีการจัดตั้ง

หน่วยงานกลางขึ้นมาแล้ว คณะทำงานในหน่วยงานดังกล่าวต้องร่วมมือกันบูรณาการในการขับเคลื่อนภารกิจการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถดำเนินธุรกิจได้มั่นคงและยั่งยืน โดยมีกระบวนการ (1) การรับฟังปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2) การวางแผนร่วมกัน (3) การสนับสนุนงบประมาณ (4) การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และ (5) การติดตามผลการดำเนินงาน

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำเป็นต้องมีการประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการติดตามประเมินผลความคืบหน้าในการดำเนินการ หากผลลัพธ์การดำเนินงานยังไม่มีประสิทธิภาพก็ต้องย้อนกลับไปรับฟังปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อนำปัญหามากำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนา SMEs ต่อไป ซึ่งจะส่งผลให้ SMEs วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความยั่งยืนในด้านผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น สามารถเข้าถึงช่องทางตลาด สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ก่อให้เกิดเครือข่าย และสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

ภาพ 2 กระบวนการดำเนินงานพัฒนา ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

การอภิปรายผล

ในการดำเนินงานพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมร่วมกันนั้นภาครัฐจำเป็นต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ และการกิจของกระทรวงแต่ละกระทรวงให้มีความชัดเจน เพราะแต่ละหน่วยงานย่อมมีความถนัดและความเชี่ยวชาญที่แตกต่างออกไป การดำเนินงานที่ผ่านมาของภาครัฐในด้านการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภาครัฐได้มีการศึกษา วางแผน มีการจัดทำแผนแม่บทต่างๆ ในการพัฒนา SMEs ไทย แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากแต่ละหน่วยงานต่างคนต่างทำภารกิจของหน่วยงานตนเอง อาจก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนในการพัฒนา SMEs ไม่ได้มีการบูรณาการอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม หน่วยงานแต่ละแห่งดำเนินงานตามงบประมาณให้บรรลุตามกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น ถึงแม้ว่าในช่วงที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐได้จัดโครงการต่างๆ มากมาย เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แต่ยังขาดการวางแผนในการกำหนดนโยบายร่วมกัน ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน จึงส่งผลให้การดำเนินงานพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมร่วมกันมีความซ้ำซ้อน จึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Søren (2006) ที่กล่าวว่า ในขั้นตอนของการกำหนดนโยบายเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์สำหรับผู้บริหารหรือผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานหรือองค์กรหลายๆ ส่วนร่วมมือกันในการวางแผนหรือแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมและต้องตระหนักว่าการกำหนดทางเลือกนโยบายจะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของผู้ตัดสินใจนโยบายว่าสิ่งที่ผู้ตัดสินใจนโยบายต้องการจะดำเนินการนั้น มีเป้าหมายที่ชัดเจนและครบทุกด้านเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

ในการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รัฐต้องสนับสนุนงบประมาณให้เหมาะสมในการพัฒนาวิสาหกิจมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ช่วยผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อน

SMEs ให้ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาให้เติบโตต่อไปได้ โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานอื่นๆ ทำให้หน่วยงานสามารถมองเห็นภาพรวมการดำเนินงานในการกำหนดงบประมาณการพัฒนาและส่งเสริม SMEs ในด้านต่างๆ ได้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนงานที่วางไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Anderson (1984) ที่กล่าวว่า การกำหนดนโยบายแต่ละนโยบายจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ซึ่งในหลายโครงการได้รับผลกระทบอย่างมากจากงบประมาณที่ไม่ได้รับการจัดสรร หากไม่มีงบประมาณ ก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือเป็นการดำเนินการที่สูญเปล่า ในแต่ละโครงการเมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว ต้องมีการวางแผนและจัดสัดส่วนการใช้งบประมาณในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อให้การใช้งบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจัดสรรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายหนึ่งๆ ไปปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรมีกฎหมายที่รองรับในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้ดำเนินการต่อเนื่องถึงแม้จะเปลี่ยนรัฐบาลก็ตาม
2. ภาครัฐควรให้หน่วยงานหลักในการจัดทำข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ด้วยการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางแห่งชาติ
3. ภาครัฐควรส่งเสริม และพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีความพร้อมและพอเพียง ทั้งในภาคอุตสาหกรรม เกษตร บริการ และการค้าส่งหรือค้าปลีก พัฒนาอบรมบุคลากรในสายการผลิตในการปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด และอบรมพัฒนาความเข้าใจในมาตรฐานการ

ตรวจประเมินของเจ้าหน้าที่ในแต่ละระดับ

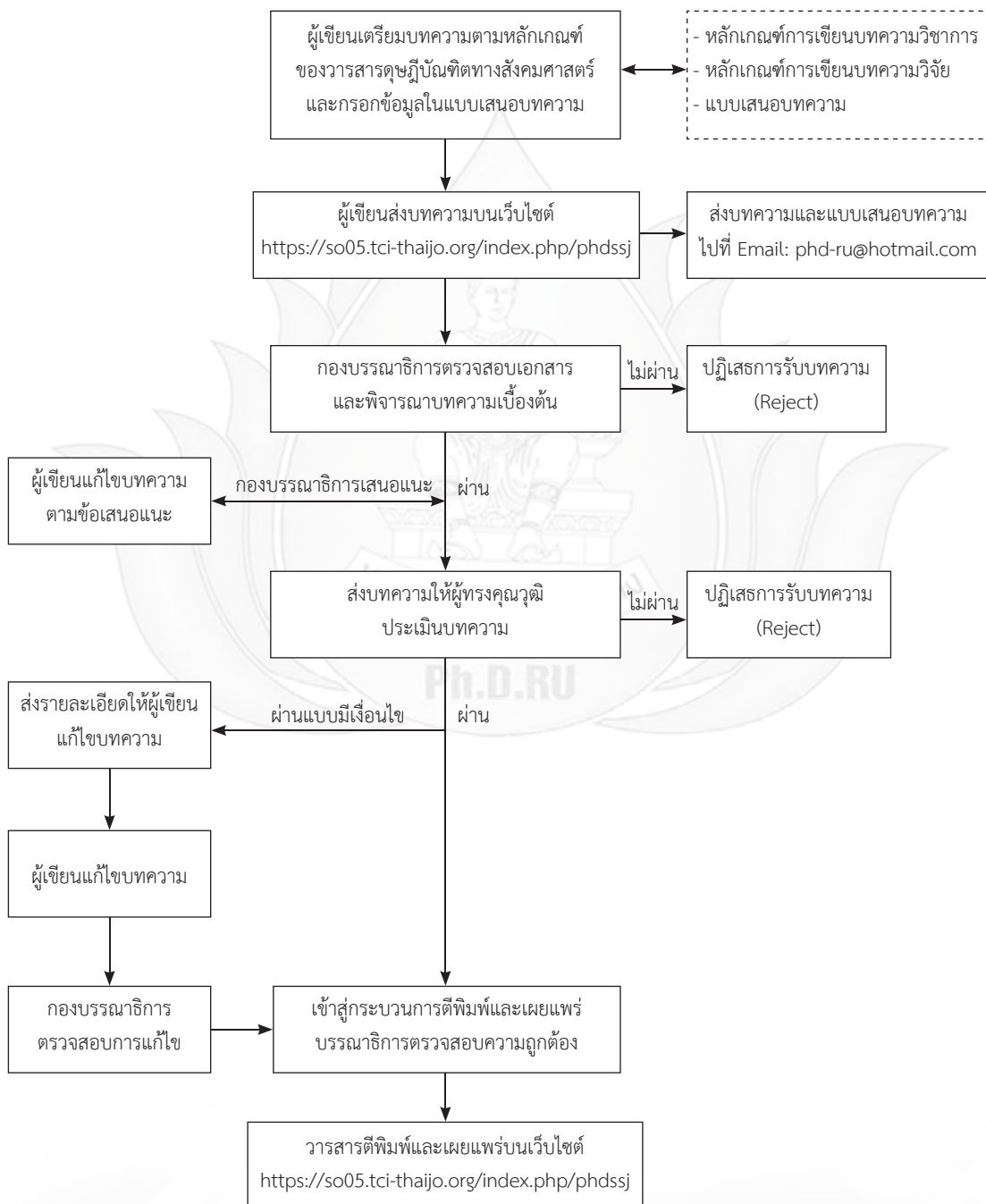
4. ภาครัฐควรจัดรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นรูปแบบกรณีศึกษา (case study) และวิดีโอ (VDO) ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ประสบความสำเร็จในการ

ทำธุรกิจในแต่ละด้าน ทั้งแนวทางเทคนิคการทำตลาด การใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงวิธีการเตรียมพร้อมในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อเป็นมุมมองให้แก่ SMEs ที่กำลังเริ่มต้นทำธุรกิจ

References

- Anderson, J. E. (1994). *Public policy-making: Introduction* (2nd ed.). Houghton Mifflin.
- Anderson, J. E., Brady, D. W., & Bullock, C. S. (1984). *Public policy and politics in the United States*. Brooks/Cole.
- Easton, D. (1953). *A systems analysis of political life*. Alfred A. Knopf.
- Ketsuwan, R. (2007). *Public policy*. Borpit Printing. [In Thai]
- Nimpanich, J. (2009). *Policy analysis: Scope, concepts, theories, and case examples*. Nonthaburi, Sukhothai Thammathirat Open University, The Office of the University Press. [In Thai]
- Phokatorakul, P. (2019) The Guidelines develop the Small and Medium Enterprises of Processed Products. *Journal of Academic for Public and Private Management*, 1(2), 116-125. [In Thai]
- Secretariat of the Senate. (2018). *Study report regarding the establishment of an agency to administer the promotion of small medium and micro sized enterprises*. Author. [In Thai]
- Søren, C. W. (2006). Implementation. In B. G. Peters & J. Pierre (Eds.), *Handbook of public policy* (pp. 151-166). Sage.

ขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์ วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

จริยธรรมการตีพิมพ์วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่ส่งตีพิมพ์เป็นบทความใหม่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว หรืออยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาจากวารสารอื่นหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ
2. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. ผู้เขียนต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นและต้องอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอโดยอ้างอิงในเนื้อหาบทความของตน และจัดทำเอกสารอ้างอิงไว้ท้ายบทความให้ชัดเจน
4. ผู้เขียนทุกคนที่มีรายชื่อในบทความต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
5. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) หรือละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
6. หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
7. ในกรณีที่ผู้เขียนทำผิดจริยธรรมจะถูกตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปีโดยแจ้งผู้เขียนและหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน
8. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารถือเป็นผลงานของผู้เขียน ผู้เขียนและคณะต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
9. การพิจารณาอนุญาตให้ลงตีพิมพ์ในวารสารขึ้นอยู่กับพิจารณาจากบรรณาธิการและให้ถือเป็นที่สุด

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่ประเมินอย่างแท้จริง
2. ผู้ประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความคิดเห็นส่วนตัว
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ กับวารสาร บรรณาธิการ และผู้เขียน
5. ผู้ประเมินบทความจะต้องรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
6. ผู้ประเมินบทความ เมื่อตรวจพบว่าบทความที่พิจารณาอยู่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้ประเมินบทความจะต้องส่งผลประเมินตรงตามกำหนดเวลาที่วารสารกำหนดไว้

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารโดยคัดเลือกผลงานที่มีการควบคุมคุณภาพ ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ รวมถึงผลงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ในการตรวจสอบการตีพิมพ์ซ้ำ (Duplications) หรือการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) อย่างเคร่งครัดหากตรวจพบว่า บทความมีการคัดลอก ลอกเลียนแบบจากบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ
3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน ผู้ประเมิน และต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี
4. บรรณาธิการต้องปฏิบัติโดยใช้เหตุผลทางวิชาการในการพิจารณาบทความทุกครั้งด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียงต่อบทความและผู้เขียน ทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม การเมือง อุดมคติ และสังกัดของผู้เขียน
5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่างานวิจัยทุกชนิดที่จะตีพิมพ์หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานการได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
6. บรรณาธิการต้องไม่ร้องขอให้มีการอ้างอิงผลงานใดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิง (Citation) หรือค่า Impact Factor ของวารสาร หรือเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานของตนหรือพวกพ้อง
7. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน หรือผู้ประเมิน และต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปเป็นผลงานของตน
8. บรรณาธิการไม่ควรเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารของตน

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือความแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจนและเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งคำนำกระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 บทนำ (Introduction) อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง

4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอภิปรายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้

4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปรายและมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย

4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.9 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style(7th ed.) ดังนี้

4.9.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.9.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.9.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.9.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน” หรือ “in” ตามด้วยผู้แต่ง และชื่อหนังสือ

4.9.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่นำหน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.9.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง วัน เดือน ปีที่ค้น และ Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ:

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

← 1 นิ้ว
↑ 1 นิ้ว
← 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

ชื่อเรื่อง

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹
 กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

16 Point Bold

16 Point

บทคัดย่อ

.....

.....

.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม

- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด

- ความยาวประมาณ 250 คำ

16 Point Bold

16 Point

คำสำคัญ:

.....

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องของบทความและเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

12 Point

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้

² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

↑ 1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว ←→	1 นิ้ว ↑↓	1 นิ้ว ←→
TH Sarabun New 18 Point Bold	→ Title	
	ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹ กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²	
16 Point Bold	→ Abstract	
16 Point	{	
		- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม - ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด - ความยาวประมาณ 250 คำ
16 Point Bold	→ Keywords :	
16 Point	{	- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวข้องกันหัวข้อเรื่องของบทความและเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ
		Type of Article: Academic Article
12 Point	{	
		1 นิ้ว ↑↓

ภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ บทนำ

16 Point

นำเสนอเนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านสู่เนื้อเรื่อง ให้ความสำคัญ และสร้างบรรยากาศให้น่าติดตามต่อไป ควรเขียนให้กระชับตรงประเด็น ไม่ยืดเยื้อ สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยจับประเด็นจากชื่อเรื่องแล้วนำสู่บริบท เนื้อหา ในส่วนนี้สามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของบทความ ที่มาของบทความ ขอบเขตของบทความ อาจมีคำจำกัดความหรือนิยามที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

16 Point
Bold

→ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

16 Point

นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องหรือประเด็นที่เขียน จัดวางโครงสร้างเนื้อหาและจัดลำดับให้เหมาะสม เนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point
Bold

→ กรอบในการวิเคราะห์

16 Point

นำเสนอกรอบในการวิเคราะห์ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบภาพ หรือข้อความอันเป็นใจความสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

16 Point
Bold

→ ผลการวิเคราะห์

16 Point

นำเสนอให้เป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี ตามกรอบในการวิเคราะห์ มีหลักฐานการอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นเหตุเป็นผล

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold	→ บทสรุป	
16 Point		
		นำเสนอสรุปประเด็นสำคัญของบทความ โดยการเลือกประเด็นสำคัญของบทความนั้นมาเขียนรวมไว้อย่างสั้นๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวมาทั้งหมดมีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรือ อาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปแสวงหาความรู้เพื่อคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป
16 Point Bold	→ ข้อเสนอแนะ	
16 Point		
		นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้
16 Point Bold	→ References	
		เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้
		- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z
		- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)
		ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
		- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)
		ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.
		- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)
		ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.
		ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ
		ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวารภรณ์ สารอินมุล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21(3), 197-210.
		Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. Journal of the Association of Researchers, 21(3), 197-210. [In Thai]

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย วารสารดุซงญี่บัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุซงญี่บัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่านำกระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems) นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและค่านิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมุติฐานของการวิจัย (Hypotheses of the Research (if any)) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้กับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style (7th ed.) ดังนี้

4.14.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.14.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.14.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.14.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน” หรือ “In” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.14.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.14.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ:

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว ← →	1 นิ้ว ↑ ↓	1 นิ้ว ← →
TH Sarabun New 18 Point Bold	ชื่อเรื่อง	
	ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹ กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²	
16 Point Bold	บทคัดย่อ	
16 Point		
	- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย - ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย - ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด - ความยาวประมาณ 250 คำ	ภาษาไทย
16 Point Bold	คำสำคัญ:	
16 Point	- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ	
ประเภทบทความ: บทความวิจัย		
12 Point	¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้ ² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้	
	1 นิ้ว ↑ ↓	

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

← 1 นิ้ว
↑ 1 นิ้ว
← 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

Title

16 Point Bold

16 Point

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

Abstract

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำตอบให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาอังกฤษ

16 Point Bold

16 Point

Keywords :

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

Type of Article: Research Article

12 Point

³ [กรณีที่คือนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

⁴ [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

↑ 1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

16 Point

นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปลคำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่าองค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียวเป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point
Bold

→ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

16 Point

16 Point
Bold

→ ขอบเขตของการวิจัย

16 Point

นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกตัวอย่าง วิธีเลือกตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

16 Point
Bold

→ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

16 Point

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

16 Point

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยพอสังเขปของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ”อ้างอิงใน” หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อกันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point
Bold

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point
Bold

สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)

16 Point

16 Point
Bold

ระเบียบวิธีวิจัย

16 Point

นำเสนอโดยอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างอิงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อกันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

ผลการวิจัย

16 Point

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์ที่โดยอาจจะมีคำแนะนำในรูปแบบตารางและการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อความ	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
---------	-----------	----	-------------

16 Point
Bold

การอภิปรายผล

16 Point

- สรุปสาระประเด็นสำคัญ และอภิปรายผลในแง่มุมต่างๆที่เกี่ยวกับงานวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หากมีสมมุติฐานของการวิจัยควรอภิปรายรายข้อ ข้อค้นพบที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของงาน
- อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

16 Point
Bold

ข้อเสนอแนะ

16 Point

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ **References**

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z
- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ

- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวรารภรณ์ สารอินมุล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภค
เขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in
Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 197-210. [In Thai]

แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์..... Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย ☐ บทวิจารณ์หนังสือ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้า ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังบรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเอกสารต่างๆ ให้บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

☒ ต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

☒ สำเนาต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

☒ แบบเสนอบทความส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

กรณีบทความวิจัยของนักศึกษา ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานที่ปรึกษาว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้ตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....ปี.....

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ผู้จัดพิมพ์ สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง